

5/13

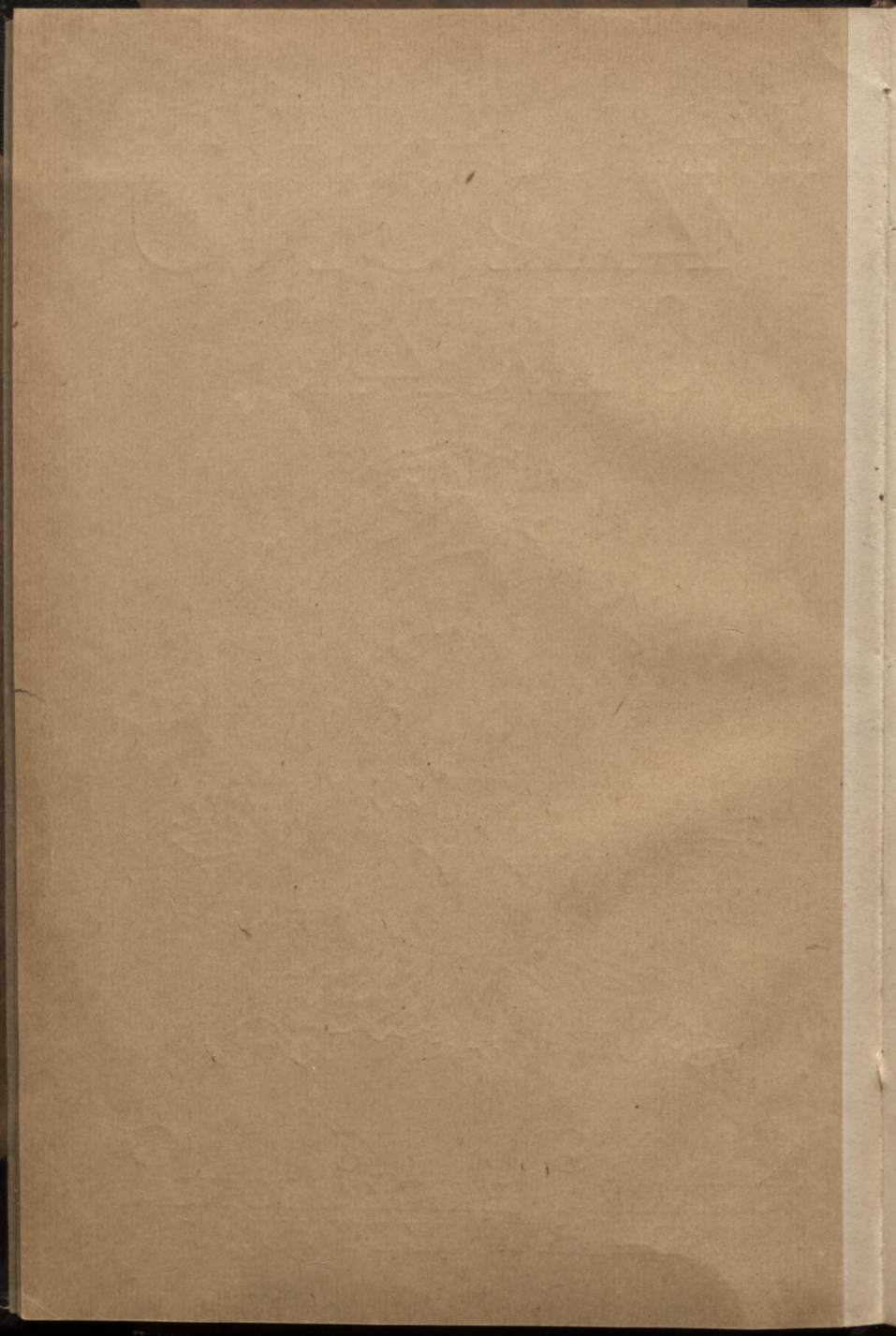
3000 m
Latv. Kol.

JĀNIS KAKTINŠ VARONU SEJAS

1 9 3 0
PULKVEŽA BRIEŽA FONDA
BIEDRĪBAS IZDEVUMS

89-5
L 171

L
Latv. Med.
9

JĀNIS KAKTIŅŠ

712825

VAROŅU SEJAS

LATVIEŠU STRĒLNIEKU
DZĪVES STĀSTI

1 9 3 0
PULKVEŽA BRIEŽA FONDA BIEDRĪBAS IZDEVUMS

0307069189

L. V. E.
In. 228217

~~5557K~~

F. VITUMA GRĀMATU SPIESTUVE, RIGĀ, MATĪSA IELĀ 57

I E V A D A M.

1914. g. jūlijā uzliesmojušais lielais pasaules kaŗš, — kuŗa centra nostājās Vācija un Krievija, — izsauca latvju tauta lielu savilņojumu. Kaŗš notika mūsu māju durvju priekšā un vel ar vācieti, par kuŗu rakstīts daudz baigu lappušu mūsu vēsture. Vācu baronu jūgu latvietis vel sajuta savos plecās, tādēļ kaŗa pret Vāciju pacēlās visa latvju tauta. Vācijas uzvārā katrs latvietis redzeja latviešu tautas neatvairamu postu nākotnē. Ņemt aktīvu dalību šajā kaŗā, sekmēt Krievijas uzvaru, par to, daudz nedomājot, izšķīrās ikviens īsts latvietis. Jau tīri instinktīvi katrs nojauta, ka Krievijas uzvārās gadījumā, arī mēs kaut ko mantosim; viss nepalīks, kā bijis, pa vecam. Mazākais būs salaustas baronu privilēģijas un virskundzība par mums. Skaidri bij saprotams, ka kaŗš skārs tieši arī mūsu zemi, ka vācietis tieksies pēc Kurzemes un Vidzemes, lai nostiprinātu savu varu Baltijas jūras piekrastē.

Kad ar pirmo mobilizāciju iesauktos brašos latvju rezervistus īedalīja šeit formējamās divīzijās, bija domājams, ka viņi palīks te, mūsu pašu zemes aizsargu dienestam. Bet drīz vien kaŗa apstākļi prasīja viņu pārvešanu uz Rīprūsiju, kur patreiz norīteja karstas kaujas. Tur, krievu armijas neveiksmēs lielum lielais vairums krīta, bez kādas nozīmes, vērtības.

Bet pa tam īenaidnieks laužās īekšā Kurzemē, tuvojās Jelgavai un apdraudeja arī Rīgu. Šajā posta brīdī latvju sabīedrībā nobīedea noteīkta doma, ka dībināmas nacionālas kaŗa spēka vīenības, kas cīnītos mūsu pašu zemē. Mūsu tautas un sabīedrības priekšstāvī — valsts domnieki J. Goldmanis, J. Zālīts, zv. adv. G. Ķempels, V. Zamuels, kap. Baltīņš u. c. ķērās pie šīs īdejas realizēšanas un, pielīekot visas pūles, cīnoties ar dažādiem pretspēkiem, dabūja atļauju dībināt Latvīešu strēlnīeku bataljonus.

Strēlnīeku dībinātājs J. Goldmanis kadreiz teīca: „Līelu sāpju laikā, līelu skumju naktī radās Latvju strēlnīeku bataljoni. Degošās mājas, īzpostītas drūvas, mīlzīgas rekvizīcijas, bezgalīgas mōbīlizācijas, bēgļu plūdīem pilnīe ceļī, — tie īezīmeja laīkmetu, kad latvju strēlnīeku bataljoniem šūplā kartī cīrta. Bīj jāīzšķīrās, vai labāk cīņā doties, sargāt vel neīzpostīto dzīmoto

zemi, aust jaunus audus latvju nākotnes karogā, jeb glēvuļiem būt, kas skatas tik apkārt, kur var briesmu brīdī paslēpties, vai aizmukt. Vesturiskā dzīves loze bij vilkta. Mēs izšķīrāmies par to, ka labāk lepnī krist, vai lepnī celties, tik nemūžam vairs latvjiem būt par tiem, ko citi kājām mīdā“.

„Pulcējaties zem latviešu karogiem!“ Šis sau-ciens kā vētras brāzma pārlidoja mūsu zemi un atbalsojās arī tālās Krievijas malās. Nolika darba rīkus vēl kaŗā neiesauktais strādnieks, apstājās Kurzemes beglis Vidzemes lielceļā un visi nāca atpakaļ uz Rīgu, stājās Latviešu bataljonos. Aiz Lielupes stāvēja ienaidnieks un stiepa savas rokas pēc Rīgas; gaisā du-nēja tuvais kaŗa troksnis, bet latvju jaunatne plūda savos ba-taljonos. Tā bija neliekuļota sajūsma, ar kuŗu latvju jaunekļi iestājās bataljonos un tā bij neliekuļota sirsnība, ar kādu tauta tos pavadīja kaŗā. Kad pirmos brīvprātīgos izvadīja uz apmācības vietu, — tā bij sajūsmas pilna svētku diena. Visa latviskā Rīga plūda uz Daugavmalu, kur pušķotas liellaivas gaidīja jaunos kaŗa-vīrus. Muzikai un dziesmām skanot viņi aizbrauca uz apmācības vietu. Tie bija neaizmirstāmie tautas vienošanās, nacionālas paš-apziņas un patritiskas pacilātības brīži.

Atsaucās arī mūsu virsnieki krievu armijā un pārnāca pār jaundibinātos Latv. strēlnieku bataljonos. Viņi stājās jauno strēlnieku priekšgalā, steigšus apmācīja tos nepieciešamās kaŗa zināšanās un, svarīgā brīdī, kad ienaidnieks sevišķi rostīgi sāka rīkoties fronte, izgāja tam pretim un teica savu vārdu.

Pagājusi vesela gadu virkne no tām dienām, kad mūsu strēl-nieki stāvēja Tīrelpurvā, pie Daugavas un „Nāves salā“ sargu vietās. Laiks apsedz daudz svarīgus notikumus atsevišķu cilvēku un veselu tautu dzīvē, bet lielie latvju tautas pārbaudīšanas brīži nedrīkst izgaist laika miglā. Nav latvju mājas, nav dzimtas, kur kādreiz vārds „latviešu strēlnieks“ ar trīsošu sirdi nebūtu minēts, jo tajās leģendarās cīņās cīnījās visa latvju tauta.

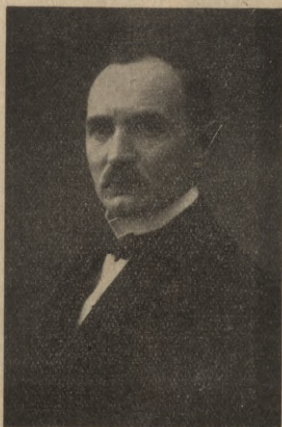
Še pasniegtās strēlnieku cīņas un dzīves epizodes, bieži vien, rakstītas tieši kaŗa laukā — tādēļ viņas ir vienkāršas, dzīvas un patiesas.

Pagājušām cīņu dienām es veltu šīs lappuses.

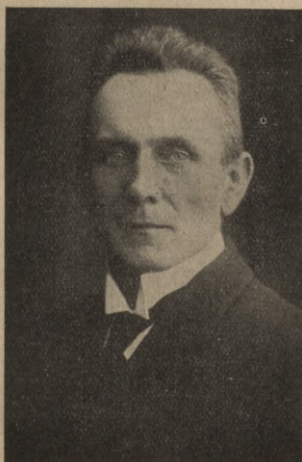
AUTORS.

Rīgā, 1929. g.

LATV. STRĒLNIEKU BATALJONU DIBINĀTĀJI

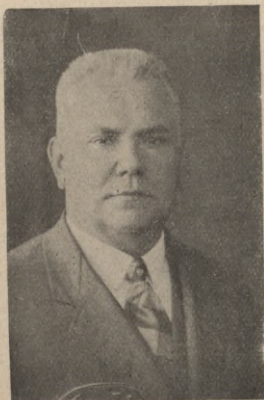

J. Goldmanis,
bij. Krievijas valsts domes loceklis,
Latviešu strēln. batalj. dibinātājs un
Organizācijas komitejas priekšsēdētājs

J. Zālītis,
bij. Krievijas valsts domes loceklis, Lat-
viešu strēln. bataljonu dibinātājs.

Zv. adv. G. Ķempelis,
Organizācijas komitejas priekšsē-
dētāja vietnieks.

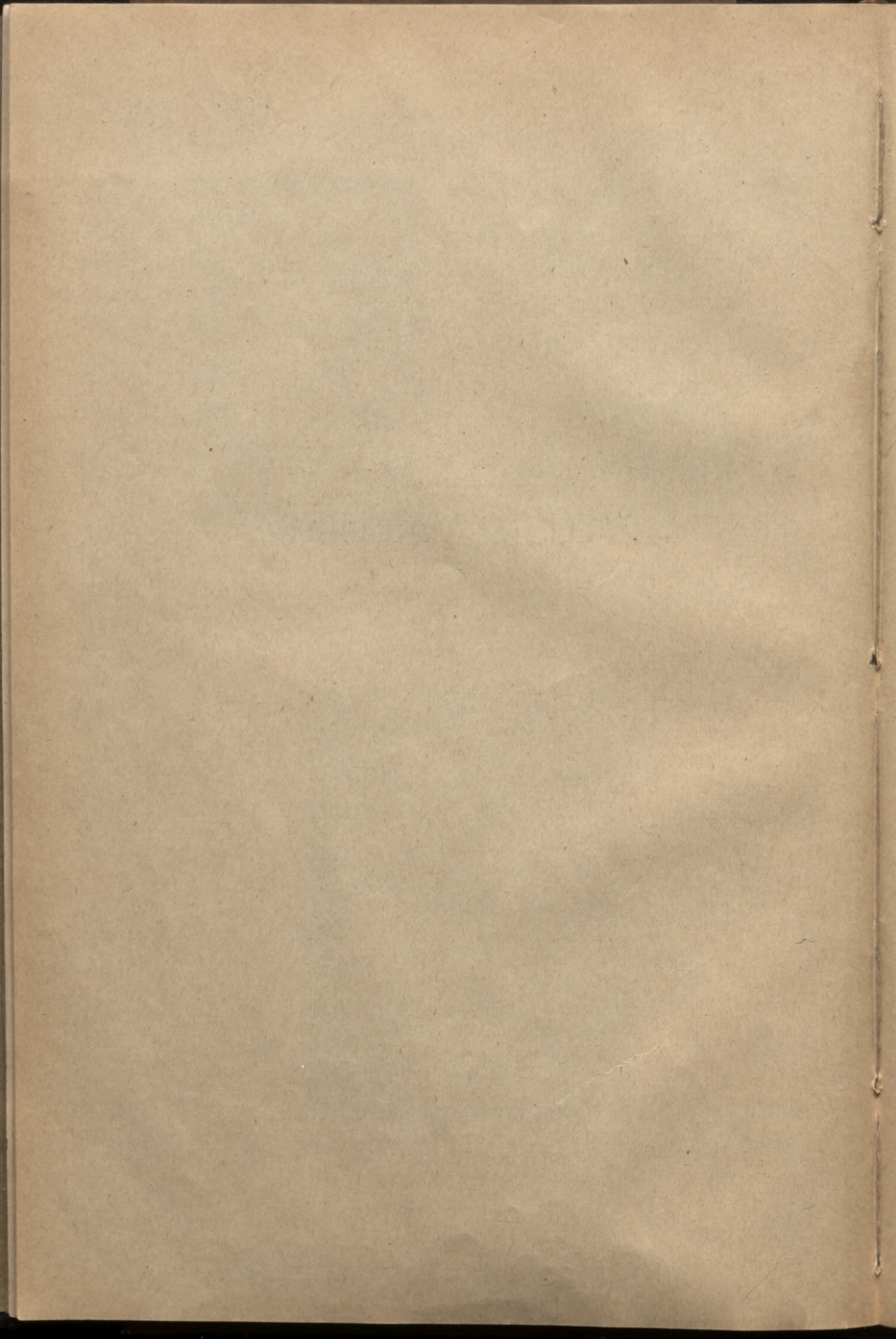
Zv. adv. V. Zamuels,
Organizācijas komitejas priekšsēdē-
tāja vietnieks.

Kapt. Baltiņš,
Latviešu strēlnieku bataljonu formētājs.

KRITUŠIE VIRSNIEKI.

PULKVEDIS BRIEDIS

1. Daugavgrivas Latv. strēlnieku bataljona 1. rotas,
vēlāk 1. bataljona — beidzot pulka komandiers.

Bij. Vitebskas guberņa ir mūsu kara varoņa, pulkveža Brieža dzimtene. Viņa tēvs agrāk dzīvoja Vidzemē, Katriņās draudzē un

Pulkvedis Briedis

1. Daugavgrivas Latv. strēln. bataljona 1. rotas, vēlāk 1. bataljona — beidzot pulka komandiers.

kā muižas mājas rentnieks pieredzējis visus klašu laiku atlieku grūtumus. Nevarēdams pildīt grūtās rentes kontraktus, Brieža tēvs izceļoja uz Vitebskas guberņu. Svešumā bija lieli grūtumi;

izpūlējās viņš dažādi, kamēr beidzot nopirka meža gabalu un sāka līst lidumus. Kā lidumnieks, meža vidū uzcēla būdu un uzsāka jaunu dzīvi. Apkārt gāzās koki un klājas liduma dūmi, kur zemes būda, paša Jaņu rīta, 24. jūnijā 1888 g. nāca pasaulē Fridrihs Briedis. (Pēc Latvijas atbrīvošanas kara, novelkot Latvijas-Krievijas robežu, Brieža dzimtene palikusi Krievijas pusē.)

Jau agrā bērnībā atri iemācījās lasīt un vasarās, ganos ejot, nevarēja atrauties no grāmatām. Liels bij viņa prieks, kad iestājas Lavordes pagasta skolā. Vecāki delam neko negribēja liegt, bet apstākļi lidumniekiem bija grūti. Pēc pagasta skolas, iestājas Vitebskā draudzes skolā, pēc tam Daugavpils pilsētas skolā. Visas skolas beidza ar uzslavu. Pilsētas skolā būdams, pasniedza stundas, lai vecākiem atvieglotu pules.

Beidza pilsētas skolu, bet tālāk skola iet nebij iespējas. 18 gadus vecais jauneklis izgāja dzīvē. Jaunais censonis nebija apmierināts ar savu stāvokli. Nāca lūzumi viens pēc otra un noveda Briedi pie tā, ka viņš gatavojās iestāties klosterī. Kamēr nokārtojās iestāšanās formēla puse, viņš brauca uz klosteri „Bielie Berega“, — kuŗā bij nodomājis iestāties, — lai jau iepriekš iepazītos ar turienes dzīvi un likumiem. Klosteris pēc viņa domām bij templis, kuŗā nemīt dzīves sārņi, kur var nodoties cēlam darbam un šajā darbā izdaļoties. Bet braucot uz klosteri, netālu no tā, ceļā pie kādas stacijas iekāpa vilciņā divi mūki, kuŗi bij stipri iereibuši un neķītri sarunājis savā starpā. Tas ļoti pārsteidza un līdz izmisumam apbedināja nākamo mūku un dvēselē atkal nāca jauns lūzums. „Vai tad tiešām nekur dzīvē nav skaistuma? Vai tad arī šie cilvēki staigā to pašu ceļu „no kuŗa es bēgu?“ jautāja viņš sev. Kāds ass trieciens tas bija viņa iedomai par šķīstību klostera sienas! Klosteri neredzējis, viņš brauca atpakaļ. Ilgi izdomājis par nākamo dzīvi. Skola iet — trūka līdzekļu. Nodomāja uz kroņa reķīna tikt mēriņu skola, to beigt un tad vēl tālāk izglītoties. Saka mācīties. Te reiz pilsētā gadījās redzēt kadetu korpusa audzēkni, kuŗš ceļā gaitā gāja pa ielu. „Ak, kamdeļ es nevaru būt kareivis!“ nodomāja. Toreiz vēl austrumos tikko beidzās Japānas kampaņa, kuŗa uz Briedi bija atstājusi savu iespaidu. Šadabuja grāmatas, mācījās un 1906. g. pavasarī Orlas kadetu korpusā izturēja savvaļnieka eksamenu. Ar lielām pūlēm šadabuja 15 rubļus un nobrauca uz Pēterpili, lai iestātos junkurskolā. Vakantu vietu bij nepilns simts, bet eksamenu likt bija sabraukuši vairāk nekā tukstots. Eksameni vilkā ilgi, nauda izsika un enerģija arī, tomēr saņēma vēl pēdējos spēkus un — eksameniņiem beigās.

Trīs dienas, gandrīz bez maizes kumosa, gaidīja eksamenu komisijas lēmumu un rezultāts bij tas, ka Briedis uzņemšanas pārbaudījumus bija izturējis kā viens no labākiem.

Skolā viscaur labākais skolēns. Drīzī tika paaugstināts par vecāko portupē junkuru. Jau skolā viņš bija pārliecināts, ka virsniekam jābūt ar stipru gribu, kas var sev pavēlēt, par sevi valdīt. Skolā to nemācīja, kas viņam izlikās par lielu trūkumu. Te viņš izpalīdzējas pats sev un attīstīja gribas spēkus. Gribas spēku stiprināt sāka ar primitīviem līdzekļiem: vēstules saņemt ir vispār interesanti un katris bez kavēšanās viņas uzplēš un lasa. Bet kuņš gan nepazīst tās ilgas, ar kādām jauneklis gaida vēstuli no mīļas meitenes, kuņa jauneklim nereti ir viss, kuņas dēļ tas sapņo ar vaļējām acīm. Un, lūk, šādu vēstuli viņš trīs dienas turēja redzamā vietā, lai ik brīžus varetu atcerēties, bet neuzplēsa. Bij grūti, bet pārvācēja sevi, strādāja kā parasts. Tad vēl. Zināmas reizes nedēļa atteicās no vismiļākām pusdienām, lai gan veselīgam junkuram, pēc „Sokola“ vingrošanas, estgriba bija apskaužama. Un šie elementārie, uz ātru roku atrastie līdzekļi panāca tik daudz, ka beidzot viņš sev bij spējīgs visu ko pavēlēt un — bez grūtībām. Viņam radās tā griba, ko parasti sauc par „dzelzs“ gribu. Vēlāk viņš savu gribu vēl vairāk norūdīja. Vēl kara laikā viņš studēja indiešu jogu mācības. Ar pašiedvēsmi un gribu viņš vadīja sevi. (Pēc 8. marta ievainojuma, kādā sarunā viņš izteicās, ka ar gribas spēku, zināmā mērā, varot apturēt pārāku asins noplūšanu un veicināt ievainojuma sadzīšanu).

Vēl junkurskolā būdams, Briedis apņēmas beigt augstāko kara skolu — kara akadēmiju. Lai iestātos kara akadēmijā, jābūt zināmu laiku pulkā. 1909. g. beidza skolu un tika iedalīts 99. Ivangorodas pulkā.

Pulkā iestājoties, kaņavira karjera jau viņam nāca līdzī. Pulkā sevišķa komisija reiz par gadu izdod katram virsniekam atestāciju. Pēc atestācijas virsniekam slepeni, vienā vārda, paziņoja komisijas lēmumu. Lēmumi bij trejādi: „apmierinošs“, „labs“ un „ievērojams“, un šis viens vārds jau bija virsnieka liktenis; tas spēlēja galveno lomu visā virsnieka karjerā. Atestācijas plašākie motīvi tika turēti noslēpumā un paziņoti divīzijas un augstākiem štabiem. Jaunais podporučīks Briedis septembra mēnesī iestājās pulkā un pēc trim mēnešiem, novembrī, dabuja atestāciju „ievērojams“. Tā jau bij garantija par nākamo karjeru. Un viņš šo komisijas atsauksmi attaisnoja. Jau pirmā gadā pulkā, virsnieku klubā, lasīja priekšlasījumu: „Organizācija necieš improvizācijas“. Tas nebija skolnieka darbs, bet zinātniski filozofisks apcerējums

par stratēģiju un kara mākslu. Šis darbs sacēla veselu sensāciju virsnieku starpā. Darbs tika nosūtīts korpasa štābam. Šī atziņība pamudināja jauno podporučiku joprojam strādāt. Pulkā viņam vienmēr sekmējās. Piemēram tāds gadījums: 1910. g. bija sacīkste uz godalgām šaušanā. Trīs godalgas bija. Briedis paņēma visas trīs šaušanā ar šauteni un tāpat, tajā pat dienā, arī ar revolveri. Dabuja veselu kaudzi naudas. Tas pamudināja arī citus mācīties labi šaut. Otrā gadā visi jau šāva daudz labāk, lai gan Briedis vienmēr ņēma pirmās godalgas.

Līdz 1912. g. atestācijā vienmēr Briedim tika atzīmēts: „ievērojams“. 1912. g. viņu paaugstināja par poručiku un uzaicināja nolasīt priekšlasījumu garnizona virsnieku klubā par tematu: „Vācu kara taktikas pamatprincipi un varbūtējās kara kampaņas“. Šim darbam bij vel lielāki panākumi, nekā pirmajam. To noklausīties speciēli ieradās augstākas militārpersonas. Pēc tam atestācijā rakstīja: „Ievērojams, ir cienīgs lai paaugstinātu par rotas komandieri pirms parastā laika.“ Tas ir kaut kas sevišķs, ja ievērojams, ka miera laikos par rotas komandieri varēja būt tikai sākot ar kapitana dienesta pakāpi. Tā arī 1912. g. viņš, kā poručīks, tika iecelts par rotas komandieri un tai pašā laikā arī par mācības komandas priekšnieku pie 25. divīzijas.

1914. g. Briedis izturēja pie Viļņas kara apgabala štāba iestašanās eksāmenu kara akadēmijā, bet sakās karš un akadēmija bij jāatstāj. Viņu piekomandēja pie 25. divīzijas štāba, ar kuŗu, pirmā kara gada jūlijā, tas nobrauca kara laukā.

Ilgi tomēr viņam nepatīk palikt štāba dienestā, tādēļ pāriet izlūkošanas nodaļā, kur kā izlūks pats ņēma aktīvu daļību. Lai atzīmētu viņu izlūkošanā, pievedīšu paveles par apbalvojumiem: „Divīzijas priekšnieka ordinārs 99. Ivangorodas pulka poručīks Briedis par nopelniem šinī karā tiek apbalvots ar sekošiem orderiem: 4. šķiras Jura ordeni par to, ka labprātīgi pats prasījās uz bistamu izlūkošanu un kad tālākā virziņā ar viņa partiju palika bistama un neiespējama, viņš pārgērbās zemnieku drēbes un, dzīvību apdraudošos apstākļos, viens pats iekļuva ienaidnieka nometnē pie Volkovišķiem, no kurienes atveda ļoti vērtīgus materiālus, par ienaidnieka stāvokli, kuŗi izrādījās par pilnīgi pareiziem, kad mūsu kara pulki gāja uzbrukumā, ar ko ievērojami palīdzēja savai divīzijai; ar Zelta zobenu par to, ka 17. augustā 1914. g. Tapiānu rajonā izgāja ar saviem izlūkiem cauri ienaidnieka sargu posteņiem un nokļuva ienaidnieka rajonā, kur nodzīvoja vairāk nekā dienu un nakti un pārvēda sīkas vērtīgas ziņas no ienaidnieka pozīcijām, ar ko ievērojami sekmeja tālāku pareizu rīcību.“ Bez tam vel Briedis apbalvots

Обстановка

къ 14/VIII 1914.

Условные знаки

- гасит противника
- наши войска
- = пути отхода

Расстояние 192 версты.

Время - 79 часовъ

X мѣсто переворота.

-- Направление 2-й Прусской армии, не проникшихъ черезъ Верманскіе старожителіе ограниченіе

Высочайшимъ указомъ отъ 11 ноября 1914г. Поручикъ 99го Ивангородскаго полка Бореде награжденъ орденомъ въ Великомъ крестѣ и Мобильности Георгія Побѣдителя за то, что добровольно вызвался въ отставку на ослепленную развѣдкамъ, когда это означившее движение со своей партией стало затруднительнымъ для, переходящимъ въ крестьянское платье и явномъ опасностью для жизни проинки в разномыслие истребитель въ Волковышскій окрѣд при вѣсь ильминъ дачица вполнѣ отравившись своей дивизіи и наступившемъ тѣмъ значительномъ полкомъ русской шовинизмъ

ar 4. šķiras Vladimira ordeni par kaujām 4. augustā 1914. g.; ar IV. Annas ordeni ar uzrakstu: „Par drošsirdību“, par kaujām 7. augustā 1914. gadā. Ar 2. armijas pavēli 1915. g. apbalvots ar 3. šķiras Staņislava ordeni ar šķēpiem un lentām, par cīņām pie Voļa-Sidlovskaļas. Ar 5. armijas pavēli no 11. maija 1915. g. apbalvots ar 3. šķiras Annas ordeni ar šķēpiem un lentām.

Neskatoties uz labiem panākumiem un vispārējo cieņu, viņam tomēr par maz likās darba divīzijā. Radās jauna ideja — braukt uz Galīciju un dibināt partizāņu pulciņus. Bet divīzijas štābs neatlaida un pierunāja palikt turpat. Briedis paklausīja un palika divīzijā līdz 1915. g. jūlija mēnesim.

Jūlija mēnesī Briedis dabūja zināt, ka Latviešu bataljonu ideja ir tuvu realizēšanai, tādēļ nodomāja braukt turp. Bija vairāk nekā pārliecināts, ka divīzijas štābs neatlaidīs, tādēļ ķēras pie aplinkus ceļa. Jūlija mēneša beigās izdabūja no divīzijas priekšnieka atļauju braukt uz Armijas virspavēlnieka štābu. Štāba ieradās 19. jūlijā; tur jau viņa vārds bija zināms. Pašreiz štāba projekts par Latviešu strelnieku bataljoniem bij nodots apstiprināšanai. Briedis dabūja komandēšanas papīrus uz Latviešu bataljoniem un brauca atpakaļ uz divīziju. Komandiers ļoti noskuma, bet nevarēja nelaist Briedi uz Latv. bataljoniem. Bijušo priekšnieku attiecības pret Briedi raksturo kaut šādas atsaucsmes: 2. armijas štāba priekšnieks ģenerāls Sokovņins raksta Briežam vēstule: „Ļoti cienītais, Fridrih Andrejevič! Ar lielāko prieku izlasīju avīzes par pirmām Latviešu bataljonu kriptām, kur arī Jūsu vārds bij minēts. Esmu pārliecināts, ka Jūs vienmēr būsiet tāds pats malacis, kādu es Jūs pazīstu. No sirds novēlu Jums visu labāko. Spiežu roku“. Kāds cits priekšnieks pateicās virsniekam Briedim par labo mācības komandas apmācību 25. divīzijā, kuŗa viņam pulkā devusi tik daudz labu spēku: „Sveicinu Jūs un no sirds vēlu, lai Dievs pasargā Jūsu dārgo dzīvību, kuŗa — es esmu pārliecināts — daudz labuma atnesīs mūsu mīļai armijai un daudz posta nodarīs vāciešiem. Man tagad pulkā daudz labu cilvēku, pie kuŗiem skaidri redzams virsnieka darbs. Ar skaidru garu dveš viss mans pulks. Es redzu, ka Jūsu darbs nav pazudis par velti, kā / lielais darbs ir devis labus rezultātus; tas ienesīs pulkā gara stipruma strāvu... Kad es lasīju par pirmām Latviešu bataljonu panākumiem, kur gan Jūsu vārds nebija minēts, es biju pārliecināts, ka tur bez Jums nevarēja iztikt. Izrādījās, ka es neesmu vīlies. No sirds novēlu Jums sekmes nākotnē! Skūpstu Jūs“. Tādas bij atsaucsmes no kaŗaspeka nodaļām, kur agrāk strādājis Briedis. Štābi viņu gribēja dabūt atpakaļ, bet parastā karjera Briedi ne-

interesēja. Viņš rotu nemainīja ne pret ko. Ne bataljona komandiera amats, nedz štabs viņu neinteresēja; tur jūtami priekšraksti, kas zināmā mērā sasiē rokas. Rota ir visdzīvākā armijas daļa un vistuvāki stāv pretim ienaidniekam, ar rotu visbrīvāki var rīkoties.

Pābraucis uz Latviešu bataljoniem, 1. augustā 1915. gadā, — kad tie tikko sāka formēties un pirmā partija bij nosūtīta uz apmācības vietu, Briedis tūlīt ķēras pie strelnieku apmācības. Bataljoni formējas ātri, — ar lielu sajūsmu nāca uz tiem latviešu jaunatne dažas dienas pirmā bataljona skaits bij pilns. Apmācība gāja drudzaini ātri un tomēr sistematiski un labi.

9. oktobrī izgāja uz pozīcijām. Vāci pie Plakanu ciema izvīrēja uz āru savas pozīcijas un, pārnākuši par Misas upi, sāka apcietināties šajā pusē. Briedis ar savu rotu uzglūnēja šīm vācu pozīcijām un sākot no 10.—26. oktobrim citīgi novēroja vācu darbību. Bij smalki un sīki viss novērots un 16. oktobrī izdabāja no korpasa štaba atļauju izsist vāciešus no jaunām pozīcijām. Divīzijas komandiers no sākuma brīdināja, ka vāciešu esot daudz un cīņā iet riskanti, bet Briedis visu izskaidroja un komandieri pārliecināja, piebilsdams: „Un kas tad gan ir priekš mūsu rotas viens vācu bataljons!“ Un komandiers atļāva. 16. oktobra naktī gāja uzbrukumā. „Kad mēs ar Briedi ejam uzbrukumā“, stāstīja pašapzinīgi strelnieki, „tad pārsteigumi nenāk, jo viss tiek iepriekš sīki aprēķināts, katrs zin, kur viņam jāiet, kas viņam darāms un uzbrukumam katrā ziņā jāiznāk par labu mums.“

Pirms šīs operācijas Briedis bij iepriekš izstrādājis sīku uzbrukuma planu: pie iesāktā vācu tilta nocietinājuma jāpārrauj drašu žogs. Galvenie uzbrucēji sadalīti divās grupās: viena grupa uzbrūk pretiniekam ierakumos ar rokas granātām, otra — no tilta puses uzbrūk pretinieka aizmugurei. Vajadzības gadījumam nodibināts arī kontakts ar artilēriju, bet uzbrukšanas galvenais princips — bez mazākā trokšņa, bez viena artilērijas sagatavošanas šāviena. Tāda Brieža taktika.

Operācija izdevās spīdoši. Vāciešus pilnīgi sakāva un pārtrīca pāri Misai. Mūsu rokās krita 34 gūstekņi un viens ložmetējs, bet mums bij tikai 3 ievainoti.

Tādu pat pārsteidzošu uzbrukumu Briedis izdarīja vāciešiem 9. novembrī pie Veisa mājām. Bij skaidra mēneša nakts. Katrs mazākais troksnis atskanēja talu gulošā kaļa laukā; katra kustība radīja garas melnas ēnas baltā mēness lidzenumā. Vācu kareivji bij. nolikušies pie miera, jo tādās naktīs parasti neuzbrūk. Bet viena latviešu strelnieku rota virsnieka Brieža vadībā — negulēja; tā klusi gāja uz ienaidnieka pozīcijām. Lat-

vju arāji, klusi, elpu auzturejuši pielīda pie ienaidnieka ierakumiem. Bez trokšņa sagrieza dzeloņu drātis un no pasleptuvēm uzbruka. Lai maskētu savus spēkus no vācu pretuzbrukuma, aizdedzināja dūmu bundžas. Uzbrukumu veda no divām pusēm. Strēlnieki, labi pārzinādami pozīciju, uzbrukumā gāja noteikti kā mehānisms un panākumi bij lieliski: pēc pāra desmit minūšu ilgas cīņas, ienaidnieks atstāja pozīcijas un bēga. Pēc pabeigta darba, strēlnieki atgriezās ar 17 gūstekņiem. Mums bij tikai viens viegli rokā ievainots.

Briedis apbalvo savus varoņus pēc pirmām sekmīgām kaujām.

Tad nāca lielās pavasara cīņas. 8. marta agrā rītā divi mūsu pirmie bataljoni gāja cīņā Ķekavas rajonā. Pl. 9 no rīta Brieža rota jau vācu trešos ierakumos. Vārās kaujas katls, peķles troksnis visapkārt, pat komandu vairs dzirdēt nevar. Patreiz vajaga ieņemt vācu labā apcietinājuma galu, paņemt ložmeteju un paturēt pozīcijas. Vel dažu minūšu darbs! Viena lode ķer virsnieka cepuri un nosit to no galvas. Iet tālāk, jau mērķis, bet otra sadragā virsnieka žokļa kaulu; viņš nokrit un applūst asinīm; nevar vairs pārunāt, pieceļas ceļos un rāda rotai ar roku, lai strādā tālāk, bet rota stāv kā mēma, jo nav vairs vadoņa. Strēlnieki negaidīja, ka viņu vadoni var ievainot, viņi tam nekad neticēja.

Ievainotais Briedis ar sanitāra palīdzību nāca ārā no kaujas lauka. Pa ceļam piegāja pie 2. rotas komandiera ltn. Pi-

rāga, saņēma spēkus, pastāstīja par stāvokli un teica: „Ej, palīdzi manai rotai.“ Tājak ejot speki sāka gurt. Reizēm pienāca kāds strēlnieks pavadīt, palīdzēt iet, bet lodes ķerts — krita. Tik bīstams bij ceļš pa kuŗu jāiet. Pienāca pie 2. bataljona

Briedis, pēc 8. marta kaujās dabūtā ievainojuma, dziedina Latv. apvienotā lazaretē.

komandiera pulkveža Franča, runāt vairs nebij spējīgs; uz papīra uzrakstīja par apstākļiem un ciņas gaitu tur priekšā, pašā pirmā kauja līnijā — un aizgāja uz pārsienamo punktu.

Par šo satikšanos pulkvedis Francis savās atmiņās pastāsta: „Kaujā starp citiem smagi ievainoja galva Daugavgrīvas strēl-

nieku bataljona 1. rotas komandieri Briedi. Ar sanitara palīdzību tas ieradās pie manis. Caur galvas apšējumu sūcas asinis. Nevaredams runāt, kapteinis Briedis ar zīmēm pieprasīja papīri un zīmuli; uzzīmēja priekšējo rotu stāvokļa zituāciju, uzrādīja, kur vācieši visstiprāk pretojas, kur vajadzīga palīdzība un, ja papildspēkus nepievediņot, tad nederot par velti cilvēkus upurēt. Pie tam atkāpšanās līdz vakara krēslai neesot iespējama. Visas rakstītās lapiņas appīlēja ar viņa asinīm. Ar lielām pūlēm izdevās viņu nogādāt no kaujas lauka aizmugurē.“

Ievainojums bija nopietns un grūts, bet neskatoties uz to, pēc dažu nedēļu arstēšanas Strēln. apvienotā lazaretē, — Briedis gāja apmācīt savu rotu, kuŗa bij ienakusi Rīgā atpūta. Ar rotu viņš vienmēr jutās itkā saaudzis dvēseles saitēm; viņa klatbutne runāja uz strēlniekiem un šo valodu strēlnieki saprata.

Briedis nebij milzis, kas vienīgi spēkā stiprs un kaujas skalda ienaidnieku. Tie kaŗi sen pagājuši, kur varoņu vālei piederēja uzvāra — tagadējos kaŗos stratēģija, taktika, kur noteicošs faktors ir vadoņa prāts. Tādēļ nav brīnums, ka ar prātu, iekšējo disciplīnu un kareivju saprātīgu apmācību, — uzbrukumos un kaujās Briedis padarīja nekaitīgus ienaidnieka lozmetējus.

Viņam bij sava kaujas taktika un savi paņēmiņi pie strēlnieku apmācības. Jaunas kaŗa taktikas principi viņu stipri nodarbināja, pie tiem viņš vienmēr strādāja, pētot un meklejot.

Dzīvē kluss, satīcīgs, labsirdīgs pret visiem. — vienmēr aizņemts kā darba rūķis, — tāds bija Fr. Briedis. Kad pulks bija atpūta tuvākā aizmugurē, vaļas brīžos Briedis ierosināja strēlniekus uz dažāda veida sportu. Skriedams kopā ar strēlniekiem pa „sporta laukumu“, viņš bija kā dzīva dvēsele starp tiem. Mierīgs un brīvs no darba Briedis bija tikai tad, kad uz dažām stundām nakti iemīga.

... Tuvojās lielās Ziemassvētku kaujas. Briedis ņēma dzīvu dalību kaujas plāna izstrādāšanā.

Pulkvedis Karlsons, par sava pulka bataljona komandieri pulkvedi Briedi atsaucās ar lielāko atzinību kā par nenoliedzamu varoni un ģeniālu virsnieku. 1916. g. decembra mēnesī, pirms vēsturiskām Ziemassvētku kaujām, pulkv. Briedis atradās Rīgā, kur viņš lasīja lekcijas praporščīku sagatavošanas skolā. Šis uzdevums Briedi atrāva no frantes un viņam kaujās nebij jāiet. Kad pāra dienas pirms kaujām, pulka komandiers paziņoja Briedim par priekšā stāvošām kaujām, Briedis ne minūti nedomājās, paņēmdams līdz pašā apmācamos 1. pulka praporščīkus — ieradās pulkā, kuŗš toreiz stāvēja Beberbekā. Cik sīki Briedis bij pārlīcis priekšā stāvošo uzdevumu liecina tas, ka viņš nebij pie-

mirsis paņemt līdz no Rīgas konfektes (valda pastiles) pret klepu, lai kluso uzbrukumam netraucētu apsaldētie strēlnieki un virsnieki ar klepošanu.

Līdz uzbrukumam atlika vēl divas dienas un pa šo laiku notika pamatīga izlūkošana, jo latviešu pulki par saviem labākiem ieročiem skaitīja — siku apstākļu pazīšanu, nemanītu uzbrukumam un izvairīšanos. Kad pulks 22. dec. vakarā salasījās izejas punktā, kāda bērzu birstalā virsnieki spiedās vienīgā zemīcā, kas tur atradās un nervozā uztraukumā gaidīja kauju. Vēl

Pulkvedis Briedis savas rotas Jura krusta kavalieru vidū.

atlika dažas stundas līdz kaujas sākumam. Briedis teica: „Virsnieku kungi, vajaga drusku nogulēties, jo priekšā stāv grūta darba diena“ — un uz koka laviņas, pie sienas pieplacis iemīga veselīgā, cietā miegā. Noteiktā laikā, kad bija jāiet cīņā — pamodas. Kad Briedim vēlāk jautāja, kā viņš tik saldi varejis gulēt tādā naktī, — Briedis atbildēja: „Pirms lieliem notikumiem es vienmēr varu labi gulēt.“ Un izgāja kaujā. Uzbrukumā Briedis komandēja bataljonu. Pa dziļu sniegu, puteņam trakojot, Brieža vadītie strēlnieki — triecienu bataljons kā lava vēlas uz priekšu. Krita viena pēc otras vācu nocietinātās ierakumu līnijas. Ar viesuli jaucās kaŗa troksnis. Ienaidnieks panikā bēdza, izklīda uz visām pusēm. Vairs nebija frontāla kauja, bet atsevišķu grupu sadursmes un cīņas. Ceļš bija iztīrīts, mūsu daļas tuvojās pir-

mām noliktam mērķim, no kurienes tājākais virziens gāja uz Jelgavu.

Briedis ar strēlnieku nodāju traucās gar ceļa malu uz priekšu. Ceļā sastapa kāda ciņa mūsu pulka virsnieku ar saviem strēlniekiem, kuŗš jautāja Briedim kādā virzienā uzbrukt. Briedis iznāca uz ceļa, lai labāki izskaidrotu stāvokli un parādītu virzienus. Ar paceltu roku viņš stāvēja un dedzīgi stāstīja. Bet tad nodevīgā ienaidnieka sprāgstošā lode sadragāja virsnieka rokas kaulu un viņš pakrita sniegā. Ienaidnieks bij šāvis no koka galotnes. Brieža ievainojums bija smags, nevaldāmi plūda asinis un sārtāja apkārtnē sniegu. Ar asins noplūšanu pagura viņa spēki, sanitari uzlika to uz nestuvēm un nesa ārā no kaujas lauka. Kareivji palika vieni un asarās mirdzošām acīm noraudzījās uz savu vadoni. Daudzi čukstēja: „Kas tājāk būs?“

Kad Briedi aizmugurē nesa gaŗam kādam krievu štābam, tur jautāja: „Nu, kā tur priekšā klājas?“ — Briedis sašutis tad izsauca: „Kavaleriju! Dodiet kavaleriju, ceļš ir brīvs — un mūsu pulki vēl šovakar būs Jelgavā!“ Par ciņām latviešu pulkos, Briedi paaugstināja par pulkvedi; vispār Latviešu pulkos viņš dabūja četrus paaugstinājumus dienesta pakāpē.

Pēc revolūcijas Briedi iecēla par pirmā pulka komandieri. Lielmiecisms neatlaidīgi un sistemātiski zīdās iekšā pulkos un un ārdīja disciplīnu. Aiz cientsbas pret Brieža personu, viņa pulks kādu laiku vēl turejās; Briežam pat izdevās noorganizēt triecienu „dzelzs“ rotas, bet vēlāk arī viņa pulks sāka izlaisties un sagādāja pulkvežam nevienu vien rūgtu vilšanos.

Pēc Rīgas krišanas jau sakās ista dezorganizācija pulkos. Notika oktobra revolūcija un pārvilka stripu visām, kas bijis. Labākie virsnieki vairs neatrada vietas savos pulkos un bija spiesti tos atstāt, aizbraukt uz Krieviju. Pulkvedis Briedis nonāca Maskavā un stājās sakaros ar Savinkovu un viņa „Dzimtenes un Revolūcijas Aizsargāšanas Savienību“. Briedis vēl cerēja, ka būs iespējams dot triecienu lieliniekiem un pēc tam vērst fronti pret vāciešiem, lai beigās atbrīvotu Latviju, par kuŗu jau tikdaudz asinis bij lietas. Kad Savinkovs izstrādāja Jaunās Krievijas satversmi, Fr. Briedis tajā ielika arī savas prasības, par pilnīgu Latvijas autonomiju Krievijas sastāvā, kur Latvijai bij paredzēta sava armija un visa noteikšana pārvaldes iekārtā. Tas tika ievērots un akceptēts.

Kad Savinkovs organizēja sacelšanos pie Volgas, pulkv. Briedim uzticeja kaujas vadību Ribinskas rajonā. Šī operācija tomēr

beidzās ar lielu krachu, kas Briedi ļoti sarūgtināja. Briedis prata klusi un neuzkritoši darboties pretlielinieciskās organizācijās, bet beigās lielinieki viņu tomēr izprovocēja un nogādāja čekas pagrabos. Kāds bij strēlnieks-provokators itkā pārējo strēlnieku vārdā uzaicināja Briedi uzņemties pirmā pulka komandēšanu, jo strēlnieki esot pret lieliniekiem un iešot, kur Briedis tos vedīšot. Uz šo maksķēri gan Briedis tūliņ neuzķēras, bet pret viņu samekleja citus pierādījumus, lai būtu kaut mazākais iemesls uzsākt oficiālu vajāšanu. Sākās Brieža ciešanu ceļš, tirdišana un morāliska spīdzināšana pa čekas iestādēm. Briedis zināja, ka viņam draud nāve, bet ar Sokrata mieru, lielā gara stiprumā viņš raudzījās uz to. Viņa vellešanās tikai bija, lai viņa pišļus pārved Latvijā un gulda blakus varoņu nāvē mirušiem strēlniekiem Braļu kapos.

Brieža draugi uz viņa nāvi tomēr tik vienaldzīgi neskatījās. Pulciņš kaujas biedru-virsnieku u. c. gatavojās viņu atsvabināt no čekas nagiem tajā brīdī, kad Briedi vedīs uz nošaušanu. Daži čekas gari jau bij uzpirkti un tie bij piepalīdzīgi šo planu izvest. Bet asinkārtīgais Džerzinskis ar slīpēta noziedznieka viltību pārsteidza visus un nobendēja Briedi nevienam nezino. Naktī uz 28. augustu 1918. g. melns auto aizveda Briedi ārplisētā, kur bendes roka pacēlās pret viņu un izdzēsa viņa dzīvību.

Pulkvedis Briedis beidza dzīvot 30 g. vecumā. Lielinieku asins naktī izdzisa viņa cēlais gars. Nepiepildījās arī Brieža pēdējā vellešanās: viņam nav lemts dusēt Braļu kapos. Cīņas biedros un latvju tautā viņa atmiņa dzīvos mūžīgi.

LEITNANTS EDMUNDS MELDRIŅŠ,

3. Kurzemes Latv. strēlnieku bataljona 2. rotas komandiers,
kritis kaujā 22. okt. 1915. g.

Edmunds Meldriņš, dzimis 23. jūlijā 1891. g. Kurzemē, Do-beles apriņķī, Sipeles pagastā, Balt-Rukšas mājā kā saimnieka dēls.

Neskatoties uz vājo veselību, Edmunds Meldriņš bij enerģisks un dzives pilns. Pēc Uziņu pagasta skolas beigšanas iestājās Jelgavas realskolā un beidza to ar labām sekmēm.

„Bija agrs svētdienas rīts, — stāsta vecāki, — kad Edmunds pārbrauca no skolas. Nolika mums diplomu uz galda un teica: Šodien man liela svētku diena, jo tagad es tuvojos savam sprautam mērķim. Man atveras zinības tempļa durvis, pēc kā es slāpstu.“

* Skolā viņš bij ļoti uzcītīgs, beidzamos skolas gados pa vasaras brīvlaiku strādāja kopā ar direktoru skolas ķīmiskā laboratorijā. Ārpus skolas ņēma ļoti dzīvu dalību skolnieku organizācijas. Bijušie Jelgavas realskolas skolnieku pulciņa biedri piemin Meldriņu ar lielu atzinību un mīlestību: „Vienmēr jautrs un darba spējīgs viņš stāvēja mūsu vidū. Tie bij labākie gadi, tie bij gadi, kad pēc smagās reakcijas modās jaunais skolnieku gars uz darbu. Darbs un ideāli mūs vadīja. Ar jaunības sparū saņācām kopā: referāti, debātes — karsti idejiski strīdi dzirkstī dzirkstīja. Bokls, Darvīns, Kants bij mūsu studijas. Entuziasms un gara mošums valdīja par visiem. Edmunds stāvēja priekšgalā kā idejīks un augstākā mērā sabiedrīks cilvēks.

1910. gada septembrī Edmunds Meldriņš iestājas Rīgas politehniskā institūta ķīmijas nodalī. Te viņš ar lielu dedzību nodēvās zinātnīskam darbam un dienām ilgī neatstāja laboratorijas. Bet tāds darbs nepalīka bez īespaīda uz viņa vājo veselību, sevišķī uz krūtīm un ārstī viņam nolīedza šo fakultāti.

1911. gada septembrī Meldriņš pārgāja Maskavas komercinstitūta ekonomīsko zinātņu nodalī. Nu viņa priekšā atvēras lielpīlseta ar zinātnes un makslas plašumiem. Ar divkārtēju prieku un spēka sajūtu viņš devās dzīvē, ņēma visu labu, ko spēj dot lielpīlsetas dzīvē. Dzīvu dalību viņš ņēma institūta akadēmīskā dzīvē, neīztrukstoši piedalījas zīmenāros (praktīskos darbos) kā referents un oponents. Bīeži viņu varējām satīkt Rumjanceva bībliotēkā pie grāmatu kaudzēm, vakaros — studentu bīdribas.

Pa studīju laīku Maskavā, Meldriņš saraksta dažus zinātnīskus apcerējumus un dod dažos laīkrakstos īevadrakstus.

Arī vasaras brīvlaīkus viņš pavadīja pie grāmatām. Reīz viņa vecāki saņēma no nelaiķa civīltīesību profesora Žerženevīča vēstulī, kuķa profesors raksta par Edmunda centīgām studījām un labām sekmēm, bet lūdīz vecākus, laī tie savu delu mazākais pa vasaras brīvlaīku atrunā no grāmatām, viņa vājas veselības dēļ.

Edmunds Meldriņš pīdēreja pie tīem studentīem, kuķī nestrādā tīkai dēļ diploma zīnāma kursa apmēros, bet pēta zīnātnes plašumus, laī ar īekrātām gara mantām reīz sludinātu savas zīnātnes bagātības. Viņu, bez šaubām, sagaidīja plašs zīnātnīskis darba lauks. 1914. g. jūnijā Meldriņš kā savvaļnīeks īestājas kaķa dienestā.

Karam īesākoties, 6. augustā, viņa kaķa spēka nodalī pārgāja pār robežu un tā kā Meldriņš ļoti labī parvaldīja vācu valodu, tad viņu pīekomandēja pie štāba par tulku.

Tā paša gada 1. oktobrī viņš iestājās Viļņas kara skolā, kuru beidza, — neskatoties uz slimības atvaļinājumu, 1915. g. 1. maijā. Visu 1915. gada vasaru pavadīja krievu pulkos un ņēma kaujas daļību dienvidfrontē. Kad 1915. g. nodibinājas Latviešu strēlnieku bataljoni, tā paša gada 15. septembrī Meldriņš pārņāca uz Rīgu un tika iedalīts jaunformējamā 3. Kurzemes strēln. bataljonā kā pirmās rotas komandiers.

Kadr. mēnesī bataljons vēl stāvēja Mīlgrāvī apmācībā. Leitn. Meldriņš ar lielu sirsnību nodevās savas rotas apmācībai un gatavojās priekša stāvošām cīņām. Kad ap oktobra vidu ienaidnieks Slokas-Ķemeru rajonā sāka izrādīt rosīgu darbību — mūsu 2. un 3. bataljonus steidzīgi izsauca uz pozīcijām. 21. oktobrī 3. Kurzemes bataljons ieradās Slokā un nākošā rītā 22. okt. (4. nov.) gāja kaujā. Pulkst. pus trijos bataljona vienības, nakts tumsā, sniegā un lietū, sarindojās pie bataljona štaba, no kurienes devās ceļā un laikā nonāca bataljona izejas vietā — ierakumos aiz Bažciema-Frankendorfas.

Bataljonu sadalīja divos kaujas iecirkņos un plkst. 5 no rīta viņš izgāja kauja. Meldriņš ar savu 1. rotu gāja bataljona kreisā iecirknī uz Pavasara muižu. Bij grūti kaujas apstākļi — ūdens un dubļi līdz ceļiem. Visu dienu norisinājās nikna cīņa. Latviešu bataljoniem bij piedota pavisam vāja, maznozīmīga artilērija, kuŗa nebij spējīga sagrāut vācu nocietinājumus pie Pavasaru muižas. Neskatoties uz to nikna cīņa pie Pavasariem tomēr tupinājās bez pārtraukuma; strēlnieki cieta smagus zaudējumus, viņu rindas tapa arvienu retākas. Zem stipras ložmetēju uguns nebija iespējams izdarīt nekādas kustības; ievainotiem pa lielāki daļai bij jāpaliek uz vietas līdz vakara kreslai; vieglāki ievainotie turpināja cīņas paliekot ierindā. Mūsu rotas jau bij pievirzījušās gluži tuvu mērķim — Pavasariem. Kaujas iecirkņa komandier. virsleitn. Klinsons vakara kreslā pārgāja velreiz uzbrukumā, bet pretinieka stiprā šauteņu un ložmetēju uguns mūsu uzbrukumam apturēja. Vāci bij nostādījuši ložmetējus ne tikai ierakumos, bet atklāja uguni arī no māju bēniņiem un logiem, nodarīdami strēlniekiem smagus zaudējumus.

Ltn. Meldriņš gāja savas rotas priekšgalā un šī bij viņa pirmā un pēdējā kauja Latviešu strēlnieku bataljonos. Pēc pirmā ievainojuma abās kājās, viņš dubļos nometies vēl deva komandu, bet no lodes kritīs ķerts — krita.

27. okt. (9. nov.) Latviešu strēlnieku bataljonu organizācijas Komiteja, piedaloties augstākiem virsniekiem un tukstošiem padītāju, ar lielu kareivisku godu guldīja viņu Braļu kapos.

Viņu mīleļa līdzbiedri — virsnieki un, kā labu priekšnieku — strēlnieki. Viņu pazina un cīnīja augstākie kara priekšnieki. Nevaru aizmirst vienu skatu: sirmas kaujas ģenerālis Rādko-Dmitrijevs pie Meldriņa zārka asarām acis, skūpstot kritušu virsnieka tēvu — pateicās „Varoņi delu jūs esiet uzaudzinājis par slavu un godu latvju tautai!”

Tajā pašā Slokas kaujā varoņu nāvē krita 2. Rīgas latv. strēln. bat. 3. rotas komandiers ltn. Jānsone un vēl 3. Kurzemes bataljona 4. rota: komandiers — ltn. Zīverts. Abus kritušos virsniekus atveda Rīgā un guldīja Brāļu kapos.

LEITNANTS JĀNIS GRIETENS,

IV. Vidzemes Latv. strēlnieku bataljona pirmās rotas komandiers, kritis kaujā 23. februārī 1916. g.

Jānis Miķeļa dēls Grietens, dzimis 14. augustā 1894. gadā Aizputes apriņķī, Gramzdes pagastā.

Viņa tēvs, Kapenieku mājas īpašnieks, negribēja delu, pēc pilsētas skolas beigšanas, tālāk skola stāties, bet paturet, kā vienīgo delu — mājās par saimnieku. Bet delam prāts sila priekš zinātnes un viņš uz savu risku iestājās Liepājas ģimnāzija.

Brīvlaikā strādāja pie mirtiesneša un pelnījis ar stundām, tādejādi nopelnīdams visu vajadzīgo skolai un pārtikai. Viņa mājoja īsts latviešu censoņa gars.

Ģimnāzija Grietens mācījās priekšzīmīgi, bij pedantiski kārtīgs un pret skolas pienākumiem izturējās ar lielāko cīnību. Neskatoties uz lielo pārpulēšanos un ierobežoto laiku, dzīvu dalību ņēma ārpus skolas, tieši skolnieku dzīvē. Daudz lasīja, bij labs biedrs. Bieži mīleļa pārdošības. Kad pavasara vētra plosījās jūrā, stāvēja uz viļņlauzeņa tālākā gala jūrā un prēcējās, kad viļņi pār valni brāžoties viņu nošķieda gluži slapju. Nereti gluži nosalis nokļuva malā. Dzīvoja, strādāja, mācījās un skolu beidza labi.

1914. g. maijā beidza ģimnāziju un 1. novembrī kā savvaļnieks iestājās Čugujevas kara skolā. Necieta viņš izlaidību un gļēvumu, — bij stingrs un nelokams savā raksturā. Viņa iekšējai disciplīnai bij labi piemērota ārējā disciplīna un majniekiem no Čugujevas karaskolas viņš rakstīja: „Mani biedri želojās par disciplīnu, grūti esot izturēt. Man gan šī disciplīna pa prātam, ta tura cilvēku kā dzelzs rokās un rūda izturībā. Tu jau zini, ka es izlaidību necienu. Vispār iet labi.“ Kas citam bija par grūtu, tas viņam tikai pa prātam. Skolā, starp citu, viņš veda dienas

grāmatu, pie kuņas klusās stundās mīleja pakavēties. Kādā vietā dienas grāmatā viņš ierakstījis: „Desmit reiz labāk godā un varonībā mirt, nekā nonīkt visu dzīvi bez nozīmes.“ Pie tā arī viņš turejās, tie nebij tukši vārdi, fraze, bet dziļi pārdomāta devīze.

Krievu pulkos, 1915. g. vasarā pēc skofas beigšanas, viņš piedalījās cīņās pie Holmas un Ļubļinas. Vēlāk nokļuva pie Volja-Sidlovskaja, kur jau lielās cīņas bij beigušas. Bez cīņām viņam kļuva garlaicīgi un viņš rakstīja mātai: „Ļoti garlaicīgi. Cīņas nekādas nav. Ļoti vēlētos tikt Rīgas frontē, tur dzīvāki, un vēl Latviešu bataljoni! Esmu jau iesniedzis lūgumu, lai pārceļ uz Latv. bataljoniem, bet negrib atlaist. Rakstīju arī Organizācijas Komitejai, lai piepaldz man tikt uz bataljoniem. Komiteja rūpējas, bet vēl netiek. Vai tas nebūs smalki, ka mēs izkausim to Rīgas fronti, tad varēsim tikt mājās.“

Organizācijas Komiteja, uz Grietena vēlēšanos, vairākkārtīgi sūtīja telegrafisku pieprasījumu, lai pārved Grietenu uz Latv. bataljoniem, kas beidzot arī izdevās.

Un tā nu reiz piepildījās viņa sirds vēlēšanās. Latviešu Bataljons viņš ieradās 13. septembrī 1915. gadā un tika ieskaitīts IV. Vidzemes Latviešu strēln. bataljonā kā 1. rotas komandiers. Kādu laiku jaunformējamais Vidzemes bataljons stāvēja Rīgā, bet vēlāk pārceļas uz Mētrāni. Te viņš priekšzīmīgi un ar lielāko sirsniību mācīja savu rotu.

Kāds viņa rotas jaunākais virsnieks stāsta: „Par daudz uzcītīgs bij mūsu rotas komandiers: no rīta plkst. 7 kā gāja uz kazarmēm, tā līdz vakaram, pat pusdienās dažreiz mājās negāja. Bija kā saudzis ar savu rotu. Mums patiesībā bij maz darba, jo viņš viens pats rotu apmācīja.“ Mīlēja stingrību un disciplīnu un rotu kārtīgi, stingri mācīja. Paviršības nevarēja ciest. Kad Mētrānē bataljonam vairakas reizes bij parādes, I. rota vienmēr dabuja sevišķu uzslavu.

„Reiz prasīju viņa apkalpotājam, stāsta māsa: „vai komandiers ir bieži dusmīgs“. — „Nē, dusmīgu es viņu neesmu redzējis, bet stingrs viņš ir. Viņam jāklausa un vārda; kad neklausītu, nezīnu kā tad būtu“ — teicis apkalpotājs.

Pastāvīgi rotai ņemās iepotēt: „Darait tā, kā es; ja es kauja iešu pa priekšu, jums bez atraušānās jānāk līdzī“. Ziemassvētkos bataljona izrikojumā kazarmēs turēja strēlniekiem dedzīgu, uz cīņu pumudinošu runu, jo domāja, ka tūlī pēc svētkiem būs jāiet uz pozīcijām.

Pulks no Mētrānes uz pozīcijām aizgāja 1916. g. 22. janv. Leitnants Grietens aizejot mātai teicis: „Nebēdā, uz Vasaras

nekā citu bērnu rotaļas un sabiedrību. Bieži mīleja ar gramatu rokās pazust no citiem un kad to sauca, meklēja, pat neatsaucās. Vēlāk dzīve viņā modināja sabiedriskos elementus un viņš no klusā sapņotāja kļuva par sabiedrisku cilvēku.

Pēc Valkas pilsētas skolas beigšanas 1905. gadā pabeidza arī pedagoģiskos kursus un pēc tam darbojās kā skolotājs Ipiķu pagasta skolā.

Skolā ar visu sirdi nododas jaunās paaudzes audzināšanai un sabiedriskam darbam, nepiemirsdams turpināt arī pašizglītību.

Gāja mēneši un gadi klusā darbā, mazo audzēkņu vidū. Uz nāca lielais pasaules karš un 1914. gada oktobra mēnesī Mālmani iesauca kara klausībā, kā pirmās šķiras zemes sargu un iedalīja vispirms zemes sargu draudziņa Gačīnā. Vēlāk draudziņa tiek pārvērsta par 429. kājnieku pulku un 11 mēnešus viņš pavada savā pulkā, dzīvodams to laiku Revelē, Kvellensteinā un beidzot Pernavā. 1. septembrī 1915. gadā komandēts uz Gačīnas proporsčīku skolu, beidz to 1. decembrī 1915. gadā un tūlīņ pārceļas uz I. Daugavgrīvas Latv. strēlnieku bataljonu.

Karā aiziedams viņš teicis brālim: „Karu, kā tādu es nevaru atzīt, bet šis karš atšķirās no visiem kariem un sevišķi latviešiem tas ir tautas pastāvēšanas karš. Kas tagad necinās, tas necinīsies nekad, kas tagad nemil savu tēviju, tas to nemīlēs nekad. Jāiet ir un es eju ar lielāko prieku cīnīties uz dzimtas zemes, lai atriebtu reiz par visām reizēm to, kas latviešiem ir jāatriebj.“

Biedri-virsnieki viņu piemin ar atzintību, kā sirsniņu, patiesu cilvēku. Strēlnieki viņu mīleja kā labu virsnieku. Visu šo laiku viņš dzīvoja pozīcijās, līdzpārdzīvodams visus kareivju priekus un bēdas.

Viņš bija uzticīgs pienākumam un savai tautai. Uz kādas ģimēnes, kuŗa sūtīta mātēi no kara lauka, viņš raksta: „Nesēro, māmuliņ, neskumdinies! Tēvu zemi aizsargā dēls, kad sauc“. Uz kādas citas ģimēnes stāv rakstīts: „Tēvu zemes brīvību pirksim mēs ar asinīm.“ Viņš to darīja un svēti mira uz dzimtas zemes, kaujas laukā.

„29. februāra agrā rītā“, stāsta līdzbiedri, „dabūjām pavēli iet uzbrukumā, izpostīt vācu drašu aizzogojumus, ieņemt ierakumus. Dzestrš vējš glāstīja nocietējušos kareivju vaigus, kad izgājām laukā. Mazliet uztraukti, līdzam uz priekšu. Pargājām Misas upīti pulksten 5 no rīta, bijām jau Dievzemītē. Ltn. Mālmanis pats pirmais stājās pie drašu aizzogojuma izpostīšanas. Vispar strādājām sekmīgi. Svilpoja lodes, ribēja artilērija. Te piepeši ltn. Mālmanis sajima pašā darbā un vairs necēlās. Aiz-

nesām uz pārsienamo punktu. Pie pārsiešanas izrādījās, ka lode gājusi krūtīs. Ievainojums bija nāvīgs, uz Rīgu nevarēja evakuēt, bij jāatstāj pozīcijās, pārsienamā punktā. Vēl nāca pie sarmaņas, ārsta gādība nodeva savas lietas, pasmaidīja, — bet nebija lemts dzīvot, 1. marta rītā iemīga uz mūžu.“

Viņš pirka tēvu zemes brīvēstību ar asinīm. Uzticīgs bij sev un tautai vārdos un darbos.

Kad 4 martā skaisti līkrati viņu veda no pilsētas slimnīcas kapliņas uz staciju, lai pārvestu uz dzimtas kapiem, — tūkstoši nāca viņu pavadīt. Sēru muzikai skanot lēni virzījās lielais gājiens. Kā dzijas sērās tinusies Rīga, raud pelēkā debess, — bet latvju tauta nesa krūtīs jaunu zverastu. Ar katru upuri asinas dzīvo brāļu cīņas ieroči — tiem jātriebj kritušais.

Uz zārku, starp citiem vaināgiem, 1. Daugavgrīvas Latv. strēlnieku bataljona strēlnieki uzlika savu ar uzrakstu: „Labāk manu galvu ņēma, nekā manu tēvu zemi“. Tas labākais kareivju zvērasts.

LEITNANTS ANDREJS KRŪMIŅŠ,

1. Daugavgrīvas Latv. strēlnieku bataljona 1. rotas jaunākais virsnieks, kritis kaujā 8. martā 1916. gadā.

Budams kurzemnieks, ltn. Krūmiņš brauca uz Latviešu bataljoniem, lai cīnītos par savu dzimteni. Viņš nāca kā visi citi latviešu kareivji ar to cēlo pārliecību un apņēmšanos: uzvarēt, vai mirt!

Ltn. Krūmiņš piedereja pie mūsu varoņu cilts. Tā varēja tikai varonis cīņā iet — pār izpostītiem drašu žogiem, pār sagrautiem ierakumiem uz priekšu, uz cīņu pret dzelzi un uguni, pret pārspēku. Straujš temperaments bij viņa rakstura pamatīpašība. Tuvinieki, kas nelaiķi virsnieku labi pazist, stāsta: „No pirmā acu uzmetiena varēja domāt, ka ltn. Krūmiņš paviršas, izklaidīgas dabas cilvēks; jautrs kustībās, lidojošu skatu, viegli sajūsmināms, — īpašības, kuŗas bieži raksturo: aizrāvīgs, izklaidīgs, nenoteikts. Bet vajadzēja tikai paskatīties tuvāk — lai redzētu viņa noteiktību, sevišķi tad, kad nāca attiecībās ar citiem, kur lieta neatkarājas no viņa vien. To viņš pierādīja arī pēdējā kaujā, kuŗā viņš krita.“

Krūmiņš ir uTkuma pilsonis, dzimis 26. februārī 1893. g. Mācijes Jelgavas ģimnazijā. No ģimnazijas gribēja iestāties kaŗa skolā, bet dažu apstākļu dēļ to neizveda. Pēc tam viņš aizbrauca uz jūru, kur sabija 2 ar pus gadus, kamēr sākās kaŗš. Jūŗas

plašums un dzīves dažādības svešās pilsētās un straujie iespaidi bij viņam ļoti pa prātam. Kā jūrnieks, uzturēdamies ostas pilsētās, viņš nesviežas lētas izpriecas skāvienos, bet meklē ko citu, staiga pa muzejiem, teatriem, iepazīstas ar pilsētu garīgo dzīvi. Kuģis atstāj Kadiksu un Spanijas krastus un zīmē jaunu merķi: Mes-sinu, Redžio, jaunas ostas pilsētas. Jūra un debess jums un atkal

Leitnants A. Krūmiņš,
kritis kaujā 8. martā 1916. gadā.*)

pilsētas, tā pagāja divi un pus gada. Uznāca kaņš un jūrnieks Krūmiņš, cik iespējams ātri, brauca caur toreiz vēl neitralām Balkanu valstīm, uz Krieviju, lai iestātos armijā.

Sabijis zināmu laiku par savvaļnieku, iestājas 3. Ķījevas praporščiku skolā, kuŗu beidza 15. decembri 1915. gadā, pēc kam pārnāca uz 1. Daugavgrīvas Latv. strēlnieku bataljonu. Bataljonā viņš iemantoja vispārēju piekrišanu kā sirsnīgs un patiess cilvēks Jau pirmās sadursmēs viņš sevi parādīja kā istu kaŗa vīru.

*) Kritušo virsnieku uzņēmumi ņemti no kaŗa muzeja arķīva.

Lielākā viņa ciņa bij 8. martā. Kad mūsu uzbrukuma vilnis sekmīgi brazas uz priekšu, kad 1. bataljona rotas jau bija aiz pirmiem ierakumiem, rotas komandiers, toreiz vel v. ltn. Briedis, uzdeva savam jaunākam virsniekam ltn. Krūmiņam izsist vāciešus no sānu apcietinājuma, bet pats ar pārējiem gāja uz priekšu. Krūmiņš paņēma līdzī 10—15 strēlniekus un ar rokas granatām uzbruka vāciešu apcietinājumam. Vāciešu bij apmēram 60, bet mūšējie uzbruka tik veikli, ka nedaudz minūtēs vācieši bij sassisti: daļa krita, daļa izbēga. Pats virsnieks strādāja līdzī strēlniekiem, svieda granātas, deva komandu. Mums pie tā uzbrukuma nekrita neviens, jo vācieši nedabuja pat attapties. Viņi bij tā noslēpušies, ka grūti bij ieraugami; bet mūsu strēlnieku verīgās acis tos vispārēja jūkā un šausmīgā troksnī tomēr ieraudzīja un deva negaidītu triecienu. Ar panākumiem veicis savu uzdevumu, Krūmiņš ar strēlniekiem gāja uz priekšu un savienojās ar vispārējo uzbrūkošo daļu. Krita vacu otrie ierakumi, krita trešie. Rota izdalījās uz divām daļām, viena pārgāja labā pusē šosejai, otra palika kreisajā. Te ievainoja v. ltn. Briedi un tas bija spiests atstāt kaujas lauku. Rota palika cīnoties tajā. Ilgi vel strēlnieki cīnījās pa atklātu lauku. Nāca viens vacu artilērijas pretuzbrukums pēc otra un pārtrauca mūsu rezerves ceļu. Katrs izjuta nāves eņģeļa skūpstu uz savām lūpām, — bet mūšējie samērā krita ļoti maz, — jo vāciešu artilērija šāva pāri, nezin kamdēļ. Strēlnieki noslēpās trešos vacu ierakumos un gaidīja; ka pazibēja vacu kaska, tā sprāga mūsu rokas granātā. Pozīcijas bija labas, ap pusdienas laiku iestājās itkā pamiers, gluži labi atpūtas. Izstrādājušies, vairākas reizes sviedrus noslaucījuši, iebaudīja pusdienām līdzī paņemtos konzervus, jo agrāk jau zināms bija, ka ciņa vilksies ilgi un tadās reizēs bez ēšanas nevar iztikt. Sapīpoja papīrosus. Arī Krūmiņš, kuŗš atradās pie savas nodaļas ierakumos, piedalījās pusdienās; visi bija ļautri, jokoja. Pār galvu skreja granātas: dažas krita tuvu, apšķīda ar sasalušiem dubļiem.

„Pamiera“ brīdī leitnants Krūmiņš ieraudzīja, ka no ielejas uz mūsu pusī lēni kustas bieza vacu kolonna. Deva pavēli sagatavoties un gaidīja. Kad lavina pienāca diezgan tuvu, mūšējie redzēja, ka pa priekšu nāk vacu leitnants. Atklāja uguni. Pirmais krita vacu virsnieks, pēc tam nolika galvas visa kolona uz Kurzesmes uzkalniņa. Nāca jaunas kolonnas, strādāja artilērija, sākas jauna ciņa. Dzīvība sākas citās pusēs; dažas mūsu nodaļas nāca uz apdraudēto vietu, pret kuŗu bija vērsti vacu kolonu uzbrukumi. Ltn. Krūmiņš šajā mutulī ieraudzīja pāra desmit soļus sev priekšā vāciešus; te viņš vairs nevarēja nociesties, izlēca no ieraku-

miem, sāka šaut uz vāciešiem ar revolveri. Vācieši skaidri redzēja, ka tas ir virsnieks, jo tam bija kaklā pakārts tājskats, un labākie vācu šāvēji tūlīt vērsa savas lodes pret mūsu virsnieku. Viņš atkrita atpakaļ un bija uz vietas pagalam. Blakus viņam reize ar viņu krita apakšvirsnieks, 2. Juņa krustu kavaliers — Akers. Strēlnieki pacēla virsnieku un viņa biedri un gribēja iznest tos no kaujas lauka, bet ceļš tika apšaudīts, nesājus ievainoja, kritušie bija jānoliek blindažā. Turpat blindažā gulēja vācietis, kuņģam rīta kauja bija nošautas kājas. Tā viņus tur atstāja. Nāca vakars, beidzās cīņas diena, virsnieks bija jāatstāj kaujas laukā, jo nodalām bija jāatvelkas atpakaļ.

Otrā rītā strēlnieki gāja pakāļ ltn. Krūmiņam, lai to iznestu no vakarējā kaujas lauka, nogādātu uz Rīgu un guldītu Brāļu kapos. Izmeklējās, bet vairs nebija, nebija arī vācieša. Sastapuši Sibīrijas strēlniekus, kuņģi tikko bija izdarījuši kritušo apglabāšanu, jautāja, vai nav redzējuši virsnieku ar latviešu nozīmēm uz uzplečiem. Sibīrieši stāstīja, ka jau no paša rīta kaut kur uzkalniņā esot paglabāts virsnieks ar latviešu nozīmēm. Šis latviešu bataljonu nozīmju valkātājs bij Andrejs Krūmiņš.

Pārgājušas kara vētras, pār atzēlušiem Kurzemes kalniņiem atkal arājs staigā, bet daudzos no šiem kalniņiem, dzimtenes zeme, duss latvju varoņi.

LEITNANTS EDUARDS ĶENCIS,

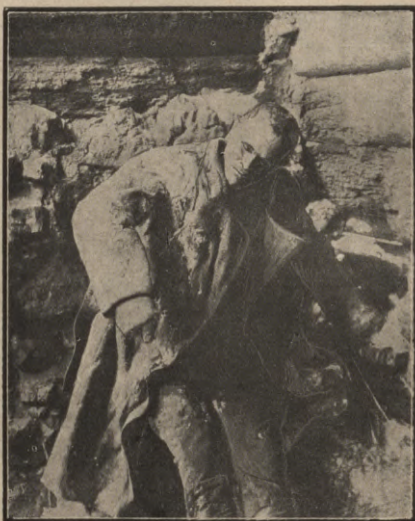
II. Rīgas Latv. strēlnieku bataljona I. rotas jaunāk. virsnieks,
kritis kaujā 8. martā 1916. gadā.

Eduarda Ķeņa bērnība pagāja klusā lauku sētā. Viņš dzimis Valkas apriņķī, Eveles pagastā, Pavulēnu mājās — 16. janvārī 1894. g. Pēc dabas kluss un atturīgs — viņš nemīlēja arišķības, bet vienmēr nogāja klusi savrup. Pirmmācību baudīja Eveles pagasta skolā un labi sagatavojies iestājās Valmieras tirdzniecības skolas II. speciālā klasē. Valmiera pirms kara bij tipiska provinces miera pilsetiņa. Viņa stingri noteikta savā garā, veselīga un izaudzinājuse daudz lielus cilvēkus. Te mācījās un savus skolas gadus pavadīja Eduards Ķencis, viņa klusā daba labi saskanēja ar Valmieras mierīgo dzīvi. Darbs skolā un atpūta pie Gaujas, kur tā kā gracioza meitene gar „stāviem krastiem“ skaujas, kur Valterkalniņš lapu zaļumā snauz un vecās bruņinieku pils drupas, kā vēsturisks bieds rēgo.

Pēc tirdzniecības skolas beigšanas, 1912. g., Ķencis iestājās sava brāļa veikalā Alūksnē un turpināja nodarboties ar pašmācību, jo bij nodomājis beigt vidusskolu kā eksterns.

Uznāca kaŗš un Ņencis 1915. g. iestājās IV. Pēterhofas praporščiku skolā. Kad praporščiku skolas kurss nācis uz beigām, visi tur atrodošies latvieši iesnieguši lūgumu skolas priekšniekam, komandēt viņus uz Latv. strēln. bataljoniem. Skolas priekšnieks kaut gan to apsollījis, tomēr, pēc skolas beigšanas, aizkomandējis uz Minskas kaŗa apgabala štābu. Pirms braukšanas uz Minsku, Ņencis uz pāra dienām pārbraucis mājas. Stastijis par

Leitnants Ņencis,
kritis kaujā 8. martā 1916. gadā.

savu nodomu pārnākt uz Latviešu bataljoniem. Brālis gribejis pārliecināt, lai labāk kalpo krievu armijas daļās, — pie latviešiem varbūt būšot riskantāki — bet jaunais leitnants Ņencis teicis: „Ja es reiz esmu latvietis, tad arī karošu kā latvietis un miršu kā latvietis“.

Kad Minskas kaŗa apgabala štābā Ņencis neatlaidīgi lūdza viņu komandēt uz Latviešu strēlnieku bataljoniem, štābs beidzot to paklausīja un 15. septembrī 1915. g. komandēja uz Rīgu, kur Ņ. tika iedalīts 2. Rīgas latv. str. bataljonā. Ņenča rotas komandiers ltn. Liepiņš viņu raksturo: „Rezervē mēs Ņenci tikpat ka nepazinām, jo viņš bij visur atturīgs, bet kad izgājām uz pozīcijām un 22. oktobrī pie Ņeķevas gājām kaujā, — viņš

izrādījās par visai dušīgu virsnieku. Viņa vads bij pirmais, kas sagūstīja pirmos vāciešus. Pats viņš kaujās bij varonis vārda pilnākā ziņā. Tā pagāja ziema kaujas laukā. Cīņas svarīgumu apzinādamies un priekšā skatīdams uzvāras sauli, ltn. Ķencis bij priekšzīmīgs virsnieks. Par viņu aizvien vairāk sāka runāt, ar viņu vairāk iepazīnas.

8. marta kaujā, viņš ar 1. rotas dotiem vadiem, līdz ar cietiem, ieņēma vācu pirmo līniju un gāja uz jauno otro. Strēlnieki atklāja lielāko šauteņu uguni un guva panākumus.

Kauja bij tik karsta un ložu lietus bij tik liels, ka galvu nevarēja pacelt no ierakumu grāvja. Ķencis ar paceltu galvu deva komandu un te ienaidnieka lode viņu ievainoja. Ievainotais virsnieks negribēja atstāt kaujas lauku un turpināja vadīt kauju. Ievainojums tomēr lika sevi manīt un Ķencis saņēmis spēkus nāca pa satiksmes grāvi arī no kaujas lauka. Vada komandieri, apakšvirsnieki vadīja kauju tālāk, katrs bij aizņemts savā darbā un neredzēja, kas notiek ar viņu virsnieku. Turpat, netālu, otra ienaidnieka lode viņu uzbeidza. Pakritis pret ierakuma malu, viņš sastinga. Nāca sniegs un apputināja kritušo virsnieku. Tajā vakarā strēlnieki viņu neatrada, bet otrā rītā gāja meklēt. Atrada tranšēja sastingušu, tādā stāvoklī, kā kritis.

Iznesa arī un pārveda uz Rīgu, kur ar kareivisku godu gulēja Braļu kapos.

LEITNANTS MĀRTIŅŠ OPMANIS,

1. Daugavpils Latv. strēlnieku bataljona 2. rotas jaunākais virsnieks, kritis kaujā 8. martā 1916. g.

Mārtiņš Opmanis bij tikko pabeidzis 6 klases Auseja realskolā Cēsīs, kad uznāca lielais kaŗš. Kā skolas pilnu kursu nebeigušam viņam bij tiesība dabūt kaŗa dienesta iesaukšanas pagarinājumu, kaut gan viņš bija pāri normāliem skolas apmeklēšanas gadiem. Bet brašais jauneklis nenocietās un iestājās Leibgvardijas pulkā Pēterpili. 1915. g. 1. maijā Opmani komandēja uz Pēterhofas praporščiku skolu, kuŗu tas beidza pēc trijiem mēnešiem. Tajā pat laikā dibinājās Latviešu strēlnieku bataljoni un Rīgā notika drudžaina strēlnieku organizēšana.

Pēc praporščiku skolas beigšanas Opmani komandēja uz kaŗa apgabala štabu Minskā. Te viņš iesniedza lūgumu un dabuja atļauju braukt uz Latviešu strēlnieku bataljoniem. Ieradās 1. Daugavpils strēlnieku bataljonā, kad tas patlaban steidzīgi apmācījās un gatavojās priekšā stāvošām kaujām. Bataljons izgāja

uz pozīcijām un leitn. Opmanis 12. okt. piedalījās latviešu strēlnieku pirmās uguns kristības. Par varonību cīņā Opmani apbalvoja ar 3. šķ. Sv. Otaņislava ordeni. Visu nākošo ziemu ltn. Opmanis ņēma dalību Pirmā bataljona kaujas sadursmēs un pārdošos izlūkošanas gājienos. Visu laiku viņam labi veicās un laimējas iznākt sveikā cauri.

Bet tad nāca 1916. g. 8. marta kauja. Ar visu savu jaunības sparū ltn. Opmanis metās cīņā, bet ienaidnieka lodes caururbts krūtīs — krita.

Viraleitnants Opmanis,
kritis kaujā 8. martā 1916. gadā.

Viņu pārveda Rīgā un 16. martā svinīgā kārtā izvadīja uz Valmieru, kur guldīja dzimtenes kapos.

Martiņš Opmanis dzimis 1892. g. 30. sept. Valmieras apr., Vaidavas pagastā kā lauksaimnieka dēls.

LEITNANTS TEODORS PĪRAGS,

1. Daugavpils Latv. strēlnieku bataliona 2. rotas jaunākais
virsnieks, miris no ievainojuma 15. martā 1916. g.

Teodors Ģederta d. Pīrags dzimis 28. novembrī 1893. g. Jelgavā. Pa priekšu mācījās pirmmācības skolā, tad pārgāja Jelgavas reālskolā. Kā īsts savs laika bērns, viņš dzīvo līdz „Vētru

un dziņu“ laikmetam, ņem dzīvu daļību ārpusšķolas dzīvē. Daudz strādā pie sevis. Pabeidz realskolas 6. klasi, pāriet uz 7. — bet vēlāk no tās izstājas un gatavojas uz abituriju. Viņa nodoms bija, pēc skolas beigšanas studēt tautsaimniecību un visu dzīvi ziedot sabiedriskam darbam, bet tie ideāli mira līdz ar viņu.

Jau otrā mobilizācijas dienā Pīrags brīvprātīgi pieteicās kaŗā. Viņu pieņēma un drīz vien komandēja uz Viļņas kaŗa skolu, kuŗu tas beidza 1. maijā 1915. g. Pēc skolas beigšanas viņu nosūtīja uz 119. Kolivanas pulku, kur viņam uzticeja 3. rotas komandēšanu. Kadā no kaujām ltn. Pīragu ievainoja. Ārstējas Vitebskā kaŗa lazaretē.

Pa tam jau dibinājas Latviešu bataljoni. Vel slimnīca budams, ltn. Pīrags izdabuja atļauju braukt uz Latviešu bataljoniem un tikko bij izveseļojies, no slimnīcas tieši brauca turp. Dienu pirms bataljonu izešanas uz pozīcijām ieradās Rīgā, tika ieskaitīts 1. Daugavgrīvas Latv. strēlnieku bataljona 2. rotā, kā jaunākais virsnieks un otrā dienā, 9. oktobrī, izgāja uz pozīcijām. 12. oktobrī bij pirmās bataljona kaujas kristības. Ltn. Pīrags vadīja vienu uzbrukuma spārnū; visu kaujas laiku atradās karstākā cīņas ugunī. Kauju vadīja labi, ar panākumiem, pats gāja līdz ar rokas granātām, jūsmīgi mudinādams strēlniekus.

Visu 1915.—1916. g. zīemu ltn. Pīrags atrazdamies pulkā gāja izlūkošanā un kaujas sadursmēs ar ienaidnieku. Veselām dienām un nedēļām bataljons pie Babītes mīrka ūdenī. Ja kāds pēc tam jautāja: „Kā pārcietāt?“ — „Kad klabeja zobi — nopurinājāties“, bij atbilde. — Ar prieku un izturību ltn. Pīrags pacīeta visu, gribēdams dzimtenes zemi atsvabināt, to zemi, kur plauka latviešu materiālā un garīgā kultūra.

Par kaujām un izlūkošanas darbiem 1915. g. zīemā ltn. Pīrags apbalvots ar IV. šķīras Annas un III. šķīras Stanislava ordeņiem.

Pavasara kaujā 8. martā, Pīrags komandēja 2. rotu, jo rotas komandīers virsl. Būriņš bij saslimis. Lūk, ko varētu teikt par viņa pēdējo kauju: Pulkst. 6 rītā Pīrags, kā rotas komandīers, gāja ar savu rotu uzbrukumā. Jau pašā sākumā krita viņa rotas jaunākais virsn. ltn. Opmanis. Uzbrukumš neapturami gāja uz priekšu... Drīz pēc tam izgāja Brieža rota, nogriezās uz labo spārnū, lai uzbruktu vācu spēkiem no sāna. Pīraga rota uzbruka vācu centram. Viens aiz otra padēvās ierakumi, bija jau aiz trešiem. Briedi ievainoja, krita arī Brieža rotas jaunākais virsnieks Krūmiņš un Pīrags palika ar divām rotām kaujas laukā. Ilgi cīnijās jaunais virsnieks ar saviem varonīgiem strēlniekiem, kamēr beidzot to ievainoja. Kareivji griebeja iznest savu ievainoto virs-

nieku, bet nebij iespējams, abi pirmie neseji krita. „Atstājiet zēni, tepat kaujas laukā, jā jāmirst, miršu te“, viņš teica saviem kareivjiem un palika guļot uz nestuvēm kaļa laukā. Varonīgie apakšvirsnieki ar savām nodaļām cīnījās tālāk un Pirags, uz nestuvēm gulēdams, deva padomus un aizrādījumus, līdz velam vakaram. Viņu ievainoja pulksten 12 un vēlā vakarā, aizmigušu un apputinātu ar sniegu, iznesa no kaļa lauka. Pārseja un nogādāja uz Rīgu slimnīcā. Aiz pārskatīšanās evakuācijas punktā, viņš bij novests uz baroneses Firks Sark. krusta 2. virsnieku slimnīcu, kurā viņam ļoti netikas, — vēlējas tikt uz Latviešu lazāreti, bet nelaida. Slimnīcā atvests un mazliet atputies, jūtas ļoti labā omā. Kādam biedrim no slimnīcas 12. martā rakstīja: „Esmu Rīgā lazaretē. Pāris dienas atpakaļ vācietis mani dūšīgi pāršāva, tā kā ne staigāt, ne sedēt, tikai jāguļ. Ja laika atliek, apciemo. Man vienam ļoti garlaicīgi.“ Bet 15. martā šķīrās no šīs pasaules. Pēc tam Rīgā gāja tumšas baumas, ka Pirags miris no saindēšanās. Kad 19. martā viņu guldīja Braļu kapos, pēdējo godu atdot bij sanākuši tuvinieki, priekšniecība, biedri virsnieki un liels pulks pavadītāju, — izņemot vecākus, kuri bij palikuši Kurzeme.

Labāko liecību par Piraga varonību, pie kapa nodeva bataljona komandiers kap. Bangerskis: „Leitn. Pirags kā viesulis uzbruka pirmais ienaidniekam, viņš sēja, kā mēdz teikt, nāvi uz visām pusēm. Tādi varoņi ir reti un latvieši uz viņiem var lepnī būt. Viņš bij cilvēks, kurš karoja aiz pārliecības, — pašāizliedzīgi pret sevi, — par savu tautu. Viņš mira, izpildot augstāko pienākumu, ar kareivja godu“.

Kāds cits virsnieks nobeidz savu runu: „Ar Tevi tiek aprakti Tavi skaistākie ideāli un jaunības sapņi, bet Tavš pēdējais varoņa darbs netop aprakts, viņš augs pār kapu un paliks latviešu tautā; viņš pavadis to grūtās brīžos.“

LEITNANTS FRICIS KRĒSLIŅŠ,

7. Bauskas Latv. strēlnieku bataljona jaunākais virsnieks,
kritis kaļa laukā 17. maijā 1916. g.

Pēc Jaunjelgavas tirdzniecības skolas beigšanas, Krēslīņš, 16 g. vecumā, aizbrauca uz Peterpili un iestājās vietā. Kaļa pirmās dienās iestājās armijā un cīnījās daudzās grūtās cīņās Galīcijā un Karpatos.

Pēc vairākiem, svešumā pavadītiem gadiem, 1915. g. ziemā viņam laimējās atkal būt dzimtenē un šoreiz kā karotājam par ienaidnieka ieņemto Kurzemi.

Jaunformējamais VII. Bauskas bataljons, kuŗā Krēsliņu ieda-
līja, vēl dažu mēnešu atradās rezervē un jaunais virsnieks citīgi
nodarbojas ar strēlnieku apmācību. Brālam rakstīja sajusmas
pilnas vēstules un teicās esot laimīgs, ka ticis pie latviešiem
un dabuŗot cīnīties Kurzemē.

No tā laika, kad bataljons izgāja uz pozīcijām, ne dienu
viņš nevarēja nosēdēt bez darba; — viņa darbs galvenām kār-
tām saistījās ar izlūkošanu. Izlūku prakse no Karpatu kuŗa lauka
viņam bij tik liela, ka bataljonā viņš skaitījās par labako izlūku.

Kādā vēstulē brālim rakstīja: „Nakti uz 27. aprīli es gāju
izlūkošanā. Nedaudz soļus no vācu ierakumiem uzduŗos uz vā-
ciešiem, kuŗi vilka no ierakumiem ārā loŗmetēju.

Mēs bijām paslepuŗies izlūki bij izklaidus, un es pirmo
reizi pa visu kuŗa laiku apmulsu; nepaguvām vācieŗus noveikt
un atņemt loŗmetēju. Tas man ir tāds moralisks pāŗmetums,
ka es esmu gatavs pakāŗties, bet pirms pakaros — centīŗos savu
vainu izlabot un nolīdzināt.“ Rūdtam kuŗa vīŗam bij pāŗmetumi,
ka nebīŗ pāŗpējis savu pienākumu izpildīt taisni tā kā viņš to
bija iedomājies.

„Par daudz viņš pieķēŗās savam uzdevumam, par daudz
labi viņš centās visu izdarīt — atsaucas par viņu bataljona ad-
jutants. „Viņam nebīŗ jāiet izlūkošanā, bet viņš gāja. Viņš gāja
dienā, gāja naktīs un cik spēdams darīja bataljonam labu.“

Vācieŗi nesēn atpakaļ ieņēma netālu no mūsu pozīcijām ne-
lielu krūmāju. Visi domāja, ka vācieŗi tur nocietinājuŗies, jo
pozīcijas bij puslīdz labas. Mūsu artilēŗija bieŗi ŗo vietu ap-
ŗaudīja. Ltn. Krēsliņŗ iegalvoja, ka vācieŗu tur vairs neesot
un apŗaudīšana notiek velti. Bij jāparliecinājas. 15. maija ltn.
Krēsliņŗ paņēma līdzi vienu strēlnieku, gadījās vēl kāda cita
pulka virsnieks un visi trīs, Krēsliņa vadība, gāja izlūkot. Un
tieŗām izrādījās, ka vācieŗu tur nav — tie visu bīŗ nopostījuŗi
un aizgājuŗi. ŗi izlūkošana bīŗ reti pardoŗa un atklājums bīŗ
svarīgs. Tomēŗ varonīgo izlūku, virsnieku Krēsliņu tajā izlū-
košanā sprāgstoŗās lodes ŗķembele ievainoja krūtīs. Neskatoties
uz ievainojumu, viņŗ palīka priekŗējas pozīcijas.

16. maijā ierakumos sedēdams, viņŗ izzīmēja uz finiera gabala
skaistus vāŗdus: „Dulce et decorum est pŗo patria mori“ (Cik
skaīsti un saldi par tēvu zemi nomirt). To rakstīja varonis dienu
pirms nāves. ŗis „pro patria“ bija tas, deļ kuŗa viņŗ ievainots
palīka pozīcijas — ierakumos; ŗis „pro patria“ bija tas, kas
viņam lika par daudz paŗaizlīedzīgi izpildīt savu pie-
nākumu.

Viņš alka cīņas un nevarēja sagaidīt, jo lielākas kaujas nebij tik drīz paredzamas. 17. maijā vācieši apšaudīja mūsu pozīcijas. Ierakuma priekšā krita vairākas granātas, bet postu nenodarīja. Virsniekā Kresliņā pamodās cīņas uguns. Nevarēja nosēdēt šaura zemes būdā, skrēja laukā, kur krita ienaidnieka lādiņi. Vienas granātas šķembele ķēra viņu krūtīs, un cīņas alkstošais virsnieks krita. Trīs dienas vēlāk viņu guldīja Braļu kapos.

Krituša lietn. Kresliņa brālis man nodeva dažas nelaiķa vēstules. Viena vēstule rakstīta pirms nāves un palikusi nepabeigta.

„Gribu tev pastāstīt ko nebūt par mūsu dzīvi pozīcijās. Esam apmēram mēnesi pozīcijās. Neilgi pēc nobraukšanas tur, es gāju izlūkošanā, bija iespēja parādīt kareivja varonību, bet nekā neizdarīju. Pabēdajos kādu laiciņu, pasēroju un sāku arvien biežāki iet izlūkošanā. Piecas dienas mēs nostāvējām otrā līnijā, piecas — pirmā; tad atkal četras dienas otrā, četras pirmā; pēc tam aizgājām rezervē. Es turpināju iet izlūkošanā, man palīgā nāca izlūki no pirmās līnijas. Kadreiz, pēc pulksten 2, pārnākdams no izlūkošanas, es dzirdu, ka sauc bataljonu kopā. Domāju, ka pulkvedis grib izdarīt peķšņu trauksmi un pārbaudīt ļaudis; gribēju iet gulēt, bet tomēr aizgāju štāba. Pulkvedis bija drusku uztraukts. Es tīri neveikla stāvoklī ieradās pie viņa un dabuju zināt, ka lieta nopietna: netāju priekšā mūsu pozīcijām, pa kreisi, izbidīta aizsargu līnija, kuŗu vācieši stipri apšauda ar artilēriju. Daļa no aizsargiem krituši, daļa pazudusi. Ienaidnieka uzbrukuma gadījumā mums jābūt visiem gataviem. Apmēram pulksten 7, kad sāka jau sārtojies rīts, mēs likāmies gulēt. Nakošo nakti es atkal gāju izlūkošanā un kad rītā pārnācu, tad ievēroju, ka vairs nav piramidēs saslietas šautenes. Jautāju, kur palikušas? Man atbildeja, ka divas mūsu rotas aizgājušas uz aizsargu līniju, kuŗu vācietis tā apšaudīja. Kad svīda gaisma, viņi atgriezās. Nakošu dienu, 12. maijā, es vairs negāju izlūkošanā, nodomāju, ka ir diezgan — divas naktis no vietas iet un trešo izlaist. Otrā dienā atkal visi kājas, un lai būtu tuvāki pie aizsargu līnijas, — vakarā vajadzēja ieņemt tās līnijas aizmuguri. Palaizdams divas naktis, nolēmu, katrā ziņā, nakošo nakti iet izlūkošanā. Lai daudz maz iepazītos ar apkārtni, dienā es aizgāju pirmā līnijā. No ierakumiem man rādīja dzeltēnu smilšu laukumu un stāstīja, ka tur bijusi aizsargu līnija. Tur es satiku kādu krievu praporščiku un nolēmām iet tūlī apskatīt to bīstamo vietu, kur, domājams, sēd vācietis pēc līnijas ieņemšanas. Viens otru uzjautrinājām un smē-

jāmie: kuņš pirmais sāks bailoties tālak iet. Pagajam garām mūsu ierakumiem un drašu aizžogojumiem, pagajam garām sargam, kuņš mums pateica, ka vāciets šauj. Un tā mēs aizgājām līdz tai bistamai vietai; paņemām drašu griežamas šķeres, rokas granātas, lāpstas, vienu šauteni (kuņu tev vakar nosūtīju). Uz mums sāka šaut. Pirmā lode parasti neķer un no otras var izbēgt un tā mēs atnācām atpakaļ. Pārņākot es dabuju zināt, ka vakarā gatavojās mūsu uzbrukums, ka artilērija arī ir mūsu rīcībā. Ar vārdu sakot, gatavojās kauja. Es saku: kāda velna pēc uzbrukt, kad tur nav ne dzīvas vāciešu dvēseles. Lai visiem pierādītu, es vakarā gāju turp ar saviem izlūkiem. Nāca arī citi, bet es viņus atstāju iepakā un ar savejiem gāju uz priekšu. Iesākās šauteņu apšaudišanās. Es nolēmu, ka naktī lodes izlaist nav nozīmes un pavēleju saviem zēniem sviest rokas granātas. Bet ne tāju no manis gulošais strēlnieks, kuņš nebij tālu no vāciešiem, nezīnu kamdēļ, nesvieda. Es saskaitos un sviedu vienu „angļu olu“. Iespāids lielisks, bet mani apbēra ar lodēm. Šava ar sprāgstošām lodēm. Ja Tu dodī goda vārdu mammai neteikt, tad pateikšu Tev, ka gabals no sprāgstošās lodes man pārsīta ādas kamzolu, blūzi, kreklu un iesītās krūtīs. Man palika karsti, krūtīs dega. Es pavēleju jo stingri saviem zēniem sviest nolādētiem vāciešiem ar granātām, bet pats nezīnu, kas ar mani notika. Mani malači piecēlās kājas un izsvieda katrs pa vienai granātai. Trīs ceturtdaļas stundas sabījuši bistamā vietā, mēs atkapāmies. No maniem septiņiem zēniem, 5 uz komandiera rīkojumu, tika stādīti priekšā apbalvošanai par drošsirdību; es tīku stādīts priekšā apbalvošanai ar IV. šķīras Annas ordeni. Svētdiena, 15. maijs, pagāja ātri. 16. maijā no rīta mani par jaunu pārsēja un es izlūdzu atļauju palikt pozīcijās, paziņodams, ka ievainojums „nav nopietns“. Komandiers tā arī tāļak paziņoja un es paliku ierindā.“

Vēstule palikusi nenobeigta. Viņš to rakstījis ierakumos, un kad tikko izgājis no ierakuma — granātas šķembeles ķertis kritīs. Ne vārda garā vēstulē nav rakstīts par paša personīgo dzīvi — viss vienīgi par kaņu. Tā viņš bij nodevies kaņam.

LEITNANTS JĒKABS LEITIS,

7. Tukuma Latv. strēlnieku bataljona jaunākais virsnieks,
kritis kaujā 22. maijā 1916. g.

No dzīves izrauts pašā ziedu laikā, pavasara ziediem aplāts, dus Raunas pils kapos varoņa nāvē mirušais latvju jauneklis

ltņ. Jekabs Leitīs. Daudz ir Latvija vietas, kur dus mūsu varoņi; cits kaŗa kalniņa, cits braļu kapos, cits dzimtenes kapsetā.

Nakti uz 22. maiju, Œekavas rajonā, divas mūsu Tukuma bataljona rotas, savu komandieru vadībā izgāja celt apcietinājumus. Ši ierakšanās un nocietināšanās vienīgi nakti iespējama, bet ne ik reizes šie nakts rūķi, paspēj savu darbu netraucēti izdarīt, jo ienaidnieks ir nomodā. Bieži vācieši pieturas pie tādas taktikas — laiŗ izstrādāties, darbu puslīdz padarīt; stundām ilgi viņš kā nomiris klusē, tad uz reizi laiŗ visus savus dzelzs līdzekļus vaļā un jaunus ierakumus iedegās ciņa. Tā arī šoreiz. Nakts bij gaiša, skaidra. Rotas komandiers v. ltņ. Venners izgāja pirmais ar saviem izlūkiem ieņemt jauno ierakumu, kuŗš bij agrāk izrakts, vispārējo mūsu ierakumu priekšā. Kad iesākās skaidrās pavasara nakts tumšākais mirklis, atnāca uz darbu bataljona piektā rota leitņ. Leiša vadībā. Viens otrās rotas vads zem rotas komandiera v. leitņ. Vennera vadības, piegādāja gatavos draŗu reŗģus, kuŗi tiek sagatavoti priekŗlaikus, lai uz vietas strādājoj neaizņemtu pārak daudz laika, jo tajā darbā katra minute ir dārġa; ko nepadarisi nakti, dienu jāatstāj un diezjin vai nakoŗu nakti būs iespējams darbu turpināt. 5. rota strādāja uz vietas, raka un nocietināja draŗu aizŗogojumus. Vācieŗi pilnīgi atļava strādāt, neviena Œaviena no viņu puses nebij, lai gan mūsējoj tumŗās figurās viņiem, bez Œaubām, bij redzamas paŗā sākumā. Darbs netraucēti vilkās vairāk kā stundu, tad pekŗņji sāka strādāt vācu smagā artilerija; Œava ar granātām un Œrapņjiem un mērķēja ļoti precizi. Nebij iespējams mūsējiem pretoties, vajadzēja atkāpties un atkāpties pa vienam, lieņot; ja ķedē atietu, būtu vāciem labāk manāms mērķis un mūsējie ciestu daudz. II. rotas komandiers ar saviem izlūkiem laimīgi atkāpās. Arī 5. rota gandrīz visa izgāja atpakaļ. Leitņ. Leitīs un viens sanitārs palika pēdējie. Virsnieks ļava aiziet savai rotai, bet pats, un blakus viņam esoŗais sanitārs, nepaguva nokļūt līdz mūsu galveniem ierakumiem; netāļu sprāġstoŗas granātas Œķembele to ķēra kakla, mieġa arterija, un viņš krita uz vietas. Sanitārs blakus viņam tika ievainots kājā.

Krituŗo leitņ. Leiti pārveda Rīgā. Pēc nedaudz dienām viņa miesas tika pārvestas uz dzimteni un guldītas Raunas pils kapos.

Kā Œodien redzu varoņa pēdējoj ġājienu pa Rīġas ielām: par atmoduŗos pilsētu skan sēru orķestra skaņas, iet līdzji pavadītājoj pulks un biedri — virsnieki un strēlnieki, nes dzīvu puķu vaiņagus, baltas narcises un sārta tulpes. Pretimnācejs noņem cepuri un kļuŗu novēl: saldu dusu.

Jekabs Leitis dzimis Mārsnēnu pagastā, Vidzemē. Pirmmācību baudījis Startu pagasta skolā, pēc tam iestājies Cēsīs, Aušēja reālskolā, kuŗu sekmīgi beidzis. Vienu gadu studēja Pēterpils politehniskā insitūtā un 1915. gada pavasarī brīvprātīgi iestājās kara dienestā. Kara skolu beidza tā paša gada rudenī un pārnāca Latviešu strēlnieku bataljonos.

Par tēvu zemi cīņā gāja, par tēvu zemi mūžu beidza.

LEITNANTS FRICIS VILLERTS.

7. Bauskas Latv. strēlnieku bataljona izlūku komandas priekšnieks,
kritis kaujā 22. jūnijā 1916. g.

Tā bij pirmā lielākā 7. Bauskas strēlnieku bataljona kauja, kuŗā krita leitnants Fricis Villerts. Pirms pusnakts bataljons gāja uzbrukumā pie Katrinas muižas. Rotas izgāja taisni pretim ienaidnieka ierakumiem, bet izlūki, kuŗiem bij jāaizsargā kreisais spārnš, — vairāk pa labi, pa meža kalniņu. Vācieši jau bij nomanījuši mūsu nolūku un sāka apšaudīt ar artilēriju. Nevarēdama nakts tumsā zināt, ap kuŗu vietu atrodas mūsu špēki, tā mētajās izklaidus pa visu uzbrukuma rajonu. Jau pa uzbrukuma laiku no kāda sprāgstoša lādiņa šķembeles tika ievainots drošais un varonīgais izlūku komandas priekšnieks leitn. Villerts. 40 minūtes bij ieņemta vācu pirmā līnija un mūšējie jau atradās starp pirmo un otro vācu līnijām. Neskatoties uz ievainojumu Villerts palika visu laiku pirmās rindās un rīkoja ieņemto pozīciju nocietināšanu. Vēl pie uzbrukuma, kad mūšējie lauzās cauri vācu drašu aizžogojumiem, leitnants Villerts pirmais pieskřeja pie dratim un vadīja griešanu. Uzbrukošie aizraudamies gāja uz priekšu, nemanīja ne sprāgstošo ložu, ne vācu ložmetēja, kuŗš turpat strādāja. Ar pirmo paņēmienu aizgāja līdz otrai līnijai, tikai nebij pavēlēts tālak iet, bet gan nocietināties un, ja iespējams, palikt līdz vakaram. Atvilkās mazliet atpakaļ un nocietinājās; ierakās, cik tas bij iespējams, jo vieta bij slapja. Ierakties varēja — ja daudz, tad līdz ceļiem, — tas bij aizsargs tikai no lodem, bet ne no šrapneliem. Un virsnieks Villerts, ievainots, gulēja blakus saviem izlūkiem, ar vienu sānu ūdenī; pat bruņu aizsargu, kuŗu turpat atrada, viņš neizlietoja. Bij jāguļ un jāgaida. Šī gulēšana daudz sliktāka, nekā ierakumu ieņemšana un pretuzbrukumu atsišana — tad mazākais ir darbība un nav jāmirkst ūdenī uz vietas.

Aukstumā drebēdams, ievainotais virsnieks gaidīja dienu un sauli. Izraktās, slapjās bedrītēs, starp vācu pirmo un otro līniju, mūsu rota un izlūku komanda nogulēja apmēram līdz pulkst. 8

ritā. Visu ritu krita pa vācu smagam lādiņam uz mūsu jaunām pozīcijām, bet vēlāk pārgāja viesuļa ugunī — pa gaisu šķīda zeme, koku galotnes un stumbri. Vaideja melnā, slapjā zeme un cilvēka dvēselē tapa baigi par šiem melnās nakts zemes vaidiem. Mēģināja nakt vācieši pretuzbrukumā, bet varonīgi tika atsīti. Zem artilērijas uguns nāca atpakaļ mūsu rotas. Te vēl reiz leitnants Villerts pierādīja savu aukstasinību un vadoņa spējas: pašos kritiskos brīžos viņš nodibināja kārtību un līdzēja glābt ložmetējus. „Bet nebij viņam ilgi ļauts būt mums par varonības piemēru,“ stāstīja izlūki. „Viņš palika kaujas laukā pēdejais. Grāvja malā, pa kuŗu viņš nāca, bij sapulcejušies vairak strēlnieku un šo grupu vācu batareja bij pamanījusi. Kads šrapnelis, virs galvas plīzdams, ķēra virsnieku galvā. Vards vairs neatskanēja pār varoņa lūpām; pēc dažām minūtem mēs jau bijām zaudejuši viņu uz visiem laikiem.“

No kaujas lauka viņu iznesa tikai vakarā un nogādāja Rīgā.

Leitnants Fricis Villerts dzimis Kurzemē, Kuldīgas apriņķī, 1886. g. 6. augustā. Beidzis Kuldīgas tirdzniecības skolu. Kara sākumā kā rezervists tiek iesaukts kara. Kā vienkāršs ķareivis cīnās Galicijā un 11. oktobrī 1914. g. pie Sanas upes ievainots un evakuēts. Pēc izveseļošanās iestājas 4. Maskavas praporščiku skolā, kuŗu beidz 14. oktobrī 1915. g. Tā paša gada 30. novembrī pārņak uz 7. Bauskas Latv. strēlnieku bataljonu. Bataljonā pa priekšu komandē 3. rotu, tad tiek iecelts par kaŗnieku izlūku komandas priekšnieku. Par kaujas nopelniem apbalvots ar 3. šķiras Staņislava ordeni ar šķēpiem un lentām.

VIRSLEITNANTS JĀNIS VENNERS.

6. Tukuma Latv. strēlnieku bataljona otrās rotas komandiers,
kritis kaujā 3. jūlijā 1916. g.

Virslēitn. Jāņa Vennera vecāki agrak dzīvoja Vidzemē, Smiltēnes draudzē. Gadus 30 atpakaļ, viņi pārgāja dzīvot uz Pleskavas guberņu. Jānis Venners dzimis Lauru apriņķī 29. decembrī 1891. gadā. „Lai gan viņš Latviju nebij redzējis, tomēr kaut kas viņu vienmēr vilka uz turieni un sildīja priekš tēvu tēvu mazās dzimtenes. Citādi nebij domājams: viņam bij jānāk šurp cīnities un nu, lūk, viņš dus neredzētā tēvzemē,“ runāja tēvs, kad pie aizbērtā dēļa kapa palikuši bij nedaudz tuvinieku. — Venners beidza Pleskavas vidējo zemkopības skolu, kā agromoms. Kādu laiciņu pēc skolas beigšanas strādāja Holmas ap-

riņķi Zemkopības biedrībā kā agronomi. Kara sākumā, 1914. g. iestājas kara dienestā, beidza Viļņas kara skolu, pēc kam, uz velēšanas, tika komandēts uz latviešu bataljoniem. 12. novembrī 1915. g. ieradās Rīgā, 6. Tukuma Latviešu strēlnieku bataljonā. Tie strēlnieki, kuŗi palika vēl veseli pēc 3. jūlija kaujas stāstīja kāds Venners bijis pret saviem strēlniekiem. Viņš pie tiem bijis rītos, bijis vakaros — mācījis, audzinājis; viņa parādīšanas rotā katrreiz ar lielāko prieku tikusi apsveikta. Un ne tikai viņa rotā vien, — vispār strēlnieki viņu plaši pazina un cienīja. Viņš saprata strēlniekus, prata tiem tuvoties. Kāds virsnieks man reiz uzsvera latviešu kaŗeivju īpatnības. Tiem esot gluži sava psiholoģija, savas tradīcijas. Ar strēlnieku vajagot piast apieties, tuvoties viņa individualitātei. Starp strēlniekiem esot stipras individuālitātes, inteligenti, smalkjūtīgi cilvēki. Kāds netaktisks solis no virsnieka puses, kāda apvainošana vai nepareiza sodīšana varot sabojāt visu lietu, varot strēlniekus demoralizēt.

Venners jāpieskaita pie tiem, kuŗi saprata kaŗeivi.

To pašu teica viņa strēlnieki. Tāds virsnieks ir sevišķs dārgums kara laukā.

No 1916. gada marta mēneša viņš ar savu rotu stāvēja pozīcijas; gāja izlūkošanās, bija kaujas sadursmēs. Par mazu likās kaŗotājam izlūkošanās un atsevišķas sadursmes, viņš slāpa pēc lielām cīņām, — lai gan pats bij parliecināts, kā pirmā, lielā kaujā kritis. Tā parliecība viņa bij ļoti stipra, par to viņš bieži runāja, bet nebajļojas. Pēc kādas lielakas sadursmes, kuŗā krita daži mūsu virsnieki un strēlnieki, satiku virsleitnantu Veneri Rīgā. Sajusmināts viņš stāstīja, ka bijis kaujās un šķīroties piebilda: „Ja nākošā cīņa es kritu, paziņo isos vārdos manai tautai, ka Venners miris cīņā kā latvietis“. V. atstājis savu ģimetni ar uzrakstu: „Mēs kritām, mēs asinis lejam; mūsu tautai pieder Latvija un viņas nākotne.“

Jautrs, dzīvespriecīgs viņš nodziedāja vēl šķīroties savu mīļo kaŗadziesmiņu :

„Ko, bāliņi, tu domāji,
Uz zobena atspiedies? —
Kā bij manīm nedomāti. —
Jaunī vien bij kara vīri!“

un aizgāja...

3. jūlija kaujā, agrā svētdienas rītā Venners krita.

Atlikušie cīņas biedri ceturtdā kaujas dienā atrada virsnieka cepuri upītē, un vēlāk meklējot, atrada ūdenī pašu virsnieku,

no granātas saplosītu. Viņš apglabāts Rīgā, Brāļu kapos blakus saviem strēlniekiem.

LEITNANTS ARTURS LĪGERS.

6. Tukuma Latv. strēlnieku bataljona, ložmetēju komandas
jaunākais virsnieks, kritis kaujā 3. jūlijā 1916. g.

Sevišķu varonību 3. jūlija kaujā izrādīja ložmetēju komandas jaunākais virsnieks leitnants Līgers. Atsitot vācu pretuzbrukumu, viņš ar ievainotu roku pats vadījis ložmetēju, līdz vairākām ienaidnieka lodēm sakapāts, kritis.

Arturs Līgers ir kurzemnieks no Džukstes pagasta. Dzimis 1895. gadā 28. janvārī. Beidzis Tukuma komercskolu, pēc kam, 1915. gada jūlijā, iestājies Maskavas Aļeksejevas kaŗa skolā.

Tā paša gada novembrī, pēc kaŗa skolas beigšanas, pārnācis uz VI. Tukuma Latv. strēlnieku bataljonu.

Leitnants Līgers guldīts Rīgā, Brāļu kapos.

LEITNANTS ALBERTS BRAUNFELDS.

7. Tukuma Latv. strēlnieku bataljona jaunākais virsnieks,
kritis kaujā 3. jūlijā 1916. g.

Pirms iestāšanās kaŗa klausībā, Alberts Braunfelds iztureja pie Kazaņas mācības apgabala 2. šķiras savvaļnieka ekzameni. 8. oktobrī 1914. gadā iestājies 94. rezerves bataljonā, no kaŗa, pēc mācības komandas pabeigšanas, 15. dec. 1915. g. iestājies 3. Samaras praporščiku skolā. Pēc skolas beigšanas, 1916. g. janvārī, uz paša lūgumu, komandēts uz strēlnieku bataljoniem.

Braunfulds dzimis Kuldīgas apriņķī 1893. gada 23. sept.

3. jūlija asiņainās kaujās, cīnoties par dārgo Kurzemi, uz viņas robežas, tas nolika savu galvu.

Kritušais virsnieks atdusas Brāļu kapos, Rīgā.

LEITNANTS JĀNIS PETERSONS.

7. Tukuma Latv. strēlnieku bataljona, 5. rotas jaunākais virsnieks, kritis kaujā 3. jūlijā 1916. g.

Leitnants Jānis Petersons dzimis Ludzā 1892. gada 22. maijā. No kaŗa sākuma līdz 5. aug. 1915. gadam viņš nodien Vitebskas zemes sargu družinā. Kā jaunākais apakšvirsnieks tiek komandēts uz praporščiku skolu, kaŗu pabeidz 1. novembrī 1915. g.

Līdz 1916. g. februarim atrodas krievu pulkos, pēc pārnāk uz latviešu pulkiem un tiek ieskaitīts VI. Tukuma bataljonā.

Karstās jūlija kaujās, kad mūsu bataljoni cīnījās pie Ķekavas pret lielo vācu pārspēku, leitnants Petersons krita varoņu nāvē.

Tas bij viņa kaujas kristības un viņa dzīves noslēgums.

Pēc kaujām, kritušo leitnantu Petersonu pārveda uz Rīgu un guldīja Brāļu kapos.

LEITNANTS JĀNIS ZEMANIS.

7. Tukuma Latv. strēlnieku bataljona 2. rotas jaunākais virsnieks,
kritis kaujā 3. jūlijā 1916. g.

Kad vēl nebija dibināti Latviešu strēlnieku bataljoni, Zemanis jau kā vienkāršs kaņeivis cīnījās Kurzemē. Viņš piedalījies vēsturiskās kaujās pie Jelgavas 1915. g. pavasarī, kad divi Daugavprīvas cietokšņa latviešu zemessargu bataljoni atsita vācu pirmo iebrukumu Kurzemē. Šie divi bataljoni var skaitīties par Latviešu strēlnieku priekštečiem, jo pēc Jelgavas kaujām noteikti nobrieda doma par latviešu kaņa spēka vienību dibināšanu. Zemanis savā bataljonā piedalījies vāciešu vājšanā Kurzemē un Lietuvā. Šajās cīņās Zemani ievainoja.

Kad nodibinājās strēlnieku bataljoni, Zemanis nekavējoši iestājās 2. Rīgas bataljonā. 1916. gada martā viņu par kaujas nopelniem paaugstināja leitnanta dienesta pakāpē, bez speciālas kaņa skolas izglītības. Pēc tam viņu pārceļa uz VI. Tukuma bataljonu.

3. jūlija kauja bij Zemanim izšķiroša, te viņš krita pašā kaujas karstumā. Kā kurzemnieks, viņš cīnījās ar lielu dedzību par Kurzemes atbrīvošanu, bet nebij viņam ļauts skatīt brīvo dzimteni.

Leitnants Jānis Zemanis atdusas Brāļu kapos, Rīgā.

KAPTEINIS JĒKABS JUREVIČS.

7. Tukuma Latv. strēlnieku bataljona 1. rotas komandiers,
kritis kaujā 6. jūlijā 1916. g.

3. jūlija kaujas paņēma līdzī arī kapteini Jureviču.

Šo zaudējumu bataljons un strēlnieki sajūta ļoti sāpīgi. Kaujas laukā strēlnieki mācījas pazīt kapteiņa Jureviča spējas un varoņību.

Viņa sirds tiecās šurp no Galicijas, no tāliem kaņa laukiem — uz dzimteni.

Pirms braukšanas uz Latviešu bataljoniem, viņa sievai bijusi saruna ar viņa agrāko pulka komandieri: „Jūs virs labākais virsnieks pulkā, nevajadzētu viņam braukt projām, te viņu gaida karjera un ar vāciešiem grūtāki kaņot, kā ar austriešiem, jau tagad viņš komandē bataljonu, viņš tiks stādīts priekšā paaugstināšanai pulkveža-leitnanta dienesta pakāpe u. t. t.“ — Sieva neaptverot to dziņu, kuŗa viņas vīru šurp vilka, raudzīja to pierunāt palikt pulkā, bet viņš jau bij iesniedzis ziņojumu un teica: „Vienīgi to es noželoju, ka pašā sākumā neaizbraucu uz Latviešu bataljoniem; es zinu, te mani mil pulks un es viņu tāpat — bet dzimtenes mīlestība lielāka, tās dzimtenes, kuŗ mana jaunība, kur tagad mana māte gūstā smok. Kā tu vari tā runāt — es latvietis, lai nebrauktu pie savas tautas, kur viņai atļauts savu vārdu teikt!“ —

Un viņš aizbrauca, mainot bataljona komandiera amatu krievu pulkā, pret rotas komandiera — Latviešu bataljonos.

Te, 20 verstis no savas dzimtenes, no savas mātes, viņš kā īsts varonis atdeva savu dzīvību un tagad Braļū kapos dus blakus saviem 24 jūlija kaujās kritušiem strēlniekiem, jo tā bija viņa vēlēšanās.

Krituša kapteiņa Jureviča dzīves gājums, īsi apskatot, parasts, vienkāršs. Dzimis Kurzemē, Bauskas apriņķī, Greenvaldes pagastā Auzenu-Rujenieku mājās, 11. augustā 1884. gadā. Beidzis Bauskas pilsētas skolu un 1902. gadā iestājies kā 2. šķīņas savvaļnieks 2. Varšavas cietokšņa pulkā, no kuŗa, pēc savvaļnieka ekzamena izturēšanas, 1903. g. tika komandēts uz Tifliskas kaŗaskolu. Pēc skolas beigšanas, 1906. g., kā virsleitnants tiek ieskaitīts 178. Cēsu pulkā, kuŗā pieņēma bataljona adjutanta vietu. Drīz viņš tiek iecelts par pagaidu rotas komandieri un mācības komandas priekšnieku, kā arī par pulka lazaretas pārzini. 1909. g. tiek iecelts par 4. rotas jaunāko virsnieku un izvests par poručiku un tiek komandēts uz Daugavgrīvas pulku. 1913. g. paaugstināts par štābs-kapitanu. Ar mobilizāciju 1914. gadā viņu ieskaita 318. Cernojarskas pulkā, kur viņš pieņēma komandēt 6. rotu un aizbrauc uz Galīcijas kaŗa lauku. Pēc nobraukšanas kaŗa laukā, pulks tūlīņ dodas ciņā un kapteini Jureviču jau 23. augustā pie Ļublinas ievaino.

— Kapteiņa Jureviča dzīves biedre man laipni uzticēja viņas nelaiķa vīra vēstules, kuŗās aprakstītas kaŗa gaitas, bet par personīgo dzīvi nekā nav rakstīts, jeb rakstīts ļoti maz. — Lidz pēdējai dienai nelaiķis vedis siku dienas grāmatu par kaŗu. Šī grāmata gan pēc Jureviča nāves netika atrasta. Visas vēstules kuŗas rakstītas no Galīcijas, tāpat no mūsu frontes, saulainas sa-

jūtas pilnas, spēks un dzīves prieks dvēš no aprakstītām lapām. Vienmēr labā garastāvoklī, kaut arī kaujās noguris.

Pievediņu te pilnīgi pēdējo vēstuli, rakstītu pāris dienas pirms nāves: „Tu droši vien būsi nodomājusi, ka es vairs neesmu šai pasaulē. Bet, lūk, tu esi maldījusies: atrodos vēl vienmēr starp mirstīgiem. Ar veselību, protams, stāv ļoti labi, bet pašsajūta — ne visai, tas pateicoties lielam nogurumam — neesmu guļējis ilgāku laiku un 15 stundas no vietas atrodos zem neaprakstāma artilērijas un šautēņu uguns. Nopietni jāatzīstas, ka tādu uguni es nebiju piedzīvojis pa visu kara laiku, — mati stāvus ceļās. Pēc 4 stundu ilgas artilērijas uguns, rotas gāja uzbrukumā. Man bij lemts tas gods vest uzbrukumā 1. un 2. rotas (2. rotas komandiers virsleitnants Venners krita pēc sākumā J. K.) un traukties meža, ieņemt vācu ierakumus, kas izdevās spīdoši. Tagad piemērojam vācu ierakumus tālākām operācijām, kuŗas var piekrist mums, kā arī mūsu kaimiņiem. Pa ceļam iekritu ūdeni un tālāk ejot nosmērejos, kā skursteņslauķis. Saplēsu kreklu, bikses un saskrāpeju rokas pie dzeloņu drātim. Neskoties uz visu to — gara stāvoklis debešķīgs. Pat ēst negribējas visu dienu. Mani lodes neķēra, neskatoties uz visām briesmām. Tik bikses viena lode pārrāva un pēc tam pārsita manam ziņnesim kāju. Protams, ir zaudējumi. Trūkst daudz labu, zimpatisku cilvēku, — bet kamdēļ gan tas jārunā, to jau katris zina, ka karš prasa upurus. Pulkst. 8 ritā. Sausmīgi nak miegs. Beigšu vēstuli un tūliņ došos pie miera. Redzi, cik jauki mums iet.“ —

Kadā citā vēstulē J. priecājas par dzīvi pozīcijās: „Stāvam tuva rezervē — apkārt jauni ceļi un veci puslīdz aizsūnojuši kanaļi — droši vien, vietējo baronu rakti, kultivēšanas nolūkā. Apkārt mežs, nekopts, bet skaists, vējam tā vien patīkās spēlēties egļu galotnēs un šūpoties, kā pasakā — un apakša viss kļu, kā svētnīca; ūdens kanaļos nevižņo, bet lēni plūst uz ziemeļiem, uz Daugavu. — Visa apkārtnē, sevišķi saules rietā un lektā, skaista kā glezna, kā labākā meistara roku darbs. Es bieži noželoju, ka Tev jāsēd Rīgā un Tu nevari būt te, redzēt toš skaistumus. Mēs parūnātos, izmainītu iespaidu un domas, kas, protams, vēl vairāk pavairotu skaistuma sajūtu.“

Pēc kāda ilgāka laika viņš dabuja atvaļinājumu uz vienu dienu iebraukt Rīgā, bet nav braucis un aizgājis uz nakts darbiem rakt apcietinājumus, par ko no sievas saņēmis sāpīgu vēstuli. Uz to viņš atbildījis ļoti jautrā stilā; no vēstules redzams cik augsti viņš vērtē pienākumus. Viņš raksta: „Vai! Kā es smejos,

Tavu vēstuli lasot. Ideāla laulības dzīve, protams, skaista un sieva ir vīra otrā dvēsele, — bet laulības attiecības ir tieši personīgas, viņas ir mūsu individuēlas, intīmās dzīves loks — vispārcilvēcīga, sabiedriskā tur maz. Pienākums, pienākums stāv par visu !“

— Ne trokšņainas slavas kāre to vadīja, ne karjera, — tik pienākums, kuŗš šīnī gadījuma zīmējas uz dzimtenes atsvabinašanu.

Pēc Jāņu dienas, viņš rakstīja sievai atbildi uz viņas vēstuli, rakstītu dzejā: „No sirds priecājos un pateicos — nožēloju, ka nevaru Tev tāpat atbildēt. Svētiskus pavadījām skaisti. Līku sasiēt sieru. Pozīcijās bij kopīgs mīlāsts, bij strēlnieku izrikojums ar četrcelienu lugu un visdažādām jautībām. Priekšvakarā līgojām. Viss pušķots mejām, ziediem. Strēlnieki mani apdāvināja: uzlika divus lielus ozollapu vaināgus ar ūdens līlijām vidū. Deļ līlijām bij jāiet caur „nāves ieleju“ uz Ŷekavas upi, mani strēlnieki zina, ka es mīlu baltās ūdens līlijas“ . . .

Pedēja vēstule, kuŗu viņš rakstīja pēc lielā uzbrukuma, viņš neatstāta pirmās rotas ciņas sīkumus. Kad bataljons gāja uzbrukumā, apstākļi bij tik šausmīgi, ka neilgā laika to ielēna, pie kam krita 2. rotas komandiers. Kad bataljonam draudēja galīga ielēnkšana, kapitāns Jurevičs savaca otro rotu un savu un kritiskā brīdī metās uz priekšu, uz vācu galveniem ierakumiem, un deva pienācīgu triecienu vācu centram. Caur to bataljons, kuŗš atradās krusta ugunīs, bij glābts.

Šo ellī viņš izturēja un iznāca dzīvs laukā. Dienā atpūtās, nogulējās. Vakarā, pēc lielā uzbrukuma, kad puslīdz iestājās klusums, viņu gribēja atvaļināt uz vienu dienu atpūtā, bet viņš augstsirdīgi atteicās: „Lai iet jaunākais virsnieks, viņš nav pieradis un vairāk noguris, — kas man, vecam kazakam.“

Pievakarē viņš novēroja savādu dzīvību vācu pozīcijās. Naktī paņēma dažus izlūkus un divus virsniekus un gāja uz turieni. Izdarīja vērtīgus izlūkošanas darbus. Vācieši pamanīja un sāka šaut. Kad virsnieki un strēlnieki atnāca atpakaļ — ieraudzīja, ka kapteiņa Jureviča trūkst. Gāja atpakaļ meklēt un atrada viņu asinīs gulošu ar izšautu labo aci. Krita viņš 6. jūlijā.

Caurskatot viņa atstātās lietas, dzīves biedre atraduse slēgtu vēstuli ar virsrakstu uz aploknes: „Pēc manas nāves uzplēst.“ Vēstule viņš raksta:

„Dārgie draugi un biedri, piedodiet visus manus tīšos un netīšos grēkus un nepiemīniet ar ļaunu. Turpiniet ar godu un slavu iēšakto darbu, uz ko lai jums palīdz visi labie gari . . .“

Pēc nāves kapitāns Jurevičs paaugstināts par pulkvedi-ltn. un apbalvots ar Juŗa ordeni.

VIRSLEITNANTS JĀNIS MENSKA,

1. Daugavgrīvas Latv. strēlnieku bataljona 4. rotas komandiers,
krita kaujā 23. decembrī 1916. g.

Menska bij sākumā pulkveŗa Brieŗa rotas jaunākais virsnieks un viņa kaŗa taktikas mācekļis. Viņš bij jauns un kautrīgs zēns, kad pēc praporščiku skolas beigŗanas Pēterhofā, 1915. g.

Virslieitnants Menska,
kritis Ziemassvētku kaujās 23. decembrī 1916. gadā.

17. septembrī, no Minskas kaŗa apriņķa štāba pārbrauca uz Latvieŗu bataljoniem, — bet vēlāk iedzīvojoties pulkā un nākot zem Brieŗa iespaida, viņš runāja kā istis kaŗavīrs un kaujās sekoja sava iemīļotā priekšnieka piemēriem. Par 1916. g. 8. marta kaujām apbalvots ar Sv. Vladimira IV. šķ. ordeni, ar šķēpiem un lentu.

Virsl. Menska savu bērniību un jaunību pavadījis uz laukiem Vidzemē, Smiltēnes pagastā, tēva mājās. Pēc Smiltēnes tirdzniecības skolas pabeigŗanas, viņš palika kā inteliģents saimnieks

šava tēva mājās — bet kaņam sākoties viņā pamodās latviešu kareiviskais gars, un viņš atstāja arklu iedzītajā vagā un aizgāja brīvprātīgi kaņā. Tāļak pasaulē nebijis, pieradis pie klusuma un lauku miera, — viņš pēkšņi, tika atrauts no savas pagātnes un atsviests kaņā laukā — cilāt zobenu.

Un kaņā laukā viņš manto jaunu atziņu: „Notiks tas, kam jānotiek! Stāvot rezervē kādreiz var krist tikpat labi, kā kaujas laukā. No lodes neizbegsi. Te tev tā skrien caur mēteļa stūri, te gar zobenu — slēpies nu! Nopurinies un ej tāļak!“ Šo pārliecību un aukstasinību kaujas viņš mācījies no sava bijušā priekšnieka Brieža.

Viņš piedalījās visās 1915. g. rudens kaujās kopā ar Briedi. No sākuma, kā jauns un nepiedzīvojis, kaujās uztraucās, bet pamazām tas viss, pats no sevis, izgaisa un vēlāk kauja priekš viņa bija „patikams pārsteigums“. 9. novembrī 1915. g., kad Brieža rota izdarīja veiklu un sekmīgu nakts uzbrukumu pie Veisa mājām, v. leitn. Menska vadīja ar labiem panākumiem uzbrukumu no flanga. Izlūkošanas darbos viscaur bij izveicīgs.

1. decembrī 1915. g. tika pārcelts uz IV. rotu. Kad rotas komandiers bij ievainots, pagaidām komandēja rotu. 6. decembrī, kā rotas pagaidu komandiers, gāja uzbrukumā un spidoši veica savu uzdevumu. Pielīda klāt ienaidniekam un pēkšņi uzbruka ar rokas granātām, vācieši bega bez viena šāviena, tā bega, ka pat noķert nevienu nelaiemējās, daudz vāciešu arī krita. Meža stūris bij iztīrīts un Menskas rotā tikai viens ievainots. 17. decembrī izdarīja tādu pat sekmīgu uzbrukumu vāciešu pozīcijām. Panākumi atkal bij labi un rotā ievainoti bija tikai daži kareivji.

15. febr. 1916. g. viņu apstiprināja par IV. rotas komandieri, jo bijušais komandiers poručīks Ilziņš, pēc ievainojumiem, lai gan izveseļojās, tomēr nevarēja palikt ierindā un pārcēlās uz divīzijas štābu. Tad nāca lielāks uzbrukums, kuŗš tika gatavots uz 29. februāri vācu pozīcijām pie Misas upes. Izgāja plkst. pus 12 naktī. Brieža rota uzbruka vācu pozīcijām pie Misas pa labi — Menskas — pa kreisi. Bij nodomāts abos uzbrukuma rajonos sprīdzināt ar pirokslinu vācu drašu aizžogojumus. Menska sprīdzināja pirmais. Zem aizžogojumiem salīka piroksilina lādīņus, iestājās dziļš klusums, visi gaida. Te šausmīgs sprādziens un gaisā izjūk ierakumu stabi ar dzeļoņu drātīm. Pa visām garām vācu pozīcijām sāk gaisā skriet raķetes. Menskas rota pāriet pār Misu un uzbrūk pa kreisi apcietinājumam. Nakts tumsā, mežā, uzraujas uz iepriekš nezināmiem vācu dze-

loņdrašu apīecinājumiem. Kā Lačplēši strēlnieki sarauj dzeļoņdrātis un rota spraucas tālāk iekša meža. Apakšdrēbēs skraidīja vācieši pa mežu, ciņa bij karsta. Paša ciņas karstumā pieveda Menskam 4 sagūstītus vācu zaldātus un vienu virsnieku. Vācu virsnieks neatlaidīgi pretojās, negribēja padoties un līdzī nākt. Jau blāzmojās rīts, bij jāmanas atpakaļ, jo mazo rajonu nebij iespējams paturēt; uzbrukumam bij demonstrācijas raksturs. Ievainoja kājā arī pašu rotas komandieri Mensku, pat kauls bij mazliet pēdā ķerts, asinis plūda zābakā, bet viņš (to nenovilka, vainu nepārsēja, bet palika pie rotas līdz beigām un pārveda to mājās.

Pārsēja ievainojumu, bet uz slīmnīcu Menska nebrauca, lai gan varēja pilnīgi kādus mēnešus tikt arī no pozīcijām. Bet negribēja: „Tad atradinas no kaŗa darbiem, tiek itkā izsists no slīdēm“ — teica pats.

Divas nedēļas nodzīvoja pozīcijās kurpēs vien, jo zābaku nevarēja kājā vilkt.

8. martā būtu labprāt ciņā gājis, gribeja iet kurpēs, bet bija par daudz slapjšs un dubļains. Tomēr turpat netāļu no kaujas lauka pārzināja ložu transportus un izveicīgi rīkojās ar to piegādāšanu.

Visu 1916. g. vasaru v. leitn. Menska pavadīja laimīgi. Bij kaujas, bij sadursmes, bet viņš vienmēr palika sveiks un vesels.

Bet tad nāca lielas Ziemassvētku kaujas Tīrelpurva — un tur varonīgais virsn. Menska nolika savu galvu.

LEITNANTS MAŽUCHNO,

5. Zemgales Latv. strēlnieku pulka virsnieks, kritis
Ziemassvētku kaujā, 23. decembrī 1916. g.

Mažuchno bija lietuvietis, bet ļoti tuvs latviešiem, jo bija Rīgā beidzis vidusskolu. Studejis Petrogradas politehniskā institūtā, bet kaŗam sākoties brīvprātīgi iestājies kaŗaskolā. Viņš bij dedzīgs un ideāls jaunēklis. Tas skaistais ideālisms, kas raksturīgs pirmā kursa studentiem, pavadīja viņu uz ik soļa; tas ideālisms, kuŗa aizvējā viss liekās iespējams, kad gribas strādāt un ticēt darbam un panākumiem. Veselu ideju plūsmu viņš bij paņēmis līdz no Peterpils studentu pulciņiem un šīs idejas viņu reizēm stiprināja, reizēm nospīda.

Viņš aizraudamies stāstīja par latviešu un lietaviešu pašnoteikšanas centieniem un apvienību. „Jums kultūra, mums zeme, — teica viņš, — daži gadi nenogurstoša darba un kā roze uzplauktu mūsu zeme!“

Leitn. Mažučno pēc kaņaskolas beigšanas pārnāca uz Latv. strēln. rezerves bataljonu, kur daudz strādāja pie strēlnieku apmācības un bataljona izveidošanas. Bet gars nesās uz pozīcijām, uz cīņu. No rezerves pārnāca uz 5. Zemgales pulku. Kad Strēlnieku pulkus apvienoja brigādēs — leitn. Mažučno no 5. pulka bij piekomandēts 2. brigādes štābam, kur palika

Leitnants Mažučno,
kritis Ziemassvētku kaujās, 23. decembris 1916. gadā.

līdz Ziemas svētku kaujām. Kad gatavojās kaujām un bij zināms, ka 23. dec. sāksies uzbrukums, leitn. Mažučno izprasījās atpakaļ uz pulku.

Leitn. Mažučno bieži bij skumjšs, sevī nosledzies, bet pēdēja dienā viņš bija jautrs: posdamies uz cīņu, viņš visu laiku dziedāja.

Kad 5. Zemgales pulks gāja uzbrukumā, leitn. Mažučno ar savu rotu piesteidzās pie ienaidnieka drašu žogiem un sāka tos postīt. Ienaidnieks bij uzbrukumu manījis un vērsa pret 5. pulka daļām spēju ložmetēju uguni.

Pie ienaidnieka drāšu žogiem, kaujas karstumā, izdzisa leitn. Mažuchno karstā sirds.

Latvieši viņam bij tuvi, par Latvijas zemi viņš krita.

VIRSLEITNANTS PAULIS STURMS,

7. Bauskas Latv. strēlnieku pulka 7. rotas komandiers, kritis
kaujā 23. decembrī 1916. g.

Nepabeidzis Jelgavas reālskolu, 1915. g. februārī, no skolas sola, nepilnu 18 gadu vecumā (dzimis 1897. g. 4. martā, Kurzemē) Sturms iestājas brīvprātīgi kara dienestā kā pirmās šķiras savvaļnieks. Tā paša gada septembrī beidz Viļņas kažaskolu un 18. apr. 1916. g. zināmas grūtības pārvarot tiek komandēts uz Latviešu strēlnieku bataljoniem. Īsā laikā viņš izpelnas paaugstinājumu dienesta pakāpē un tiek apbalvots ar 3. šķiras Staņislava ordeni ar šķēpiem un lentu.

Sevišķu varonību jaunais virsnieks izrādījis 7. pulka uzdevuma izpildīšanā — ienaidnieka frontes pārraušanā 23. dec. rītā. Te arī viņš varonīgi ziedoja savu dzīvību izpildot pienākumu. pienākumu.

Pēc varoņa nāves, pulka komandiers pulkvedis Goppers rūpējas par netaisnīgu apbalvošanu ar Juŗa ordeni un rakstīja savai priekšniecībai: „Kad 7. Bauskas Latviešu pulks naktī uz 23. decembri uzbruka apcietinātām ienaidnieka pozīcijām Kalnciema virzienā, 7. rotai tika dots uzdevums: pēc pirmās ienaidnieka līnijas pārraušanas iet pa kreisi un iztīrīt ierakumus, blindāžas un blokhauzus no ienaidnieka un pavirzīties uz priekšu, kamēr savienojas ar 5. Zemgales pulku, lai tadā kartā nodrošinātu aizmuguri uz priekšu ejošām kaŗaspēka nodaļām. 7. rotas komandiers virsleitn. Šturms izpildīja savu uzdevumu, atrazdamies zem nemitīgas loŗmetēju uguns, kas tika vērsta no blindāžām, kuŗas atradās priekšā Zemgales pulkam. Izsizdama ienaidnieku no blindāžām, rīkodamās pa lielākai daļai ar rokās grānātām, rota ieguva ienaidnieka loŗmetēju un paŗšauteni. Paiedams uz priekšu tādu gabalu, ka aizejoŗiem aizmuguri bij nodroŗināta, virsleitn. Sturms ar rotu nocietinājās, izturēdams veselu rindu ienaidnieka pretuzbrukumu, kuŗŗ centās dabūt atpakaļ savus ierakumus. Vienā no ŗādiem pretuzbrukumiem ienaidnieka lode ķera virsleitn. Sturmu un viņŗ beidza dzīvot, apŗīmogodams ar savām asinīm savu varoņdarbu.“

Tada ir oficiālā atsauksme, kuŗa dota varoņam pēc viņa nāves. Pulks ilgi atcerējās varoņo un eleganto virsnieku.

VIRSLEITNANTS KĀRLIS FRIGOFS,

7. Bauskas Latv. strēlnieku batalona 3. rotas komandiers.
kritis kaujā 23. decembrī 1916. g.

Virsnieks Frigofs dzimis Igaunijā 1889. gadā. Beidzis Terbatā Treffnera ģimnaziju. 1. oktobrī 1915. g. beidzis Pavlova ķaŗaskolu. 26. martā 1916. g. pārnācis uz Latviesu rezerves bataljonu, bet 9. jūlijā tiek iedalīts 7. Bauskas Latv. strēlnieku pulkā. 23. jūnijā 1916. g. paaugstināts par virsltn. un 20. oktobrī apbalvots ar 3. šķiras Staņislava ordeni ar šķēpiem un lentu. Virsnieku — Frigofa un Sturma kaujas uzdevumi bij vienādi: kad pulks, pārvāvis pirmo līniju, gāja uz priekšu, 3. rotai bij jāiet uz labo pusi, gareniski pa vācu ierakumu līniju un jāiztira ierakumi, blindāžas un blokhauzi no ienaidnieka, lai aizejošās rotas varētu drošāki iet tālāk. Švāriģo un atbildīgo uzdevumu rota veica spidoši. No blokhauziem un Ložmetēju kalna nāca virsn dzīva ložmetēju uguns, bet viņi strādāja savu darbu tālāk — viņi tīrīja blokhauzus ar rokas granātām un ierakumos strādāja ar durkļiem. Kad mērķis bij sasniegts un ienaidnieks atspiests zināmā attālumā, virsnieks deva komandu rotai nocietināties. Šajā brīdī virslt. Frigofs krita no ienaidnieka lodes. Pēc viņa nāves, rota turejās pozīcijas divas dienas, uzturēja satiksmi ar aizejošām rotām un aizsargāja flangu. Pēc nāves kritušais virsnieks stādīts priekšā apbalvošanai ar Jura ordeni.

VIRSLEITNANTS AUGUSTS GOŠEVICS,

7. Bauskas Latv. strēlnieku pulka ložmetēju komandas jaunākais virsnieks, kritis kaujā 23. decembrī 1916. g.

Pirmā ķaŗa gada oktobra mēnesī Goševics iestājas labprātīgi armijā un ar pulku nonāk ķaŗa laukā. Viņš dabu ciniņas pie Lomžas, kur tiek ievainots 1915. g. februārī. Pēc izvesejošanās tiek stādīts uz Maskavas 5. praporščiku skolu, ķuŗu beidz tā paša gada decembrī. Pa to laiku ir nodibinājušies Latv. bataljoni un viņš no skolas tieši brauc uz tiem, kur tūlīņ tiek iedalīts 7. Bauskas strēl. pulkā. 8. martā 1916. g. viņš ņem daļību cīņās „Klangakalna“ (Bezmentes) rajonā, bet 21. un 22. jūnijā — cīņās pie Katriņas muižas, kur komandē pagaidām 5. rotu. No 3.—9. jūlijam atkal cīņās pie Katriņas muižas, kur komandē pagaidām 2. rotu. Par cīņām tiek apbalvots ar 4. šķiras Annas ordeni ar uzrakstu: „Par drošsirdību“ un 3. šķiras Sta-

ņislava ar šķepiem un lentu. Dienesta laikā tiek paaugstināts divās dienestā pakāpēs.

Goševics ir kurzemnieks, no Bauskas apriņķa. Dzimis 1894. gada 20. jūnijā. Mācījies Rīgā Mironova komercskolā.

Nelaiķis virsnieks ar visu sirdi atdevies kara darbiem. Ziemas svētku kaujā, kad 3. rotā krita komandiers Frigofs un citi virsnieki kā ievainoti izgāja no ierindas, viņš būdams tuvumā stājās pie rotas komandēšanas.

Kaujas viesulis brāzās tālāk. Virsnieks Goševics savu uzdevumu izpildīja pašaieliedzīgi un krita varoņu nāvē.

VIRSLEITNANTS PAULIS OĻISOVS,

8. Valmieras Latv. strēlnieku pulka 8. rotas komandiers,
kritis kaujā 23. decembrī 1916. g.

Paulis Oļisovs dzimis Tveras guberņā 1897. g. Mācījies Rīgas Biržas komercskolā un 6. februārī 1915. g. iestājies brīvprātīgi kara dienestā. Tā paša gada septembra mēnesī beidzis Viļņas kara skolu. Decembrī 1915. g. no rezerves pārnācis uz 8. Valmieras Latv. strēlnieku pulku. Piedalījies visās Latviešu strēlnieku pulku cīņās 1916. g. vasarā: — pie Ķekavas, Bērzmīdes, Smardes u. c. Par dienesta laiku 8. pulkā, Oļisovs paaugstināts vienā dienestā pakāpē un apbalvots ar 3. šķiras Staņislava ordeni ar šķepiem un lentu. Ziemassvētku kaujās, virsleitnants Oļisovs krita iedams savas rotas priekšgalā. Viņi gāja pa klaju lauku. Kad ienaidnieks no meža pudura atklāja ložmetēju uguni — rota, kā parasts nogūlas, bet viņas komandiers palika stāvēt un raudzījās uz to pusi, no kuņģenes nāca ložmetēja lodes. Te viņa jaunais stāvs saņima baltā sniegā un aizmīga uz mūžu.

Strēlnieki savu komandieri iznesa no kaujas lauka, atveda Rīgā un guldīja Brāļu kapos.

LEITNANTS KRIEVIŅŠ,

8. Valmieras Latv. strēlnieku pulka 5. rotas jaunākais virsnieks,
kritis Ziemassvētku kaujās.

Leitnants Krieviņš ir vidzemnieks, no Rīgas apriņķa. Dzimis 1888. g. 1. maijā. Savu skolas izglītību viņš noslēdza ar Smoļenskas zemkopības skolas pabeigšanu. Leitnants Krieviņš iesācis kara klausību jau 1911. g. decembrī. Kara laikā, 1915. g. novembrī komandēts uz Kaukaza kara apgabala praporščiku skolu, kuŗu beidz martā 1916. g. un jau aprīlī pārnāk uz Strēlnieku rezerves bataljonu. 1916. g. septembrī pārnāk 8. Valmieras pulkā.

Leitn. Krieviņš vēl kā vienkāršs kareivis būdams izturējies daudz cīņas krievu armijā un vienmēr laimīgi. Lielās Ziemas svētku kaujas bija viņam lītenīgas. Kopā ar 8. Valmieras pulku, viņš pārdzīvoja daudz grūtus un kritiskus brīžus. Varoņīgi cīnījās virsnieki un strēlnieki. Leitnants Krieviņš atdeva savu dzīvību kā īsts kaņavīrs.

LEITNANTS JULIJS VALTERS.

8. Valmieras Latv. strēlnieku pulka 7. rotas jaunākais virsnieks, kritis Ziemassvētku kaujās.

Jūlijs Valters ir kurzemnieks, dzimis 1897. g. 13. martā. Skolas izglītību baudījis Liepājā. Kara aizgājis brīvprātīgi. 1916. g. februārī aizsūtīts uz Rietumu frontes praporščiku skolu, kurā beidzis jūlijā 1916. g. Pēc skolas beigšanas pārnāk uz Latviešu bataljoniem. Pa priekšu tiek iedalīts Rezerves bataljonā, pēc tam, septembrī pārnāk uz 8. Valmieras pulku. Ziemassvētku kaujas laikā komandēja 7. rotu un krita varoņu nāvē.

LEITNANTS KĀRKLUVALKS,

8. Valmieras Latv. strēlnieku pulka jaunākais virsnieks, kritis Ziemassvētku kaujās.

Leitnants Kārkluvāls,
kritis Ziemassvētku kaujās.

28. septembrī 1915. g. Kārkluvāls iestājās kara dienestā. Viņš ir kurzemnieks, dzimis 1894. g. 27. maijā. Beidzis pilnu kursu Rīgas pilsētas reālskolā. Viņš kara skolu beidzis 12. sep-

tembri 1916. g. un pārnācis uz Latv. strēln. rezerv. bataljonu. 4. oktobrī komandēts uz 8. Valmieras strēlnieku pulku. Ziemassvētku kaujas bij viņa pirmā un pēdējā cīņa.

LEITNANTS BUKA.

8. Valmieras Latv. strēlnieku pulka ložmeteju komandas jaunākais virsnieks, kritis Ziemassvētku kaujās.

Pirmā kara gadā Buku jau mobilizē. 1915. g. okt. tas iestājas 2. Oranienbaumas praporščiku skolā, kuŗu beidz janvari 1916. g. Kādu laiciņu nodien krievu pulkā, bet maijā pārnāk uz Latviešu strēlnieku rezervēs bataljonu un jūlijā uz 8. Valmieras strēlnieku pulku.

Leitnants Buka ir kurzemnieks, dzimis 1888 g. 15. jūlijā. Skolas izglītību baudījis Jelgavas reālskola.

1916. gada augustā un septembrī ņem dalību cīņās pret vāciešiem Ķemeru-Smardes rajonā, kur mūsu pulki ieņēma plašāku teritoriju un pārvirzījās vairākus kilometrus uz priekšu. Ziemassvētku kaujās ar 8. Valmieras pulku, 2. Latv. strēlnieku brigades sastāvā piedalījās vairākās grūtās cīņās un ienaidnieku apcietinājumu forsēšana.

Vienā no karstākām kaujām, ienaidnieka lode laupīja viņam dzīvību.

LEITNANTS BĒRZIŅŠ,

7. Valmieras Latv. strēlnieku pulka 4. rotas jaunākais virsnieks, kritis Ziemassvētku kaujās.

Leitnants Bērziņš pēc Rīgas Aleksandra ģimnazijas absolūvēšanas, 1915. g. 12. jūnijā iestājas kara dienestā un beidza Pēterhofas praporščiku skolu. Pēc skolas beigšanas, no maija mēneša līdz 15. decembrim 1916. g. atradās rezerves bataljonā. Nedēļu pirms Ziemassvētku kaujām viņu komandēja uz 8. Valmieras strēlnieku pulku. 22. decembrī pulks izgāja uz kaujas lauku un nākošā rītā gāja kaujā. Pirmās kaujas dienas ienaidnieka lodes leitnantu Bērziņu neķēra, bet 27. decembrī viņš krita cīņoties pie Ložmetēju kalna.

Bērziņš dzimis 1895. g. 19. augustā, Vidzemē.

VIRSLEITNANTS SOCKIS,

4. Vidzemes Latv. strēlnieku pulka 4. rotas komandiers, kritis kaujā 29. decembrī 1916. g.

Roberts Sockis iestājies kara dienestā kā savvaļnieks jau septembrī 1912. g.. Karām sakoties viņš cīnījies Rit-Prūsijā vairākās lielās kaujās. Kara laikā 6. decembrī 1914. g. paaug-

stināts par leitnantu, Kaujās 21. janvārī 1915. g. pie Voja-Sidlovskaļe ievainots un evakuēts. Pēc izvešeļošanas zepťembrī 1915. g. pārnāk uz Latviešu bataljoniem un tiek ieskaitīts 4. Vidzemes bataljonā par 4. rotas komandieri. Vidzemes pulka viņš ņēma dalību cīņās pie Ķēmeriem un Smārdes. Par kaujām apbalvots ar 4. šķiras Annas ordeni ar uzrakstu: „Par drošsir-

Virslēitnants Sockis,
kritis Ziemassvētku kaujās.

dibu“, ar 3. šķiras Staņislava un 3. šķiras Annas ar šķēpiem un lentu, kā arī paaugstināts par virslēitnantu.

Sockis ir kurzemnieks, no Jaunjelgavas apriņķa. Dzimis 1892. g. 9. augustā. Beidzis Jaunjelgavas tirdzniecības skolu.

Visas pirmās dienas lielās Ziemassvētku kaujās viņš izturēja, atrazdamies kaujas laukā no 23.—29. decembrim. Kad uzbrukuma pirmais posms bij beidzies un Vidzemes pulks aizstāvēja ieņemtās pozīcijas, izturedams neskaitamus pretuzbrukumus, virsl. Sockis 29. decembrī krita saraustīts no granātas, kuŗa viņam uzkritusi virsū. Pēc dabas kluss, vienkāršs, cīņās viņš bij varonīgs.

LEITNANTS KĀRLIS NEUBURGS,

5. Zemgales Latv. strēlnieku pulka jaunākais adjutants,
kritis 12. janvārī 1916. g.

Kārlis Neuburgs bij pazistams kā sirsnīgs cilvēks un enerģisks sabiedrīks darbinieks. Jau skolnieka gados viņš darbojas Rīgā vairākas kultūrēlās biedrībās. Sevišķi sirsnīgi pieķēries bij Latviešu Izglītības biedrībai. Tāpat pulkā viņš nesa līdzi dzīvību un garu. Neuburgs krita 12. janvārī, ne pašas pirmās pozīcijās, bet pulka štābā, kuŗš atradās kādā zemnicā, tuvu pirmai kaujas līnijai, meža malā pie Kalnciema šosejas. 5. Zemgales pulks aizstāvēja pozīcijas no Ložmeteju kalna virzienā uz Lielupi. Vairākas dienas jau norisinājās janvāra kaujas, jo vācieši, pēc Ziemassvētku kauju zaudējumiem — bij sakoncentrējis spēkus un par katru cenu gribēja dabūt atpakaļ zaudētās pozīcijas. Nikni vācu uzbrukumi bij jāiztur mūsu pulkiem vairākas dienas no vietas. 5. Zemgales pulka 2. bataljonā 12. janvārī notika nikna artilērijas kauja. Pretinieks „sēja dzelzi“ un kapāja mūsu ieņemtās pozīcijas. Strēlnieki stāvēja atklātos ierakumos grāvjos un gaidīja ienaidnieka kājnieku uzbrukumu. Paša kaujas karstumā smagi ievainoja 2. bataljona komandieri kap. Klūģi. Drīz bataljonā saņēma ziņu, ka pulka komandiers pulkvedis Vācietis ievainots un adjutants leitn. Neuburgs kritis. Granāta bij saārdījusi zemnicu, kuŗa atradās pulka štābs.

Kārlis Neuburgs dzimis 1893. g. 25. sept. Beidzis Rīgā komercskolu un vēlāk darbojies kā gramatvedis. Latviešu strēlnieku bataljonos viņš iestājās brīvprātīgi 2. novembrī 1915. g. Kādu laiku pirms iestāšanās 5. Zemgales bataljonā viņš darbojas Strēlnieku organizācijas komitejā. No 5. Zemgales pulka komandēts uz Viļņas kara skolu, kuŗa toreiz atradās Poltavā. Pēc skolas beigšanas ieradās atpakaļ 5. Zemgales pulkā. Smārdes kaujās 1916. g. septembrī viņu ievainoja.

Kriušo leitnantu Neuburgu nogādāja Rīgā un guldīja Braļu kapos.

KAPTEINIS JĒKABS ELSIS,

3. Kurzemes Latv. strēlnieku pulka 2. bataljona komandiers,
kritis kaujā 17. janvārī 1917. g.

Jēkabs, Elsis dzimis 13. dec. 1890. g. Valmieras apr. Bauņu pagastā. Agrā jaunībā, līdz ar ģimeni pārnācis uz Rīgu.

Pēc Rīgas pilsētas Aleksandra ģimnāzijas abzolvēšanas, 1913. g. Elsis iestājās Čugujevas kara skolā un beidza, pa-

ātrinātā kartā, pirmā kara gada, 1914. g. 1. decembrī. Kādā laiku dienējis 185. Smoļenskas rezerves bataljonā, bet Latviešu strēlnieku bataljoniem nodibinoties, 15. aug. 1915. gada pārnācis uz 3. Kurzemes bataljonu un iecelts par rotas komandieri.

Kapteins Elsis,
kritis kaujā 17. janvārī 1917. g.

1915. g. 22. okt. 3. Kurzemes bataljonam bij kaujas kristības. Bataljons atradās nepārtrauktā kaujas darbībā Slokas-Ķemeru rajonā līdz 29. okt. Viskarstākā cīņa bij pirmā kaujas dienā — 22. okt. Elša rotas uzdevums bij — izsist pretinieku no Zelbes pozīcijām, ieņemt tās un nocietināties. Pēc grūtas un neatlaidīgas cīņas, pēc vairākkārtīgas pretinieka pozīcijas forsēšanas, Elsis ar savu rotu uzdevumu izpildīja: ieņēma pozīciju un nocietināja, cik tas kaujas apstākļos bij iespējams.

Pēc Slokas kaujām, novembra sākumā 3. bataljons pārgāja Babītes rajonā, kur nesa kaujas izlūkošanas dienestu. Šis uzdevums bij dots no korpusa štaba, jo vajadzīgs bij saņemt kon-

troļģustekņus, kas krievu daļām, kuŗas līdz tam bij stāvējušas šajā rajonā, nebij izdevies. Te Elsis parādīja īstu veiklību un izlūkošanas mākslu. Pārdošos izlūkošanas gājienos, viņš ar saviem strēlniekiem, vāciešiem redzot „nozaga“ viņu posteņus un nogādāja štābā. Pēdējam nu bij „dzīvās meles“ diezgan un izjautājot ģustekņus varēja dabūt ziņas par pretinieka stāvokli.

Tāpat sekmīgi Elsis darbojās pie Ķekavas, kaut gan viņu tur ievainoja. Visa 1916. g. vasara pagāja pie Ogres un „Nāves salā“. 4. jūlijā 3. Kurzemes bataljons „Nāves salā“ uzbruka vācu pozīcijām, pie kam Elsis dabuja kontuziju no vācu mīnas. Ziemassvētku kaujās Elsis komandēja 3. Kurzemes pulka 2. bataljonu. Visas grūtās cīņas Tīrelpurvā un pie Ložmetēju kalna bija laimīgi garām, bet 17. janvārī 1917. g., pēdējā vācu pretuzbrukumā — bataljona komandiers kapteinis Elsis krita.

Par šo pēdējo kauju, 3. Kurzemes pulka komandiers, pulkvedis Kalniņš savās atmiņās saka: „Otrais bataljons, uz priekšu!“ pulka komandiers dod pavēli. — „Uz priekšu, skriešus!“ komandē kap. Elsis. Bataljons jau pusceļu noskrējis, atliek vēl ap 200 soļu līdz ienaidniekam, bet pretinieka uguns paliek tik stipra, ka pirmās strēlnieku rindas sāk apstāties. Izšķirošs brīdis... „Man pakaļ, urrā!“ komandē kap. Elsis un izskrien ar atlikušiem virsniekiem bataljona priekšā. Vāci neiztur un dodās atpakaļ uz tāļākiem ierakumiem, bet kapt. Elsis ar savējiem seko viņiem straujā triecienā.

Viens no pirmajiem kap. Elsis ieskrien vācu ierakumos un sevā cīņa beidzas ar mūsu uzvaru, bet pats Elsis krit, varoņu nāvē trāpīts no ienaidnieka rokas granātas taisni galvā.“

Savā pulkā Elsis bij iemīļots un cienīts virsnieks. Kaujas biedri par viņu atsaucas ar lielāko atzinību: „Apdāvināts ar asu izpratnes spēju, Elsis nekad nezaudēja galvu viskritiskākos brīžos. Nāvei acis skatoties mēdza būt jautrs, lai caur to paceltu līdzcīnītāju gara stāvokli. Elsis bija ar visiem satīcīgs, visiem izpalīdzīgs.

Viņš prata atrast ceļu uz kareivju sirdīm un tie lielā vienprātībā sekoja savam vadoņam kaujās.“

Par nopelniem kaujās kap. Elsis apbalvots ar 3. un 4. šķ. Annas un 3. un 4. šķ. Staņislava ordeniem. Pēc nāves apbalvots ar 4. šķ. Jura ordeni.

Latvijas Lāčplēša kara ordeņa dome apbalvojusi kap. Elsi ar Lāčplēša kara ordeni.

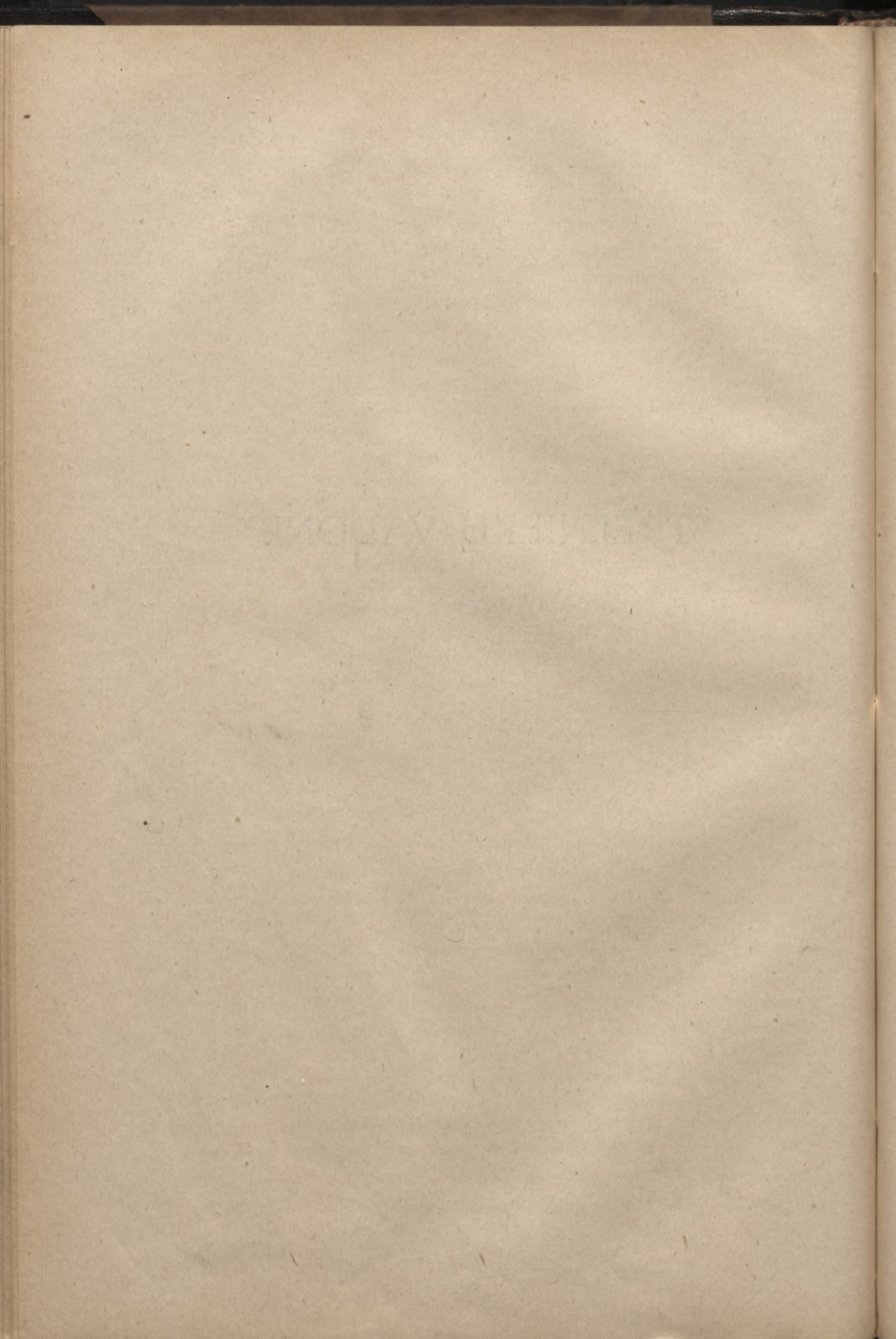
Kap. Elsis guldīts Sv. Trīsvienības kapsētā, jo viņa vēlēšanās bijusi dusēt dzimtas kapos.

6. janvārī 1922. g. Elša dusas vietā atklāja skaistu pieminekli.

*****

STRĒLNIEKU VADOŅI.

ĢENERĀLIS MISIŅŠ.

1. Latv. strēlnieku brigādes un apvienotās divīzijas komandiers.

Ģenerālis Misiņš 1915. g. kā Sibīrijas strēlnieku pulka komandiers pārvietojās Rīgas frontē. 1915. g. oktobrī divas mūsu 3. Kurzemes bataljona rotas uz laiku bij piekomandētas viņa pulkam izlūku dienestam. Tāpat vēlāk ģen. Misiņa pulkam nācās iet kaujas gaitās līdzās mūsu strēlniekiem. Kad 1916. g. rudenī mūsu pulkus saformēja brigādes, ģen. Misiņu iecēla par I. strēl-

Ģen. Misiņš,

1. Latv. strēlnieku brigādes un apvienotās divīzijas komandiers.

nieku brigādes komandieri. Ģen. Misiņš baudījis augstāko militāro izglītību — beidzis Nikolaja kara akadēmiju.

Ziemassvētku kaujās abas latviešu brigādes apvienoja divīzijā un ģen. Misiņu iecēla par divīzijas komandieri; kā štāba priekšnieku viņam piekomandēja pulkvedi Bangerski. Pēc pirmās Ziemassvētku kaujas dienas, 23. dec., dažu nesaskaņu dēļ ar armijas vadību — Misiņu iecēla atkal par I. brigādes komandieri, bet par apvienoto latviešu-krievu kaujas rajona priekšnieku nāca krievu ģenerālis Trikovskis. Par 1. brigādes štāba priekšnieku iecēla ģenerālštāba kapteini Grinbergu.

Apvienotā strēlnieku divīzija savu uzdevumu veica spīdoši: abas brigādes norādītās vietās pārrāva vācu nocietinātas pozīcijas un atspieda ienaidnieku vestes 6 atpakaļ. Ceļš bija iztirīts, nekā latviešu strēlnieku virziņš uz priekšu neaizturētu, bet krievu augstākie štābi nedeva rezerves un pirmās brigādes sekmes, pēc frontes pārraušanas, netika izmantotas. Sibīrijas strēlnieki, kuŗi uz laiku palika ieņemtās Mangaļos, par daudz aizrāvās no atrastiem ruma un konjaka krājumiem un, piedzērušies, padevās

Kapteinis Grinbergs,
1. Latv. strēlnieku brigādes štāba
priekšnieks.

gūstā. Gaidot rezerves, mūsu pārpuļētās strēlnieku daļas nevarēja strauji uz priekšu virzīties. Pa tam smagos automobiļos bij pievesti svaigi vācu palīgspekā, sastāvoši no labām karaspēka vienībām — jegeriem. Mūsu ieņemtā rajons vairs nebija viengabalaini stabils un izturīgs vācu pretuzbrukumiem, tomēr strēlnieki vēl turēties varēja un negribēja atkāpties. — Jaunieceltais kaujas rajona priekšnieks ģen. Trikovskis naktī pavēleja mūsu karaspēka daļām atkāpties izejas pozīcijās. Tā tika likvidētas visas pirmās brigādes tai dienā gūtās sekmes un panākumi.

Pēc revolūcijas, 11. martā 1917. g., ģen. Misiņš uz paša lūgumu atstāja I. strēlnieku brigādi un pārcēlās uz citu frontes

rajonu. Ziemeļrietumu frontes virspavēlnieks viņu pēc tam iecēla par divīzijas komandieri, jo atzina, ka ģen. Misiņam Ziemessvētku kaujās nodarīta pārestība.

ĢENERĀLIS AUZANS.

7. Bauskas Latv. strēlnieku bataljona un 2. Latv. strēlnieku brigades komandiers.

Mūsu strēlnieku pulku kaujas vēsturē Auzanam piekrit izcilus loma, jo Ziemassvētku kaujas, kurās vecie latviešu strēlnieki parādīja savu nenoliedzamo drošsirdību un kaujas spējas, — organi-

Pulkv Auzans,
2. Latv. strēlnieku brigades komandiers.

zēšana un vadība, lielā mērā saistīta ar Auzana vārdu. Ar lielu darba mīlestību un sirsnību viņš ķērās pie katra izvedamā darba un tādej viņa uzdevumi vienmēr bij pārbaudīti, izpētīti un pārlikti, kas viņa vadītos strēlniekus lielā mērā izsargāja no nejaušībām un varbūtībām.

Ģenerālis Auzans, pēc sava dienesta stāža nav bijis tipisks ierindas virsnieks, jo viss viņa agrākais dienests saistīts ar ģenerālštābu. Bet kad Auzans, būdams Taškentā, kā observatorijas direktors, dabū zināt par Latv. strēlnieku bataljonu dibinā-

šanu, viņš nekavējoši sāk rūpīties par pārceļšanos uz dzimteni, kas viņam pēc dažiem mēnešiem arī izdodas.

Auzans, kā ģenerālštaba pulkvedis no tālas un drošas aizmugures ierodās Rīgā 3. janv. 1916. g. uzņemas 7. Bauskas strelnieku bataljona komandēšanu. Ar lielu sirsnību un enerģiju viņš nodevās sava bataljona izveidošanai un apmācībai. Pret darbu bij pedantiski noteikts un to pašu prasīja arī no saviem apakšniekiem. Un tāds darbs izveidoja bataljonu par stipru kaujas vienību.

Viņa bataljons atšķīrās no citiem ar vienkāršību un noslēgtību; bataljona virsnieku klubā nevarēja manīt nekādas īpašas ērtības, kas virsniekus sevišķi atšķirtu no pārējās kaņaviru saimes. — Bataljona komandiers mēdza teikt: „Ja atļauj ko lietu virsniekiem, tad attiecīgi jāatļauj arī kareivjiem, — pretējā gadījumā kareivji tiek demoralizēti.“ Pie šā principa viņš cieši turējās. Viņš nebij saudzīgs pret kareivjiem vārdos vien, bet arī darbos, kas viscaur parādījās kaujaslaukā. Nekad viņš neveda savus kaņevjus uzbrukumā pret ienaidnieka lodēm dienas laikā. Ja augstākā priekšniecība tieši paveļēja dienā iet uzbrukumā, Auzans prata aizstāvēt sava bataljona intereses un pierunāt atlikt uzbrukumu līdz iestāsies nakts. Tādas reizes, kad bataljonu pretinieks nedaudz minūtes varētu iznīcināt, viņš panāca to, ka ar mazākiem zaudējumiem guva lielākus panākumus.

No apmācības vietas 2. martā 1916. g. bataljons izgāja uz pozīcijām un 8. martā gāja kaujas kristībās. Te 7. Bauskas bataljons, kā pilntiesīgs loceklis iestājās mūsu pārējo, vecāko bataljonu saimē, un šajā lielā pavasara kaujā savu uzdevumu veica spīdoši. — Pēc marta kaujām bataljons nesa izlūkošanas pienākumus frontes rajonā Berzminde-Ķekavas upe un tā tas ilga līdz jūnijam.

XII. armijai bij uzdots vasarā izvest uzbrukumu Rīgas frontē, pārraujot fronti. Lai iepriekš pārliecinātos, vai tas ir iespējams, armijas komandiers, ģen. Radko-Dmitrijevs bij nodomājis izdarīt mēģinājumu un tā izvešanu uzdeva 7. Bauskas bataljonam. Uzdevums bij: nakti uz 22. jūniju pārraut, pie Katrinas muižas, vācu pirmo līniju. Ja būs labi panākumi, apsoliya rezerves tālākā uzbrukuma attīstīšanai. Kā palīgu 7. bataljonam piedeva kādu krievu bataljonu.

7. Bauskas bataljons, kuŗš tajā laikā stāvēja apm. 5—6 verstes aizmugures rezervē, pirms uzbrukuma izdarīja sīku izlūkošanu un izpētīja visus apstākļus, lai uzbrukuma laikā nebūtu jācieš no liekiem pārsteigumiem.

Pirms došanās uzbrukumā, 21. jūnija pievakarē strēlnieki vēl sarakoja teatra izrādi ar dziesmām un citiem priekšnesumiem. Nodziedāja „Dievs, svēti Latviju“ un tautas dziesmām skanot, devās uz nolikto kaujas vietu. Izrikojumu noskatīties bij rezerves divīzijas komandiers ģen. Trikovskis ar štaba priekšnieku, kuņģi, redzot strēlnieku pacilāto gara stāvokli un apgarotās sejas, teica: „Ar tādiem kaņķivjiem var droši iet uzbrukumā un cerēt uz panākumiem. Ne tā ar mūsu (krievu) maz attīstītiem vīriem“. Tiešām kaņķivji bij labā omā un paši ticēja saviem spēkiem. Uzbrukums izdevās lieliski: nedaudz minūtēs sarāva vācu drašu žogu un ieņēma vācu pozīcijas. Komandiers tūlī prasīja rezerves spēkus, lai nostiprinātos un ietu tālākā uzbrukumā, bet tādus nesagaidīja. Augstākā priekšniecība uzdevumā bija domājusi tikai izmēģinājumu, ne nopietnu kauju. Strēlnieki noturējās visu nakti vācu pirmā līnijā, atsīta vācu pretuzbrukumus, bet palīgus nesagaidījuši, no rīta nāca ārā no kaujas. Pārrāva drašu žogus un ieņēma ierakumus ar maz upuriem, bet visu nakti turoties ierakumos un no rīta ārā nākot bataljons cieta manāmus zaudējumus.

Daži virsnieki un strēlnieki, kuņģi pirmie metās uz drašu žogiem, bij pilnīgi noplēsuši savas drēbes un tādā stāvoklī turējās visu kaujas laiku. Kad bataljons, vezdams apm. 30 vācu gūstekņus, tādā stāvoklī nāca atpakaļ uz rezervi, krievu kaņķaspeka daļas, kuņģas gadījās pa ceļam, skatījās kā uz brīnumu un kļiedza uravas.

Pēc šī frontes pārraušanas mēģinājuma, sekoja 3. jūlija kaujas, kuņģas bij domātas, kā nopietna frontes pārraušana un kaņķas darbības izvērsšana plašā mērogā. Šīs kaujas — Ķekavas un Katrinmuižas rajonā — vilkās 4 dienas un pie maziem ieguvumiem deva lielus zaudējumus. Latviešu bataljoni bij izsvaidīti pa visu kaujas rajonu un piedoti dažādām krievu kaņķaspeka daļām. Galvenais neveiksmes iemesls bija tas, ka pulki, kuņģi gāja uzbrukumā, neskatoties uz lieliem zaudējumiem, nevarēja pārraut fronti un ieņēma tikai dažās vietās vācu pirmo līniju. Vissliktākais rajons šeit iekrita 6. Tukuma bataljonam, bet viņš, kaut gan arī cieta lielus zaudējumus, tomēr savu uzdevumu izpildīja: pārrāva vācu līniju un ieņēma ierakumus. Šajā kaujā krita daudzi 6. Tukuma pulka varonīgie virsnieki un strēlnieki. 7. Bauskas bataljons pie labā spārna, bija atstāts rezervē, bet uzbrukumā gāja 12. Sib. krievu pulks, kuņģš vairākas reizes izmēģinājās, bet līdz plkst. 12 dienā vācu ierakumus nevarēja ieņemt, kaut gan lielāko daļu no sava sastāva zaudēja. Tad divīzijas komandiers ģenerālis Trikovskis paziņoja 7. latviešu strēlnieku bataljonam, ka armijas komandiers

paveļot iet un ieņemt vācu ierakumus. Bija skaidra saulaina diena. Priekšā klajs lauks un vācieši, iejusmināti no krievu neveiksmes, bez mītēšanas apšaudīja visu lauku. Pulkvedis Auzans paskaidroja, ka pie tādiem apstākļiem nav iespējams iet uzbrukumā, jo uzdevumu nav iespējams izpildīt un nāksies ciest nevajadzīgus zaudējumus. Divīzijas komandiers tomēr neatlaidās un noteikti paveleja iet uzbrukumā. Tā kā kaŗa laikā paveles jāizpilda, tad pulkv. Auzanam nekas neatlika, ka vest bataljonu uzbrukumā. Un strēlnieki, kaut gan redzēja drošu nāvi savā priekšā, tomēr gāja.

Apšaudišana bija tik stipra, ka pirmos kaŗeivjus, kuŗi izgāja no ierakumiem, turpat ievainoja, pēc kam pulkv. Auzans apturēja uzbrukumā iešanu un paziņoja divīzijas komandieram, ka viņš tagad nevar iet uzbrukumā, bet nakti vācu ierakumus ieņems uz galvošanu. — Kad satumsa nakts — bataljons gāja uzbrukumā un ar maz zaudējumiem ieņēma vācu ierakumus.

Pēc šīm kaujām, armijas komandiers, redzēdams, ka latviešu bataljoniem, izkaisītiem pa krievu pulkiem, nav ta nozīme, kāda viņiem varētu būt apvienotiem vienā kaujas vienībā, — paziņoja pulkv. Auzanam, ka viņš apvieno latviešu bataljonus brigādē un par brigādes komandieri iecel Auzanu. Apvienošana sākās 17. jūlijā 1916. g., un tālakā organizācija ilga līdz 30. oktobrim, kad tika apstiprinātas abas mūsu brigādes. Ar apvienoto strēlnieku brigādi pulkv. Auzans pārcēlās uz Ķemeriem un jūlija beigās — augusta sākumā te sākās sagatavošanās Smārdes kaujām.

Aiz Ķemeriem, purvu un mežu rajonā, apm. 6—7 verstes bij tā saucāmā „neitrālā josla“, kuŗu vācieši no savām Smārdes pozīcijām cītīgi apmekleja, bet krievi tur gandrīz nekādu izlūkošanu neizdarīja. — Ap apvienoto brigādi bij savilkti vairāki mūsu bataljoni un viņu uzdevums vispirms bija izpētīt un ieņemt „neitrālo joslu“. Drīz vien ar atsevišķām sadursmēm un kaujām „neitrālā josla“ bij ieņemta un — pēc pievirzīšanas pie pašām vācu pozīcijām — sākās jaunu vācu pozīciju ierīkošana pa labi un kreisi no Tukuma dzelzceļa līnijas. Pretīm Smārdes muižai mūsu pozīcijas bij mežmalā, un priekšā līdz ienaidnieka pozīcijām bij klajs lauks. Neizdevīgās pozīcijas tomēr atturēja no domātās Smārdes operācijas.

Nesot, ar maz pārtraukumiem, izlūkošanas dienestu, pagāja 1916. g. vasara un rudens un pienāca Ziemassvētku kaujas.

Ziemassvētku kauja bij laikus iedomāta un novembra un decembra mēneši pagāja viņas sagatavošanā, jo Tīrelpurvu rajonā XII. armija gribēja izdarīt frontes pārraušanu ar negaidītu, slepenu dzīvā spēka uzbrukumumu, bez artilērijas sagatavošanas. — Piedzīvojumi franču un pārējās frontes rādīja, ka ar artilēriju,

2. Latv. strēlnieku brigades štābs: vidū — brigades komandiers pulkv. Auzans un brigades galvenais ārsts pulkv. Dr. med. Satiķeris.

lai arī viņa darbojas vai cik ideāli — nav iespējams pilnīgi iznīcināt pretinieku drašu žogus un stipros ierakumus, kā arī viņa dzīvos spēkus. Pie tam artilērijas sagatavošanas sliktā puse ir tā, ka par apšāudīšanas laiku ienaidnieks var savilkēt spēkus un pienācīgi sagaidīt uzbrucējus. Bieži vien, ja ienaidniekam bij labas pozīcijas, pie šāda uzbrukšanas veida nebij vajadzīgie panākumi un zaudējumi bij sevišķi lieli; lielāka daļa ejot uzbrukuma uz ienaidnieka ierakumiem, nerasniedza savu mērķi, sevišķi vēl tad, ja uzbrukums notika dienā.

Ziemassvētku kaujās bij nodomāts izmēģināt jaunu paņēmieni: nakti, nemanot, bez artilērijas palīdzības, pa daļai pārņemt, pa daļai pārraut vācu drašu žogus un peķšņā uzbrukumā pārsteigt ienaidnieku ierakumos. Cik zināms, šo ideju armijas komandieram bij devis pulkv. Briedis un komandiers uz šo ierosinājumu bij dzīvi atsaucies. Kad ģen. Radko-Dmitrijevs jautāja šajā lietā mūsu II. brigādes komandieri pulkv. Auzanu, pēdējais izteica pilnīgu piekrišanu.

Šaubīgās vienīgi krievu komandieri, jo viņi vispār mazāk ticēja saviem kaņevījiem, sevišķi naktīs, kad kaņevījus visvieglāki pārņemt panika un viņiem ir liela izdevība dezertēt no kaujaslauka.— Tikai augsta iekšēja disciplina un pienākuma apziņa spēj saturēt nakts kaujās kaņevījus vienkopus. XII. armijas komandiers bieži pārliecinājies par latviešu strēlnieku kaujas spējām, galveno svaru lika uz mūsu divām brigādēm un ticēja, panākumiem. Pulkv. Auzans ieteica uzbrukumu sākt agrāk, lai līdz gaismai vajadzīgos spēkus varētu ievest caur frontes pārravumiem un attīstīt kauju. Krievi pastāvēja uz to, ka uzbrukt vajaga īsi pirms gaismas un pulkv. Auzanam ar pūlēm nācās pierunāt uzbrukumu sākt visā noliktā frontē pl. 5 rītā. Arī šis laiks izrādījās par vēlu, jo līdz gaismai visas nozīmētās rezerves nevarēja ievest ienaidnieka aizmugurē.

Abas strēlnieku brigādes savu uzdevumu veica spīdoši un, neskatoties uz krievu neveiksmēm un nespēju — visas tālākās operācijas iniciatīvi Tīrelpurva un Ložmetējkalna rajonā turēja savās rokās un godam nobeidza Ziemassvētku kaujas.

Šāds kauju operāciju veids pret nostiprinātām vācu pozīcijām tika pirmo reizi piemērots un latviešu strēlnieku vārdu darīja pastamu lielākām krievu un ārzemju kaņa autoritatēm. Mans uzdevums nav sniegt šīs kaujas vēsturisku vai vispārēju novērtējumu, bet atzīmēt to tiktal, cik tas raksturo mūsu strēlniekus un viņu vadoņus. Mūsu kaņa vēsturnieks, veco latviešu strēlnieku kaujas, bez šaubām, liks kā piemēru mūsu jaunai armijai.

Par Ziemassvētku kaujām Auzans, bez citiem kara ordeniem, apbalvots ar 4. šķ. Jura ordeni un vēlāk paaugstināts par ģenerālmajoru. Ziemassvētku kaujās ģen. Auzana labs palīgs bija brigādes štāba priekšnieks, ģenerālštāba kapteins Ozols.

Kapteins Ozols,
2. Latv. strēlnieku brigādes štāba priekšnieks.

Andrējs, Jāņa d. Auzans dzimis 1871. g. 22. martā, Rīgas apriņķī, Stukmaņu pag. Bormaņos. Pēc draudzes skolas beigšanas, materiālie līdzekļi neatļāva skolu tālāk apmeklēt un viņš strādādams uz laukiem, pašmacības ceļā sagatavojās un 1890. g. iestājās Pleskavas mērniecības skolā, kur beidz kā stipendiāts 1893. g. Tūlīņ pēc beigšanas iestājās kara topografu skolā, kur beidz 1895. g. kā podporučīks un tiek ieskaitīts kara topografu korpusā. Līdz 1900. g. darbojās gvardijas un 114 kājnieku pulkos un kā kara topografs Somijā un Baltijas guberņās. 12. oktobrī 1900. g. iestājās ģenerālštāba kara akadēmijā, kur triju gadu laikā beidza vispārējo un ģeodezisko nodaļu, kas viņam deva pilnīgas ģenerālštāba virsnieka tiesības. Pēc akadēmijas, pabeidza vēl speciālu divgadīgu praktisko kursu ģeodezijas un astronomijas darbos pie galvenās observatorijas Pulkovā. Par labām sekmēm 1903. g. 23. maijā paaugstināts par kapitanu un ieskaitīts ģenerālštābā. 1905. g. strādā galvenā štāba topografijas no-

daļa kā aprēķināšanas darbu vadītājs. Tajā pašā gadā, Japānas kara laikā, tiek komandēts uz Mandžūriju kā astronomisko darbu vadītājs. No 1905.—1907. g. darbojas Harbinā, Girinskas provincē u. c., bet no 1907.—1910. g. ir Čardžuzas starptautiskās observatorijas (Turkestanā) pārvaldnieks. 1911. g. 23. martā iecelts par Taškentas astronomiskās un fiziskās observatorijas direktoru un tajā pat gadā paaugstināts par pulkvedi. Būdam par Taškentas observatorijas direktoru, izdarīja pētījumus Bucharas tuksnešos, Pamiras kalnos līdz Afganistanas robežām un Tjaņšanas kalnos līdz Ķīnas robežām.

Šajā postenī pulkvedis Auzans paliek līdz 1915. g. 24. dec., kad dodās uz Latviešu strēlnieku bataljoniem.

Pēc 1917. g. februāra revolūcijas, 28. aprīlī ģenerāli Auzanu iecel par ģenerālštāba galvenās pārvaldes kara topografiskās daļas priekšnieku, resp. kara topografu korpusa pārvaldnieku. Būdam Krievijā lasa lekcijas kara akadēmijā un Maskavas praktiskā mēriniecības institūta ģeodeziskā fakultātē. 1921. g. pret viņa gribu tiek komandēts kā eksperts pie Krievijas-Polijas robežas novilkšanas. Ar Latvijas atbrīvošanu, izstājās no visiem padomju Krievijas dienestiem un rūpējas par braukšanu uz Latviju. Ar lielām grūtībām to viņš panāk 1923. g.

Tagad ģenerālis Auzans ieņem galvenā štāba ģeodēzijas-topografijas daļas priekšnieka amatu un darbojas kā lektors virsnieku kursos. Darbojas arī sabiedriskā laukā — ir veco latviešu strēlnieku biedrības centrālās valdes priekšsēdētājs un Brieža fonda biedrības priekšnieks.

ĢENERĀLIS GOPPERS.

7. Bauskas Latv. strēlnieku pulka vēlāk 1. strēln. brigades komandiers.

Kārlis Goppers, dzimis 21. martā 1876. g. Valkas apriņķī, Trikates draudzē, sava tēva mājās „Muskatos“.

Kā daudzi bij. Krievijas armijas virsnieki-latvieši, ģenerālis Goppers ir latviešu zemnieku dēls, kuŗš ar savu enerģiju izlauzīs ceļu līdz augstākai virsnieka dienesta pakāpei.

Beidzis pirmmācību vietējās — pagasta un draudzes skolās, Goppers sagatavojas uz 2. šķiras savvaļnieku ekzāmenu un būdams tikai 17 gadu vecs iestājas karadienestā Kauņas cietokšņa bataljonā. Pēc likumīgās izdienas parastā ierindā, 1894. g. jūlijā iestājas Viļņas kajnieku junkurskolā, kuŗu beidz 2 gados, ar pirmo šķiru.

Ar 1896. g. oktobri sākas Goppera virsnieka dienests 190. Belgorodas kājnieku pulkā Varšāvā. Būdam par jaunāko virsnieku pulkā, Goppers ieņem zināmu stavokli virsnieku starpā un pulka komandiers vācietis Kannibachs, kaut gan latviešus vispār neieredzēja un nīda — ar Gopperi, kā labu virsnieku tomēr skaitījis.

Pulkv. Goppers,
7. Bauskas Latv. strēlnieku pulka un 1. brigades komandiers.

Kad Japānas kaņam sākoties, G. prasījis uz kara lauku, pulka komandiers Kannibachs to nelaida. Kad G. bez pulka komandiera ziņas iesniedza lūgumu, komandēt viņu uz fronti, — pēdējais sodīja viņu ar 4 dienām aresta, bet uz fronti nelaida. Tajā pašā laikā, 1904. g., G. pārcēla uz 183. Pultuskas pulku, kā rotas komandieri. Bez parastā ierindas dienesta, Goppers pulkā ieņēma vēl citus posteņus, kā pulka goda tiesas locekļa, bibliotekāra, muzeja pārziņa u. t. t. Te viņš nepiemirst nodarboties arī ar pašizglītību: iestājās Varšavas universitatē, daudz lasa, mācās, kas parasti virsniecībā nemaz tik sevišķi nebij mode.

Šajā laikā Goppers iepazīstas arī ar mūsu nacionālās armijas varoni, netaiķi pulkvedi Kalpaku, par kuŗu kā cilvēku un virsnieku savās atmiņās dod to labāko liecību. Šajās atmiņās Goppers sevi parāda kā labu psihologu un krietnu virsnieku vispār.

Veļak viņa pulks tiek pārcelts uz Kostromu un pasaules karš sastop Gopperi Jaroslavā, kur pulks atradās vasaras manevros.

1914. g. augusta sākumā, Goppers, kā kapitāns ar rotu aiziet uz pozīcijām Galīcijas frontē un 13. augustā, Holmas rajonā pirmā kaujā tiek ievainots. Par septembra kaujām pie Sanas upes tiek apbalvots ar zelta zobenu. Tālāk G. ņem dalību kaujās pie Krakovas.

Kad iestājas 3. armijas sabrukums Galīcijā, sākās lielā atkāpšanās no Krakovas līdz Baranovičiem, kuŗa ilga viņu 1915. g. vasaru. Te Goppers bieži komandēja divīzijas arjergardu un izturēja daudz sivas kaujas, sedzot divīzijas atkāpšanos. Ļeviskiņi niknas kaujas 1915. g. augustā bija pie Nemanas, par kuŗām Goppers apbalvots ar 4. šķ. Jura ordeni. Šajās kaujās viņu arī divreizes ievainoja. Pie Serviču upes, Baranoviču tuvumā, G. ievaino trešo reizi un viņam bij jāevakuējas.

Jau 1915. g. vasarā, kad tikko dibinājas latvju bataljoni, Goppers ar Kalpaku iesniedza lūgumus, lai viņus komandē uz Latv. bat., bet lūgumus augstākā priekšniecība noglabāja korpusa štābā un nedeva viņiem tālāku virzienu. Goppers ar to neapmierinājās un griezās caur savu brāli Petrogradā pie valsts domnieka Goldmaņa ar lūgumu, lai izgādā viņam pārceļšanos uz latv. bataljoniem. Goldmanis panāca to, ka galvenais štābs bez korpusa ziņas piekrita Goppera iecelšanai par rezerves bataljona komandieri, jo tajā laikā citas vakanses nebij. Arī šo iecelšanu korpusa štābs kādu mēnesi slepa un beidzot, kad Gopperi atkal ievainoja, viņam paziņoja, ka pēc izveseļošanās var braukt uz strēlnieku bataljoniem.

Par kaujām krievu pulkā, Gopperi apbalvoja ar visiem kaujas ordeņiem, kādus var piešķirt zināmai virsnieku kategorijai, skatoties pēc dienesta stāža, un paaugstināja par pulkvedi.

1916. g. augustā Goppers pieņēma mūsu rezerves bataljona komandēšanu un palika vienības priekšgalā līdz 20. dec., kad tika iecelts par 7. Bauskas strēlnieku pulka komandieri. Priekšā stāvēja Ziemassvētku kaujas, jo 23. decembra rītā bij nolikts uzbrukuma sākums.

Kad pulkv. Goppers 21. decembrī ieradās pozīcijas, lai pieņemtu pulku, 2. brigades komandiers, pulkv. Auzans jautāja, vai Goppers būs ar mieru jau nāk. dienā iet ar pulku trieciēna priekšgalā, jo vēl nav iepazinies ar pulku, nepazīst virsniekus, nezina arī strēlnieku kaujas spējas. Pulkv. Goppers teica iepazīšanās ar pulku tūlīņ izdarīt un nākošā dienā dot atbildi. Goppers paziņoja, ka esot ar mieru iet trieciēna priekšgalā: esot

iepazīnies ar pulku — virsnieki esot disciplinēti, strēlniekus at-
radis brāšus un mošus.

Pienāca liktenīgā stunda: 23. decembrī, plkst. 5 rītā bij jā-
sāk uzbrukums. Pulkv. Goppers jau bij paspējis iepazīties ar
pozīciju stāvokli un kaujas uzdevumiem, bet par pretinieka po-
zīcijām bija jāorientējas vienīgi pēc kartes, jo dabā to izpētīt vairs
neatlika laika.

Armijas štaba izdotā kaujas rajona karte bij nepilnīga,
pat nepareiza. Kartē bij norādīts, ka vācu pirmās līnijas priekšā
atrodas reti krūmāji, bet patiesībā tur bij biezs briksnājs, pus-
verstes platumā.

Pirms uzbrukuma izsūtīja dzeļoņdrašu griezējus, kuņu uzde-
vums bija — norādītā vietā pārgriest dzeļoņdratis, lai pulka
daļas vieglāk varētu ielausties ienaidnieka ierakumos. Bet drašu
griezēju komanda, ejot pa nakti, dziļo sniegu un neparedzētiem
briksnājiem, bij nomaldījies sānis un pulks izejot cauri briksna-
jam tika sagaidīts ar uguni no vācu pozīcijām 150—200 soļu
attālumā aiz nesagriestiem drašu žogiem. Nekādus manevrus te
nevarēja taisīt, bij jārikojas noteikti un ātri.

Ne mirkli nevarēja kavēties, bij jārod ātra, noteikta izeja;
katra nokavēta minūte varēja dot pretiniekam iespēju norīkot lož-
metējus, kuņi pagaidām vēl klusēja. Šajā kritiskā brīdī, kur pulks
jārauj uz priekšu, pār ienaidnieka dzeļoņdrašu žoģiem, — pulka
komandiers Goppers deva komandu „Uz priekšu, par drašu žoģiem!“ — un
pats kopā ar pulku devās uz nesagriestām drātīm, paļaudamies uz to,
ka puse no strēlniekiem bija apgādāta ar drašu griežamām šķērēm.
Sā varonīgā piemēra iedvesmoti — strēlnieki kā lavīne brāzās uz
priekšu, rāva dzeļoņdrašu žoģus un pa daļai izmantodami drātīs
atrastās ejas jau nākošos mirkļos plūda pa ienaidnieka satiksmes
ejām. Ienaidnieks pārsteigts, panikas varā. Strēlnieki skalda pa
labi un kreisi, visi sajukuši vienā masā, katrs strādā uz savu roku.
Pēc nedaudz minūtēm pirmie ierakumi jau brīvi no ienaidnieka,
pirmā līnija ieņemta, svarīgākais darbs veikts. Un pateicoties
pēkšņai, straujai darbībai — mums zaudējumi pavisam niecīgi.

Komandiers sakārto pulku, nodrošina spārnus pret ienaid-
nieka varbūteģu pretuzbrukumu, izsūtot uz sāniem pa vienai rotai.
Šīs rotas ieģem tuvākos blokhauģus ar loģmetēģiem un ģustek-
ņģiem. Apmēram pēc pusstundas pienāģ 8. Valmieras pulks un
pulkvedģ Goppers ved abus pulkus uz nākoģiem draģu žoģiem,
nākoģām ierakumu lģnijām. Rajonā starp pirmģiem un otrģiem
pretinieka ierakumiem pulķģ nokģģst zem stipras pretinieka ar-
tilerģģas uģuns, kuģa strēlniekus tomēr neaptur. Meģa malā strēl-

nieki ieņem artilērijas novērošanas punktu un pretinieka artilērijas uguns uz reizi aplūst, jo acīm redzot no šā novērošanas punkta viņa bij vadīta.

Mūsu rokās krīt otrie, trešie ierakumi un — ienaidnieka nocietinātā fronte pārrauta. Visu to veicis strēlnieku dzīvais speks bez artilērijas palīdzības.

Visu 23. un 24. dec. pulks atradās ieņemtā pozīcija, paplašināja to, nostiprinājās un meklēja sakarus ar citiem. Pulks savu uzdevumu bij izpildījis, un gaidīja papildinājumus, lai varētu plašāki attīstīt kara darbību.

Pa to starpu noskaidrojās, ka 3. Sibīrijas divīzija, kuŗai vajadzēja ieņemt Sileniekus un iet uz Kalnciemu bij cietusi neveiksmi un palikusi vecās pozīcijās. Bij arī likvidēti mūsu pirmās brigādes spīdošie panākumi, jo vācieši par jaunu bij ieguvuši atpakaļ Skangaļus un Mangaļus un notikušas arī pārmaiņas vispārējās kaujas grupas vadībā. Ģenerālis Trikovskis, kuŗa 3. Sibīrijas divīzijai šajā uzbrukumā nebija nekādi panākumi, bij iecelts par vispārējās kaujas grupas vadoni un ģenerālis Misiņš, kuŗš komandēja apvienoto Latviešu divīziju, atcelts atpakaļ par pirmās brigādes komandieri.

Neskatoties uz visiem šiem apstākļiem, 7. Bauskas pulka komandiers, pulkvedis Goppers, zem kuŗa komandas bij nācis arī mūsu 8. Valmieras pulks, — ievērojot momenta svarīgumu, nolēma turēties ieņemtās pozīcijās, cerēdams uz turpmākiem pastiprinājumiem.

Jaunieceltā kaujas grupas pavēlnieka ģen. Trikovska pirmā pavēle bij — atvilkt atpakaļ visas kara spēka daļas vecās pozīcijas un likvidēt šīs dienas ieguvumus. Otrās brigādes komandiers pulkvedis Auzans to paziņoja pulkvedim Gopperam un prasīja kāds stāvoklis ir ieņemtā rajonā. Goppers atbildēja, ka viņa kara spēka daļas ir nocietinājušās, var turēties — vajadzīgi vienīgi palīgspeki, lai operāciju varētu attīstīt un paplašināt ienaidnieka aizmugurē.

Otrās dienas vakarā (no 24. uz 25. dec.), enerģiskais kaujas virsnieks, 2. brigādes komandiers pulkvedis Auzans atstāja brigādes štābu aizmugurē un kopā ar savu štāba priekšnieku kap. Ozolu, ievēda 16. un 53. Sibīrijas pulkus ienaidnieka aizmugurē kā rezervi pulkveža Goppera kaujas grupai. Ienaidnieka aizmugurē pulkvedis Auzans palika apmēram divas dienas.

No Goppera kaujas grupas operācijas lielā mērā atkarājās Ziemeļsvētku kauju panākumi. Auzans deva pavēli 53. Sibīrijas pulka bataljonam ieņemt „Ložmetēju kalnu“ no flanga, ņemt Goppers ar 7. Bauskas pulku tajā pašā laikā gāja uzbrukumā

pa otru apcietināto ienaidnieka līniju Vītiņu mājas virzienā un ieņēma stāvokli, lai aizsargātu operācijas kreiso spārnū. Pie šāda manevra vācieši atstāja Silenieku rajonu, bēgdami pāri Lielupei, un 3. Sibīrijas divīzija, bez kādam pūlem ieņēma vācu ierakumus no frontes. Ja Sibīrijas strēlnieki nonākuši Sileniekos nenodarbotos

Pulkv. Goppers ar savu štābu.

ar vācu kantiņu „revīziju“, bet ietu uz Kalnciemu, kur viņiem ceļš bij sataisīts, tad kaujas operācija ņemtu citu virzienu un Ziemassvētku kauju uzdevums būtu izpildīts. 26. dec. Goppers ar 7. Bauskas un 8. Valmieras pulku pārgāja Lielupi un iegāja aizmugurē tām ienaidnieka pozīcijām, kurās bij meža aiz Lielupes, kādēļ pretinieks tās steidzoši atstāja.

Ziemassvētku kaujas septiņas dienas cīnījās pulks aizgājis ienaidnieka aizmugurē, bieži nonakot viskritiskākā stāvoklī. 30. dec. 7. Bauskas un arī citiem mūsu pulkiem deva mazu atpūtu un atvilka tuvākā rezervē.

Man gadījās šajā laikā būt pulka štāba. Kaujas rūditais pulkvedis sēdēja domās nogrimis pie kaujas relācijas. Varbūt viņam gribējās teikt patiesību, teikt to, ka mēs jau sēdētu Jelgavā, ja krievu augstākie štābi būtu savā vietā; ja arī visi citi būtu tādi, kā pelekā krievu šinēli tērptie latviešu lauvas. Bet to toreiz nedrīkstēja teikt un pulkvedis skumji raudzījās uz savu relāciju.

Kad janvārī sākās vācu pretuzbrukumi, kas draudēja likvidēt visus Ziemassvētku kauju sasniegumus, — mūsu pulkus atkal izsauca uz pozīcijām. Vācu pretuzbrukumu nolūks bija, — atgūt zaudētās pozīcijas, ar papildinātiem spēkiem sasist nesenos uzbrucējus un maršēt uz Rīgu. Mūsu pulki te iztūreja savu cīņu un glāba kritisko stāvokli.

Par Ziemassvētku kaujām pulkvedi Gopperi, vienīgo Rīgas frontē, apbalvoja ar 3. šķ. Jura ordeni, bez tam vēl ar Franču goda leģiona ordeni un Serbu Karageorgieviču krustu.

1917. g. martā Gopperi iecēla par I. Latv. strēlnieku brigades komandieri. Līdz tam I. brigādi komandēja ģenerālis Misiņš. Šinī amatā, sargājot fronti, Goppers tajā pat laikā cīnījās aizmugurē pret frontes ārdītājiem lieliniekiem, atklāti uzstājoties visādās no lieliniekiem sarīkotās strēlnieku apulcēs.

Pēc krievu frontes pārraušanas pie Ikšķiles I. brigades pulki tiek steidzīgi izsaukti no Olaines pozīcijām un ģen. Goppers ar brigades pulkiem ved sīvu cīņu pret iebrūkušo ienaidnieku priekšu pie Mazās, vēlāk pie Lielās Juglas. Naktī kad brigades pulki jau apieti no kreisā spārna, izpilda pavēli par atkāpšanos uz pozīcijām pie Līgates. Še aptur vācu virzišanos uz priekšu. Vēlāk brigades pulki izvīzās līdz Siguldai, kur atspiežot vācus, ņem pozīcijas un nocietinājas.

Oktobra beigās, kad lielinieciņš sagrāba vecos Latviešu strēlnieku pulkus, — Goppers aizbrauca uz Pēterpili, kur vervēja uzticamākos pretlielinieciņš virsniekus — latviešus, lai kopā ar Volinijas un Sapieru pulkiem aizsargātu sanākošo Satversmes sapulci. Vēlāk krievu pulki no apsargāšanas atteicās un latvieši vieni to nevarēja uzņemt. Tad pulkvedis Goppers aizbrauca uz Jaroslavu, lai pie Volgas radītu sacelšanos un uzbrukumu lieliniekiem. Pēc 16 dienu ilgstošām kaujām ar lieliniekiem pie Jaroslavas, pilsētai kritot, Gopperam izdodas laimīgi izbēgt un viņš vēlāk ņem dalību mūsu Troickas pulka organizēšanā, bet

1920. g. pavasarī kopā ar mūsu Imantas pulka pirmo ešalonu dodas uz Latviju, kur ierodas jūnija sākumā.

Latvijas armijā Gopperi paaugstināja par ģenerāli un iecēla par kaŗa padomes priekšsedetāju, bet vēlāk par Vidzemes divīzijas komandieri.

Lāčplēša kaŗa ordeņa dome apbalvoja ģen. Gopperi ar Lāčplēša kaŗa ordeni.

Bez kaŗa dienesta, Goppers ņem dalību sabiedriskā darba laukā, nododamies skautisma kustības izveidošanai. Viņš ir veco latv. strēlnieku biedrības padomes priekšnieks, Aizsardzības biedrības priekšnieks u. c. Pazīstami arī vairāki viņa raksti militārā un skautu literatūrā.

ĢENERĀLIS BANGERSKIS.

1. Daugavpils Latv. strēlnieku bataljona komandiers.

Kapt. Bangerskis,
1. Daugavpils Latv. strēlnieku bataljona komandiers.

Bangerskis bija viens no pirmiem virsniekiem, kuŗi pārnāca uz strēlnieku bataljoniem. Ar enerģiju un saprātu viņš stājās pie pirmā bataljona formēšanas un apmācības. Tāds piedzīvojis virs-

nieks jaunformējamos bataljonos bija vairāk kā vajadzīgs. Lielā sajūsmā nāca kopā jaunekļi — brīvprātīgie, viņiem vajadzēja vadoņu un priekšnieku, kas tos sagatavotu priekšā stāvošām cīņām. Šajā ziņā pirmo virsnieku nopelni sevišķi lieli.

Savu kaņavīra karjeru Bangerskis sācis kā vienkāršs kareivis. Kā dažs labs agrākās krievu armijas virsnieks nācis no latviešu zemniecības, tā arī mūsu pirmā un vecākā bataljona komandiers izaudzis spēcīgās, veselīgās Latvijas dabas klēpī. Viņa dzimtene ir Taurupiešos, bet vēlākā dzīves vieta Jaunpili.

Mīlestība uz dabu un dzimtu tomēr nevarēja saistīt nākamo kaņavīru pie dzimtas setas; viņa gars auga ārā no tās uz plašāku dzīvi, plašāku darbu. Pēc pagasta skolas beigšanas, tēvs viņu negribeja tālāk skola sūtīt, bet paturēt mājās par saimnieku, — bet dēls pēc kādas sarunas teica: „Tomēr reiz es aiziešu!“ — un pēc kāda laika, 14. g. vecumā, atstāja tēva setu un ar nedaudz rubļiem kabatā ieradās Rīgā.

Jaunam iebraucejam Rīgā gāja dažādi; strādāja kāds darbs pagadījās, pelnījās un vēlāk varēja dzīvot labi. Sasniedzis 16 g. vecumu, iestājās Rīgā apakšvirsnieku bataljonā, kuŗu pabeidza divos gados. Bataljona komandiers ar labvēlīgu pavadvēstuli komandēja jauno apakšvirsnieku Bargerski uz 145. Novočerkaskas pulku.

Iestājās pulkā ar ciešu apņēšanāsos tālāk izglītoties un iestāties kaŗa skolā. Pulkā, mieru un atpūtu nezinādams, Bangerskis cītīgi mācījās un 1899. g. iestājās Pēterpils junkurskolā. Ja sākumā teorētiskos priekšmetos gāja mazliet vājāki, tad toties praktiskā bij pārāks par citiem. Kā priekšzīmīgs un uzcītīgs skolnieks, viņš gāja ātri uz priekšu; drīz tika paaugstināts par jaunāko, tad par vecāko portupej junkuru, ko sasniedz tikai labākie skolnieki. Skolu beidza 1901. g. ar pirmo šķiru un iestājās pulkā, kur ieņēma dažādus amatus.

Pulka sevišķas komisijas lēmumos vienmēr tika atzīmēts, ka ievērojams virsnieks.

Kad Talie austrumi sāka vilņoties un jūtams bija Japānas kaŗa tuvums, Bangerskis visā nopietnībā gatavojās uz priekšā stāvošo kaŗu. Sākās kaŗš un 1904. g. virsleitnants Bangerskis brauca uz Mandžūrijas kaŗalauku.

Nonākot Mandžūrijas kaŗalaukā, Bargerski iecēla par 36. Orlas pulka rotas komandieri. Japānas kaŗā daudz ko piedzīvoja un mācījās. Japāņu ģenerālis Nogi ar jaunu apiešanas kaŗa taktiku draudēja nogriest Mukdenū ar divām krievu armijām. Šausmīga bij krievu armiju atkāpšanās, kam sekoja sabrukums un Japānas uzvāra.

Pēc Japānas kara, atrazdamies atkal savā pulkā, Bangerskis intensīvi strādāja un gatavojās iestāties kara akadēmijā. Lasīja arī lekcijas pulka un garnizona virsnieku savienībā par kara taktiku un vēsturi. 1912. g., pēc konkursa ekzamena iztūrešanas, iestājas Peterpilī Nikolaja kara akadēmijā, kur studēja līdz pasaules kara sākumam. Tad atstāja akadēmiju un aizbrauca uz Galīcijas kaļalauku kā rotas komandiers. Ņēma dalību vairākās kaujās. Vēlāk tika izsaukts uz korpusa štabu, kur izpildīja adjutanta vietu.

Būdams pie štaba un sekodams ienaidnieka panākumiem Rīgas frontē, jau 1915. g. pavasarī kapitans Bangerskis sāka domāt, ka latviešiem vajadzētu dibināt savas kaujas vienības un aktīvi aizstāvēt savu zemi. Savas domas šajā lietā viņš izteica kādā izklāstā, ko iesniedza štabam. Viņš vēl nezināja, ka arī Rīgā latviešu sabiedriskie darbinieki — Goldmanis, Zālīts, Ķempels u. c. bij ierosinājuši bataljonu dibināšanu.

Kad Goldmanis un Zālīts aicināja latviešus „uz ežiņas galvu iikt, sargāt savu tēvu zemi“, kap. Bangerskis, vēl nezinādams kādi būs jaunie bataljoni — 26. jūlija 1915. g. lūdza atļauju braukt uz tiem. 6. augustā viņš jau ieradās Rīgā un stājās pie I. Daugavgrīvas strēlnieku bataljona formēšanas un apmācības. Bataljonu formēšanas laikā kap. Bangerskis iesniedza ziemeļrietumu frontes štabam plašāku izklāstu, kuŗā štabu informēja par latviešiem vispār un izteica savas domas par strēlnieku uzdevumiem: priekš kā viņi vislabāk būtu derīgi, kas latviešu strēlniekus atšķir no pārējās armijas masas u. t. t.

Pēc steidzīgas apmācības, 8. oktobrī I. Daugavgrīvas bataljonu izsauca uz pozīcijām un nākošās dienās viņš jau gāja kaujās. Pirmām bataljona kaujām sekoja citas un bataljons drīz vien ieguva labu kara slavu, kā uzņēmīgs, varonīgs un kaujas spējīgs. Skeptiķi sāka ticēt, ka liela nozīme var būt arī mazai, bet spējīgai kaŗaspēka vienībai un „mazam“ priekšniekam.

29. februārī 1916. g. bataljona komandiers organizēja uzbrukumu vācu pozīcijām pie Mīsas upes. Uzbrukums tomēr nedeva gaidītos rezultātus, jo krievu artilērija bij pārpratusi signālus.

8. marta kauju sagatavošanā, kap. Bangerskis personīgi gāja izlūkošanā un visus apstākļus sīki pārbaudīja. Kaujas laikā viņš atradās pie savām rotām un vadīja vispārējo bataljona uzbrukumu. Kaujas dienas pievakarē kap. Bangerskis saņēma no Sibīrijas pulka komandiera paziņojumu: „Kad mana pulka bataljons nonāks pie jums, tad jūs pievienojiet to saviem strēlniekiem un ejiet uzbrukumā.“ Bangerskis atbildēja: „Man savi kareivji vairs nav jāstūta uzbrukumā, jo viņi cinās jau no plkst.

7 r. un tagad ir ieņēmuši trešo vācu apcietinājumu līniju“.

Pēc kāda laika sibirieši tomēr nāca, bet netika līdz pirmām līnijām — sabijas no elļiškā kaujas trokšņa un aizgāja atpakaļ.

Kap. Bangerskis vienmēr bij sava bataljona dzives centrā — vai cīņā, vai atpūtā. Atpūtā atļāva strēlniekiem izpriecas un jauktības vakarus. Bangerskis ierosināja un uzmudināja strēlniekus izdot žurnālu, kuŗā strēlnieki atteloja savus kaujas piedzivojumus un pārdzivojumus. Lielu svaru viņš piegriezta strēlnieku piemēras veicināšanai; sastādija piecus lielus albumus, no strēlnieku dzives, kuŗos pakāpeniski un siki redzama bataljona attīstība. Viņš nodibināja sevišķu komisiju pozīciju brāļu kapu kopšanai u. t. t.

1916. g. novembrī Bangerskis atstāja I. Daugavgrīvas bataljonu un viņa vietā nāca pulkv. Karlsons.

Ziemassvētku kaujās pulkv. Bangerskis atkal atgriezās pie strēlniekiem un kauju laikā bija apvienotās latviešu divīzijas, — kuŗu komandēja ģen. Misiņš, — štāba priekšnieks un ņēma dziļu dalību kauju operatīvā vadībā.

Lieliniecišam sākoties, pulkv. Bangerskis aizbrauca uz Krieviju un vēlāk — begdams no lieliniekiem — nokļuva Sibīrijā. Tur viņš iestājās pretlielnieciskā Kolčaka armijā un izcīnīja daudz grūtās cīņas kā divīzijas, korpusa, armijas un vēlāk frontes komandiers. Kolčaka armijā pulkv. Bangerskis paaugstināts par ģenerālmajoru un vēlāk par ģenerālleitnantu.

Arī Latvijas armijā Bangerskis ieskaitīts ģenerāļa dienesta pakāpē.

Ģenerālis Bangerskis bijis divīzijas komandiers un divreiz kara ministrs.

PULKVEDIS KARLSONS.

1. Daugavgrīvas Latv. strēlnieku bataljona komandiers.

Juris Kārļa d. Karlsons dzimis 1874. g. Odulienā, Tīrzas draudzē, kur viņa tēvs bij muižas pārvaldnieks. Pēc Rīgas reālskolas beigšanas, 1893. g., sakarā ar tēva nāvi — studiju nodomi bij jāatmet un jāiestājas kara dienestā. Nokalpojīs vienu gadu kā kareivis Šauļos, Karlsons iestājas Ķījevas kaŗaskola, kuŗu ar labām sekmēm beidza 1896. g. un tika ieskaitīts Liepājas artilērijas pulkā, kur jau kā podporučīks izpildīja dažādus atbildīgus amatus. 1898. g. K. komandēja uz Petrogradas lidotāju kursiem, kuŗus viņš sekmīgi beidza pēc viena gada, kā artilērijas gaisa novērotājs-lidotājs. 1903. g. Karlsons kā pirmais no 700 konkurējošiem

virsniekiem izturēja iestāšanās eksamenu Nikolaja kara akadēmijā. 1906. g. beidza to ar pirmo šķiru, par labām sekmēm paaugstināts par kapitānu un tika pieskaitīts generalštābam.

No 1906. g. līdz kara sākumam kapt. Karlsons ieņem dažādas atbildīgas vietas štābos, divus gadus komandē rotu un vēlāk ir Viļņas kara skolā kā kara zinību pasniedzējs. Karām sākoties Karlsonu iecēļ par vecāko adjutantu jaunformējamā Daugavpils kara apgabala štābā, bet 1915. g. par 56. divīzijas štāba

Pulkvēdis Karlsons,
1. Daugavpils Latv. strēlnieku bataljona
komandiers.

piekšnieku. Ar divīziju viņš piedalās kaujās pret vāciešiem un aprīļa-maija mēnesī, — kad vācieši pirmo reizi iebruka Kurzemē, — zem ģen. Potapova vadības, kopā ar Daugavpils latviešu rezerves bataljonu aizstāvēja Jelgavu un atsita vāciešus līdz Ventai. Šajās kaujās tika ievainots un 1916. g., ambulatoriski ārstēdamies, pasniedza mācības Viļņas kara skolā, bet vēlāk tika iecelts par 41. divīzijas štāba priekšnieku un piedalījās Brusilova uzbrukumā Galīcijā.

Pēc Latviešu bataljonu nodibināšanas izteica vēlēšanos pārnākt uz tiem. 1. nov. 1916. g. pulkvēdi Karlsonu iecēla par 1. Daugavpils Latv. strēlnieku pulka komandieri, pulkveža Bangerska vietā.

Pulks visu novembra mēnesi atradās tuvā rezervē un te pulkvedis Karlsons, kopā ar pulkvedi Briedi nodevās pulka apmācībai. Strēlnieki reizē ar olimpiskām spēlēm un sportu, galvenām kārtām vingrinājās kauja izveicībā — drašu žogu pārvarešanā, nemanītā uzbrukšanā u. t. t. XII. armijas komandiers ģen. Radko-Dmitrijevs, gatavodams vācu frontes pārraušanu, nāca, kopā ar krievu pulku komandieriem — noskatīties latviešu strēlnieku apmācību un izveicību uzbrukuma demonstrēšanā. Iespāids bij teicams un krievu komandieri izteicās, ka tas tikai ar latviešu strēlniekiem esot iespējams.

Pāra mēnešos, ko pulkv. Karlsons bij pavadījis savā pulkā — viņš bij labi iepazinies ar strēlnieku spējam. Kad nāca lielās Ziemassvētku kaujas, viņš droši gāja ar pulku kaujā, pārliecināts par sekmēm un panākumiem. Pēc pirmā mūsu brigades pārrāvuma likvidešanas, 1. Daugavgrīvas pulks gāja palīgā otrās brigades pulkiem, kuŗi varonīgi cīnījās ienaidnieka aizmugurē. Te pulks no 25. dec. līdz 2. janv. ieņēma pozīcijas Lediņu — Ogres rajonā, pēc kam atnāca atpūta, lai sakārtotu un papildinātu tukšās pulka rindas.

14. janv., kad pulka strēlnieki Torņkalnā gribēja sveīt nokavētos Ziemassvētkus un tikko aizdedza eglīti, — pienāca pavēle nekavējoties iziet uz pozīcijām, jo krievu pulki, kuŗi palika latviešu pulku vietā, bij atdevuši daļu no ieņemtām pozīcijām.

Svecītes palika degot un pulks steidzās uz Tīrelpurvu, kur vācu pretuzbrukuma vilnis vēlās uz priekšu.

Te sākās niknās janvāra kaujas, kuŗas beidzās 17. janv. Latviešu pulki noturēja vācu uzbrukumu, ieņēma atpakaļ savus decembra ieguvumus un nogriezta vāciem ceļu uz Rīgu. Te latviešu pulki, pateicoties ģenerāļa Trikovska rīcībai, cieta smagus zaudējumus, bez kuŗiem, skatoties no kuŗavīru redzes stāvokļa, tīri labi varēja iztikt.

Pēc 1917. g. revolūcijas pulkvedis Karlsons atstāja 1. Daugavgrīvas pulku.

Latvijas armija pulkvedis Karlsons ieņēma galvenā štaba organizācijas-mobilizācijas daļas priekšnieka amatu un ir virsnieku akadēmisko kursu lektors. Rosīgi darbojās veco latv. strēlnieku biedrība.

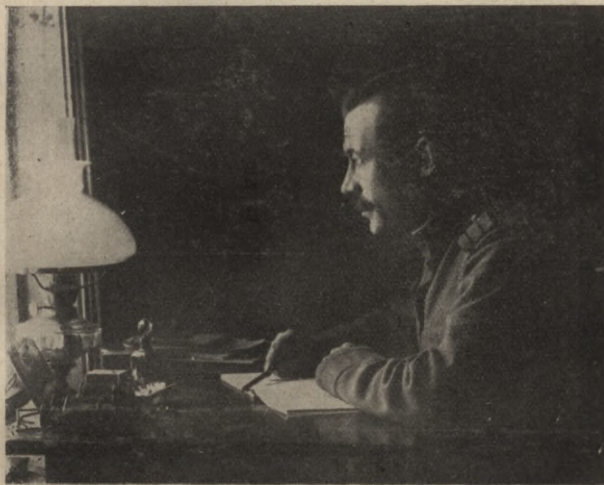
ĢENERĀLIS FRANCIS.

2. Rīgas Latv. strēlnieku bataljona komandiers.

Pulkvedis Francis pārnāca uz strēlnieku bataljoniem 1915. g. augusta beigās un uzņēmās 2. Rīgas bataljona komandēšanu.

Bataljons vēl atradās formēšanas stadijā, neapgadāts un neapbruņots. Apmācība bij jāiziet paātrinātā gaitā, jo ienaidnieks stāvēja Rīgas durvju priekšā. Tas viss prasīja ārkārtīgas pūles un darbu. Pulkvēdis Francis pielika visu enerģiju, lai bataljonu padarītu par spējīgu kaujas vientību.

Kad frontē bij vērojama ienaidnieka rosīgāka darbība, bataljons dabūja steidzīgu rīkojumu 13. oktobrī iziet uz Ķekavu,

Pulkv. Francis,
2. Rīgas Latv. strēlnieku bataljona komandiers.

jo tas bij svarīgs frontes iecirknis, no kuŗa līdz Rīgai bij visīsakais ceļš. Bataljons steidzīgi izgāja vēl nepilnīgi apgadāts. Bet tad ienaidnieka aktivitāte bij vairāk manāma Slokas — Ķemeru rajonā un bataljons dabūja rīkojumu doties turp. 18. okt. naktī bataljons ieradās Slokā un jau tās pašas dienas vakarā gāja kaujas kristībā. Dažas tur atrodošās krievu daļas bij cietušas neveiksmi un atstājušas agrāk ieņemtās pozīcijas. 2. Rīgas bataljonam bij uzdots atņemt atpakaļ zaudētās krievu pozīcijas. Mirkdami ūdenī līdz jostas vietai, strēlnieki gāja uzbrukumā, vācieši izrādīja stipru pretošanos un uzbrukums izvērtās plašumā. Bataljons ar maz pārtraukumiem atradās kaujā 10 dienas un kopā ar savu vecāko brāli, 3. Kurzemes bataljonu, beigās uzdevumu izpildīja: ieņēma Ķemerus un vācietis bij spiests

atieš vairākas verstes, izlīdzinot savu fronti. Tā bataljona pirmās kaujas kristības izvērtās par lielāku ieilgstošu kauju.

1915.—1916. g. ziema bataljonam pagāja nesot izlūkošanas dienestu. Slokas kaujās no bataljona rindām izgāja 25 krituši un 50 ievainoti strēlnieki. Bataljonu papildināja ar jauniem spēkiem, apmācīja un sveda pilnīgā kaujas gatavībā.

Nākošā lielākā kauja bij 1915. g. 8. martā un 2. Rīgas bataljons izgāja viņa kā „vecs“ norudīts kaŗotājs. Šajā kaujā

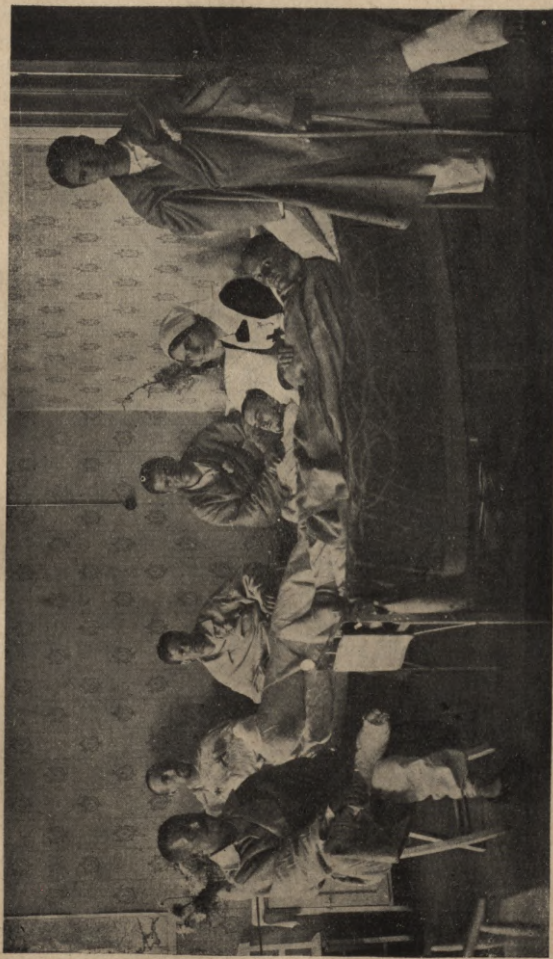

Ievainoto bataljona komandieri pulkvedi Franci sanitāri no «Nāves salas» laivā pārceļ pār Daugavu.

pulkvedim Francim bij uzticēta kaujas rajona komandēšana. Ar lielu varonību mūsu strēlnieki te veica savu uzdevumu, bet plašāku kaujas darbību nevarēja attīstīt, jo nebija rezervu.

Aiz šī iemesla iekārrotās pozīcijas vēlāk bij jāatstāj.

Visu 1916. g. vasaru 2. Rīgas bataljons, pārmaiņus ar 3. Kurzemes bataljonu, stāvēja „Nāves salā“ — šajā svarīgā un bīstamā Daugavas sargu vietā, kur divi pretinieki dažus desmitus un simtus soļus atstatu, — stāvēja viens pret otru un katru mirkli atradās uzbrukuma attiecībās. Šā punkta svarīgumu apzinājās armijas vadība un tādej viņa aizsargāšanu uztīcēja mūsu bataljoniem. Gadījās, ka uz kādu laiciņu „Nāves salu“ ieņēma arī krievi, bet tad drīz vien gadījās tādi apstākļi, ka bij atkal jāizsauc mūsu bataljoni. Armijas komandiers ģen. Radko-Dmit-

Pulkvedis Francis (sēd pa kreisi) dziedīnas strēlnieku apvienotā lazaretē.

rijevs kādreiz bij izteicies : „Ja latviešu bataljoni stāv „Nāves salā“, tad varu pa nakti mierīgi gulet. . .“

Tur „Nāves sala“ pulkvedi Franci ievainoja un viņam ilgi nācās dziedināties mūsu bataljonu apvienotā lazaretē. Lazaretē galvenais ārsts Dr. med. Jankovskis pielika visu savu ķirurga mākslu, bet ievainojums bij grūts un nepadevās ātrai ārstēšanai. Sadragātā kāja piespieda pulkvedi ilgi palikt uz gultas un pilnīga izārstēšana nebija panākama. Pulkvedis Francis vairs nevarēja atgriezties pozīcijās nest grūto kaujas dienestu. Viņu iecēla par rezerves bataljona komandieri, bet par 2. Rīgas pulka komandieri nāca pulkvedis Peniķis. Pēc ievainojuma, pulkv. Francim atstājot bataljonu, korpusa komandiers oficiāli pavēlēja to cildina, kā varonīgu, pašai dziedīgu „Nāves salas“ aizstāvi.

Pulkvedis Jānis Francis dzimis Valmieras apriņķī, Rujatas pagastā 20. jūnijā 1877. g. Pēc Valmieras pilsētas skolas pabeigšanas, viņš noliek savvaļnieka eksāmenu Rīgas Nikolaja ģimnazijā un iestājas 135. Starorusas pulkā. Pēc divu gadu kara klausības minēta pulkā, viņu komandē uz Viļņas kara skolu, kur viņš sekmīgi pabeidz 1898. g. un tiek ieskaitīts 185. Ventspils kājnieku pulkā, kurā atrāšanās vieta bija Jelgava.

1904. g. Francis kā virsleitnants (poručīks) aizbrauc uz Japānas karu, kur dabū savas pirmās kaujas kristības. Pēc Japānas kara atgriežas atkal savā pulkā Jelgavā.

Pasaules kara sākumā Francis ar savu pulku aizbrauc uz Galīcijas kara lauku, kur kā rotas komandiers piedalās vairākās nīknās kaujās. Viss laiks, līdz 1915. g. augustam pāriet frontē kaujas darbībā. Franci divreiz kontuzē un ievaino, bet uz ilgāku laiku viņš no pulka neatraujas, kamēr pārnāk uz strēlnieku bataljoniem.

Par kaujas nopelniem Francis apbalvots ar vairākiem kaujas ordeniem un paaugstināts pulkveža dienesta pakāpē.

Latvijas armijā pulkvedis Francis paaugstināts par ģenerāli un ieņem Armijas štāba priekšnieka palīga amatu.

PULKVEDIS KĻAVIŅŠ.

2. Rīgas Latv. strēlnieku bataljona komandiera vietnieks.

Kad 1915. g. jūlijā — augustā sāka organizēt strēln. bataljonus, pulkvedis Kļaviņš, toreiz vēl kā štābs kapteinis, atradās ar 180. Ventspils kājnieku pulku kaujas operācijās pret austriešiem un vāciešiem — pie Ļubļinas, Molodečno, Narotē ezera, Sanas

un Vislas upēm un citos rajonos. Uz kara lauku viņa pulks aizgāja kara sākumā, 1914. g. 19. jūlijā un savā pulkā Kļaviņš atradās pozīcijās līdz 1915. g. oktobrim, kad, ar paša iniciatīvu — pārnāca uz strēln. bataljoniem. Par kaujām krievu pulkos viņš bija izpelnījies vairākus ordeņus un uz mūsu bataljoniem atnāca jau kā norūdīts kaņavīrs. — Tā kā ierindas dienestā trūka attie-

Pulkvedis Kļaviņš,
2. Rīgas Latv. strēln. bataljona pagaidu
komandiers.

cīgas vakances, Kļaviņu iecēla par 2. Rīgas bataljona saimniecības priekšnieku, kurā dienestā, sekmīgi rūpēdamies par strēlnieku materiālam vajadzībām, viņš atradās līdz 1916. g. 15. jūn., kad tika iecelts par 2. bataljona komandiera vietas izpildītāju, jo bataljona organizētāju un līdzšinējo komandieri pulkv.-ltn. Franci, 15. jūnijā 1916. g. „Nāves salā“ ievainoja un viņa izveseļošanās nebija tik drīz paredzama.

Pēc bataljona pieņemšanas Kļaviņš dabuja pilnībā izbaudīt grūto „Nāves salas“ aizsargu dzīvi līdz 30. jūnijam, kad bataljonu pāvietoja uz Plakaņiem un Katrinas muižu, kur bija noliktas kaujas 3. jūlijā.

21. jūnijā, kad 7. Bauskas bataljons pie Katrīnmuižas gāja uzbrukumā, 2. Rīgas bataljons „Nāves salā“ gāja demonstrācijas

uzbrukumā. Te, brīvpātīgi uz šo operāciju pieteikušies, strēlnieki ar lielu varonību rāvās iekšā nocietinātos un ar artilēriju neiznīcinātos vācu ierakumos, jo krievu artilērija slikti mērķēja un vairāk bombardēja mūsu nekā vācu ierakumus. Tādu kļūmīgu stāvokli bieži radīja krievu artilērija, kuŗš daudzreiz nāca vairāk par sliktu, nekā par labu mūsu strēlnieku kaujas darbībai.

2. jūlijā, kad bataljons jau atradās ļjaunā kaujas rajonā, pie Katriņmuižas, pienāca XII. armijas komandiera, Radko-Dmitrijeva pavēle sekoša satura: „Pienācis laiks satriekt nekrietno ienaidnieku, laiks salauzt to loku, kuŗā viņš mūs tur, laiks iet uzbrukumā un uzvarēt!“ —

Strēlnieki bij sajusmināti un ar muziku un deju ievadīja lielas jūlija kaujas priekšvakaru.

3. jūlija kaujās 2. bataljonam tieši uzbrukumā nebij jāiet, viņš dabūja pavēli, kopā ar 8. Valmieras bataljonu, aizstāvēt rajonu pie Katriņmuižas, sānis no galvenās uzbrukuma vietas. Arī te vāci nāca uzbrukumā, bet mūsu bataljoni šos uzbrukumus enerģiski atsita. Tā tas gāja līdz 8. jūlijam, kad 2. Rīgas bataljonu pārveda uz Ķemeru-Smardes rajonu. Te bataljons nes izluku dienestu un strādā pie pozīciju un ceļu ierīkošanas. — Šis rajons, pirms latviešu apvienotās brigades ienākšanas bij neizbrienams mežs un purvs, bet ar bataljonu enerģisku darbību drīz te pacēlas zemnīcas, blindāžas un labi ierakumi, kā arī ceļi, kuŗi caur purvu savienoja pazīcijas ar Ķemeriem. 11. sept. 2. bataljonu pārveda atkal „Naves salā“, lai stātos 3. Kurzemes bataljona vietā.

25. septembrī bataljons atradās uz Daugavas labā krasta, divīzijas rezervē. Pl. 5. pienāk steidzīga ziņa no divīzijas, ka vācieši „Naves salā“ pludina nāvīgas gāzes. 2. bataljonam jāieņem tieši Daugavas labā krasta pozīcijas — ierakumus, jo „Naves salā“ krievu 173. pulks sakauts, padaļai iznīcināts un iespējama vāciešu pārnākšana pār Daugavu. Vāciets apšauda arī Daugavas labo krastu smacejošu gāzu pildītiem lādiņiem, no ka strēlnieki stipri cieš, jo nav pretgāzu maskas un jāglabjas vieniģi ar uguns kuriem.

Stāvoklis „Naves salā“ kļūst arvienu kritiskāks un 2. bataljons dabū pavēli doties pār Daugavu un glābt stāvokli. Bataljona komandiers, pulkvedis Kļaviņš pieprasa pretgāzu maskas, bet divīzijas komandiers tādas nevar dot, jo viņa rīcībā esošās izrādījušās par nederīgām, lai ejot vien un lai tik kurinot uguns kurus. Bataljona komandiers noteikti aizrada, ka bez pretgāzu maskām nav iespējams iet pretuzbrukumā un atkārtoti pieprasa nepieciešamās maskas. Beigās tādas atrod kādā

krievu pulkā un nu mazākais daļu strēlnieku var apgādāt. — Tādā stāvoklī bataljons ieiet „Naves salā“, kur jau ir pilnīgs haoss, jo krievu pulks pilnīgi sakauts un gandrīz iznīcināts. Stāvoklis kritisks, jo iniciatīve pilnīgi vāciešu rokās. Bet tas nebiedē mūsu strēlniekus un viņi ar savu varonību un drošsirdību glābj stāvokli un atsīt nāvīgo vācu uzbrukumu. Ta bija grūta cīņa un beidzās ar mūsu strēlnieku pilnīgu uzvaru.

Jau ilgāku laiku šinī rajonā nebij saņemts gūstā neviena vācietis, tādēļ divīzijas komandiers, uz armijas komandiera priekšlikumu uzaicināja 2. Rīgas bataljona komand. pulkv. Kļaviņu organizēt šajā rajonā pārceļšanos pār Daugavu, augšpus „Naves salai“, ar nolūku iebrukt vācu pozīcijās un saņemt kontrolgustekņus. Pulkv. Kļaviņš apspriedās ar saviem virsniekiem un nāca pie slēdziena, ka tādas „medības“ būs bez panākumiem un nesīs vienīgi zaudējumus, ko paziņoja arī divīzijaš komandieram. — Pēc dažām dienām divīzijas komandiers uzaicina pie sevī plkv. Kļaviņu un paziņo, ka, neskatoties uz K. noraidīto atbildi, viņa pulkā esot virsnieks — virsl. Erdmanis, kuŗš esot arī jūrnieks un uztņemoties organizēt uzbrukumu pār Daugavu. Pulkv. Kļaviņš vēl ņēmās pierādīt, ka šis plāns neizvedams, tomēr divīzijas komandiers palika pie sava un pavēlēja komandēt virsl. Erdmani ar izlasītu izlūku un strēlnieku komandu uz Ogrī, jo tur esot visizdevīgākie apstākļi šas operācijas izvešanai. Erdmanim — šā paša Erdmaņa vārds bieži tiek minēts ar pulkv. Brieža traģisko likteni Maskavā — jādodot pilnīga rīcības brīvība un viņam jāskaitoties tieši divīzijas komandiera padotībā. Uz šis pavēles pamata izņēma no pulka 65 drošsirdīgākos izlūkus un 52 brīvprātīgi uz šo operāciju pieteikušos labākos strēlniekus, ar kuŗu komandu tad Erdmanis novietojās Ogrē, lai stātos pie priekšā stāvošas operācijas sagatavošanas. —

Kad 11. okt. viss 2. bataljons pārceļas uz Ogrī pārņemt Daugavas labā krasta aizstāvēšanu no Ikšķiles līdz Ogrēi, v. leitn. Erdmans atkal nāca 2. bat. kom. pulkv. Kļaviņa tiešā padotībā, bet viņš lepojas ar savu padotību divīzijas komand. un plkv. Kļaviņa pavēles lāga negribēja pildīt. Pēc bataljona komandiera norādījuma, Erdmanim uzdotās operācijas izvešanai vajadzēja noteikti izmērit un aprēķināt Daugavas straumes ātrumu pie dažādiem apstākļiem, lai iepriekš noteiktu ātrumu ar kādu laivas varēs virzīties; labi izpētīt vācu pozīcijas Daugavas kreisā krastā, lai pēc laivu piestāšanās nebūtu lieki pārsteigumi; nodibināt pareizu kontaktu ar krievu artilēriju u. t. t.

Tuvojās oktobra beigas, laiks bij auksts un drīz bij gaidams sals; pienācis pēdejais brīdis staties pie operācijas izvešanas.

18. okt. plkv. Kļaviņš noteikti aizrādīja v. ltn. Erdmanim, ka šinis dienas nekavējoši jāizved uzbrukums, jo vēlāk tas nebūs iespējams. Uz to Erdmanis atbildēja, ka viņam viss sagatavots un uzbrukumu viņš izvedīs nākošā naktī.

Plkv. Kļaviņš vēl deva pēdējos aizrādījumus: pielietot aizsargu līdzekļus pret aukstumu, uzģērbt korķa vestes, gadjumam jānāktos peldēt; lai visas 8 laivas no Ogres upes grivas nolaiž reizē, un lai visleitn. Erdmanis pats brauc flotilijas priekšgalā u. t. t. Bataljons ieņema savas pozīcijas Daugavas labajā krastā un visi ar nepacietību gaidīja, kā norisināsies pārceļšanās un uzbrukums vācu pozīcijām Daugavas kreisā krastā. Plkst. 9.20 m. vakara visām laivām reizē vajadzēja iziet no Ogres grivas, bet pa tālruni bataljona štāba pienāca dažādas neskaidras ziņas: laivas atiet viena pēc otras, citas jau kreisā krastā, citas vēl labā, dažas apgāzušas, strēlnieki noslikuši u. t. t. To ziņoja divi piekomandētie virsnieki, bet no uzbrukuma vadītāja, v. ltn. Erdmaņa nekādas ziņas nepienāca. Kad plkv. Kļaviņš pieprasīja Erdmanim paskaidrojumu, pēdējais pēc ilgākas meklēšanas bij atrodams kādā zemnicā un kad ieradās pie bataljona komandiera, tad nekādus paskaidrojumus Erdmanis nevarēja dot, jo paša sākumā bij savu komandu pametis un noslēpies drošā vietā.

Pulkv. Kļaviņš aizgāja pats personīgi noskaidrot apstākļus uz vietas, pie kam izrādījās, ka Erdmanis nav vis laidīgs laivām reizē un pats braucis pa priekšu, bet nolaidījis vienu laivu pēc otras, apm. pēc 15 minūtēm un kad pirmās laivas jau bijušas kreisā krastā, citas vēl atradušas labajā. Ar pēdējām teicies braukt pats Erdmanis, bet kad kreisā krastā jau iedegusies cīņa un strādājuši vācu ložmetēji, viņš nozudis un vairs nav bijis atrodams. Tādēļ arī pēdējās divas laivas no labā krasta nemaz nenobrauca. Tālāk noskaidrojās, ka ūdens straume nav bijusi apreķināta un tā kā pūtis stiprs dienvidus vējš, tad laivas visas nogājušas zemāk par noliktām vietām. Otrā laiva piestājuse krastā tieši pret vācu ložmetēju, kuŗš strādājis visā spēkā. Neskatoties uz to varonīgie strēlnieki metušies uz drātīm, griezuši tās un ar rokas granātām aplklusinājuši vācu ložmetēju. Arī krievu artilērija, pēc norunas atklājusi uguni, bet tā kā laivas nebij piestājušas iepriekš noliktās vietās, viena granāta iekritusi pirmo divu laivu strēlnieku pulciņā, kuŗi cinijušies pie vācu drašu žogiem. No sprāgstošās granātas gandrīz visi strēlnieki ievainoti un daži nosisti. Vieglāk ievainotie gājuši atpakaļ pie laivām. Viena laiva no vācu rokas granātas bijusi sasista un piepildījiesies ar ūdeni. Pa to laiku piebraukusi, starp abām pirmām laivām, trešā laiva, no kuŗas pieci strēlnieki skrējuši

uz vācu drašu žogiem, bet pārējie palidzejuši grūti ievainotos ienest abās veselās laivās un nobraukuši no krasta. Drīz vien, nezināmu apstākļu dēļ abas laivas nogrimušas un ievainotie strēlnieki nosliukuši. Pieci trešās laivas strēlnieki, kuŗus vācieši ielenkuši no visām pusēm, metušies atpakaļ un, pārpeldot Daugavu, laimīgi sasnieguši labo krastu. Pēc tam piebraukusi ceturta laiva, bet strēlnieki nav tikuši malā, jo vācu drātis gājušas gar pašu Daugavas malu un vācieši pa to laiku bij attīstījuši stipru šauteņu un ložmeteju uguni. Laiva atgriezusies atpakaļ. Ari sestā laiva stipras apšaudišanas dēļ nevarējusi piebraukt malā un atgriezusies atpakaļ. 7. un 8. laivas, ar kuŗām taisījies braukt pats Erdmanis, nemaz no labā krasta nav nobraukušas. To laivu priekšgalā, — kuŗas sasniedza kreiso krastu, — atradās vienīgi apakšvirsnieki. Uzbrūkot neizpostītiem vācu drašu žogiem, kopā ar izlūkiem un strēlniekiem, viņi rādīja patiešām varonības priekšzīmi. Un no šiem 18 ievainotiem varoņiem, 17 dabuja galu Daugavas ledainā ūdenī, nogrimstot kopā ar sadragātām laivām. 3 strēlnieki krita un palika pie vācu drašu žogiem Daugavas kreisā krastā. Pārējie, kuŗi pārpeldejā ledus auksto Daugavu, pateicoties pielietotiem līdzekļiem, nopietni nesaslīma, bet iztika vienīgi ar stiprām iesnām.

Tā bija vienīgā 2. bataljona strēlnieku neveiksme ar tik smagiem zaudējumiem. Viņa atstāja uz strēlnieku gara stāvokli ļoti nospiedosu iespaidu. Tā krievu divīzijas, — kādreiz ignorēdamas bataljonu komandieru lietišķos aizrādījumus un atspekojumus, — lai izpelnītos atzinību izmantoja mūsu strēlniekus.

Pēc šādas virsniekam nepiedienīgas rīcības, bat. komand. pulkv. Kļaviņš — atcēla virsltn. Erdmani no rotas komandiera amata un nodeva kaŗa tiesai, par savas kaŗaspēka daļās atstāšanu kaujas laikā, par ko Erdmanim draudēja nāves sods. Bet tā kā tiesa vilkās gausi un 1917. g. uznāca revolūcija, v. ltn. Erdmanis dezerteja no pulka un tā izglabās no pelnītā soda.

Kad bataljonus pārvērtā par pulkiem, plkv. Kļaviņu iecēla par pulka komandiera vietas izpildītāju, līdz decembrim, kad par pulka komandieri iecēla pulkvedi Penīki. Kļaviņu iecēla par bataljona komandieri.

Kad pulkv. Penīkis, no agrākās kaujas dabūtiem smagiem ievainojumiem saslīma, pulkv. Kļaviņš uzņēmās tājako pulka komandēšanu pa Ziemassvetku kaujas laiku, no 25.—29. dec. Te Tīrelpurvos un pie Mangāļiem 2. Rīgas pulks izcīna grūtas cīņas un pulkv. Kļaviņš, kā šī pulka kaujas vadonis par nopelniem tiek paaugstināts dienesta pakāpē.

Janvāra kaujas pulkv. Kļaviņš vairs nepiedalās, viņu komandē uz Nikolaja kara akadēmiju, jo pirms kara 1914. g. februārī Kļaviņš bij izturējis iestašanos ekzāmenu. Pēc jaunāka paātrinātā kursa sekmīgas pabeigšanas, viņš 10. jūnijā 1917. g. atgriezās atkal frontē kur tiek iecelts par 43. korpusa štāba vecāko ģenerālštāba adjutantu.

Būdams pie 43. korpusa štāba, pulkv. Kļaviņš atkal sastopas ar latv. strēlnieku pulkiem kaujas operācijās pie Rīgas aizstāvēšanas. Te latv. brigades pie Ikšķiles un Juglas varonīgi aizturēja vācu uzbrukumus un sedza XII. armijas atkāpšanos. Tāpat vēlāk pie Ropāžiem, Nītaures un Mālpils apturēja vāciešus no pārāk straujas Vidzemes ieņemšanas.

1918. g. 20. febr. K. krita vācu gūstā, bet tā kā vācieši viņu skaitīja kā sagūstītu bez kaujas, tad 6. aprīlī tajā pat gadā izstīja uz Krieviju. Maskavā K. demobilizējās un pārgāja civilā dzīvē, dzīvodams dažādās Krievijas pilsētās. 19. sept. 1918. g. pārgāja vācu okupācijas joslu pie Pleskavas un atgriezās savā dzimtenē.

Latvijas valsts proklamēšanas dienā 18. nov. 1918. g., brīvprātīgi iestājās armijā un 6. dec. ar pagaidu valdības rīkojumu tika iecelts par Latvijas zemessargu virspavēlnieka palīgu. Te piedalījās kaujās pret lieliniekiem pie Kokneses, Ogres un Inčukalna. 1919. 19. janv. ar pagaidu valdības rīkojumu komandēts uz Dāniju kā Latvijas valdības delegācijas lietpratējs kara lietas. Sniedzis delegācijai vajadzīgās ziņas par latv. strēlniekiem un viņu nestiem upuriem pasaules karā. Atgriezoties no ārzemēm, 1920. g. 14. okt. iestājies atkal armijā un iecelts par galvenā štāba ģenerālštāba nodaļas priekšnieku. To amatu izpildījis līdz 1921. g. 14. janv., kad iecelts par Robežsargu divīzijas štāba priekšnieku. Pēc šīs divīzijas izformēšanas, pulkv. Kļaviņš iecelts par 4. Valmieras pulka komandieri, kurā dienestā atrodas līdz šim. Par cīņām Latv. strēln. bat. pulkv. Kļaviņš apbalvots ar Lāčplēša kara ordeni.

Roberts Juŗa d. Kļaviņš dzimis 10. nov. 1885. g. Cēsu apr. Graŗu pag. Pēc vispārējas izglītības pabeigšanas, iestājies, 1903. g. 31. aug., Viļņas kara skolā, kur u ar pirmo šķiru beidzis 1906. g. 24. martā. Pēc kara skolas beigšanas iestājies 180. Ventspils pulkā, kur arī noritēja viņa dienests līdz pārnākšanai uz Latv. str. bataljoniem.

ĢENERĀLIS PENIĶIS.

2. Rīgas Latv. strēlnieku pulka komandiers.

Ķoniņu ciems, Kuldīgas apriņķī ir Mārtiņa Peniķa dzimtene. Tur pagājusi viņa agrā jaunība un pārejais dzīves posms, līdz aiziešanai kara dienestā. Peniķis dzimis 1874. g. 6. novembrī. Pēc Kuldīgas pilsētas skolas pabeigšanas palika mājā, jo tajā skolas iet nebija iespējams. Ta, uz laukiem dzīvotams, Peniķis

Ģen. Peniķis,

2. Rīgas Latv. strēlnieku pulka komandiers.

sagaidīja parasto rekrūšu laiku un aizgāja „zaldātos“. Trīs kara klausības gadi viņam pagāja Ekaterinoslavā.

Kara dienestam Peniķis jutās kā aicināts un ar lielu sirsnību nodevās mācībām. Veikdams labi ierindas dienestu, par šiem trim kara klausības gadiem, Peniķis sagatavojās 2. šķ. savvaļnieku ekzāmenam un, pēc kara klausības beigām, iztūreja iestašanās ekzāmenu Čugujevas kara skolā.

1902. g. beidza kara skolu ar pirmo šķiru un par labām sekmēm dabūja balvu. Pēc viena mēneša viņu jau ieskaitīja 121. Penzas pulkā kā podporučiku.

1904. g. uznāca krievu-japāņu karš un podporučiks Peniķis ar savu pulku aizbrauca uz kara lauku. Ņēma dalību vai-

rākās kaujās pie Jušuļiņas, Ļaojanas, Soché upes, Sandepu un beidzot pie Mukdenas, kur arī pārdzivoja Mukdenas armijas traģisko atkāpšanos. Japānas kaŗa ievainots un apbalvots ar vairākiem kaujas ordeniem.

Pēc atgriešanās no kaŗa lauka 1905. gada rudenī poruĉīkam Peniķim uzdeva pulka rekrūšu apmācību pie 23. Ņizovas pulka, bet vēlāk 1906. gada pavasarī viņš atgriezās atpakaļ 121. Penzas pulkā, Harkovā. Kā disciplinēts virsnieks, viņš pulkā ieņēma mācības komandas priekšnieka amatu un vēlāk bija par podpraporščiku skolas priekšnieku. Šajā laikā paaugstināts par štābskapitanu.

1913. g. štābskapitans Peniķis iestājās Nikolaja kaŗa akadēmijā — Pēterpilī, kur dabū studēt vienu gadu, līdz 1914. g. pasaules kaŗam. Augusta sākumā aizgāja uz kaŗa lauku, kā rotas komandiers un piedalījās krievu armijas pirmās cīņās Galicijā, kur arī Tarnopoles rajonā 13. augustā viņu smagi ievainoja. No smagā ievainojuma atspirga Ķijevas slimnīcā un aizbrauca atpakaļ uz kaŗa lauku. Te piedalījās kaujās pie Šanas upes un Krakovas un vēlāk Karpatos. 1914. g. decembrī dienvidos no Tarnovas, savā nakts kaujā, durkļu uzbrukumā, kad rota ieņēma ienaidnieka apcietinātas pozīcijas — viņu otreiz smagi ievainoja krūtīs. Par šo kauju kapitanu Peniķi apbalvoja ar 4. šķ. Juŗa ordeni. Dabūtais smagais ievainojums piespieda kap. Peniķi evakuēties uz Kaukazu un 1915. g. vasarā viņš pāra mēnešus dziedinājās Esentukos.

Pēc atgriešanās no veseļošanās, Peniķi, kā bijušo Nikolaja akadēmijas klausītāju, jau paaugstinātu par pulkvedi-leitnantu, piekomandēja pie 24. korpasa štāba. Pa to laiku ar Goldmaņa gādību, frontes štābs pieprasīja Peniķi, komandēšanai uz Latv. bataljoniem. Kamēr Peniķis saņēma oficiālo paziņojumu, pulka komandiers padotības kārtībā pasteidzās paziņot frontes štābam, ka Peniķis „nevelas“ braukt uz bataljoniem un arī viņš šai komandēšanai savu piekrišanu nedodot. Peniķis kaut gan, pēc paziņojuma saņemšanas ieradās frontes štābā, uz Latviešu bataljoniem netika komandēts, jo bija saņemts pulka, divīzijas un korpasa komandieru paziņojums, ka viņi nevelas Peniķi atlaist. Pēc tam nebij vairs attiecīga vakanse un tā Peniķim bij jāpaliek krievu pulkos līdz 1916. g. decembrim.

Kad 2. Rīgas pulka komandiers pulkvedis Francis, ievainojuma dēļ nevarēja atgriesties savā pulkā, pulkvedim Peniķim radās iespēja braukt uz Latv. pulkiem un šoreiz viņu arī atlaida.

2. Rīgas pulku Peniķis pieņēma 15. decembrī un 21. dec. no Agenskalna izgāja uz pozīcijām. Kad pulks naktī uz 23. dec., t. i. pirms uzbrukuma, nonāca pozīcijās, viņš bij nogājis pa lielo sniegputeni un dziļo sniegu 28—30 verstes un nebij gulējis divas nakts. Berzu birzē, aukstā naktī, zem klajas debess strēlnieki vairākas stundas gaidīja līdz uzbrukuma sākumam. Uguni kurt nevarēja un strēlnieki un virsnieki sala sniegā. Nedaudzās zemnīcās bij pilnas ar agrāk pienākušo pulku kaņavīriem.

Pulkvedis Peniķis apstaigāja savas rotas, lai pārliecinātos vai kāds nav apsalis un kā vispār strēlnieki jūtās, jo no viņu gara stāvokļa lielā mērā atkarājās kaujas iznākums. Viņš novēroja modrumu un labu garastāvokli; dzirdēja pat jautrus savstarpējus uzmudinājumus: „Nu, zēni, sapošaties, tūlīņ sāksies!... priekšā liela diena!“... u. t. t. Tas radīja pārliecību par latviešu strēlnieku neizsīkstošo enerģiju.

Kad pl. 5 no rīta pirmā brigade gāja uzbrukumā, 2. Rīgas pulks atbalstīja 1. un 3. pulkus un pēc drašu žogu pārraušanas, iegāja pa labi un kreisi ienaidnieka pozīcijās, lai paplašinātu pārrāvumu un neļautu vācu spēkiem savienoties. Te 2. pulks izturēja daudzus vācu pretuzbrukumus, jo viņi par vari gribēja „sasiet“ pārrauto fronti un ielenkt mūsu pulkus. Šo darbu pulkam nācās veikt jo grūtāki tādēļ, ka daļa 2. pulka strēlnieku, pēc frontes pārraušanas aizskrēja līdz 1. pulka daļām, kuŗas kā viesulis uz priekšu rāva pulkv. Briedis. Tur priekšā, pie Skangaju ceļa — 2. pulka uzbrūkošo strēlnieku nodaļa piedalījās pie smagās vācu batarejas ieņemšanas. Šo batareju strēlnieki saviem spēkiem izvilka no kaujas lauka.

Kad 23. dec. vakarā, pateicoties rezervu trūkumam un Sibīrijas strēlnieku nesaskaņotai darbībai un pārāk lielai interesei par vācu rumu, — mūsu pulkiem ar lieliem zaudējumiem nācās atkāpties, 2. Rīgas pulks savu pienākumu izpildīja spīdoši, jo viņš visu dienu cīnījās ar vācu pretuzbrukumiem un aizturēja vācu spiedienu — savienoties un nogriest izeju mūsu pulkiem.

Tāpat turpmākās Ziemassvētku kaujās varonīgi cīnījās 2. pulks, kas sevišķi jāsauc par 17. janvāra kauju, kur mūsu pulkiem nācās ieņemt bēgošo krievu vietas un apturēt stipro vācu pretuzbrukumu.

Par Ziemassvētku kaujām pulkv. Peniķi apbalvoja ar zelta zobenu.

Revolūcija Latviešu pulku kareivisko garu tik ātri nepaspēja iznīcināt un, neskatoties uz iesakto „brāļošanas“, — 19., 20. un 21. aug. 1917. g. pie Rīgas aizstāvēšanas, mūsu pulki varonīgi

turejās Daugavas krastos un vēlāk pie Juglas, sedzot atkāpšanos demoralizētai, bēgošai XII. armijai.

Visu 1917. g. rudenī 2. Rīgas pulks — kopā ar citiem pirmās brigades pulkiem, ieņēma pozīcijas Līgates rajonā un avangardu pozīcijas pie Siguldas un Allažiem. Pa tam uznāca lielinieku oktobra revolūcija un laba tiesa kareivju bij pilnīgi lielniecisma varā. Bij vēl arī uzticamu un labu kaŗavīru, bet lielinieku aģitācija pamazām sagrauca latviešu strēlnieku veselo garu un daži barveži jau saņēma varu savās rokās. Sākās komiteju un komisāru ziedu laiks, kuŗam par upuri krita arī 2. Rīgas pulka komandiers pulkv. Peniķis — kuŗš toreiz izpildīja brigades komandiera vietu, — jo revolucionārā komiteja viņu arestēja un nogādāja Cēsīs. Pēc pāra dienām gan atsvabināja un nolika zem uzraudzības, bet vēlāk „demobilizēja“.

Vācu okupācijas laikā, pulkv. Peniķi kā gūstekni nosūtīja uz Vāciju, bet kad novembrī 1918. g. sākās Vācijā revolūcija, viņš tika brīvs un pārbrauca Latvijā, kad valsts jau bija proklamēta. Visu laiku plkv. Peniķis darbojās mūsu nacionālā kaŗaspēka rindās. Latvijas atbrīvošanas cīņās Peniķis komandēja Vidzemes divīziju. Latv. valdība pulkvedi Peniķi paaugstināja par ģenerāli. Visiem agrākiem kaujas ordeņiem pievienojies, — mūsu varoņu augstākā balva, — Lačplēša kaŗa ordeņa 4., 3. un 2. šķiras. Vēlāk ģen. Peniķis bij kaŗaspēka inspektora v. i., galvenā štāba priekšnieks un beidzot armijas komandiers.

ĢENERĀLIS KALNIŅŠ.

3. Kurzemes Latv. strēlnieku bataljona un pulka komandiers.

Ar pulkvedi Kalniņu lielā mērā saistīta Latviešu pulku vēsture, jo viņš ieskaitams pirmo latviešu vecāko virsnieku starpā, kuŗi pārnāca no krievu pulkiem kaŗot mūsu bataljonos uz dzimtās zemes. Daudz pūles un enerģijas viņš pielicis pie 3. Kurzemes bataljona formešanas un audzināšanas. Pulkv. Kalniņš veco strēlnieku saimē pazīstams kā „Vecais Kalniņš“ un tiešām viņš bija sava pulka vecākais un īsts tēvs.

Slokas, Babītes un Tīreļa purvājos un „Nāves salā“ ir ierakstītas 3. Kurzemes bataljona vēstures lapas, virs kuŗām zelta burtiem iekalts Kalniņa vārds.

Jānis Jekaba d. Kalniņš dzimis 1867. g. 12. jūnijā Valmieras apriņķī, Salacgrīva, Iesperu mājās. Pēc draudzes skolas beigšanas, viņš pašmācības ceļā sagatavojas uz 2. šķiras savvaļnieku ekzāmenu, kuŗu 19. g. vecumā izturēja Rīgas junkuru skolā un

pēc obligatoriskās kaņaklausības 1890. gadā iestājas Viļņas jun-
kurskolā.

Skolu beidza ar pirmo šķiru, pēc tā laika likuma kā apakš-
prapoščiks un 1893. g. viņu ieskaita 100. Ostrovas pulka pod-
poručika dienesta pakāpē. Kalniņš 7 gadus pulkā ieņēma ad-
jutanta vietu un viņa pirmais virsniecības laiks līdz Japānas
kaņam pagāja Daugavpilī.

Kā kaujas virsnieks viņš nevarēja mierīgi uz vietas palikt
un aizbrauca brīvprātīgi uz kaņā lauku. Štabskapitana die-

Ģen. Kalniņš,
3 Kurzemes Latv. strēlnieku pulka
komandiers.

nesta pakāpē K. komandē 33. Jeļecas pulka rotu. Kaņā viņu
divreiz ievaino; par nopelniem apbalvoja ar četriem ordeniem.

Pēc kaņā K. dienests paiet Poltavā. 1914. g. Kalniņš kā
kapitans aiziet kaņā un komandē bataljonu jaunformētā
237. Graivoronskas pulkā. Galicijas frontē cīnījās pie Ļvovas
Peremišjas, Karpatos. 29. aug. 1914. Ļvovas rajonā Kalniņu
smagi ievainoja. Pēc izveseļošanās K. gan atgriezās pozīcijās,
bet ierindas dienestu uz laiku nevarēja ieņemt.

1915. g. vasarā, Galicijas armiju atkāpšanas laikā dabu-
ja zināt par Latv. strēlnieku bataljonu dibināšanos. Griezās pie
Goldmaņa un izteica vēlēšanos pārnākt uz bataljoniem. Bet ka
tas parasti mēdza būt, divīzijas komandiers noslēpa pieprasī-
jumu un neatļāva braukt. To palaimējas izdarīt pēc korpusa pār-

Pulkv. Kalniņš ar sava pulka virsniekiem «Naves salā».

celšanas uz Kurzemes fronti, Krustpils rajonā. Te bij pieejams XII. armijas štabs, kas nokārtoja pārceļšanos.

15. septembrī 1915. g. Vecais Kalniņš uzņēmās 3. Kurzemes bataljona komandēšanu. Mīlgrāvi pagāja bataljona apmācība un 22. oktobrī, kritiskā brīdī, pie Slokas bataljons gāja kaujas krīstībās, pretīm stipriem vācu spēkiem. Blakus 3. bataljonam cīnījās viņa vecākais brālis — 2. Rīgas bataljons un 7 dienu nepārtrauktā cīņā, pa purviem, mežiem un laukiem — atsita vāciešus 8 verstes atpakaļ un nostiprinājās ieņemtās pozīcijās. 3. Kurzemes bataljonam piedeva palīgā divas krievu drauzīnas, kuŗas sastāvēja no bārdainiem krievu zemessargiem un kaujā nebij lietojamas. Šīs drauzīnas katrā kaujā bēda un radija paniku, kādēļ pret viņām nācās piemērot kara laika likumus.

Tā bija pirmā lielākā Latv. bataljonu cīņa un te latvieši pārādīja, ka viņi prot aizstāvēt dzimto zemi. Te pirmā kaujas dienā pie Pavasara muižas krita varonīgais 3. bataljona virsnieks Edmunds Meldriņš un Ziverts. Sevišķi Meldriņš īsā laikā bij paguvis iemantot visa pulka zimpātījas un viņu vienmēr ar skumjām piemin vecais komandiers. Šajās kaujās 3. bataljons zaudēja apm. 100 kritušus strēlniekus, kuŗi paglabāti Slokas kapos, un vairāk kā 200 ievainotus.

Pēc Slokas kaujām, 3. bataljons ieņēma pozīcijas no Babites gar Ložmetēju kalnu, līdz Mangājiem un tāļak. Un te apm. 20 verstes garā frontē, nesot izlūkošanas pienākumus, pa purviem un mežiem, strēlnieki mirka novembra slapdraņķī nepārtraukti 3 nedēļas. Novembra otrā pusē bataljonu pārceļa uz Ņekavu, kur notika kaujas sākums. 3. bataljonam bij uzdevums dabūt gūstekņus („mēles“), kādēļ 28. nov. virsleitn. Elsis ar savu rotu izgāja „medībās“. Ieņēma veselu vācu apturi un sagūstīja vajadzīgās „mēles“. Kaujas sākums Ņekavas rajonā turpinājās visu decembra mēnesi un 3. bataljons te guva vairākus panākumus. Tāļākās bataljona cīņas pagāja pie Ogres un Rembates.

30. martā 1916. g. bataljonam pasludināja ilgāku atpūtu, bet atpūtas vietā, 31. martā pārceļa „Nāves sala“. Šī bij svarīga un raksturīga vieta Rīgas frontē, — ar viņas zaudēšanu būtu saistīta stipra frontes izmaiņa. Tas bij nepilnas 2 verstes garš pozīciju ieloks, kuŗš atbalstījās tieši Daugavas krastā. Ziemā, kad Daugava aizsalusi, kaujas neveiksmes gadījumā, bij vēl cerība uz atkāpšanos, bet vasarā, kad „Nāves salas“ sargiem aiz muguras vilņoja Daugava, atlika divas izejas — uzvarēt vai mirt. „Nāves salas“ labajā pusē — smilšu kāpās, abu pretinieku dra-

šu žogi sagāja pilnīgi kopā, bet pozīcijas atradās nedaudzu soļu atstatumā. Un te, pavasarim sākoties, novietoja 3. Kurzemes bataljonu, kur tas periodiski mainoties ar 2. Rīgas bataljonu, nostāvēja līdz septembra vidum. Neviena diena nepagāja bez sadursmēm un apšaudīšanās un neviena diena nepagāja bez upuriem. Pavisam „Nāves salā“ krita 130 trešā bataljona strēlnieki. Arī sirmais „Nāves salas“ komandiers, pulkvedis Kalniņš te ievainots un kontuzēts. Kā čurkstes, Daugavas krasta klintis

Latv. strēlnieku ierakumi «Nāves salā».

rakās strēlnieki un tālu no viņiem bij dzīve un cilvēki. Ne viena mirstīgā kāja nemina „Nāves salas“ klinšu spraugas, jo tur tikai latvju strēlnieks drīkstēja stāvēt. Un strēlnieki ne tikai stāvēja un aizsargājās vien, bet gāja arī uzbrukumā.

No 4. uz 5. jūliju daļa strēlnieku Kalniņa vadībā ielauzas vācu pozīcijās un guva panākumus, atgriežoties ar trofejām. Septembrī, pēc vesela gada nepārtrauktas kara darbības — 3. Kurzemes bataljons atnāca Rīgā atpūta. Tajā pat laikā izdardzja arī komplektešanos, jo bataljonus pārvērtā par pulkiem.

Pēc neilgas atpūtas, pulks 29. novembrī aizgāja atkal uz pozīcijām un pie Babītes ezera ieņēma fronti no Bļodniekiem līdz Ložmetēju kalnam. Decembrī pārceļās uz Mangaļu rajonu, kur palika līdz Ziemassvētku kaujām.

Ziemassvētku kaujās, 3. Kurzemes pulks, kopā ar citiem pirmās brigades pulkiem gāja uzbrukumā pa kreisi no Mangajiem. Pirmā kaujas dienā 3. pulkam bij labi panākumi, jo viņš ieguva 2 lielgabalus un ložmetējus. 25. dec. 3. pulks aizgāja palīgā 2. brigādei un gar pulkv. Goppera kaujas grupas labo spārnu pie Ogles un Ledīņiem iztrīrija ceļu līdz Lielupei. Ieguva 2 smagus un 2 tāļšāvēju lielgabalus, ar kuņiem apšaudīja Sloku. 26. dec. pulku pārvietoja uz Ložmetēju kalnu Tīrelpurvos, kur viņš kopā ar 1., 2. un 4. pulku turēja pozīciju līdz 2. janvārim, bet Krievi 7. janvārī tās atdeva atpakaļ vāciešiem. 12. janv. nīknā kaujā 3. pulks uzbrūkdams un ielauzdamies vācu pozīcijas cieta arī sāpīgus zaudējumus: apm. 1000 ievainotus un kritušus strēlniekus un virsniekus. To starpā krita 3. pulka izcilus virsnieki — Leo Kalniņš, Špone, Bergs, Šreibers, Rusmanis u. c. Leo Kalniņš un Šreibers, kad ložmetēju komandas strēlnieki krita, paši vadīja ložmetējus un vācieši pieskrienot, Šreiberi ar šauteņu rezgaljiem nosīta, bet Leo Kalniņu nogalināja ar 3 šāvieniem krūtīs.

17. janvārī 3. pulks stāvēja saņus no Sileniekiem, kad pienaca ziņa, ka vācieši pārrāvuši jauno krievu fronti un krievu pulks, kuŗš to aizsargāja, bēgot. Kad 3. Kurzemes pulks izgāja uz aprādīto vietu, tad krievu lavina neapturami nesās atpakaļ un vācieši enerģiski viņiem dzinās pakaļ. Ierakumi bij jau atstāti. Te nelīdzēja ne mūsu lodes ne spieķi, bēgošos krievus atturēt nebij iespējams. 3. pulks palaida viņus garām un iespraucās starpā, vāciešiem pretim. Karstā kaujā apturēja vācu spēkus un ar 2. un 4. pulka palīdzību ieguva atpakaļ zaudētās pozīcijas. Tā Rīgas frontes stāvoklis bij glābts.

Un atkal te pulks cieta smagus zaudējumus. No 63 pulka virsniekiem, pēc visām Ziemassvētku un janvāra kaujām ierinda palika tikai 8 un apm. 600 strēlnieki.

Pēc Rīgas krišanas pulkvedi Kalniņu evakuēja uz Krieviju. Poltavā viņš krita „čēkas“ nagos un pārdzīvoja šausmu brīžus moku pagrabos. Gadījuma pēc viņš izkļuva brīvā un 1921. g. kā invalīds atgriezās Latvijā.

Latvijas armijā pulkvedi Kalniņu paaugstināja par ģenerāli un apbalvoja ar Lačpleša kaŗa ordeni. Armijā viņš darbojās kā kaŗa padomes pastāvīgs loceklis.

Darbojās arī sabiedriskā laukā — Latvijas aizsardzības un veco latv. strēlnieku biedrībās, ieņemdams vadošās vietas. Sagrautās veselības dēļ, vecais Kalniņš aizgāja penzijā.

PULKVEDIS ZELTIŅŠ.

4. Vidzemes strēlnieku bataljona un pulka komandiers.

Man gadījās 1916. g. agrā rudenī apmeklēt pozīcijas mūsu 4. pulku. Tas bija pie Smārdes, slapjā meža biežokņa malā, kur mūsu pulki, padzidami vāciešus no Ķemeru-Smārdes „neitrālās joslas“, ierīkoja jaunas pozīcijas. Ar viņām nācās iekarot šīs pozīcijas, un nostiprinoties aizvienu vēl ļūij jāatsit

Pulkvedis Zeltiņš,

4. Vidzemes Latv. strēlnieku pulka komandiers.

vācu uzbrukumi. Tur šajā meža biežoknī mūsu strēlnieki taisīja jaunus ceļus, raka jaunus aizsargu grāvjus, cēla jaunus apcietinājumus. Un pāri pļaviņai, kur bij redzami Smārdes muižas sarkanie jūti, atradās vācieši, kuri tikot tikoja pēc atņemta zemes gabala un tālāk pēc Ķemeriem.

Meža biežoknī uz maza taciņa es satīku sirmo pulka komandieri pulkvedi Zeltiņu, kad tas patreiz nāca no pirmiem iera-

kumiem uz štabu. Viņam bija liela zaraina nūja rokā un kaujas ierocis makstī. Sirmo komandieri štabā — zemes būdā, reti varēja sastapt, viņš lielāko laiku pavadīja pie rotām, pirmā līnijā, kur strēlnieki cēla apcietinājumus, kur dziedāja vācu lodes.

Tur bija savāda dzīve. Rūpīgi un ākli kā jauni līdumnieki ieņemtā mežā, strēlnieki iekārtoja savu dzīvi un sirmais komandiers bij tās strādīgās, varonīgās saimes tēvs. „Pulks iet cīņā ar apbrīnojamu varonību un aukstasinību. Prieks ir komandēt par tādiem varoņiem“, teica pulkvedis Zeltiņš. Viņa pulks ņēma dzīvu dalību daudzās strēlnieku kaujās un izlūku gājienos. Kad vācieši 1916. g. augustā pie Smārdes izdarīja vairākus uzbrukumus mūsu pozīcijām, pulks savā rajonā tos vienmēr varonīgi atsrta. Tāpat visās Ziemassvētku kaujās un janvāra kaujās pie Ložmeteju kalna, pulks cīnījās kopā ar citām mūsu kaujas vienībām, gūdams uzvaras.

13. janvārī 1917. g. nīknā kaujā pie Ložmeteju kalna pulkvedi Zeltiņu ievainoja, pēc kam viņu pārveda uz Rīgu, bet vēlāk evakuēja uz Pēterpili, no kurienes viņš atgriezās pulkā 9. martā, vēl pilnīgi neizvesēlojies.

Kad 1917. g. 19. augustā vācieši tuvojās Rīgai, viņa pulks bij aizsargu līnija un pie Zaļās muižas atsita vācu uzbrukumu. Tomēr Rīgai bij krist, jo dezorganizētie krievu pulki atstāja pozīcijas un 21. augustā pulkam jau nācās cīnīties pie Juglas. Šī bija pulkveža Zeltiņa pēdējā kauja par Latviju, jo te viņu otrreiz ievainoja un evakuēja uz Pēterpili. Ievainojums bija smags, tādēļ pulkv. Zeltiņu vēlāk pārveda uz Pjatigorsku un beidzot uz Novorosijsku. Pjatigorska pulkv. Zeltiņš piedzīvoja lieliecismu ar visu viņa teroru, kuŗš nāca par Ziemeļ-Kaukazu. Evakuēšanās uz Novorosijsku viņu izglāba no draudošās nelaiemes. Te pulkv. Zeltiņam radās doma izkļūt no Krievijas šausmām un viņš kā invalīds uz kruķiem izkulās cauri Krievijai līdz Arhangeļskai, no kurienes viņam 1920. g. oktobrī laimējās sasniegt Latviju.

„Tagad dažreiz lasu kodīgas piezīmes un jautājumus nopietnos laikrakstos, — saka pulkv. Zeltiņš: — Kur bija vecie strēlnieku pulkveži Latvijas atbrīvošanas cīņās? Esmu viens no vecākiem latviešu strēlnieku pulkvežiem un tādēļ atbildu: kaujās par dzimteni tiku ievainots, sakropļots un tāds evakuēts uz Krieviju dziedināties. Uz kruķiem staigājot nevarēju izlausties caur lielnieku fronti un nokļūt laikā dzimtenē. Labi, ka tas man laimējās 1920. g. oktobrī.“

Par nopelniem pasaules kaŗā, pulkvedis Zeltiņš apbalvots ar vairākiem ordeniem.

Pulkvedis Zeltiņš dzimis 1863. g. 17. oktobrī, Cēsu apriņķī, Medzulas pagasta Kaleņu mājās. 1894. g. 5. jūlijā iestājas kā savvaļnieks kara dienestā, Viļņā, 107. Troickas kājnieku pulkā un tā paša gada augustā Viļņas kaŗaskolā, kurū beidza 1886. g. un turpināja kara dienestu 107. Troickas pulkā līdz 1901. g., kad pārcēlās uz Mandžuriju, Aizamūras robezsargu dienestā. Šajā dienestā, kurš bij zināma mēra kā aktīvs kara dienests, Zeltiņš sabija līdz 1915. g. februārim, kad ar savu pulku brauca no Mandžurijas ņemt dalību lielā pasaules kaŗā. Līdz 1916. g. pulkv. Zeltiņš kā bataljona komandiers cīnījās Galicijas frontē, piedaloties 13 kaujās.

5. martā 1916. g. pulkv. Zeltiņš ieradās Rīgā. un uzņēmas 4. Vidzemes strēlnieku bataljona komandēšanu. Velak bataljonu pārvērtā par pulku un to pulkv. Zeltiņš vadīja cīņās līdz Rīgas krišanai.

Latvijas armijā, pulkv. Zeltiņš ieņēm Jelgavas kaŗa apriņķa priekšnieka vietu.

PULKVEDIS VĀCIETIS.

5. Zemgales strēlnieku bataljona un pulka komandiers

Jukums Vācietis ir kurzemnieks, no Jelgavas apriņķa. Savas kaŗavīra gaitas viņš sācis apakšvirsnieku skolā, pēc kuŗas beigšanas un attiecīga ekzamena nolikšanas komandēts uz Viļņas junkurskolu. Skolu beidzis ar labām sekmēm un iestāties pulkā. Kā centīgs virsnieks viņš nav apmierinājies ar parasto ierindas virsnieka karjeru, bet gatavojies iestāties kaŗa akadēmijā. Pēc dažiem, pulkā pavadītiem gadiem izturējis konkursa ekzāmenu un iestāties Nikolaja kaŗa akadēmijā vispārējā nodaļā. Akadēmiju beidzis ar II. šķiru un iecelts Viļņas junkurskolā par mācību pasniedzēju. Šajā amatā viņš palicis līdz pasaules kaŗam. Kad dibinājās strēlnieku bataljoni, pulkvedis Vācietis, 1915. g. oktobrī — pārnāk no kaŗaskolas uz bataljoniem un uzņēmas 5. Zemgales bataljona komandēšanu. Sevišķu vērtību pulkvedis Vācietis piegriezā bataljona un strēlnieku apgādei un bija priecīgs, ja redzēja strēlniekus labi apģērbtus. Pēc apmācības pabeigšanas, 8. marta kaujās 5. bataljons jau bija kopā ar citiem mūsu bataljoniem pozīcijās. No tā laika sākās bataljona kaŗagaitas frontē. 3. jūlija kaujās bataljons dabuja pirmās lielākas kaujas kristības; līdz tam bataljona atsevišķās daļas bij kaujas sadursmēs ar ienaidnieku un izpildīja pozīcijās izlūkošanas dienestu. Kad 5. bataljonu pārvērtā pulkā, pulkv. Vācieti ie-

cēla par pulka komandieri. 1915. g. septembrī 5. Zemgales pulks kopā ar citiem mūsu 2. brigades pulkiem ieņēma Smar-des pozīcijas un ilgāku laiku palika jaunieņemto pozīciju pirmā līnijā. Tas bij grūts dienests sargāt jaunas, vēl neierīkotas po-zīcijas. Nepagāja nakts kad pulkam nebūtu kaujas sadursmju ar

Pulksvedis Vācietis,
5. Zemgales Latv. strēlnieku bataljona komandiers.

pretinieku. Bieži pulks bija aktīvāks par pretinieku, bij kau-jas sadursmju iniciators.

Tad nāca lielās Ziemassvētku kaujas. 5. Zemgales pulkam bija tāds pat uzdevums kā 7. Bauskas — pārraut ienaidnieka nocietināto pozīciju līniju. Šis uzbrukums 5. pulkam, dažu ap-stākļu dēļ izvērtās par ļoti kļūmīgu. Kad viss pulks gāja uz-brūkumā, viņš apstājās pie veselīem drašu žogiem, jo drašu griezeji nebij spējuši sagriest drātis un sagatavot ceļu pulkam. Pretinieks jau bija iztraucēts un saņēma pulka rindas ar negantu ložmeteju un šauteņu uguni. Veselas strēlnieku ķedes palika pie

drašu žogiem un pulks doto uzdevumu nevarēja izpildīt. Šajā operācijā, jau pašā sākumā krita 6 pulka virsnieki un 100 strēlnieku. Ievainoto skaits, protams, bija vēl lielāks. Šī neveiksme stipri mazināja pulka kaujas spejas un nomāca strēlnieku garastāvokli. Tomēr pulks joprojām ņēma kaujas dalību Ziemassvētku un Janvāra operācijās. 12. janvārī 5. pulks izturēja lielu kauju pie Kalnciema šosejas. Šajā kaujā pulka komandieri Vācieti blindāžā ievainoja, jo pretinieka artilērija apbēra visu aizmuguri ar granātām.

Pie Rīgas aizstāvēšanas, 1917. g. augustā, 5. pulks varonīgi cīnījās 2. brigades sastāvā. Pēc oktobra revolūcijas pulkvedis Vācietis aizgāja uz Krieviju. 1918. g. viņš bija sarkanarmijas virspavēlnieks Krievijā. Tagad pulkvedis Vācietis lasa lekcijas sarkanarmijas kara akadēmijā.

PULKVEDIS LIELGALVS.

6. Tukuma strēlnieku bataljona un pulka komandiers.

Pulkvedis Lielgalvs,
6. Tukuma Latv. strēlnieku pulka komandiers.

Pulkvedis Lielgalvs pārnāca uz strēlnieku bataljoniem 1915. g. novembrī un uzņēmas Tukuma bataljona komandēšanu. Viņš bija norādīts kaņavīrs ar bagātu kaujas virsnieka praksi, Jura

zobena kavaliers. Ar lielu sirsnību viņš strādāja pie sava bataljona apmācības, lai godam varētu stāties pozīcijās blakus saviem vecākiem kaujas brāļiem. Bataljons visu 1915.—1916. g. ziemu mitinājās Cizes fabrikā un apkārtnes laukos gāja apmācībā. 1916. g. februārī bataljona kaņavīri deva zverastu un drīz pēc tam izgāja uz pozīcijām. 8. marta kaujā bataljons bij frontē, kaujas rajonā, kur divi mūsu vecākie bataljoni atktivi gāja uzbrukumā.

Līdz jūlija kaujām bataljons nesa izlūkošanas dienestu un arī aizstāvēja pozīcijas dažādos frontes rajonos. Grūtākā un lielākā Tukuma bataljona cīņa bija 3. jūlija. Kaujas rajons ārkārtīgi neizdevīgs — atklāts lauks, un uzdevums — dienas laikā ieņemt ienaidnieka nocietinātās pozīcijas.

Ģen. Azans par Tukuma bataljona 3. jūlija kauju, savās atmiņās izsakas: „6. bataljona uzdevums bija šausmīgi grūts, pat neiespējams. Bataljona varonīgais komandiers, netaiķis pulkvedis Lielgalvs pilnīgi pareizi novērtēja stāvokli un lielo atbildību, kas uz viņu krita. Bet viņa spēkos nebija grozīt bataljonam doto uzdevumu. Tukumiešiem nācās dienas laikā virzīties pa gluži atklātu, grūti pārejamo, cīņainu purvu zem vairāku ienaidnieka ložmetēju uguns, ne tikai no frontes, bet arī no sāniem un pat no aizmugures, no labā Ķekavas upes krasta. Mūsu artilērija nebija iznīcinājusi pretinieka dzelzsbetona ložmetēju ligzdas. Līdz ko latvieši pārgāja uzbrukumā, vācu ložmetēji sāka slaucīt viņu rindas. Tas tomēr neaptureja varonīgos tukumiešus. Viņi ciestdami pāri par 50 proc. zaudējumus, kā parādes laukumā devās uz priekšu, pārvāreja visus šķēršļus, pārvāreja šo „nāves bedri“ un ne tikai ieņēma vācu ierakumus, bet vēl pēc tam nepārtraukti turpināja kaujas līdz 9. jūlijam.“

Kad pēc kaujām es apmekleju pulkvedi Lielgalvi pozīcijās — viņš bija drūms un sagrausts. Ar skumjām viņš stāstīja par pagājušām kaujām un bataljona lieliem zaudējumiem. Turpat blakus adjutants pārbaudīja kritušo un ievainoto sarakstus. — „Redziet tās rindas! tie visi mani strēlnieki“ — rādīja pulkvedis sarakstus. Jā, tur bij vairāk kā puse no visa bataljona.

Sirsnīgs un atsaucīgs bija pulkvedis Lielgalvs un savus strēlniekus mīlēja kā bērnus. Kluss un vienkāršs viņš bija dzīvē — un varonīgs kaujās.

Otrs lielais pārbaudījums Tukuma pulkam bija Ziemassvētku kaujās. Te, tāpat kā citi mūsu pulki, viņš varonīgi pildīja savu uzdevumu.

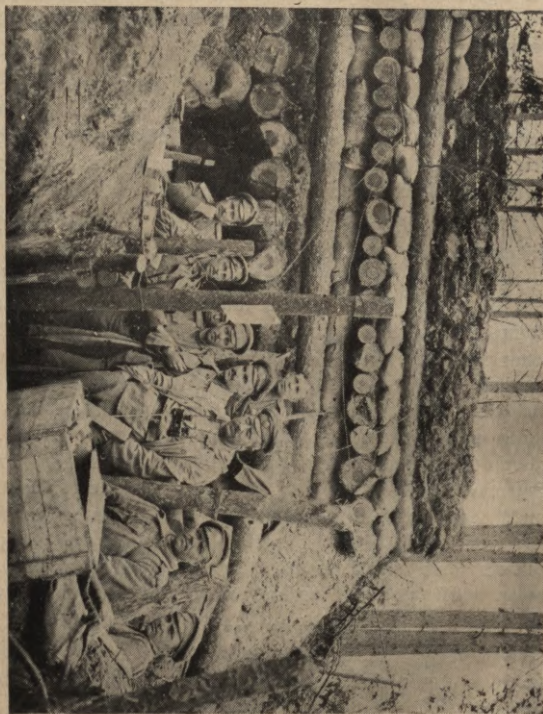

Revolūcijas laikā, kad 20. augustā vāciets forseja Daugavu un naca uz Rīgu, 6. pulks varonīgi cīnījās pie Juglas.

Pēc lielnieku revolūcijas, pulkvedis Lielgalvs aizgāja uz Krieviju.

1919. g. Krievija viņš mira.

6. Tukuma Latv. strēlnieku bataljona štabs ar 6. batal. komandieri pulkv. Lielgalvi.

PULKVEDIS MANGULS.

7. Bauskas strēlnieku bataljona un vēlāk pulka komandiers.

Gustavs Manguls dzimis 1. dec. 1879. g. Rīgā. Bernību pavadījis Pavasara muižā, pie Slokas, kuņu viņa tēvs sākuma renteja, bet vēlāk nopirka. Izglītību baudījis Jelgavas reālskolā un Viļņas karaskolā, kuņu beidzis 1900. g. Pēc tam dienejis kā jaunākais virsnieks un bataljona adjutants 180. Ventspils pulka

Jelgavā un vēlāk 18. strēlnieku pulkā Suvalkos. Krievu-japāņu karā izceļoties, 1904. g. sākumā brīvprātīgi aizbrauc uz kara lauku, kur komandē rotu 2. Austrumsibīrijas pulkā un ņem daļību kaujās pie Kaidžoo, Tašičao, Ļaojonas, Jantajas un Šache. Pēdējā kaujā grūti ievainots plaušās. Par smago ievainojumu pieskaitīts Aleksandra ievainoto komitejas II. klasei, un jau pirms

Pulkvedis Manguls,
7. Bauskas Latv. strēlnieku bataljona
komandiers.

pasaules kara, sastāvēdams aktīvā karadienestā — saņēmis invalīda penziju.

Pēc krievu-japāņu kara pārcēlies uz 115. Vjazmas pulku Rīgā, kurā ieņēmis dažādus atbildīgus dienesta amatus. Šīnī laikmetā darbojies literariskā laukā, ņemdams daļību pie latv. konverzācijas vārdnīcas izdošanas kā redakcijas un rīcības komitejas loceklis, pie kam tuvāki iepazīties ar bij. valsts domnieku nelaiķi J. Zālīti, kurš bij šas komitejas priekšsēdētājs.

Pasaules kara pulkvedis Manguls ņēmis daļību no pirmām dienām un 115. Vjazmas pulka sastāvā, kurš ietilpa 20. korpusa 29. divīzijā — 1914. un 1915. g. kā rotas un bataljona komandiers piedalījās grūtās kaujās Austrumprūsijā, Polijā un Lietuvā. Minētā divīzija mobilizējās Rīgā, Jelgavā un Liepājā, kādēļ vairākums karavīru bija latvieši. Šī divīzija, kuŗu sākumā sauca par

„Latviešu divīziju“, pirms izešanas uz kaŗa lauku, tika bagātīgi no latviešiem apdāvināta. Kaŗam izeļoties divīzijas darbalauks bij domāts Kurzemē un Rīgas rajonā, bet toreizejais armijas komandiers, ģen. Rennenkampfs viņu pārcēla uz Austrumprūsiju, kur arī latvju kaŗavīri cēta pirmos smagos zaudējumus. Apciemojot šo divīziju 1915. g. sākumā, pēc Austrumprūsijas un Augustovas mežu kaujām un lieliem zaudējumiem, toreizejais valsts domnieks J. Zālīts pārliecinājās par latvju tautas lieliem upuriem, par kuriem oficiālās iestādes nevienu vārdu neminēja; latviešu vārds bij svešs un aizmirsts, jo tie bij lielās krievu armijas parastie kaŗavīri. Te pārrunās pirmoreiz nodibinājas uzskati par tiri nacionālu latvju kaŗaspēka vienību nepieciešamību.

Kad Latv. strēln. bataljonu dabīnāšanas ideja bij piepildījusies, pulkv. Manguls 1916. g. janvārī pārnāca Bauskas bataljonā kā rotas komandiers, bet no 21. jūlija, kad bataljona komandiers pulkv. Auzans tika iecelts par apvienotās latviešu divīzijas komandieri — uzņēmas minētā bataljona komandēšanu, līdz viņa pārformēšanai par pulku.

Vēlāk, kad par 7. pulka komandieri iecēla pulkvedi Gopperi, pulkv. Manguls atkal komandēja bataljonu. Kā bataljona komandiers viņš piedalījās Ziemassvētku kaujās, kur arī tika ievainots. Pēc izveseļošanās no ievainojuma, 31. martā 1917. g. M. iecēla par 7. pulka komandieri. Šinī amatā viņš atradās līdz pulka demobilizācijai.

1917. g. jūlijā kopā ar savu pulku ņēma dalību Rīgas aizstāvēšanā pie Juglas, bet pēc Rīgas krišanas cīnījās Nītaures-Malpils pozīcijās, kur latviešu brigades aizturēja vāciešu straujo uzvāras gājienu. Vāciem okupējot Vidzemi, 1918. g. sākumā, zem vācu armijas spiediena pulkv. Manguls ar savu pulku atkāpās, un pēc 900 verstu noiešanas — ieradās Novgorodā, XII. armijas rīcībā, kur stājās pie demobilizācijas izvešanas, kuŗu pabeidza 30. aprīlī, bet tad pat arī saņēma Ziemeļfrontes virspavēlnieka rīkojumu doties uz Pēterpili, ņemt dalību kaujas operācijās pret vāciešu (von der Golca) uzbrukumu. 3. maijā, pēc ierašanās Pēterpilī, iecelts par Karelījas frontes, Pēterpils-Sestroreckas-Beloostrovas grupas komandieri, bet vēlāk par I. Petrogradas divīzijas II. brigades komandieri. Tomēr šajā rajonā aktīvu dalību kaujās nav ņēmis.

Šajā laikā Pēterpilī, pulkv. Manguls uzturējis kontaktu ar mūsu bij. valstsdomniekiem un nacionālās padomes locekļiem J. Goldmani un J. Zālīti. Lielinieku vāra pulkv. Manguli neat-svabināja no kaŗadienesta un tā visi viņa mēģinājumi, gan le-gali, gan nelegali, atgriesties dzimtenē palīka bez panākumiem.

1919. g. pavasarī viņš gan tika pārcelts uz Latviju, bet par lieliniekiem nepatīkamu darbību arestēts un nodots tribunālām. Kad lieliniekiem no Latvijas bij atlikusies tikai Latgale, pulkv. Mangulim izdevās izbēgt no apcietinājuma un pēc nelegālas uzturēšanās Latgalē, augusta mēnesī nokļūt par fronti Latvijā. Pēc ierašanās Latvijā, M. tūlīņ pieteicās Nacionālā armijā. No 31. dec. 1919. g. viņu iecēļ par Tukuma-Talsu kara apriņķa priekšnieku, kuŗu amatu izpilda līdz šim laikam. Par kara stāvokļa laiku izpildīja arī Tukuma-Talsu apr. komendanta pienākumus, saistītus ar kārtības nodibināšanu un bandītisma iznīcināšanu.

Pulkv. Manguls apbalvots ar Juŗa, Vladimira, Staņislava un Annas ordeņiem.

PULKVEDIS FRANCIS.

8. Valmieras Latv. strēlnieku bataljona un pulka komandiers.

Pulkvedis Francis pārnāca uz strēlnieku bataljoniem 1916. g. 6. aprīlī un uzņēmās jaunā Valmieras bataljona komandēšanu. Drīz vien pēc ierašanās bataljonā, gāja kaujā pie Ķekavas, kur bataljona uzdevums bij apdraudētas pozīcijas aizstāvēšana. Jūlija kaujās bataljons atbalstīja uzbrūkošos Tukuma un Bauskas pulkus; viņa ciņas rajons bij pie Lielā Smerdukļa purva.

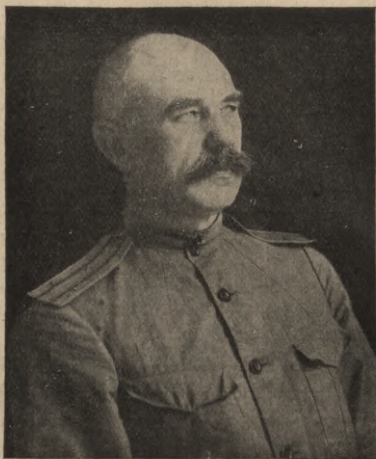
Kopā ar citiem mūsu bataljoniem, Valmieras bat. tika pārvests uz Ķemeriem, kur ņēma daļību Smārdes pozīciju iekarošanā un ierīkošanā. No Ķemeriem uz Smārdes pozīcijām caur purviem un briksnājiem ierīkoja jaunus ceļus, sakarā ar placdarma iekārtošanu. Viens no šiem jauniem ceļiem saucas — „Valmieras ceļš“ un pa viņu gāja dzīva kustība: brauca vezumnieki, skrēja ziņneši. Pats Valmieras bataljons bij ierīkojis lieliskas pozīcijas un izbūvējis zemnīcas. Ar mūsu bataljonu ierašanos — viss mežs un apkārtnē bij atdzīvojusies. Arī vācu junkuŗiem Smārdes muiŗā vairs nebij tik jauka dzīve, ka līdz tam. Pirms strēlnieku ierašanās tie bij jutuŗies ka savas mājas un brīvi pastaigājuŗies pa apkārtni, jo priekŗā bij verstis 7—8 plātā „neitrālā joslā“ un krievu daļas, kas atradās pie Ķemeriem nebij vācu mieru traucējuŗas.

Nepārtraukti katru nakti bataljona daļas gāja kaujas izlūkošanā un bieŗi izcēlās nopietnas sadursmes, kuŗās bij krituŗie, kā vienā, tā otrā pusē. Smārdes pozīcijas Valmieras bataljons atradās no 9. augusta līdz 18. septembrim.

15. oktobrī 1916. g. Valmieras bataljonu pārformēja par pulku un pulkvedi Franci iecēla par komandieri.

Lielās Ziemassvētku kaujās Valmieras pulks cīnījās ar tādu pat varonību, kā pārējie mūsu pulki un viņa vārds cieši saistīts ar šīm kaujām. Pēc visām vētrinām Ziemassvētku un Janvāra kaujām, pulks palika Tīrelpurva pozīcijās līdz 6. februārim 1917. gadam. Revolūcijas laikā, kad fronte jau sāka izīrt, kad notika „brāļošanas“ ar ienaidnieku, Valmieras pulks atradās svarīgās

Pulkvedis Francis,
8. Valmieras Latv. strēlnieku pulka
komandiers.

Ložmetējkalna pozīcijās no 10. jūnija līdz 9. jūlijam. Te pozīcijas pulku apmeklēja ārvalstu militārie pārstāvji un pulkvedi Franci apbalvoja ar Franču goda leģiona ordeni.

9. jūlijā vēl notika kaujas sadursme ar vāciešiem. Pulkvedis Francis no pārpūlēšanās un grūtā dienesta saslima un aizbrauca uz Rīgu slimnīcā.

Pēc atveseļošanās vairs pulkā neatgriezās, — jo tad jau lielniecisms gāja pilnā spēkā, — bet aizbraucis uz frontes rezerves štābu, kas atradās Vitebskā, nokārtoja dokumentus un aizbrauca tālāk uz Krieviju. 1918. g. un 1919. g. sākumā nonāca ļoti grūtos apstākļos. Beigās dabuļa komandējumu uz Rīgu un te ie-

radās februāra mēnesī. Dabuja vietu kā Sarkanā krusta priekšnieks, bet pirms Rīgas krišanas izstājās no dienesta.

Bermonta briesmu laikus pulkv. Francis pavadīja Torņkalnā, jo bij atgriezts no Rīgas. Aizbrauca uz Liepāju un 4. janvārī 1920. g. iestājās Nacionālā armijā. Ieņēma Liepājas apgabala kara apģērbu darbnīcas pārziņa vietu. Jūnijā pārnāca uz Rīgu reizē ar Pagaidu valdību. Pulkvedi Franci iecēla par Latvijas armijas kara apģērbu darbnīcas priekšnieku, kuŗu amatu viņš pildīja līdz 1. janv. 1928. g., kad aizgāja pensijā, kā sasniedzis maksimālo vecumu.

Pulkvedis Gustavs Francis dzimis 5. jūnijā 1864. g., Vidzemē. 13. jūnijā 1881. g. kā savvaļnieks iestājies 116. Malojarslavskas kājnieku pulkā, bet 15. augustā jau komandēts uz Rīgas kājnieku junkurskolu. 1883. g. 2. aug. beidzis junkurskolu. Kā virsnieks dienējis 113. Staroruskas pulkā. Pulkā bijis priekšzīmīgs virsnieks, vairākas reizes godalgots par labu šaušanu, ieņēmis dažādus amatus. Japānas karā jau kapitana dienesta pakāpē komandējis rotu 241. Orskas pulkā.

1912. g. paaugstināts par pulkvedi-leitnantu. Pasaules karā ņēmis dalību no paša sākuma; komandējis bataljonu un pulku, kamēr pārnācis uz strēlnieku bataljoniem. Bez jau minētā franču goda leģiona ordeņa, apbalvots krievu armijā ar 3. un 2. šķ. Staņislava, 3. un 2. šķ. Annas un 4. šķ. Vladimira ordenjiem.

PROF. Dr. med. JANKOVSKIS.

Latv. strēlnieku bataljona apvienotās lazaretēs
galvenais ārsts.

„Nav ciņas, bez upuriem... Katra kauja nes sev līdz vai nu uzvaru, vai arī pārklāj kaujas lauku ar kritušiem un ievainotiem. Latviešiem ir kauns bēgt un slāpstīties un tāpēc mūsu liktens pa lielākai daļai ir — vai uzvarēt vai mirt“ — tā bieži runāja paši strēlnieki un tas ikvienam bij redzams, ja viņam nācās sastapties ar strēlniekiem. Ja mēs spējam savus strēlniekus ciņā raidīt, tad mums arī bij jāgādā par viņu dziedošanu, jo, kur ciņa, tur arī upuri. — Tādēļ, uz Organizācijas komitejas uzaicinājumu tauta nāca palīgā un no malu malām plūda ziedojumi slimnīcās (lazaretēs) vajadzībām. Nebij latviešu organizācijas, kuŗa neziedoja naudas līdzekļus, kuŗus guva gan no izrikojumiem, gan no privātiem ziedojumiem. Pat no tālas Krievijas malām, bēgļi savā starpā vāca ziedojumus un sūtīja

uz Rīgu, vai arī uz Pēterpili valsts domniekam J. Goldmanim priekš viena mērķa — mūsu strēlnieku slimnīcas. Nebij māte Vidzemes sētā, kuŗa nenodeva savu paladziņu vai segu priekš tās.

Un pateicoties šai tautas atsaucīgai pretimnākšanai, 1915. g. decembrī dažus mēnešus pēc strēlnieku pulku dibināšanas, atklāja Latviešu strēlnieku pulku apvienoto lazareti, evakuētas Lo-

Prof. Dr. med. Jankovskis,
Apvienotās Latv. strēlnieku bataljona
lazaretēs galvenais ārsts.

monosova ģimnāzijas telpās, kuŗas priekšgalā kā vecākais ārsts nostājās Dr. med. Jankovskis.

Atceros pirmās lielākās kaujas, 1916. g. 8. martā. No paša rīta Rīgā bij dzirdama baiga dunoņa frontē, tas nozīmēja ka notiek kaujas. Un notika kaujas, kuŗas gaja mūsu divi vecākie pulki, atbalstīti no jaunākiem. Pēcpusdienā jau visa Jelgavas šoseja mudžēja no sanitārautomobiļiem un ratiem: veda mūsos un veda arī krievus. Ar lielu ticību mūsu strēlnieki nāca uz savu slimnīcu un ja kāds bij iekļuvis krievu automobiļi, tad viņš nelikas mierā, kamēr to nogādāja mūsu slimnīcā.

Un vajadzēja redzēt to saudzīgo un līdzjutīgo strēlnieku uzņemšanu un kopšanu; tur tiešām strēlnieki aizmirsta visas ciešanas un nesenās kuŗa šausmas. Es redzeju strēlniekus dziļi mierīgus un paļāvīgus, jo viņi bija starp savejiem un ticēja saviem arstiem un kopejiem.

Apvienotās latviešu strēlnieku bataljona lazaretē: galvenais ārsts Dr. med. Jankovskis ar zēlsirdīgām māsām un viesiem.

Lielās Ziemassvētku kaujās, visi slimnīcas koridori un visas ārstu un māsu istabiņas bij pilnas ievainotiem. Un te slimnīcas vecākais ārsts Dr. med. Jankovskis ar īstu pašaieliedzību dienām un naktīm izdarīja operācijas un personīgi vadīja ievainoto uzraudzību. Pateicoties viņa drošai ķirurga rokai neviens vien grūti ievainots tika izglābts no neizbēgamas nāves. Un tiešām gadījumi, kur slimnīcā kāds nomirtu, bij reti. Ar pateicību un atzinību ievainotie, pēc izveseļošanās atstāja slimnīcu un aizgāja atpakaļ uz kara lauku.

Bij arī silti un patīkami mirkļi. Tas gadījās klusākos brīžos, kad slimnīcā atradās atveseļojošies strēlnieki. Tad slimnīcas vadība uzaicināja māksliniekus, kuņģi strēlniekiem, pēc grūtiem cīņu dienām, sagādāja patīkamus mirklus.

Vel atceros: kad Briedis, pēc marta kaujā dabūtiem ievainojumiem atveseļojies atstāja slimnīcu, — vecākais ārsts Dr. med. Jankovskis sarīkoja pie sevis slimnīcā mazu atvadišanos. Bij ieradies arī Rīgā iebraukušais valsts domnieks J. Zalīts. Viņš atzīmējot Brieža nopelnus un vispārējo atzinību, paziņoja, ka Brieža tuvākie cīņtāji tam pasniedzot zelta zobenu, kuņģi viņam par kaujas nopelniem pienakoties.

Atbildot Briedis, kā vienmēr smalkjūtīgs un sevi noliedzošs, nevar atzīt, ka viņš tiešām ir tāds varonis, kuņģam jāpiegriež tāda vēriba: „Kaņģo simtiem tūkstošiem un tas ir katra kaņģavīra pienākums. Ja vienam labāk laimējas, tā nav varonība, bet spēles laime kara laukā. Tomēr esmu dzīji aizkustināts, par solīto apbalvošanu, bet lai tas zobens būtu kā zimbols tam zelta tēlam, ko tagad kaņģ sev latvju tauta“...

Pēc grūtiem ievainojumiem, izveseļošanās un sirsnīga atvadišanās aizejot atkal kara — tā deva spēku un palāvību mūsu cīņtājiem, kuņģiem kaujās bij kauns bēgt vai slāpstīties.

Vāciem ieņemot Rīgu, Dr. med. Jankovskis evakuēja Strēlnieku lazareti uz Tērbatu un uzglabāja lazaretēs iekārtu un mantu cauri okupācijas un lielnieku laikmetam. Atbrīvotā Latvijā Dr. med. Jankovskis tūlī stājās pie Latvijas Sarkanā Krusta dibināšanas, ieliekot daudz pūļu šajā darbā. Viņš ierīko Sarkanā Krusta slimnīcu Rīgā un sanatoriju — Cesis, Krimulda, Biķerniekos un Kalnamuiža. Tanī pašā laikā Dr. med. Jankovskis darbojās kā profesors jaundibinātā Latvijas universitatē. Kā ievērojamam ķirurgam Dr. med. Jankovskim lieli nopelni mūsu jaunās Augstskolas izveidošanā.

Paragrā nāve šķīra Dr. med. Jankovski no mums.

ĀRSTS-ĢENERĀLIS PROF. Dr. med. SNIĶERS.

2. Latv. strēlnieku brigades ārsts.

Nevien strēlnieki frontē, kas gāja uzbrukumos un kaujas, parādījuši varonību, — līdz ar viņiem stāvejuši arī ārsti un sanitārais personāls. Lielās kauju dienās, kad pozīcijas bij daudz

Gen. prof. Dr. med. P. Sniķers,
2. Latv. strēlnieku brigades ārsts.

upuru, liela loma piekrita tiem, kuri kaujas laukā apseja ievainoto retas un sniedza pirmo medicīnisko palīdzību. Mūsu strēlnieku ārsti atradās vienmēr vistuvākās pozīcijas, turpat vai pašā kaujas laukā, — lai uz vietas būtu izpalīdzīgi ievainotiem strēlniekiem.

Ziemassvētku kaujas sākumā, 2. brigades galvenais ārsts Dr. med. Sniķers savu pārsienamo un evakuācijas punktu bij ierīkojis kādu kilometru atstatu no pirmās kaujas līnijas. Kad sakās

uzbrukums, drīz vien ieradās arī pirmie ievainotie. Kā viens no pirmiem evakuācijas punktā ierodās pulkvedis Briedis; viņš bij ievainots kaujas sākumā. Dr. Sņķers apskatīja Brieža sadragāto roku un atrada ievainojumu par smagu. Briedis skatījās uz asiņojošo roku un ieraudzījis, ka pazudis arī rokas pulkstens — dārga piemiņa, teica: „Žēl, ka pulkstens pagalam!“ — „Pulkstens ir nieks, bet jums roka pa-

2. Latv. strēlnieku brigades pārsienamais un evakuācijas punkts Ziemassvētku kauju laikā, 1. mežsarga mājiņā, Tīrelpurvā. Grupas priekšā stāv brigades ārsts pulkv. Dr. med. P. Sņķers.

galam!“ pārtrauca ārsts. — „Roku izārstēs, bet mīlo piemiņu — pulksteni es nekad vairs nedabūšu“ — sērīgi noteica Briedis. Pulkvedi Briedi pārseja un evakuēja uz Rīgu.

Janvāra kaujās Dr. Sņķers bij ierīkojis evakuācijas punktu Sileniekos, tuvu pozīcijām. Vairākas dienas nepārtraukti gāja kaujas. Bija vetraina kaujas nakts, kad es iegāju evakuācijas punktā. Mazā būdiņā izdarīja ievainoto apskati, pārsiešanu un vieglākās operācijas. Vairākas dienas un nakts, bez miega bij pavadījuši ārsti un sanitārais personāls. Noguris, miegu un mieru sen nebaudījis, Dr. Sņķers rūpējās par kaujās cietušo likteni.

Ģen. Dr. med. Sņķers ir īsts kaņavīrs, jo vairāk tāpēc, ka viņš, kā ārsts, studējis kaņā medicīnas akadēmijā. Pēc Rīgas Nikolaja ģimnāzijas pabeigšanas 1896. g. Sņķers iestājas Pēterpils

kaŗa medicīnas akadēmijā, kuŗu beidza ar uzslavu 1901. g. Caur konkursu viņu atstāja pie akadēmijas papildināties zinībās uz 3 gadiem. 1905. g. pārnāca Rīgas kaŗa slimnīcā par ordinātoru, kur sabija līdz lielam pasaules kaŗam. Pasaules kaŗa laika bija par galveno ārstu vairākos kaŗa hospitāļos un no 1916. g. par 2. Latv. strēlnieku brigades ārstu. 1916. g. Ziemasvētku un 1917. g. Janvāra kaujās, Dr. med. Sniķers vadīja visu evakuāciju no pašām priekšējam pozīcijām līdz Rīgai. 1916. g. Dr. med. Sniķeri ievēleja par pīvatdocentu Terbatas universitatē, ādas un venērisko slimību nozarē.

Prof. Sniķers ņēmis visdzīvāko daļību Latv. universitātes dibināšanā un veidošanā. 14. jūlija 1919. g. viņš iesniedzis izglītības ministriem noteikumus par Latvijas Augstskolu. Šie noteikumi likuši pamatu Latvijas Universitātei. Dr. med. Sniķers armijā paaugstināts par ārstu-ģenerāli un no 19. jūlija 1919. g. iecelts par Kaŗa sanitāras pārvaldes priekšnieku. Pārvalde apvieno kaŗa sanitāro ārstu, farmaceitu un veterinārārstu dienestu. Prof. Sniķers visu laiku ir veco latv. strēlnieku biedrības biedrs. Viņam lieli nopelni, ka Lozmetēju kalnā uzcelts kritušiem pieminekļis.

Prof. Sniķers sarakstījis kādus divdesmit atsevišķus zinātniskus darbus un vairākas populāras zinātniskas brošūras par alkoholu un venēriskām slimībām.

Pēters Mārtiņa d. Sniķers dzimis 7. decembrī 1875. g. Vidzemē, Rīgas apriņķī, Skultes pag. Kazbuļu mājās.

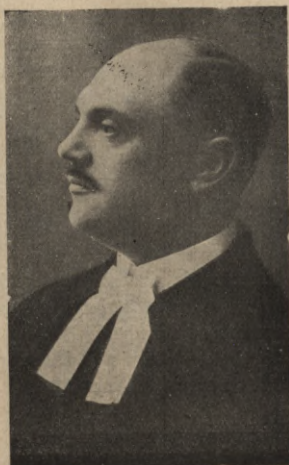
KAĶA MĀCĪTĀJS PĒTERS APKALNS.

Ar mācītāja Apkalna vārdu mūsu strēlnieku bataljonos ir saistīti tie mirkļi, kad strēlnieki, ārpus kaŗa trokšņa, nāca pie viņa un pēc kristīgās ticības sakramentiem izpildīja savas garīgās vajadzības. Tur kaŗa nometņu „baznīcās“ viņš iesvētīja jaunos strēlniekus, tur izpildīja garīgo zvērasta ceremoniālu, tur teica iejūsminošu vārdu strēlniekiem kaujās aizējot. Kā idejisks kaŗa vadonis, viņš ar vārdu zobenu gāja pa priekšu mūsu strēlniekiem. Bet arī pie pēdēja strēlnieku dzīves noslēguma viņš bija klāt un pavādīja kritušos strēlniekus pēdējā dusā. Tie liele brāļu kapi pozīcijās, tie, atsevišķie kaŗa kalniņos, bieži vien ir aizbērti, mūsu kaŗa mācītāja svētīti. Vesturiskajās Ziemasvētku kaujās mācītājs Apkalns visu laiku atradās pozīcijās, ka-

roja, tā sakot, līdzī strēlniekiem un pavadīja arī viņus uz pēdējo dusu.

... Atceros. Skaists vasaras svētdienas rīts kaŗa nometnē. Meŗa nomalē zajumiem apvīts paaugstinājums un kaŗa mācītājs Apkalns runā uz strēlniekiem: „Nav zūdusi tā tauta, kuŗai tādi varoņi! Tai jācīnā tas, kas rakstīts viņas vēsturē, kas savīts leģendās ap seniem voroņiem. Kā bangas brāzis jūsu spēks pret

Pēteris Apkalns,
Latv. strēlnieku pulka
kaŗa mācītājs.

ienaidnieka klinti un sadrups klints, kas gadu simteņiem spiedusi latvju tautu, latvju tautas dvēseli. Tai jāsadrup, Imantas zobens — stiprs!“...

Pēteris Apkalns nebij paraistais mācītājs vien, kuŗš izpilda savu amatu; viņš bij kā dzīvā dvesele starp tautu un tautas varoņiem, jo tas bija lielais atmodas laikmets, kuŗa cīnijās mūsu tautas labāka daļa. Un mācītājs Apkalns nostājās starp tautu un tās varoņiem: „Jaunie varoņi! Nesu jums sveicienu no latvju mātēm un tēviem, kas jūs mīlejuši un mīl vienmēr, nesu jums sveicienu no mīļās dzimtenes sētām; nesu jums apliecinājumu no latvju tautas, ka viņa — ar jums! Būs atkal zaļi Daugavas

krasti, tie slavēs jūsu jauno spēku, jūsu tēvijas mīlestību!“ — teica Peters Apkalns strēlniekiem kādreiz Lieldienas svētkos.

Un Latvijas atsvabināšanu viņš pauda strēlniekiem: „Esiet stipri pret ienaidnieku, radiet dabas pavasarī arī pavasari cilvēka dzīvē! Laužiet ceļu atpakaļ uz Dievzemīti, lai latvju māte var no jauna mīt savas mīļās sētas taku, lai latvju tēvs no

Kara mācītājs Pēteris Apkalns pasniedz strēlniekiem pozīcijās svēto vakariņu.

jauna dzen vagu izpostītos tīrumos, lai svētā laimē ataug zaļās druvas!... Lai zeme gavilē uzvarā, kā šodien saules zeltā!“

Tāds bija strēlnieku mācītājs Pēteris Apkalns.

Pēteris Apkalns dzimis Bērzonē, Česu apriņķī, 28. septembrī 1882. g. Studējis Terbatas universitatē teoloģiju. Pēc studiju beigām 1910. g. nokalpoja savu kandidāta gadu Ļaudonā pie prāvesta Avota, pēc kam tika iesvētīts mācītāja amatā 1912. g. Kad mācītāju Apkalnu gribēja ievēlēt par Česu draudzes mācītāju, viņi tam pretojās, tomēr pateicoties Česu draudzes ne-

atļaidīgai prasībai, 1913. g. viņu ieveda par pastāvīgu mācītāju Cēsīs.

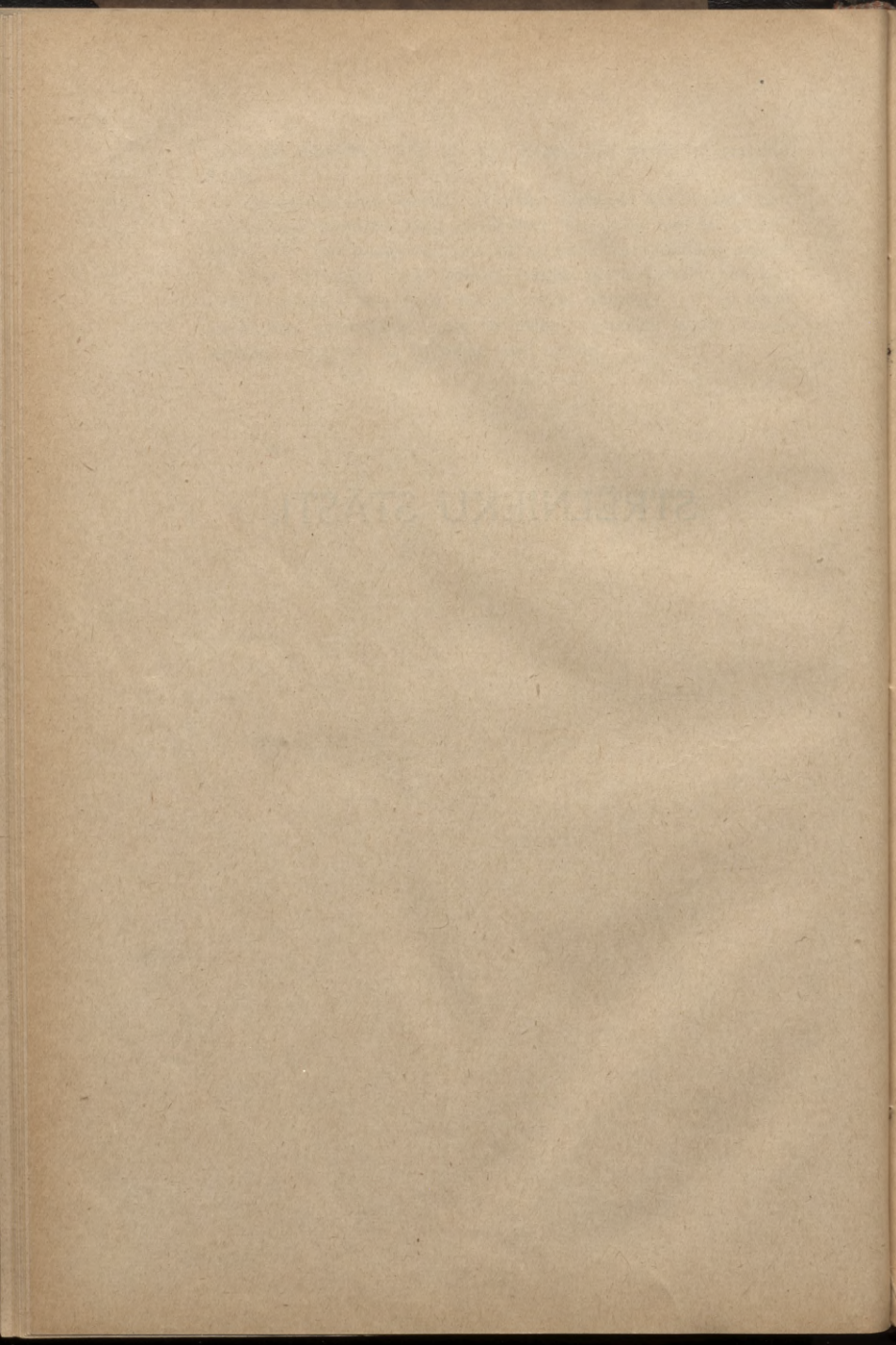
Kaŗam sākoties mācītājs Apkalns darbojās Cēsīs nodibinātā „Palīdzības komitejā kaŗa cietuŗiem“, kā lauku nodaļas priekŗnieks. Pēc tam sākas Apkalna darbs Latvieŗu strēlnieku pulkos.

Pēc norimuŗā kaŗa trokŗŗa, tagad brīvā Latvijā, mācītājs Pēters Apkalns, reiz gadā nāk no savas draudzes un ved vecos strēlniekus svētkoŗojumā pie krituŗiem varoŗiem Braŗu kapos. Apkalns apbalvots ar Lāŗplēŗa kaŗa ordeni.

STRĒLNIEKU STĀSTI.

STRĒLNIKS LĪNA ČANKA.

Tas bij 1915. g. rudenī, septembra mēnesī, kad Līna Čanka man daudzkārt stāstīja par savu velešanos iestāties Latviešu bataljonos. Es savukārt aizrādīju uz grūtībām un neērtībām, kādas viņu sagaida, bet tas itin nekādu iespaidu neatstāja uz varonīgo

Strēlnieks Līna Čanka.

latviešu jaunavu. Viņa bij Kurzemes begle no Kuldīgas apriņķā, Rendas pagasta, Mežzīles māju īpašniece. Kad tēvs gribēja māju pārdot svešam, jaunākā meita Līna ar savu apbrīnojamo enerģiju ieguva māju savā īpašumā. Viņa apmeklēja zemkopības kursus un priekšlasījumus, bij inteliģenta saimniece vārda pilnā ziņā. Atceros vēl, kāds naidis un apvainojums dvesa no viņas, kad tā runāja par kaŗu un nodarīto postu: „Tā nevar atstāt to,

ko ienaidnieks ir nodarījis mūsu Kurzemei!“ Es biju parliecināts, ka tie ir vienīgi vārdi, kādus toreiz bieži runāja mūsu jaunas; bet viņu iestāšanos bataljonos formēlo iespējamību es nevarēju pielaist. Tomēr, kā par brīnumu, dažas dienas vēlāk redzēju, ka Lina Čanka zaldāta drēbēs, īsos matos, ar kādu savvaļnieku partiju aizgāja uz 3. Kurzemes bataljona kazarmēm, uz apmācības vietu.

Viņu uzzīmēja par sievieti tajā pat dienā un tas tūlīt nāca zināms priekšniecībai. Bataljona komandiers brīnījās par to, kādā kārtā viņa tikuse bataljona, jo Organizācijas komiteja sievietes nepieņēma. Izrādījās, ka viņai izdoti dokumenti no Organizācijas Komitejas uz kāda Jāņa Čankas vārdu. Jaunava, aiz neapslāpējamas vēlešanās iestāties bataljonos, bij pierunājusi kādu jaunekli nakt pieteikties uz viņas nelaiķa brāļa Jāņa pases pamata; viņas brālis trīs gadus atpakaļ bij miris. Tādā kārtā Lina Čanka iemantoja iestāšanās apliecību uz Jāņa Bērtuļa dēla Čankas vārda.

Otrā dienā Līnu Čanku nogādāja Organizācijas komiteja; līdzīgai aizgāja bataljona adjutants. Komiteja lietu izmekleja un gribēja izslēgt Čanku no sarakstiem. Jaunava ar to nekādā ziņā nevarēja apmierināties un stāstīja: „Man bij viens brālis, tas tagad miris; mēs vēl esam 6 māsas un es tā jaunākā nodomāju iet tēvu zemes karā, citādi no mūsu ģimenes nav neviena kaņavīra.“ Bataljona komandiers beigās bij ar mieru pieņemt un Lina Čanka sāka nest visus kareivja pienākumus.

„Grūti, pat traģiski bij no sakuma — stāstīja Čanka — strēlnieki bariem pulcējas apkārī, kā ap kādu brīnumu; feldfebels vai zobenu salauza atgāinājoties un aizsargājot mani. Visu laiku kazarmēs neizģērbos, gulējām turpat visi kopa. Bet ar laiku pierada un vēlāk nejutām nekādas izšķirības, nedz starpības.“ Lielie zābaki berza kājas, bet strēlniece citīgi maršēja un kad gāja šaušanu mācīties, nešāva sliktāki par viriešiem.

Tā pagāja apmācības laiks. 21. oktobrī izgāja uz pozīcijām. Nelaiķis virsnieks Meldriņš bij viņas rotas komandjers.

Otrā rītā, 22. oktobrī, pulksten 3 bataljons dabuja pavēli iet uzbrukumā. Bija silts, miglains rīts, bet dubji bij tik lieli, ka uz ceļa smēlas zābakos. Sākas nikna kauja, kuŗā Līnu Čanku ievainoja rokā un sānos. Gribēja turpat izdarīt pārsiešanu, bet nebij iespējams un Č. aizveda uz pārsienamo punktu. No pārsienamā punkta gribēja iet atpakaļ uz savu rotu, ārsts nelaida. Tomēr viņa paslepen paņēma mēteli un šauteni, aizlida aiz mājas stūra, apģērbās un aizbēga atpakaļ. Netālu no bataljona štāba vācu sprāgstoša lode sašķaidīja viņas šauteni. Čanka ie-

gāja štabā un lūdza komandierim jaunu. Komandiers no sakuma negribēja dot, teica, ka šodien viņai nelaimīga diena: jau pate ievainota un šautene rokās sašauta. Bet beidzot iedeva. Štabu stipri apšaudīja. Kads strēlnieks iznāca no štaba — lode ķera viņu pierē, viņš krita, bet Čanka aizgāja tālāk pa apšaudīto lauku. No labās puses izdzirdēja saucienus, lai nāk šurp, bet tur nebij pirma rota, tur bij trešā; un strēlniece Čanka, visiem par brīnumu, aizgāja atkal pa klajo lauku un grāvjiem uz savu rotu. Satika rotas komandieri Meldriņu. Dažas rotas daļas bij priekšā, viņš nelaida iet tālāk, lai paliecot tepat. Tas bij pie Pavasara muižas. Čanka nepalika un pa grāvi aizgāja pašā priekšā. Ar lāpstīņu izraka bedri kur nogulties. Rakt varēja vienīgi ar labo roku, kreisā, no ievainojuma un samirkuma bij pietūkusi un nebij kustināma. Bij jāiet uzbrukumā. Gadījās atkal rotas komandiers ceļā. Tagad viņš nopietni un bargi teica, lai neiet uz priekšu priekš noduršanas: ar vienu roku nekā nevarot izdarīt. Un viņa atvilkās mazliet atpakaļ grāvi. Bija pievakare. Rotas komandiers Meldriņš deva rotai pavēli: uz priekšu! un pats paņēmis rokas granātas devās uz vāciešiem. Kauja bij nikna un asiņaina. Tajā kaujā Meldriņš krita.

Pulkstens bij apmēram deviņi vakarā. No sāniem spiedās vācieši. Čanka gluži nosalusi vilkās pa grāvi atpakaļ. Vaidēja smagi ievainots strēlnieks, pazina viņu. Viņš bij vel pavisam jaunīgs un teica: „Mīļā Čanka, neatstāj mani vienu.“ Varēja abi krist gūstā un Čanka nezināja ko iesākt. Par laimi nāca sanitāri — un tā viņi visi aizgāja uz pārsienamo punktu. Bet mūsu strēlnieki vel cīnījās visu nakti.

Kad pēc kādām dienām brāļu kapos guldīja virsnieku Edmundu Meldriņu es satiku strēlnieci Čanku ar krizantēmām rokā. Viņa bij izlūgusies no slimnīcas pavadīt savu komandieri. Stāstīja ka dažas brūces sānos esot, bet tas nekas. Un jau pēc divām nedēļām, kad roka vel nebija pilnīgi sadzijusi, viņa no pilsētas slimnīcas aizgāja atpakaļ uz kaŗa lauku. Ziemā vai katru nakti gāja izlūkošanā; zabaki berza kājas, grūti bija ar neizģerbšanos. Februāra beigās kādu nakti izlūkošanā ejot sakarsa, pēc tam šķūnī caurvēja guļot sasaldējās un saslīma. Atbrauca uz Rīgu un nogulēja 10 dienas Apvienotā latviešu lazaretē. Tad aizgāja atkal atpakaļ uz kaŗa lauku. Nāca pavasars, atzēla Daugavas krasti un vairāk atdzīvojās arī kareivji. Sākās jautrības starp pretiniekiem. „Nāves sala“ pretinieku pozīcijas stāvēja 10 soļus vienas no otrām. Vācieši zināja ka vieņiem iepretim sēd latvieši. Kādā jaukā vakarā viens no vācu pozīcijām skaidrā latviešu valodā sauca: „Klausiet, latvieši, kad

jūs mums Rīgu atdosiet?!“ Mūsejie atbildeja, lai vācoties, prom uz Berlīni, citādi apsītišot kā mušas. Un bāras un lamājas ilgi, kamēr beidzot sāka svaidīties ar rokas granātām. Mūsejie teica: „Rīgu jūs gribiet, bet nemaz nešaujiet, laikam nabadziņiem aprūcis lādiņu.“ Un vācieši sāka dot virsū uguni gan ar šautenēm, gan ložmetejiem. Kadu nakti Lina Čanka postenī stāvot aiz lielas patikas izšāvusi 100 patronas. Feldfebls apsūdzējis bataljona komandierim. Čankai draudējis sods zem šautenes. Bet kad Čanka paskaidrojusi, ka šāvusi uz raķetu apgaismotiem vāciešiem, kareiviskais komandiers tikai pasmaidījis. Citreiz Čanka pabāzusi cepuri ārā no tranšējas, lai vācietis šauj mērķi, — vācietis savukārt par mērķi pabāzis lāpstu. Kad lāpsta sašauta, to viņš ar zīmēm parādījis.

Vācieši pat zinājuši, ka bataljonā atradās sieviete un dažreiz brekuši sieviešu balsi.

Kad 3. Kurzemes pulks ar komandieri pulkvedi Kalniņu pa nakti ieņēmuši pozīcijas „Nāves sala“, vācieši jau otra rītā sauķuši: „Sveiks, pulkvedi Kalniņ.“

Nakti uz 20. aprīli strēlniece Čanka dežurēja tranšējas postenī. Ap pulksten 3 no rīta par daudz garlaicīgi palicis. Vācieši pa retumi šāvusi un skaisti iluminejuši. Viņa izrāpuses ārā uz valni un sākusi šaut. Vācu lodes gājušas gaŗām dziedādamas un viena ķerusi kreiso roku zem elkoņa. Pēc drīzas atveseļošanās atkal aizgāja uz pozīcijām.

„Kaut jūs zinātu, cik skaisti ir pozīcijās?“ stāstīja Čanka. „Tā sprāgstošo šrapneļu un granātu muzika, tā nav aprakstāma, to tikai izjust, izbaudīt var. Kad kādu laiku neapšaudas, kā pamīruši visi staiga, bet sāk šaut — tikpat kā koncertā.“

Cik zināms, Lina Čanka bija vienīgā latviete-strēlniece.

Visu kara laiku strēlniece Čanka pavadīja pozīcijās. Apbalvota ar diviem Juŗa krustiem. Parcīeta visas „Nāves salas“ un Ŷemeru-Slokas purvāju grūtības un bija laimīga, ka var karot par Kurzemi, par Latviju. Latvijā Lina Čanka apbalvota ar Lāčplēša kara ordeni.

SERŽANTA KRŪMIŅA KAUJAS PIEDZĪVOJUMI.

Kaņam sakoties Ansis Krūmiņš iestājās kaņā dienestā. Visu laiku viņš cīnījās Rit-Prūsijā, Lietuvā un 1915. g. pavasarī Kurzemē. Viņš bij to latviešu starpā, kuņi aizstāvēja Jelgavu. Viņa kaņā pagātne ļoti bagāta kaujas piedzīvojumiem. Kad dibinājās Latviešu bataljoni, Krūmiņš viens no pirmiem pārnāca no sava pulka uz 1. Daugavgrīvas Latviešu strelnieku bataljonu. Pats viņš kurzemnieks, Remtas pagasta, 24 gadus vecs, varonīgs un pārgalvīgs. Ar lielāko prieku nācis šurp, lai cīnītos tieši Kurzemē. Pēc visām daudzām varonīgām cīņām, 8. marta kaujā pirmo reizi ievainots.

Kad atceros nostāstus par cīņām, kuņās seržants Krūmiņš ņēmis dalību, man sevišķi skaidri nāk atmiņā 16. oktobra 1915. g. nakts uzbrukums vāciešiem. Pirmā bataljona pirmā rota bij piekomandēta pie Sibīrijas strelnieku pulka, kur viņai tika uzticēts izlukošanas dienests. 4. novembrī pirmās rotas komandiers Briedis paziņoja, ka no korpasa štaba pieprasīts pēc gūstekņiem. Tā tad bij vajadzīgas „meles“, kas varētu pateikt vācu kaņā spēka stāvokli, viņu skaitu un vēl citas kaņā operācijām svarīgas lietas. Tādu gūstekni noķert nebija viegla lieta, jo vācieši neviņoja list laukā no saviem ierakumiem. Virsleitn. Briedis bija apņēmis uzbrukt vāciešiem taisni ierakumos. Rotai bija liels prieks, kad viņa nodomu dabuja zināt. „Par izdošanas mēs nešaubījamies, stāstīja seržants Krūmiņš, jo bijām parliecināti, ka mūsu drošsirdīgais un saprātīgais vadonis uzbrukumu centīsies izdarīt sekmīgi.“ Tuliņ ķērās pie darba. Galvenais bija atrast uzbrukumam izdevīgu vietu un tad to pa naktīm izlūkot tuvāk, lai iepazītos ar apcietinājumu veidu un lai parliecinātos par vācu spēku stiprumu. Kad pēc vairāku nakšu darba visvajaudzīgākais bija izdarīts, viss bija izzināts un vācu apcietinājumu plāns tikpat sīki kā mūsējais zināms un uzzīmēts, — tad virsltn. Briedis izstrādāja vispārējo kaujas plānu. Uzbrukuma plāns tika zināms darīts un izskaidrots visiem, tā kā katrs zināja jau ie-

priekš savu pienākumu, kas būs darams. Uzbrukums notika 16. oktobrī.

Minētā vakara, tumsai iestājoties, rota atstāja nometni un izgāja uz zināmo darbu. Rudens nakts biežā tumsa pieņēmas aizvien vairāk. Mums tas bija parocīgi un patīkami, jo tad vāciešiem bijām grūtāki saredzami. Pie mūsu pēdējiem ierakumiem brīdi apstājās; virsleitn. Briedis deva pēdējas instrukcijas. Zēni sadalījās jau agrāk nozīmētās grupās un katrs zināja savu pienākumu. Seržantam Krūmiņam bija jāpaliek centrālajā grupā, kuŗas uzdevums bija segt atkāpšanos, bet galējām grupām vajadzēja iebrukt vācu ierakumos. Starp abām pozīcijām atradās Misas upe. Vācieši tajā vietā bij pārnakuši Misas upi un steidzīgi nocietinājis tilta galā. Krūmiņa grupai bija jāapmetās tieši pie tilta pret vācu ierakumiem.

Kad pēdējas instrukcijas bija dabūtas, katra grupa devās uz savu vietu. Viss bij klusu, neviena šāviena. Gŗūni bij iedomāties, ka uz šīs līnijas nostiprinājušies, viens pret otru, divi naidīgi elementi. Tumsā tikko izšķīrama miglas līnija norādīja upes gultni. Aiz šīs miglas līnijas vācu pamatierakumi. Viņu drašu žogi atradās vietām uz paša upes krasta. Seržants Krūmiņš izskaidroja vēl reiz saviem zēniem viņu uzdevumu un tad līda klusu, uz apzīmētām pozīcijām šaipus upes krasta. Nolidā līdz pozīcijām, ar lāpstiņām ierakās, lai būtu aizsargs no ienaidnieka lodēm, jo neveiksmes gadījumā centrālāi grupai vajadzētu izturēt visu ienaidnieka uguni un ar sevi aizsegt biedriem atkāpšanos. Viss klusu, bet daļa vāciešu tomēr nomodā; tie drašu žogus taisa, sadzirdams lēns troksnis. Arī dzirdamas sarunas, kas liecina, ka otrā pusē dzīvība. „Ierokamies un gaidam, stāstā seržants Krūmiņš, — zinājām arī to, ka pret tiltu atrodas ložmetējs un skaidri bij zināms, ka uzbrukumam sākoties vācieši atklās uguni uz tiltu ar ložmetēju. Bij garlaicīgi gaidīt, bet jāgaida bij. Domās pārskatīju visus celiņus un lejiņas, kā arī grāvjus, pa kuŗiem mēs varēsim atkāpties, kad uzbrukumam būs beigas... No domām mani iztraucēja rokas granātas sprādziens labajā pusē, vēl daži šāvieni un atskan skaļš urra sau-ciens — mūsējie metas vācu tranšējās. Pēc nedaudz mirkļiem ienaidnieks sakauts. Strēlnieki atgriežas ar trofejām: 1 ložmetēju un 34 gūstekņiem. Mums tikai trīs ievainoti. Tā ar veiklu manevri mēs gūvām labus panākumus.

SATIKŠANĀS AR IENAIDNIEKU.

Volontieram Niedrišam neatļāva nest ieroci un cīnīties līdz citiem biedriem. Viņa uzdevums bij — kaujās, pa satiksmes ceļiem, piegādāt lodes un citu šaujamo materiālu. Visu dienu jaunais strēlnieks nesa lodes un domāja, kā izdarīt kādu varoņdarbu...

Viņš bij stipri neapmierināts ar savu stāvokli: gribējas šautenes cīņās.

Kad pasniedza biedriem lodes, piebilda: „Šauj arī uz manu laimi“ un žēli noskatījās, ka no rokas rokā tika ķertās lodes un gāja darbā.

Visu dienu tā staigādams pa pirmiem ierakumiem, viņš bij noskatījies visas kaŗa briesmas, garā izkarojies, bet apmierinājuma tomēr nebij.

Kā tikt cīņā, kā tikties ar ienaidnieku vaigu vaigā? — Šī doma neatstāja viņu.

Viņš jau redzēja garā savus biedrus, — kuriem viņš pieņesa lodes, ar kaujas ordeniem pie krutim; priedējās par tiem un skuma par savu likteni. Viņš redzēja smagos upurus apkārt, baigā sajūta spieda viņu, ejot gar līķiem, un dusmas un naidis vēl vairāk uzliesmoja sirdī pret ienaidnieku.

Augu dienu bij strādājis jaunais strēlnieks un gājis starp dzīviem un kritušiem, bet pievakarē viņš tomēr satikās vaigu vaigā ar — ienaidnieku...

Nāca viņš kautkur nomaļus ar savu nastu mūsu ieņemtā līnijā. Satiksmes ejas līkumā, kā no zemes izaudzis, viņa priekšā stāvēja liels milzenis — vācietis. Abi ienaidnieki stāvēja viens pret otru — viens liels, bruņots, zvērojošu, izmisuma pilnu skatu, otrs — mazs, bez ieroča, noguris un mierīgs. Izkrit nasta strēlniekam no rokām, roka instinktīvi grābj spidošo asmeni pie ienaidnieka ieroča. Laimīgs ķēriens un ierocis paliek viņa rokā. Apmulsis stāv lielais milzis viņa priekšā un, nāves briesmas izbiedētas, acis urbjās mazā pretiniekā. Mazais nezaudēdams apķerību, tāpat instinktīvi kā ieguvis, izlieto ieroci un milzis gul viņam pie kājām.

Ja viņš pārņākot viens pats, to stāstītu un rādītu šauteni,
neviens viņa stāstam neticētu, bet šo sevišķo gadījumu redzēja
liecinieki.

Viņš satikas vaigū vaigā ar ienaidnieku un viņa krūti rotā
Jūŗa krusts.

KAPRĀLA KONDRATA STĀSTS.

„Ar apbrīnōjamu varonību cinijās mūsu strēlnieki. Katra rota izpelnījiesies vairāk Juņa krustus, virsnieki stādīti priekšā apbalvošanai“, — stāstīja man I. Daugavgrīvas bataljona kaprālis Kondrats, kad mēs, pēc jūlija kaujām pastaigājāmajies pa ieņemtām pozīcijām. Kondrats jauns un varonīgs strēlnieks, bijis jūrnieks. Viņš bataljonā ieskatīts par vienu no pārdrošākiem un nebedīgākiem strēlniekiem. Kādreiz pat, kad vācietis apšaudīja rezervi, — viņš par pārdrošībām dabuja stāvēt zem šautenes. Šajā kaujā viņš dažādi izplosījies pa pašām pirmajām līnijām visu kaujas laiku un beidzot, neievainots iznācis no kaujas. Vairākas reizes gan bijis apdullināts un vieglāki kontuzēts.

Pats viņš par visai drošu neatzīstas, — citi esot daudz drošāki un varonīgāki, tikai, lodes viņu neķerot.

„Lūk tie ceļi — rāda viņš, „pa kurjiem mēs gājām uzbrukumā. Ar maz kritušiem mēs ienacām pirmās līnijas. Un viss tas lauks varījās elles ugunis. Daudz tika ievainoti pašā kaujas sakumā, bet dzīvie devās uz priekšu. Pulkstens 4 pēc pusdienas. Guļam visi ķēdē, nometušies slapjā plāvā. Jāiet. Kāds vecākais apakšvirnieks uzsauc: „Dosimies, iztūret līdz galam!“ Visi pieceļāmies un skrējām uz ienaidnieku, cik ātri bij iespējams. Es biju pie mūsu rotas komandiera, kā sakaru uzturētājs. Rotas komandiers gribēja skriet pa priekšu savai rotai, es viņu lūdzu to nedarīt un atturēju, jo ja viņš kristu, mēs ciestu desmit reiz vairāk; viņa dzīvība izglāb daudz mūsu dzīvības. Izraku rotas komandierim bedrīti un no viņa nesu pavēles uz visām pusēm.

Mūsu dūsmām un neprātam nebij robežu, kad pieskrējām pie gluži veselīem drašu aizzogojumiem; krievu artilērija tos nebij iznīcinājusi. Ko bij darīt? Asaras sprāga acis, sirds sāpēja, — ar zobiem būtu parkoduši drātis, ja tas būtu iespējams. Redzēja rotas komandiers, ka ievainoti nokrit viņa labākie strēlnieki. Izskreja viņš atkal pašā priekšā, viņa seja pārvērtas, viņš viss drebeja — tādu virsnieka žēlumu es nebiju redzējis. No viņa skata sāpes un žēlums lija uz strēlniekiem — mēs viens otram nekā nevarējām palīdzēt, visi skattījamies melnā nāves naktī. Un artilērija grauj un lodes dzied un šausmīgs troksnis plēš

visu gaisu. Dūmi ēd acis, trūkst elpas un visnesaprotamākais cilvēkam top tas, ka vēl esi dzīvs, ka vari domāt, runāt. Un atkal es lūdzu rotas komandieri taupīt savu dzīvību un tāda ziņa mūs visus. Sakām abi ierakties, rokam abi slapjām galvām. Pienāca kāda krievu rota ar saviem virsniekiem. Krievu virsnieks brīnījās, ka mūsu virsnieks pats strādā kā vienkāršs kareivis — bet viņš uz to negrieza vērību. Pēkšņi virsnieks iekliedzās — no gaisa krītošs, nespēcīgs šrapneļa gabaliņš ķēra viņa galvu. Ievainojums tomēr nebija liels un virsnieks palika ierindā. Uznāca nakts. Atkal apšaudīšanās, atkal ierakšanās. Visu 4. jūliju. Pa nakti daži mūsu izlūki aizgāja līdz vācu drašu aizžogojumiem, sakāva vācu izlūkus un paši atgriezās atpakaļ. 5. jūlija daži izlūki un komandieri uzskrejām vācu kalniņā. Sausmas tur redzējām; vaidēja ievainoti vācieši, guleļa nosistie, metajās saraustītas miesas daļas, trūdu smaka nepanesama. Vācu vaktņieks skaļi svilpa. Labā pusē redzējām resnu vācu virsnieku, kuņģis gribēja no mums izbēgt, bet nepaguva — nokrita lodes ķerts. Ieskrejām viņu ierakumos, atradām divus ložmetējus. Tos sasitām, iznēst nevarejām, jo vācieši mūs draudēja apiet no labā spārna.

Naktis negulejām, pa naktīm kāvās izlūki. Ceturtās kaujas dienas rītā, vācietis no savām pozīcijām sauca: „Kāpēc jūs šaujiet, laižiet atpūsties?“ Norunājām atpūsties un dažas stundas gulējām saldā miegā. Pēcpusdienā, mūsu artilērija piepeži atkal sāka klāt virsū viesuļa uguni. Šausmīgi, necilvēcīgi vādi laužās no vācu ierakumiem. Vāciem pienāca pirmā ltnija palīgu spēki, gribēja lausties uzbrukumā, bet drātis viņus visus apsita. Tika spridzināts, sistis un postīts — cilvēka kaislibām nebija robežu. Kā saniknots zvērs, dzelzs būdā, tas plosījās un plētās plašumā. Šī cīņa pierādīja, ka mēs esam daudz stiprāki par vāciešiem, neskatoties uz viņu ārkārtīgi labiem apcietinājumiem. Šī cīņa pierādīja, ka vācietis mūsu frontē nevar būt cīņas iniciators.“

DIŽKAREIVJA VANAGA STĀSTS.

Tas bij varonīgs VII. Bauskas bataljona strēlnieks. Par bataljona 21. jūnija kauju viņš stāstīja: „Gandrīz pēc četru mēnešu pavadīšanas pozīciju kaŗā, dabūjām dzirdēt, ka nu reiz pienākusi kārtā arī mūsu bataljonam pierādīt savu veiklību. Atrazdamies mazā atpūtā, apmēram viena gājiena attālumā no pirmām līnijām, un jutām no „zaldātu avīzēm“ par priekšā stāvošo pārmaiņu. Paši arī vērojām pārmaiņu no tam, ka vairs neizveda uz nodarbošanos, kas citādi bij tik parasta lieta. Pēc pāris nedēļām nojautām, ka patiesi kas būs, jo kādā vakarā vienu mūsu rotu nokomandēja uz izlūkošanu. Biedrus atpakaļ sagaidot, dabūjām zināt skaidri par vietu un apstākļiem. Atlika tikai gaidīt „sīlto apsveikšanos“ ar vācieti.

Kaujas priekšvakarā tikām sapulcēti laukumā, atpūtas vieta, un gaidījām savu bataljona komandieri. Drīz viņš ieradās. Braši apsveikdami viņa ierašanos, ar nepacietību gaidījām jauno „priekazu“. — Izdalīja dažus Jura krustus un medaļas par agrākiem nopelniem izlūkošanā, — komandiers novēlēja mums sekot mūsu apbalvoto biedru priekšzīmei un izteica sirsniņu vēlešanos tuvākā nākotnē redzēt mūsu starpā vairumu Juŗa kavalieru. Taļāk pāris dedzīgos vārdos viņš aizrādīja uz mūsu nozīmi un paskaidroja priekšā stāvošo uzdevumu. Palaižoties uz saviem rotas vadoņiem, kuŗi mums bij isti varoņi un kuŗiem mēs vienmēr ar sirdi uzticējāmies, — bijām pārliecināti, ka mēs doto uzdevumu veiksim. Noturējām aizlūgumu un dziesmām skanot devāmies ceļā.

Pēc dažu stundu gājiena ieradāmies noliktā rajonā. Lienam, cik iespējams, klusu, jo zinām, ka mazākais troksnīts var padarīt ienaidnieku uzmanīgu. Tikai priekš pusstundas beigusies mūsu viesuļa uguns un ienaidnieks nesaprašanā, kas būs? Tāpēc uzmanība un klusums no svara; mazākā neapdomība var visu plānu izjaukt. Ieņēmuši norādītās vietas, nogaidījām vēl dziļāku tumsu, — kādu spēj dot vasaras nakts, — un pārbaudījām vēlreiz priekšā stāvošo kaujas lauku. Ienaidnieka līnija jēttā vieglā miglā, tikai priekšā, mežmalā, manāmi aplaustī koki. Klusums, vasaras nakts klusums. Retumis uzšaujas gaisā liesmojoša vācu raķete un apgaismo katru sīkāko priekšmetu uz zemes. Sāk

strādāt atkal mūsu artilērija, — tas signāls, ka sākas uzbrukums. Pārlienam uzmanīgi savus ierakumus un izklistam ķēde. Pa priekšu izsūtām izlūkus, kuŗu uzdevums — iztirīt ceļu no drātim. Uz pirmo signālu mūsu ķēde, pa daļām, paskrien uz priekšu un ieņem izdevīgāku stāvokli. Pļava slapja, staigna, noaugusi ar garu zāli; vietām grimstām muklajā līdz ceļiem. Nonākam pļavas vidū, — tur pirmais šķērslis: senāk pļavā bij ieliecies meža stūris, tagad nocirsts un koki sagāsti krustiem šķēršām, ar asiem zariem uz mūsu pusi, tā kā pāri tikt var ar lielām grūtībām. Liekas, vācietis mūs pamanījis, — mūsu aizmugurē sāk krist šrapneņi, bet mēs jau esam pusceļā. Pārvarēts pirmais šķērslis, — nonākam drašu joslā. Ko vēl nav veikusi mūsu viesuļa uguns, tas jāsagriež ar šķērem. Drātis resnas, gariem dzeloņiem, miēti cilvēka augumā un piepiti tik bieži, ka putnam naktos grūti izlist. Bez tam nak otrā drāts līnija jeb drāts tikls, piestiprināts pie pēdu gariem mietinjiem; tur virsū sapinoties, klūp un sadursta ceļus un rokas uz dzeloņiem. Lai gan mēs ejam zem mūsu artilērijas aizsardzības (tā sit pa ienaidnieka pirmo līniju), tomēr esam jau pamanīti un tiekām apšaudīti no ierakumiem, kuŗi tikai vēl soļus piecdesmit atstatu, bet kuŗos ienaidnieks vēl izmisis turas, nojauzdams kritisko stāvokli. Esam jau daži piezagušies pie vaļņa malas un apmētājam ienaidnieku ar rokas granātām. Mums seko daži biedri, kuŗi vieglāk ievainoti un, meklēdami pasleptuvi, pulas paši sevi pārsiet, lai ātrāk apturētu asins noplušanu. Ienaidnieks vēl grib mūs apturēt ar pastiprinātu šauteņu uguni un rokas granātām, kuŗas plīst aiz mums ar apdullinošu troksni. — Atskan, kā zvēra rēciens, vispārējs „urrā“! — un visi, kā uz zināmu mājēnu trakā uztraukumā, uzlēc uz vaļņa. Sajūsmā aizraudamies, ka vācietis salausts, — dodas tālāk purvainā, ar kokiem krustām šķēršām piešķiestā meža. Tūlīt tiek padots sarkans uguns signāls par zīmi kā pirmā līnija ieņemta. Artilērija jau sāk strādāt pa nakošo rajonu.

Visapkārt šausmīgs troksnis. No raķetu gaismas apmulsť acis un uz priekšu ejot nekā nav iespējams redzēt; brīžam uzskrieni kokam virsū, brīžiem iegāzies peldus muklajā. Beidzot uzduramies uz vācu „blokhauiēm“, kur mūs saņēma ar jaunu pretestību. Bet kad iesūtījām ar rokas granātām pāris „siltu sveicienu“, vācieši saprata, ka ir ielenkti un daži desmiti, padevas gūstā. Vācieši, redzams, nebij gaidījuši mūsu „vizīti“, jo dažus saņēmam vienos krekliņos, kā no „mīgas“ celušos. Pulkstens vareja būt pusviens nakti. Visas maliņas uzmanģi izmeklejuši, uzgājam pat dažus uz griestiem noslēpušos. Kad gūstekņi visi

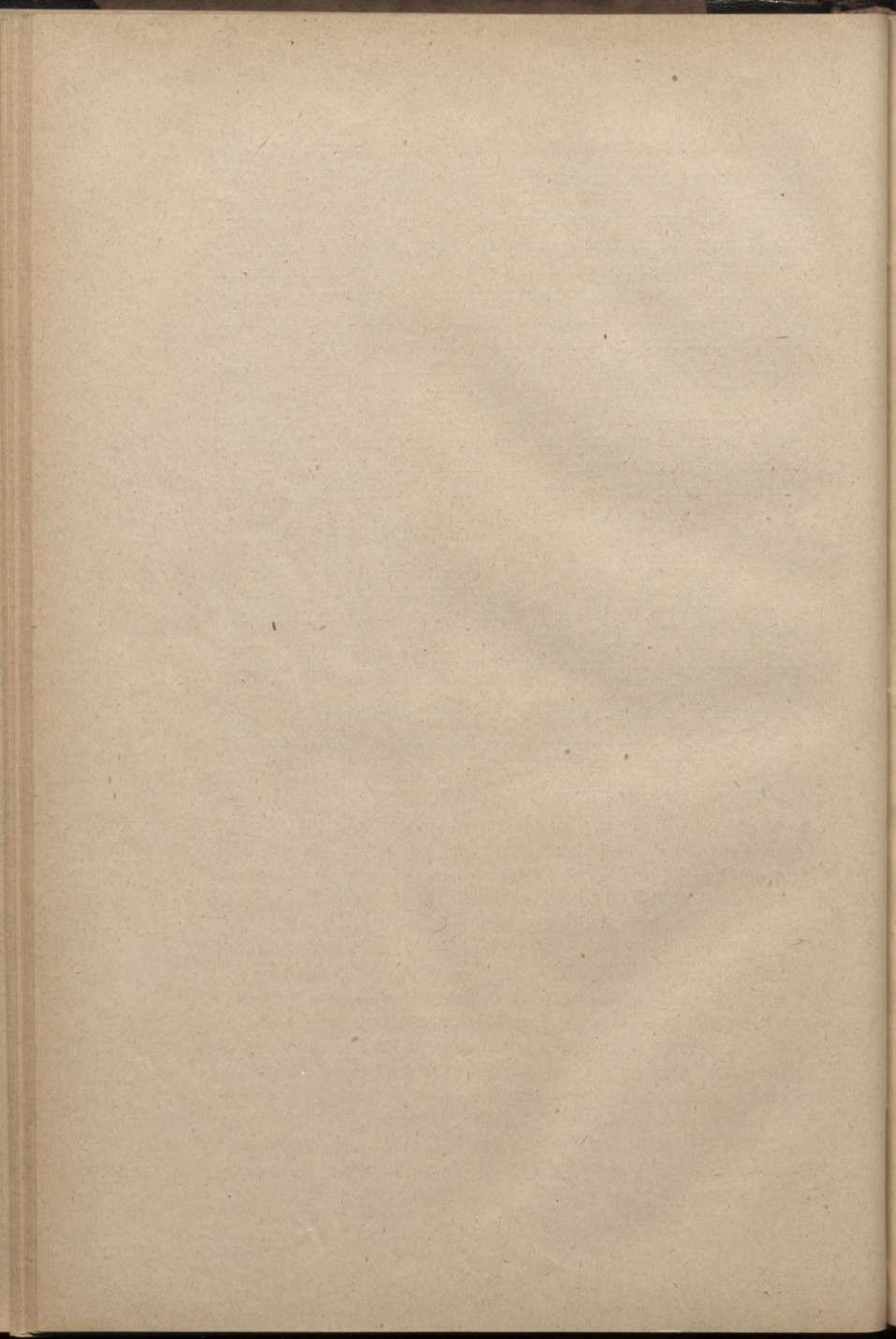
bij nogādāti uz mūsu fronti, sekojām saviem biedriem, kuŗi jau sāka ierakties otrās līnijas priekšā. Svīda jau gaismiņa. Tā kā mūsu „ķīlis“ bij samēra diezgan šaurs, tikko priekš viena bataljona, vāciešiem bij iespējams mūs apšaudīt no trim pusēm. Labajā pusē mums atradās staignājs, kuŗš, pastāvošā lietus laikmeta dēļ, bij kļuvis neparejams. Kreisā puse netika sturmēta, tikai kādas rotas apsargāja mūsu spārnu. Ap rīta pusi „vācietis“ galīgi aplusa un tā izturejās līdz pulksten septiņiem. Drudžaini ierakāmie un tikai retumis apšaudījamie ar ložmetēju.

Rīta klusums nevilka ilgi. Kaut kur tālu vācu aizmugurē kaut kas ierūcās, tad sāka švikstēt skaļais rīta gaiss un pēc nēdaudz zekundēm stenēdams nokrita smagais lādiņš; kā aizsmacis milzu zvērs, ierēcās un pārplīsa. Pēc tam nāca otrs, trešs... Saprātām, ka ienaidnieks mūs apņēmie apstrādāt ar „čēmodaniem“. — Visi jūt savādu nemieru, tuvas briesmas. Skaidri redzams, ka glābšanas te nav. Šit ienaidnieka „smagie“ pa mūsu atiešanas ceļiem — no spārnēm draud apiešana. Paliek viens vienīgs ceļš — muklājs-purvs. Paņēmam uz savām rokām, kā svētu nastu, ievainotos biedrus, paņēmam ložmetējus un uz dzīvību un nāvi liekamies iekšā muklajā. Kā sanīknots tīģeris plosās bataljons, apspīests rūgtums žņaudz krūtīs un nekad vēl nejusts naidis pleš sirdī; katrs strēlnīeks ar savām divām stiprām rokām būtu gatavs saplēst ienaidnieku.

Saplosītām drēbēm, dubļaini, asiņaini atmodamies no lielās kaujas. „Vīdjte, kak užasno“! teica komandīers krievu virsnīekiem.

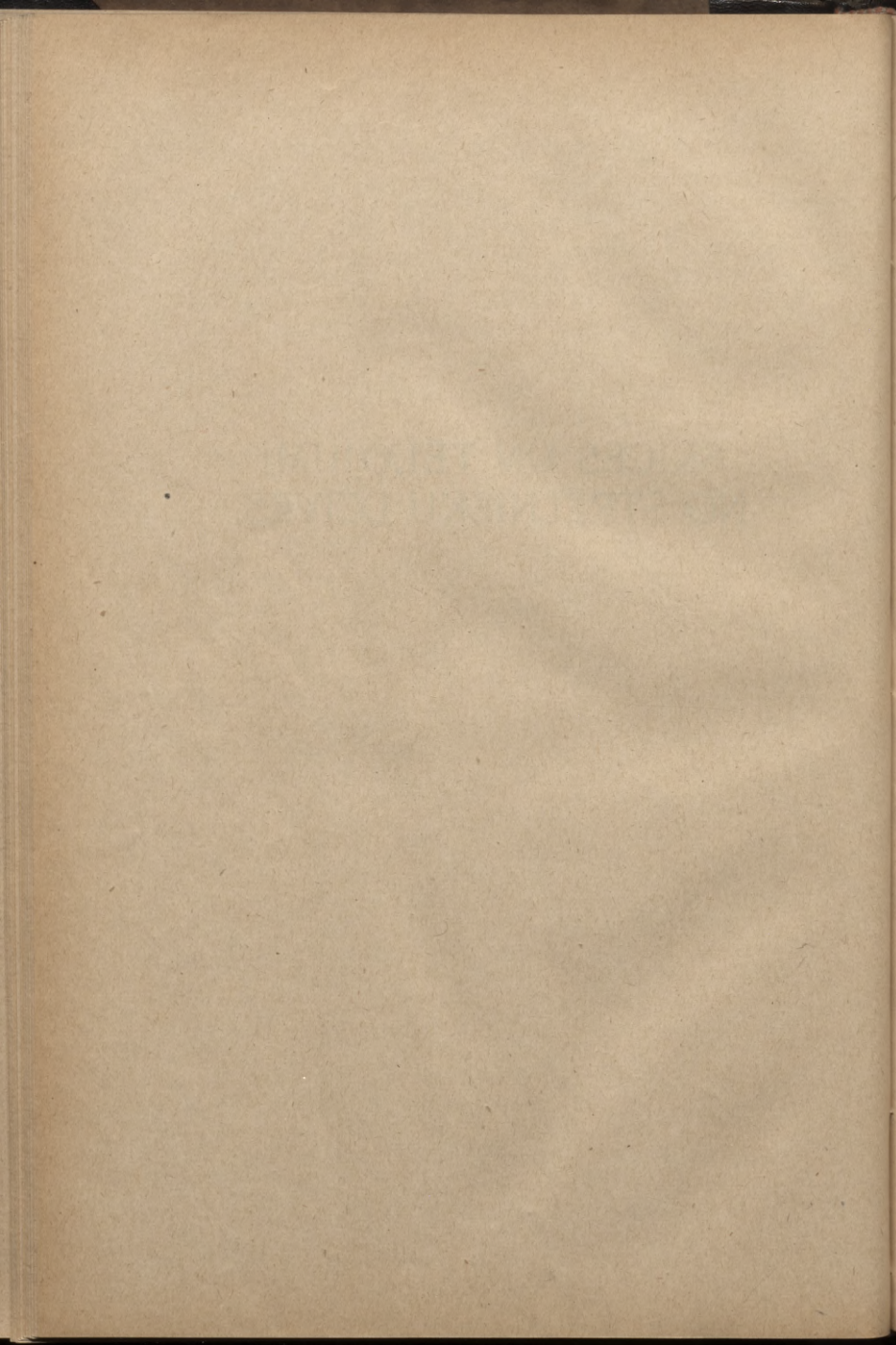
Savu uzdevumu izpildījam labāki, kā to kāds bij domājis, lai gan bij daži zaudejumi.“

SKICES UN TĒLOJUMI
NO STRĒLNIEKU DZĪVES.

MANS BIEDRIS.

Kazarmēs un pagalmā vēl plūda „Līgo dziesmas“, kad mēs tās atstājām. Pirms iešanas mans biedris vēl reiz apskatīja, pārlasīja dabūtās Jaņu sveicienu kartes, tad ieslēdza vienkārša koka kastē zem nārām.

„Nu varam iet“, teica viņš un paņēma mani pie rokas.

Visu vakaru es viņa seją lasīju skumjas. Ja viņa lūpas gavīleja līdzī „Līgo dziesmai“, tad acis raudzījās tālē un viņās mirdzēja pagātnes atmiņas.

Gājām uz laivu piestātni. Arvien klusākas un tālākas palika dziesmas; pēdējais „Līgo, līgo!“ kā ardievas atsitās sirdi.

Pēc lietainas pēcpusdienas, vakars atmetās jauks; smaržoja Mētraines bagātē zaļumi, klusēja igauņu galvas pilseta. Sur tur pa ceļam pasitās pa kājām paklīdis suns, melns kaķis pārkuņģoja pār ielu, aiz sētas jasminu krūmā pamirdzēja meitenes acis.

Viegls miglas audums sedza Mētru, miglā plunčojās laivas un priekšā triceja liriskais tenors.

Laivinieks atgrūda laivu no stēķiem, mēs devāmies ceļā pret strāvu. Šaipus pirmās kuģišu piestātnes krastmalā stāv iemīļotais studentu krodziņš „Kvisental“, ar netālo, tagad slēgto „alus brūzi“; tie liecina par pagājušo dienu jautrībām. Tagad tur galdi jau sāk sūnot un sarkanās magones krodziņa priekšā bālē. Krokus mamma skumst un galvu liecot klusu piebilst: „reiz bija“. Tikai rets, rets Mētras braucejs pietura laivu un nogaršo pašdarināto alu, vai par dārgu naudu nopērk iz pagraba smiltim izraktu kādu portvīna pudeli. Šaipus visiem tiem bijušiem un esošiem pasaules jaukumiem mēs piebraucām laivu krastā. Kā seno labo dienu atmiņas, pie Kvisentala mirdzēja Jaņugunis un skanēja apspiestas balsis, — tur pie pagātnes drupām, pie „apgāsta trauka“, kāda kompānija gaidīja uzlēcošo Jaņu rita sauli.

Pa mitro, ziedošo pļavu aizgājām līdz berzu puduram. Mūsu strēlnieku terpiem mitrums nekaiteja, — nolaidamies zālē. Apkārt mirdzēja Jāņtārpiņu fosfora uguntiņas, smaržoja bērzi un ziedošā pļava.

Mans biedris klusēja, es šo, to domāju. Man prātā nāca pagājušās Jaņu nakts, ar neskaitāmam Jaņugunim, un jautrie

pulciņi „Ligo-kalniņos“. Tagad viss tas zudis, uz laiku zudušas un apdzēstas Jaņugunis, dažs „Ligo-kalniņš“ izpostīts, dažs aizmirsts, atstāts. Varbūt tur skumjās noiet līgava un klusībā raida lūgšanas pret zvaigžņotām debesīm; sakšā satinusēs noiet veca māte un neskaidrībā par to, kas noticis, iet mājās no „Ligo-kalniņa“, kuŗš citreiz bij miļš „dzīvs, — bet tagad kā aizliegta slepena vieta baida un rada tumšus baigus sapņus. Ir brīži, kad cilvēkam vismiļākais top baigs un nesaprotams, ir brīži, kad cilvēkam uznāk bailes no visdārgākā aizgājēja; kā tumša plaisa stāv paralele starp dzīvo un mirušo — tā neizprotama cilvēka dveselei.

„Kur tu pavadīji pagājušos Jāņus?“ beidzot noteikti jautāju savam biedrim.

„Galicijā, kaujas laukā, — zem klajas debess, izlūkošanā; — bet pirms tam Zilā kalnā, — teica mans biedris un atdzivojās. Četrus gadus no vietas es ligoju leģendas tītā Zilā kalnā; četrus gadus, lai biju kur būdams, vai Krievijas rezidencēs, vai Vidzemes nomalēs — braucu uz Zilo kalnu. Man liekas, ka Latvijas „Ligo-svētki“ sevišķi saistīti ar Zilo kalnu, ar to vietu, kur mitu/ pasaulē dus tautas varoņa gars; ar Zilo kalnu, no kuŗa vienas puses redzams Burtnieku ezera zilgani-balais plankums, no otras — Raudas, pils, no trešās — Valmiera. Domājot par Zilo kalnu, man nāk prātā Latvija un viss tās redzamais un neredzamais skaistums. Un nelīgo vairs šogad Zilā kalnā — mazākais, man par to nekas nav zināms, — apputejuši, uz laiku, ir ceļi, kas veda uz to, palikušas tikai atmiņas. Kā arī es tagad gribētu tur būt, klausīties veco gobu šalkās, skatīt brīnumā uzplaukstošo papardes dimantziedu! Glauž zilā miglā Zilo kalnu un Latvijas lauki klusībā gaida atplaukstam brīnumziedu. Senāk bij vienalga, kur dzivoji — kad tīkas — vareņi atgriesties mājās. Un kad pēc svešniecības ceļiem nolīki galvu un atdusējies dzimtenes kalnā, — tad sajuti, ka esi latvietis, ka svešas pilsētas un svešie ļaudis tev vienmēr palīks sveši; savu dzimto no sirds tu neizrausi, neaprakši svešu zemju svešos skaistumos. Un tagad mēs jūtamies jo vairāk latvieši. Es nerunāju par tiem, kuŗi Latvijā mūžu nodzīvojuši, kuŗi saauguši ar savu zemi — par tiem nav ko šaubīties, tie latvieši. Es domāju mūsu kosmopolītus, kuŗi gadiem ilgi minuši svešu pilsētu bruģi, kuŗi aklimatizejušies un, šīķtās, pa druscīņai izmetuši iz savas sirds Latvijas lauku zaļumu; kuŗi filozofiju dogmām un svešām skaņām atdevuši savu dveseļi; es domāju par latviešu inteliģenci un gara aristokrātiem, kuŗi audzēti svešās plantācijās — arī tie ir tagad latvieši. Es nedomāju vienīģi par tiem, kuŗi Latvijā dzīvodami nebij latvieši, — tie ir visnedrošākais un neglābjamākais elements, — tie svaidīsies kā prasis laiks, to

nacionālā apziņa nomirusi pašā sākumā. Kad ienaidnieka pulki naca iekša Latvija, kad dibinājās tie pulki, kuŗos runā latviešu valodu, — es jutu, ka latviešiem tagad tiešām jābūt latviešiem un jāzin, kas viņiem dārgs un svēts.“

Bet, draugs mīļais, vai tad visi latviešu inteliģenti un gara aristokrāti ir mūsu bataljonos? Vai latviešu inteliģence, vārda plašākā nozīmē, nav skeptiķe līdz pedējai dienai?! Kad sveštau tībnieks aizgrābtībā apcerē mūsu ieņemto stāvokli šinī karā, — vai latviešu inteliģents nesaka, ka mēs vēlāk nožēlosim savu vēstures darbu, savus bataljonus?“

„Tas skepticisms uz vilšanās pamata audzis, tas prāta skepticisms, bet jūtās skepticisma nav; latvietis tagad jūt savas zemes dārgumus. Pec visa spriežot, latviešam tagad jābūt ar savu sirdi apzinīgam, parliecinātam, aktīvām karotājam. Kas nekaro, tas tomēr atzīst mūs, un Latvija viņam mīļa.“

Prasi tiem pelēkiem tukstošiem, kuŗi šo nakti pavada pie Daugavas, ko viņi jūt šajā nakti, — viņi, kuŗi senāk ligoja savās mājās, tagad kopa saplūduši? Viņi, jūt vienu: t a g a d j ā k a r o!“

„Ak Dievs! un tikai to šajā nakti? Kur tad paliek personīgā dzīve!“

„Kareivjam nevar būt personīgas dzīves. Atmiņas un personīgā dzīve ir kā rūgts sapnis, no kuŗa atmostoties gribas teikt: „paldies dievam, pārgāja!“ Nav personīgās dzīves kazarmēs, nav pozīcijās. Te pati daba nāk palīgā, nocietina. Citādi būtu sāpes un šaubas. Liekas itkā būtu personīga dzīve, bet tas tikai gaŗāmskrejošs stāriņš, — no cietā kareivja loka tu neaiziesi, iekams būsi brīvs. Nav personīgas dzīves!“

„Bet mīlestība?“

„Neiespējama lieta! Mīlai līdzī nāk bezmiega naktis, sapņošana ar vaļā acīm. Mīlai lielas prasības. Bet kur tas kareivja dzīve iespējams. Dienā pieguris — vakarā nokrit, kur pagadās un guli. Bez šaubām, mīlestība apslepta eksiste, — kuŗa katra jūta mūsos pastāv, bet tā nav radoša, dzīvā, intensīvā jūta, bet gan sastingusi, statiskā. Vai tu domā, ka mūsu jautības vakaros, ballēs, kad strēlnieks dejo ar ielūgto mēiteni, viņš var mīlestību baudīt visā viņas pilnībā, vai viņš pieder sev, savai personīgai dzīvei? Nē, strēlnieku ballē, caur „haki“ krāsā tērtā kavaliera jautribu izskan akordi no tās arijas, kuŗa viņam priekšā izpildāma; strēlnieks, kuŗš ne rītu, parīt atradīsies kaujas laukā — neapskurbst valša virpuli, vistrakākā kadrija.“

Strēlniekam nav personīgas dzīves! Mums itnekā nedrīkst būt žēl, un par mums raudāt arī nevienam nevajaga; — tas darbs, kuŗu mēs daram, pats visu izlīdzinās. Lai saka kāds, ko grib, —

es jūtu, ka mūsu darbs ir jauna ieskaņa, jauna dziesma pār dzimtenes gruvekļiem. Bez nozīmes viņš nepaliks, gan ieliesies kaut kādās formās; tie uguns burti tautas granītā nezudīs.“

Rīta debessmalai vaigi sarka, pa pļavu un upi kā balta lēna sieva migla pastaigājās, — mēs lēni iramiēs mājup.

Bija saulains rīts, kad iegājām kazarmēs. Sarkanā māja gulēja. Man gulet netikas... Ilgi es vēl staigāju pa kluso pilsetu un pārdomāju mana biedra vārdus.

Metrainē, 26. jūnijā 1916. g.

MĀJIŅA DAUGAVAS KRASTĀ.

Kā nogurusi, pakritusi nabadze ceļmalā, viņa stāvēja atspiedusies Daugavas krastā. Pussagruvušais pelēkais lubiņu jumts bij vietums sapostīts; no citām ekām skatījās uz lielceļu tikai kaili mūra stāvi. Kā peleks liktenis bija mājiņa Daugavas krastā un radija baigas domas, kā aizliegta vieta, kuŗai ar likumu jāiet garām. Saules tveicē es gāju pa putekļaino lielceļu un mans skats krita uz mājiņu ar pelēko lubiņu juntu.

Divas sudrabotas kaijas pacelās aiz mājiņas, virs Daugavas un aizsteidzās uz jūras pusi. Pamirdzeja saulē divas dzīvības un pazuda.

Un atkal mājiņa palika klusa un vientuļa, kā atstāta vieta, kuŗai jāiet garām ar likumu.

— „Te pie šī krasta bēdīga, velk mani nezināmi spēki“ — man skanēja ausīs pa putekļaino lielceļu ejot, un es nogriezoz uz mājiņas pusi.

Pa lielceļu jāja un gāja kareivji, un mājiņa ar pelēko lubiņu juntu klusi raudzījās uz kareivjiem, ar saulē vizošiem, spožiem ieročiem plecos.

Pa aizaugušo lauku eziņu, es gāju uz mājiņas pusi un pie-nācis brīņeos kā te dzīvo cilvēki.

Veca māmiņa ar meiteni dzīvoja mājiņā, un suns kā pūkains kamols, saritinājies gulēja pagalmā. Pa celiņiem tēkāja cekukulaina vistiņa ar gailīti, palieveni pieticīgi rukšēja sivēns un pašā Daugavas malā, striķi piesieta zālītē ganiņas raibaļa. Pie mājiņas bija vēl nenōpostīts augļu dārzs un ķirši bija pilni ogu.

Meitene sēdēja vecā ķiršu kokā un šķina brūnās ogas. Meitene bij ģerbusies rozā kleitiņā un vaigi viņai bij sārti, ka ienākušās ķiršogas.

Man bija neveikli par savu ierašanos un es izdomāju, ka nāku ogas pirkēt.

Neesot vēl salasītas, feica meitene — jo tikko bijuši divi krie-
vu kareivji un nopirkuši visas salasītas ogas.

— Nekas, es palīdzēšu — un sāku sniegties gar pazarēm.

Meitene meta ogas skala kurvīti un paretums arī mutē, un lūpas viņai kļuva sarkani-brūnas no plūstošās ķiršu sulas.

Mēs nemanot pielastījām pilnu kurvīti, un meitene nān ap-
reķināja stopu ķiršogu par sešdesmit kapeikām.

Pa tam pienāca māte un teica, ka no latviešu kareivjiem
nevajagot naudu ņemt, — bet es jau biju samaksājis un mierināju
māti, ka man naudas diezgan.

„Tā vis nav, mums ir jāpabalsta savi strēlnieki“ — paskai-
droja māte.

Viņa bija ļoti laimīga, ka gadījies kareivis, ar kuŗu var
sarunāties.

„Te jau viņi gāja pāri — vai ziema, vai vasara un visi krievi
un krievi. Reizums palika pa nakti pie mums. Ar ko varējām,
pacienājām, — lai nu vai kā, viņi tomēr mūsu zemē kaŗo. Daži
bija gan bezkaunīgi, aiznesa mums divas vīstīņas. Nu, bet dievs
ar viņiem. Tikai tagad, pēdēja laikā gadās pa retums, ka latviešu
strēlnieki pie mums ienāk. Nu, tie jau ir kā ciemiņi, ko tur —
savi zaldātīņi.“

Ar galvas lakata stūri viņa izslauka acis un lūpu kaktiņus
un runā tāļāk; var redzēt, ka viņa griβ izrunāties.

„Anniņa pārvalda krievu valodu un var ar tiem krieviem
sarunāties, bet es kā mēma. Kad kaŗš sākās un tie
kautiņi te aizvienu tuvojās, iznāca pavēle, ka visiem no šiem ap-
vidiem jābrauc projām — un aizbrauca arī visi vīriešu cilvēki un
jaunākas sievietes. Man vīrs ir miris un dēli kaŗā no paša
kaŗa sākuma. Paldies dievam ir gan dzīvi un tagad taisoties
pārnākt uz mūsu bataljoniem. Pirms kaŗa mans vecākais dēls
šo mājiņu iepirka un es nodomāju: neiešu vis projām. Aiziet
pasaule ir viegli, bet kas zina, kā ar to pārnākšanu. Un pamet
nu visu, ko esi kopis un strādājis. Kad te nu tās jukas sākās
un „šis“ bija jau pie Ķekavas, — tad pa šiem ceļiem gāja bēgļu
rindas. Kur viņas stiepās un kur viņas beidzās — dieviņš
to zin, bet gāja un brauca tē bez gala. Tad es nolēmu: es' ar
savu meiteni, palikšu, lai nāk, kas nākdams. Ja jāmirst, mirsim
ūz savas zemes. Atdevu radniekam — kuŗš aizbrauca tāļāk uz
Vidzemi — daļu no saviem lopiem un inventāra, — te jau bija
bīstami atstāt, — un mēs pašas ar mazumiņu palikām. Nāca tas
bumbas pāri un postīja mūsu mājiņu. Nodedza dažas ēkas, lūk,
sienas vien palikušas, — nosita mums vienu govī un vienu si-
vēnu. Bet kā nebūt līdz šim tomēr pārcietām“.

Anniņa meta domīgi ķiršogas mutē un pate aizvien sātaka
kļuva. Raibaļa paēdusi gremoja un pār izpostīto māju gulēja
dziļš klusums.

„Anniņ, ej iekur plītē uguni, jāpamielo ciemiņš!“

Es atrunājos, ka steidzos, jo man vēl šovakar vajadzēja nokļūt mūsu pirmā bataljona štabā.

— Nekas, gan paspēšot, tā nevarot palaist tik retu viesi — teica māte un vedināja mani istabā.

Uz maziem, puķotu aizkaru ierāmētiem lodziņiem ziedēja smagi nokārušās fuksijas. Istabām bija balti noberstas deļu grīdas. Gar sienām un pie galda stāvēja balti ašķu krēsli. Pirmā istaba bij kā edamistaba domāta, bet tur atradās arī mātes gulta. Otrā istaba — bija Anniņas. Uz grīdas bij izvilktas, no lupatām austas, tīras grīdsegas; istabas stūri — baltu segu pārklāta gulta; uz logiem rozēs un mirtes — istabas vienā galā liels oleandrs. Un likās man, ka tieši no šīm mirtēm un oleandra meitene negribēja šķīrties.

Pie galda mēs vēl daudz runājām par briesmīgiem kaņiem un cilvēku dzīvi. Es mierināju, ka pāries kaņi, atgriezies tie, kas aiztrauca bēgļu ceļos un dzīve pamazām ieies pareizā gultnē.

— Tā jau nu gan ir — teica māte: tas kaņš ir kā pārplūdusi upe pavasarī, bet pāriet paļi — un upe rit savu pareizo ceļu tālāk; tikai kādreiz krasti izmainās un upe mazliet novirza savu gultni. Bet tad nav vairs trakojošo pavasara palu, kas krastiem pāri plūst un aiznes visu, kas ceļā gadās.“

Maz runāja Anniņa, viņas domas kavējās kautkur tālu.

— Nu, es jau redzu, ka jūs steidzaties — un saulīte ir jau jātrā, — atvadoties teica māte.

Anniņa nāca gabaliņu mani pavadīt.

— Kad gājām gar palieveni — sivēns čamdija sulīgās runkuļu lapas un pieticīgi rukšēja, visticamāk bij aizgājušas pie miera, suns laipni luncinājās. No Daugavas nāca vakara migla.

— Sakiet, vai drīz pāries kaņš — jautāja man Anniņa un viņas bērna sejiņa kļuva gluži nopietna.

— Grūti pateikt! Jums vientulīgi un garlaicīgi gaidīt kaņa beigas?

Anniņa nodūra galvu un klusēja.

Ap pussagrauto pelēko mājiņu satinās vakara krēsla. Es gāju pa aizaugušiem tīrumiem atpakaļ uz lielceļu, kur dzīvība nerimst ne dienā ne naktī.

Vēlu es nonācu mūsu štabā un paliku nomodā līdz ritam.

KĀ NOMIRST.

„Savāda tauta — latvieši,“ teica lielajā ciņas dienā krievu virsnieks.

„Tik grūti ievainots un neviena vaidiena.“

Ja, tiešām varonīgi nomirst un varonīgi parcieš ievainojumus.

Redzot ievainotos, no ciņas iznākot, tā savādi top dvēsele par šiem lieliem cilvēkiem, kuņģi tik vienaldzīgi pret nāvi, kuņģi tik klusu cieš savas sāpes.

Mums pirmā ārsta palīdzības sniegšana bij ļoti laba — vecākais ārsts strādāja pašā pirmā līnijā, maza blindāža, visu kaujas laiku un sniedza palīdzību cietušiem dienu un nakti.

Ja lielgabala lādiņš kristu tieši uz blindāžas, apstistu visus. Bij jādzīvo cerībā ka neķers.

Uz blindāžas ciņas viesuļi plivinājās sarkans krusts, bet vācu granātas sprāga visapkārt. Pašreiz ārsts pārsēja nomazgātu, iztīrītu strēlnieka bruģi — blindāžas priekšā krita granāta, iesita smiltis un dūmus blindāžā, apdzēsa uguni — notraipīja nomazgāto bruģi. Darbs jāparstrādā. Priekšā gaida jauni ievainotie, nāk jaunas lodes...

Ienāk blindāžā strēlnieks ar norautu labo roku augšpus elkoņa. Viņš ne raud, ne vaimanā, bet rūgti piebilst: „Ak, nelaime — visu mūžu kroplis.“

Kāds cits ar pāršautām abām kājām, bez nešanas, pats ierāpjas blindāžā un neizdod nevienu nopūtu, vaidu.

Kāds cits ienāk gandrīz vai dancodams: „Man ar, daktera kungs, laikam ķēra...“ Aprauga ievainojumu: miesā izrauts liels gabals.

Tur nomirst pēc operācijas strēlnieks, bez žēlošanas, bez sūdzēšanās. Jautā viņam — vai nav kas ko teikt?

„Nē“ — atbild klusu dziestošā sirds.

„Nav šeit kam ko teikt“ — un iemieg varoņa miegā.

Svēti viņi nomirst, šie lielie varoņi. Kas spēs izpirkt viņu nāvi? Vai dzimtenes zeme, kuņas katra pēda asinīm slacīta.

Jā, dzimtenes zeme, dārga tu savai tautai!

— Blindaža darbs turpinās, pie durvīm un priekšīnā guļ grūti ievainotie; piecus soļus no tiem, aiz grāvja — svaigi brāļu kapi.

Pusdienas tveicē ļoti slapst grūti ievainotiem. Kur ūdeni ņemt, — visas tīras bedres izdzertas, granātam aizbērtas. — Aiz ierakumu grāvja, pļaviņā granātu izraktās bedrēs ūdens nostājies — no turienes jāņem palīgs slapstošiem.

Jauniņš zēns, savvaļnieks, reālskolas otrās klases skolnieks, neskatoties uz to, ka pļaviņā nemitīgi sprāgst granātas un izrok jaunas dobes, paķēf lielu krūzi un šķrien pēc ūdens. — Viņu negrib laist, bet pēc nedaudz mirkļiem zēns jau atgriežas ar pilnu ūdens krūzi un noslapušie ievainotie dzese slāpes.

Dienu nav iespējams iznest grūti ievainotos, jo visus ceļus apšaudā; aizmugurē sprāgst gandrīz vairāk granātas kā priekšējās pozīcijās. — Jāgaida vakars un nakts.

Jaunais savvaļnieks-zēns noskatās uz gulošiem pārsietiem ievainotiem, saskaita tos un tecīņus aizskrien pa satiksmes grāvjiem uz tuvāko rezervi, kur atrodas otrs mūsu pārsienamais punkts. Tur viņš lūdz ārstu, lai sūta nesejus ar nestuvēm uz pirmo pārsienamo punktu.

Ārsts pavēl rezervē stāvošiem krieviem iet ar nestuvēm un zēns tecīņus tek pa priekšu un ved uz pirmo pārsienamo punktu.

Pēc pāra stundām ievainotie laimīgi iznesti un drīz nokļūst Rīgā.

Bet cīņa turpinās. Un daudzi nomirst klusu, ne vārda ne-teikuši, bez vaidiem, bez nopūtām.

Strauji zirgi mūs nes pa dubļainiem ceļiem. Mēs jājam meklēt mūsu 8. Valmieras bataljonu. Dubļi, šausmīgi dubļi — ceļš līgojas kā rūgstoša abra, — tas pēdejo lietaino dienu darbs. Pakrit dubļos uz ceļiem vezumnieka zirgs un ieģrūž galvu līdz ausīm melnā virumā. Kas te nav bruģēts, kas te nav taisīts, bet vai tu, cilvēciņ, purvu uzvarēsi!? Vakarū pirms tam es piebraucu pie šī rajona no otras puses; tur limenis mazliet augstāks un rati piecas verstis ripoja kā pa grīdu. Te apakšā tie paši dēļi, tas pašas plankas — bet no kāda gaisa te radušies tie neizbrienamie dubļi? Neskatoties ne uz ko, mēs laižam zirgus pilnos rikšos, lai arī dubļu pikas traipa seju kā lielpilsetas zalondamai, ar „skaištuma rimbuļiem“. — Vakars satumst. Mans pavadonis liekas labi zinām ceļu, bet es šaubos par viņa kompetenci — jo te jau tads ceļu tīkls, ka grūti orientēties un vienmēr pienāk klāt pa jaunam ceļa izliekumam. Viņš valdas aizvien pa labi, bet mani pievelk pa kreisi: „Dievs, svēti Latviju!“; kuŗa plūst pār pļavām, pār purviem, pār meža galotnēm; — tur mūsējie, kaut kur mežā — tura vakarlugšanu un tālu kuŗa laukā lido tautas lūgšana.

Pavadonim taisnība; viņa nojauta pareiza — tur mežā vajag būt mūsu mērķim. Paliek pilnīgi tumšs, — mēs pamudinām zirgus. Straujie lopiņi laiž stiepienos, bet tālu tā nevar; vairāk reizes cepure ieķeras telefonu drātis; tā neiet, — kas zin, vēl pakarsies. Nu vairs nav tālu — vēl pusverste ceļa.

Jau galā. Klusums mežā. Bāli spīd dažī blindažu logi. Sprauslō mūsu sajātīe zirgi. Pienāk sargs un noprasa „propusku“. Palaižu pavadoni ar zirgiem atpakaļ, eju uz štabu. Lietus mētelī satinies, uz dēļu lāvas sēž 8. bataljona komandiers pulkv. Francis. Parunājamies, sapīpojam, iekožam vēlas vakariņas, un šķiramies — man vēl šonakt jātiek pirmā līnijā.

Man tagad jauns pavadonis — kāds bataljona virsnieks, mēs ejam. Zeme gluži melna, pie tumšās debess zvaigznes balti mirdz, — sevišķi Venus koķetē ar nakts melnumu. Pa satiksmes grāvjiem iet nav iespējams, — tie pusē pilni ar ūdeni un dubļiem; jātaustas tāpat. Ejam un klūpam, bieži uzduramies uz sagāstiem, salaustiem kokiem; pavadonis jokodams stāsta, kā tie

berzi un priedes — par tēvu zemi krituši. Aizvienu „šaubīgāki“ paliek ceļi. Uzdražamies drašu aizžogojumiem. Griežamies pa labi, it kā atpakaļ, — radas priekšā klajs lauks. Nekas nekait. tīri laba iešana, bet atkal drātis. Apstājamies un kļusu sarunājamies. Izšauj no mūsu pusēs. Nokritam zālē un saucam, ka savēji. Vācietis sāk laist raķetes; viena pēc otras peld gaisā baltās, žilbinošās raķetes un visa plava paliek uz mirkli gaiša. Vācietis arī sāk šaut un lodes dzied pa zāli un sitas drātis un kokos. Nu redzam skaidri, ka tur priekšā vācu drašu žogi un ierakumi. Mēs pa lielo tumsu nogriezušies sāņus un aizgājuši kādu versti no tās vietas, kur vajadzēja tikt. Tā vilšanās mums vāreja dārgi maksāt un visai tai „izlūkošanai“ iznākt traģiskas beigas, bet šoreiz izgājam sveika.

Nācam atpakaļ, tikām uz pareizā ceļa.

Lidām pa pirmo apcietinājumu līniju, meklējam pirmās rotas komandieri. Pazūd zvaigznes, list lietus, — apkārt melna nakts. Par kādu spraugu aizšļūc uz vācu pusi pulciņš mūsu izluku, — šis naktis labas izlūkošanai, tumsa ir viņu ierocis. Kad paspīd raķete, tie nokrīt ūdenī un peldus šūpojas garā sulainā piecupes grīslī. Tā viņi iet — slapji, nosaluši, kaut trīsot zobus un zoba nestāv. Pie ierakumu vaļņa, caurmīrkušos zābakos, modri stāv rotas — naktis neviens neguļ, lai cik droši liekas, lai pļosas negaiss, lai priekšā iziet drošie izlūki.

Prasam pēc komandiera virsl. Kristofora. Bet tur, jau no tumsas bārgi sauc citkārt viņa mīlgā balss: „Kas tur vajadzīgs?“ Un balss ir sveša, savāda, aizsmakusi. Ieejam blindāžā, aizdedzinām sveci. Kā pārvērties brašais rotas komandiers! Vienmēr gluds noskuvies, tagad apaudzis ar melnu bārdzu. Jau sestā diena, kamēr viņš ar savu rotu mirkst pirmā līnijā, jau vairāk mēneši kamēr pozīcijās — aizgājis no pasaules, no cilvēkiem. Uz pleca divas mazas zvaigznītes, pie krūtīm zelta saule sidrabkronī un kaŗa skolas nozīme, — tāds viņš te stāv. Un tur viņa rota, viņa leģionāri stāv, līdz pusstilbiem ūdenī, un ir gatavi katru mirkli. Auksts lietains vējš pūš līdz sirdij un miklains aukstums graužas kaulos. „Vai tad pats velns uzsperis tik nejauku vasaru? diezgan jau izsalsies rudenī un ziemā; tagad vēl nav tas laiks“ — sūdzas strēlnieki, bet vairāk ar itin nekā viņi nesaka. Kāds pat teica, ka viņam visas tās Eģiptes mocības stipri patīkot; kad palikšot dzīvs, desmit reiz mīļāka būšot dzīve, kuŗa vēl esot kā neizsplelētā simfonija. Ir tiesa, ka tādās reizēs dzīve mīļāka top; viņa jūtām nesamaksājamas vērtības; nebrīvē, postā un nāves sajūtā cilvēks visvairāk dzīvi mīl. Mīl dzīvi mūsu kareivji, kā tālu svētlaīmības salu, bet netaupa savu dzīvību un ciņa aizmirst visu.

Tur vajadzēja būt vislielākai traģedijai, bet kliecjoša viņa nav, — viss notiek vienkārši; kaut kā lielāka, kaut kā cēlāka vārda; klusi ir šie varoņi, kā Kristu sevi uzņēmuši. —

Tur paiet cilvēka dzīve ar visiem priekiem un visām ciešanām; tur, tajā atstātā salā, nāves tuvumā, cilvēks labāks top, tur riebjas lielpilsētas bulvāri un ielas un dzīve, ko tur vaigu vaigā skatam.

Es neesmu otro nakti gulējis. Satinos pelekā šineli, nokritu uz apaļu koku „lāvas“ un iemiegu veselīgā miegā. Ilgi tā neiet, — salst sabrīstās kājas un miesa slapjās drēbēs, — agrā rītā pamostos. Mazā gaismiņā lija, tagad rīts skaidrs un saulains.

Kāds mūsu ierakumos dūšīgi cērt. Saules apspidēts, ar Jura krustu pie krūtīm, strādā strēlnieks un lāpa savu būdu, lai glābtos no ūdens. Liek būdā augstu gridu, granti dzen un pūlas dažādi.

Viņš kaujas sutu caurtaisījis; par kaujām runā tā, kā grūti aprakstīt. Ar balsi viņš tēlo visu kaujas muziku. Žesti viņam tik dzīvi un enerģiski, balss tik aizraujoši strauja, ka liekas: nupat viņš cērt un sit un kaņo. —

Viņš apsēžas man blakus uz trepītēm ar muguru pret valni, uzkūpina pipi; skatamies saulainā rītā un runājam. Mūsu sarunas grozas ap kaņu, ap kaujas piedzīvojumiem un tik daudz ir ko runāt, ko stāstīt.

Skaista aizejošās vasaras diena. Mēs sēžam aiz ierakuma valņa. Retums pār galvu pārdzied kāda ienaidnieka lode. No štaba uz pozīcijām nāk strēlnieks. Viņš nāk dūšīgi, rokas kareiviski mētādams. Negribas viņam brīst pa dubļiem satiksmes grāvi. Bet tad viņš salēcas un nokrit. Gadījuma lode viņu ķērusi.

Tāda kaņavīru dzīve.

Pozīcijās, 1916. g. augustā.

POZICIJĀS PIE STRĒLNIEKIEM.

I. C E Ļ Ā.

Bija isi pēc pusdienas, kad es atstāju mūsu 2. brigades štabu Ķemeru un jāju uz pozīcijām. Pirms manas došanas ceļa, vācu smagā artilērija stipri apšaudīja Ķemeru miestīņu, kur es pavadīju nakti un priekšpusdienu. Smagie lādiņi krita tuvu, drebeja zeme un mājas līdz pamatiem, triceja logu rūtis. Visi pieraduši pie tā, ka kuŗu katru acumirkli lādiņš var nokrist uz mājas vai pagalma — un neliekas traucēties — katrs strādā savu darbu.

Mans pavadonis, iznesīgs strēlnieks, ved mani pa svešiem, nekad nestaigātiem ceļiem. Nogriežamies uz plaša ceļa, kur griezumā uz koka stabiņa rakstīts: „Latviešu ceļš“, no viņa tālāk nogriežas kāds cits ceļš, uz kuŗa rakstīts: „Valmieras ceļš“. Vai šie ceļi nepaliks vēsturiski? Viņi iet pa sausiem un staigņiem purviem, gar viņu malām, tuvāk pie pirmās līnijas — vēl redzamas bedrītes un grāvīši ar samestiem dzeltenās smiltis valnišiem, — tur strēlnieki gājuši uzbrukumā. Tos purvus un mežus viņi ieņēmuši un tagad tie nav vairs noslepumainais biedeklis, caur kuŗu bij jāiet slēpjoties, jo nevarēja zināt, no kuŗa krūma vai pudura uz tevi šaus ienaidnieks. Tagad tur visur ir skaidrība, un purvi vairs nav neizbrienami, pa viņiem iet jauni ceļi tikli. Tagad mežos un purvos viena pēc otras paceļas jaunas zemes mājas — viņas dzīvo kaŗavīri.

„Latviešu“ ceļmalā luterāņu krusts ar rūpīgi drukātu uzrakstu. Es apturu zirgu un lasu: „Vācu apakšoficiers, Dzelzs krusta kavaliers — Johans Francis Startmans, 161. rezerves pulka, kritis no latviešu strēlnieka lodes“. — Glīts vienkāršs koka krustiņš, dzeltena smilšu kopiņa purva uzkalniņa; apbedīts viņš ar parasto pozīcijas sēro svinīgumu — varoņi ciena varoņus.

Tālāk purvs pilns zilo viršu ziedu. Likst likas purvu priedītes, kā vecas vecenītes un bērziņi-pureņi — kā punduriši, kuŗiem nav lemts lielākiem augt. Tikai retumis stāv kāds spēcīgs pieaudzis bērzs, kā pārdošs kaŗavīrs — viens purva vidū, pret visu pasauli. Bet priekšā lieli priežu un egļu meži. — Pa ceļiem jāz ziņneši, jāz virsnieki — pliuķš pātadziņas un zirgi ātros rikšos mēro

jaunos ceļus. Ceļi labi, skaidri — uz viņiem nekad nemaldīsies. Un visi viņus izmanto: skrien vāverīte pa ceļa malu — no viena koku pudura uz otru, skrien stirņiņa — jauna, pelēki lasaina, no viena meža uz otru, pat čūskas saritinājušās šņāc un stiepjās gaŗumā, kad blakām kļaudz zirga pakavi. Viņas pat nekautrējas pie zemju mājām list.

Pie bataljona štaba mēs pieturam zirgus. — Atlaižu pavadoni un eju pie bataljona komandiera. Bataljona komandiers, sirms virsnieks, pulkvedis Zeltiņš, citīgi studē vācu pozīciju plānu un ik brīžus dod plāna zīmētājam aizrādījumus, kur un kā iet vācu pozīcijas: „Šai vietā vācu pozīcijas iet tā“, viņš pavēl ar pirkstu pa raibi izzīmēto gaŗo papīra loksni. Viņš pats dien dienā ir skatījis un pētījis vācu ierakumu rindu. — Sen pāri pusmūžam, viņš ir vēl brašs un spēcīgs. Vairākas reizes dienā viņš sastopams pirmā līnijā — tur viņš staigā un visu apskata, par visu pārliecinājas. Ar baltu pācgļoka spieķi rokā, tā viņš iet pa ierakumiem un pa ceļu no ierakumiem uz štabu un atkal atpakaļ. Miera laikā viņš Sibīrijā 12 gadus no vietas kaŗojis ar hunhužiem. Kaŗa sākumā viņš izstaigājis Karpatus un tagad vada jaunos latviešus. — Viņš, tāpat kā citi mūsu bataljonu komandieri, krāj kā svētu piemiņu katru svarīgāku mirkli mūsu bataljonu dzīvē. Viņi, šie virsnieki, netaupa līdzekļus, skaistu strēlnieku albumu sastādīšanai: „lai kādreiz vēlāk būtu nākamām paaudzēm ko atcerēties, ka reiz dzīvoja latviešu strēlnieki pa mežiem un purviem.“ Mēs skatām albumu un sarunājamies. Mēs runājam par Latviju, viņas pagātni un nākotnes ideāliem. Kā sprāgstošas lodes sprēgā sirmā virsnieka domu gājiens. „Mums pienāk visi latviešu laikraksti, — redakcijas, starp citu, labprātīgi piesūta — un mēs zinām visu, ko jūs dariet un domājat tālu no mums aiz mežiem un purviem“ — piebilst komandiers. Pa to laiku, kamēr mēs runājam — bataljona adjutants, virsl. Plensners, jauns entusists un idealists, — runā pa telefonu ar brigades štabu un ar rotām, kuŗas pirmā līnijā. Savāda, dziļi aizgrābjoša darba pilna dzīve Latvijas mežos.

II. IERAKUMOS.

Sit, cērt un rok — gādā ka skudras ziemei. Nu jau vairs nav jāguļ uz slapjās zemes, kā pirmās naktis — tagad jau blindažas saceltas tikdaudz, ka pietiek kur nakti pavadīt. — Udens tercēs peld zeltītās rudens lapas, uz siltām zemēm laižas zošu bari. Strēlnieki nevar nociesties un apšauda zosis. Vēl zosis aiz meža neredz, bet klaigas jau dzirdamas — viņas nāks pār ierakumiem. Kāds stipri iesvilpjas, tās nozīmē uzmanīties un,

ko līdz zosis parādas virs ierakumiem — atskan šāvieni. Zosis iet pār vācu ierakumiem — šauj vācieši.

„Mēs šaujām patikas pēc, bet vāci gaļas pēc — tikai viņiem nelaimējas nošaut, mēs gan vakar vienu nogāzām taisni virs mūsu līnijas. — Iekrita kā mutē“ — stāsta strēlnieki. —

Pa ūdens pilno grāvi pludina baļķus, būves vajadzībām — tā apkrauti ar darbu, ka pavada visu dienu grāvmalē ar ķekšiem rokā. Citi nes zemes, velēnas, teš kokus — darbs vārās. Kas darbu padarījis, tas vai nu atgūlsta, vai raksta vēstuli, pieplacis pie koka ķebliša; cits sviedriem vaigā vilē alumīnija gredzenus, — ko nu kuņģais.

Gredzenu meistari želojas par materiālu trūkumu, vācietis vairs nešaujot šrapnelus ar alumīnija galvām, — varot izgaidīties apnicis — bet tāds šrapnelis kā nenakot, tā nenakot. Šorīt, agri no rīta, pulciņš strēlnieku sakūruši mazu uguniņu pie blindažas durvim — gaisā sācis svilpt šrapnelis, strēlnieki ieskrējuši blindažā, tūliņ arī pēc tam šrapnelis iekritis tieši ugunskurā, izjaucis uguni, izārdījis zemi, atsities pret blindažas sāniem. Bet alumīnija nebijis. Pirms divām stundām arī viens esot nomests, bet tāpat nevērtīgs. Es apskatīju divas gluži jaunas bedres un izārdītās zemes, šrapnelgabali sasītušies kokos, bet spožās galvas nav. —

Tikai sargi neatstāj savus posteņus, tie stāv aiz tērauda bruņu plāksnēm un nenolaiž acu no vācu līnijas. — Es uzrāpos uz valņa malas un skatos pār pļavu uz kilometru attālo Smārdes muižu un krogu. Vienos caurumos sasīti sarkanie dakstiņi jūmti un pelēkās sienas. Neviens dzivas radības apkārtne neredz; uz jūmtiem blakus skursteņiem — stāv pereskopi, lejā turpat pie mājām velkas ierakumi, valņi, blokhauži un trīs rindu drašu žogi — tas liecina, ka tur tomēr ierakušies zemē dzīvo. Tālāk nopļauti ūn nepļauti lauki. Stāsta, ka tajā laikā, kad mūsejie ieņēmuši šīs pozīcijas un artilērija esot ārdījusi mājas un tīrumus, no pusplautas drūvas kliegdamas skrējušas ārā sievietes un bērni; — tad artilērija tur vairs neesot šāvusi, kamēr mierīgie ļaudis novācas drošība.

Pa vakariem un naktīm bez izlukošanas, strēlnieki gudro, kā labāki kaitināt vāciešus. Ložmetēju komanda izgudrojusi sevišķu līdzekli, kā no mūsu ierakumiem rokas granātu var iesviest vācu pozīcijā. Strēlnieks stāv drošā vietā un aizsūta „šampol“ granātu „par sirds uztaisīšanu“. Tad vel, nakti izlukojo, piekar pie vācu aizžogojumu drātīm tukšas konzervu bundžas un no mūsu ierakumiem šauj mērķi. Drātis džinkst, bundžas skan, vācietis domā, ka mūsejie jau pie drātīm. — Viņš briesmīgi uztrau-

cas, dod baltu uguni uz saviem drašu žogiem, bet mūsējie to laiku izlieto priekš cita kā. —

Ja nav kaujas sadursmes, vajaga izdomāt ko citu, tas vieta.

III. NAKTS ILUMINACIJA.

Nakts. Ierakumos sākas citā dzīve. Parasti pozīcijās diena pārveršas par nakti — sevišķi tad, kad nav steidzami nocietināšanās darbi — un nakts par dienu. Nakti jābūt modriem — ja var atgulties, tad vienīgi snaust, jo kas var galvoēt . . . Viscaur gar valņa malu staigā un stāv posteņi, arī tālak pa mežu un celmalām. Citi nometas uz mieru, bet neguļ — viņi stāsta anekdotes, piedzīvojumus. — Apkārt mežs pielījis, piemircis un ne-caurredzama tumsa. Celiņus un laipas nevar saskatīt — uz katra soļa aizķeras kāja — tikdaudz taču celmu nevar būt, bet ka par spīti kāja visur aizķeras. Tiklīdz paspersi soli šanis no celiņa vai laipas — būsī dubļos, jeb uzkritīsī celmam virsū. Bet strēlnieki pieraduši pie tumsas un meža — viņi jūt katru taciņu, katru laipiņu un reti kad noiet šķībi.

Ejam ar virsl. Aleksandru Grīnu uz novērošanas punktu, jo sāk strādāt artilērija un būs redzamas skaistas gleznas. Viņš pāpriekšu, — izstiepies, nedroši taustīdamies eju pa viņa pēdām.

Artilērija sāk „braukt“ pār mežu aizvien biežāki. Pa priekšu pazīb maza blāzma gaisā, pēc nedaudz sekundēm ausis iesitas ass, skaļš troksnis un sāk gaisā dūkt — dziesma nāk aizvien tuvāk, pāriet pāri un drīz vien ribiens nāk no vācu puses. Gribas redzēt tā „dziedātāja“, kuŗš nupat tev pārskreja pār galvu. Novērojama punktā es izstiepos visa gaŗumā uz pirkstu galiem un skatos pāri, uz vāciešiem. Dažos simts soļos, aiz vācu ierakumiem, granāta nokrit. — Zemē kritot viņa nedzied vairs, bet rēc. Atkal paspīd sarkana uguns, redzama viņa taisni virs vācu ierakumiem, tūliņ arī nāk troksnis un izzūd skatam tumšā naktī. Un tā nāk troksnis viens, otrs, trešs . . . uzskaita kā bērnam ar žagariem.

Tajā vietā ienaidnieks kluse, bet cīturs, pret kādu mūsu rotu atklāj šauteņu uguni un tālak, citā mūsu bataljona rajonā, tarkš ložmetēji. Visur caur mežu zibšņā mazas ugunītiņas, spregā raķetes — viss lauks laistas ugunīs; tālak retums ierūcas „smagā“ no mūsu puses un augstu debešos, virs melna meža sitas trisošās blāzmas stari. Mūsējie grib izvedināt ienaidnieku uz cīņu, bet viņš nenāk, tikai tā paklusām no stūriem, atbild ar šautenēm un ložmetējiem.

Caur visu līniju zibīnātrumā izskrien ziņa: „gāzes laiž!“ Virsnieki, kuŗi man dienā likās klusi un mierīgi, uzlec kājās un

es dzirdu viņu noteiktās, stingrās paveles; es redzu, ka dzirksti viņu skati. Dažās sekundēs strēlnieki jau maskas, tikai daži skeptiski nortic kaut ko „kreptīgu“, zīmējoties uz gāzes vērotāju: — tik mierīgā, bezvēja naktī jau neesot gāzu uzbrukums gaidāms. Mums nebij maskas, mēs gaidām tāpat un oštam gaisu. No novērošanas punkta var redzēt, ka ienaidnieka pusē ir kaut kas dūmiem līdzīgs — varbūt gāzes, varbūt vienkārši dūmi, vairāk cerams pēdējais, jo vēja nav. — Noņem maskas, gāzu jautājums noskaidrots.

Ir pusnakts stunda, kad mēs nākam atpakaļ uz zemes dzīvokļiem.

Ceļā satiekam štabskapteini Edvinu Medni, viņš iet ar saviem izlūkiem parastās nakts gaitās — izlūkošanā. Ejam viņam līdz. Izlūki klusu pāriet garām mūsu priekšējiem posteņiem, caur drašu žogu spraugu, un mēs jau esam neitrālā joslā. Ejam uz priekšu, uz vācu pozīciju pusi. „Neitrālā josla“ — klāja plava ar retiem krūmiem. Nonākam tepat jau pie vācu drašu žogiem. Ienaidnieka posteņi nomodā; pa reizei izšauj gaisā spožas raķetes. Mēs esam pamantīti, no vācu ierakumiem atskan daži šāvieni, vērsti uz mums. Enerģiskais izlūkkomandas priekšnieks, štabskapteinis Mednis klusā balsī dod paveles saviem izlūkiem. Es pieplokū pie zemes un aizturu elpu. Edvins Mednis tumšā uzmeklējis mani un saka: „Manies nu atpakaļ ar veselu ādu, var iznākt lielāks trācis!...“

Kad esmu aiz mūsu drašu žogiem, atviegloti atņemu elpu.

— Kaŗa lauks dzīvo parasto dzīvi. Dzirdama tā pati muzika — brīžiem biežāk, brīžiem retāk; redzama tā pati „iluminācija“.

Guļot es ilgi skatos zemnīcas tumšās sienās. Nenoteiktas, izklaidīgas domas mani aizved miegā un sapņos.

IV. ATPAKAĻ UZ RĪGU.

Agrs rīts. Tumsā guļ Ķemeru izpostītās tukšās vasarnīcās. Nakts mierā dažās vasarnīcās guļ kaŗavīri, dažās galtīgi tukšās un neapdzīvotas. Gar pakšiem dundo vējš un svilpo caur izbirušiem logu stikliem. Es eju uz staciju, lai brauktu uz Rīgu. Pa ielām staigā atsevišķi posteņi ar „berdanku“ pār plecu, dārzā kareivju pulciņš apstājies pie ugunsкура un sildas. Rīts dzestrš — nosalušie sargi dauza rokas pa padusem un brauka zilgani sārtos degunus. Līdz gaismai vēl tālu — braukšana būs droša. Dienā ir citādi: tad stipri apšauda dzelzsceļa līnijas rajonu starp Ķemeriem un Sloku, bet, paldies Dievam, vilciens gan vēl nav ķertš, lai gan turpat virsū liekas šauj.

Pie stacijas man prasa „propusku“. Iekšā, gar sienām, uz gridas guļ kareivji. Viņi satinušies, kā pelēki maīsi šīņļos.

Ōtrā pusē stacijai jau stāv vilciens. Uz platformas neviēna cilvēka un klusums, — nāves klusums visapkārt. Pie vilciena neviēna lukturīša, neviēna konduktora — liekas, vilciens no tumsas nācis un tumsā aizies. Tādi ir kaļalauka nakts vilcieni pozīciju tuvumā. Pie viņiem nedrūzmējas, parastā stacijas steigā, raibā publika; viņi pienāk un aiziet, bez svīlpšanas, bez zvaniem. To neviens nezina, kad viņš stacijā tiek „padots“, bet eji kad iedams iekšā vagonā — viņš vienmēr būs pilns.

Ieeju vagonā. Pilns kā piestampāts un pasažieri tādi pat kā stacijā uz grīdas, un visi guļ — izlaidušies uz soliņiem. Es ieeju un vispirms gribu atdarīt logu, bet tas neizdodas un es ilgi grabinos. Kāds pamostas, no dzēstruma berzējas un saka: „Vai karsts?“ Te ir cita vaina, bet es atbildu: „karsts“.

Braucam. Paliek aiz muguras kādreiz skaistie, veselīgie Ķemerī. Tagad viņi gan ir tāda bēdīgaka izskata. Parkā celiņi visi līdzieni, „mīlestības tribīna“ liepa caurām sienām, diķi nepeld gulbji, vannā nesed Pēterpils fabrikants ar „Havannā“ zobos, un pa mazo akāciju dārziņu pie baznīcas nevar staigāt: tur mūža dusa kritušiem un dzeloņdrātis viņus sargā. Bet gan jau viss atdzims, tikai neatdzims tie...

Vilciens nogriežas uz Sloku. Pienāk stacijas jauni brauceji. Jaunie ienācēji modina gulētājus — tie neliekas traucēties. Bet ienācēji nav muļķi — tie stiprā balsī sauc: „Celies, Rīga!“ un gulētāji ceļas un vietas puslīdz pietiek visiem.

Kādā stacijā ievēd divus krievu gūstekņus, kuņģi izbēguši dažas dienas atpakaļ no vācu gūsta, Kurzemē. Divi jauni Sibīrijas strēlnieki, krituši gūstā pie Kauņas pagājušo rudenī. Dievs, ko stāsta viņu izskats vien! Badā pamīruši un noskrandājušies līdz beidzamam. Plati melni kokvilnas „šarovari“ ar baltu „lampasu“, tāda pati šķidra kokvilnas blūze un viss caurumains, sadilis; zābaki uz trijām daļām; mētels — četras skrandu strēmeles no apkakles līdz ceļiem; pie krūtīm balts drēbes kvadrātiņš ar melnu numur — 644 — tas darba bataljona numurs. Tādi viņi stāv vagonā, blakus, labi apģērbtiem, diviem pavadoņiem no štāba. Sūta viņus pie tājākas priekšniecības nopratināšanai. Viņiem tik daudz sakrājies ko stāstīt un viņi mums stāsta bez apnikas.

„Apmēram mēnesi pēc gūsta krišanas nodzīvojam leģerī, pēc tam atsūtīja uz Kurzemi un tur nomaisījāmies pie lauku darbiem līdz pēdējai dienai.

Pienāca pa retam jauni gūstekņi un tie stāstīja, ka bieži izbēgot no vācu gūsta. No tās reizes bēgšanas doma neatstāja. Un nav jau arī izturams: 15 kap. par dienu maksā, pusmārciņu maizes, vienreiz pa dienu šķidra zupa, „kafija“ un tēja. Izstrādājamies

dažādās vietās, dažādus darbus — Jelgavā nesām maisus, strādājām stacijā, bet visvairāk pie lauku darbiem. Vietējiem iedzīvotājiem arī klājas slikti — visu atņēmu un izdodu čekus. Ja maksā naudu, tad bonos un boni ir katrā apvidū un pilsētā savi — izlaisti bez mēra un gala, bez kādas nozīmes, tikpat kā pipējamais papīrs. Vietējiem iedzīvotājiem tāpat visu nododu pēc kartiņām un maizi ne vairāk, kā pusmarciņu par dienu. Vācu zaldāts dabū apmēram vienu mārciņu pa dienu; izdodu priekš trim dienām uz reizi, kantainu bulku, kā ķieģeli. No viņiem maizi nekad nedabū pirkt, jo paši iedala uz to sikāko; griež un vienmēr apskata bulku. Ja konvojs labs, tad kādreiz viņš pienes bulku, nelielu, rudzu bidelētu — par 80 kap. Daudz nomirst mūsu brāļu — nevar izturēt. Pa visu to laiku mūsu bataljonā nomira apmēram 400 cilvēku. Netiek skatīts — vai slim, vai vesels — vienmēr dzen pie darba. Ja nevar paiet — aizvelk un pieslēdz pie ratiem, vai citādi kā; daudzi ir nomiruši pieslēgti pie darba. Ja noguris nokari galvu un atpūtini rokas, tūliņ uzsauc: „Nu, krievu armija, ko stāvi, kā mēris!“ Pavasari aiz bada rakām arī pagājušā gada pussapuvušus burkānus un kartupeļus Kurzemes tīrūmos, un ēdām; vasaru tāpat „lavijāmies“, bet ziemu nebūtu iespējams izturēt, jo par siltām drēbēm nav ko domāt un vairāk maizes tāpat. Gāju redzam tikai tad, ja no frontes atved kādu nošautu zirgu. Ziņas no mājām nesaņemām nekādas, lai gan bieži rakstījam. Septembra sākumā nodomājam bēgt. Vakarā pēc pārskaitīšanas izmantājamies arī no nometnes un devāmies ceļā. Pēc kāda laiciņa dzirdējam, ka jāpakaļ. Apslēpāmies — viņiem ceļu divdesmit, mums tikai viens, — mūs neatrada. Deviņas dienas bijām ceļā, pirmās četras pavadījām bez maizes kumos. Nācām pa purviem, pa upēm, visur taisni. Bij kāds purvs, kur neviens vācietis nekad nebija bijis, nebija ne drātis, ne ierakumu, — tur nakti atgulāmies. Purvā kļiedza meža zosis, mēs briesmīgi salām. Kādā vietā lūdzām vietējiem iedzīvotājiem-latviešiem maizi, nebija ko dot. Vēlāk dažās vietās pacienāja ar kartupeļiem un gabaliņu maizes. Iekšienē vāciem kaņaspēka nemaz nav, tādejā viegli izbēgt. Bijām tālu nākuši, vienmēr pa zemi skatījām, pacēlām katru papīrīti — vai nav kādas zīmes no krieviem. Beidzot uzgājām saplucinātu vēstuli krievu valodā un machorkas tūtiņu — varēja domāt, ka te ir mūsējie. Gājām uz priekšu un saucām — atbildeja krieviski. Mēs bijām galā. Vispirms mūs pačēdināja un tad nogādāja štābā.“

Saule uzlēca pār Lielupi pie Bulduru tilta, bij skaists rīts, kad iebrāucām Rīgā.

DZĪVE TUVĀKĀ REZERVĒ.

I.

Vai tie ir tie paši meži, pļavas, purvi? Jā, tie ir tie paši. Te senāk latviešu zemnieks, ziemas sārmas sudrabots, brauca žāgaros un malkā, te vasarā viņš vālu grieza lielās meža tērcēs — pļavās; te pļavu uzkalniņos, pēc Jāņiem, izauga siena kaudzes, te smaržoja nopļautā zāle; te likās vecītes un pusaudži bērni rudenos gāja pa mežiem un purviem ogot, — tie nolobīja katru cīnīti, katru puduriņu no brūklenēm, no dzērvenēm. Klusi šalca Vidzemes nomalēs, pie Daugavas sili, asu trokšņu nebij viņos — kad pērkons grāva, veci ļaudis aizmeta krustu, pārgāja tas un — apkārt dvesa meža mierīgās elsas.

Kas tagad notiek šajos mežos, pļavās un purvos? Kas tie ir par jauniem ceļiem — ar biežām plankām izlikti, ar dzeltēnu asu granti bruģēti? Kas tās ir par mājām, kas kā kurmju alas zemē ieraktas? Kas tie ir par puķu dārziņiem nekoptā mežā? Kas tas ir par pērkonu, kas grauj pār šiem mežiem, pļavām un purviem? Kas tas ir par kapsētām ceļmalas un smilšu kalniņos?

Tās — kaŗa zīmes. Pa šiem ceļiem dražas pajūgi, motori; pa šiem ceļiem aulekšo, piešiem skanot, braši jātnieki. Pa šiem ceļiem velkas smagi vezumi, ripo viegli riteņi. Un tās mājas, tās kurmju alas ir — strēlnieku mitekļi. Tur pāiet cilvēka dzīve ar priekiem, ar bēdām, — tukstošiem jaunu siržu tur pukst ar ilgām, ar vēlēšanām. Vai saprotam mēs šīs jaunās sirdis, šīs lielas ilgas?

Asi rīta vēji lien gar zemes būdu durvīm un logiem, nak diena pēc dienas, nāk rudenis un karstās ilgas stingst asos rīta vējos. Un puķu dārziņos, zemes būdu priekšā, skumst noziedējuzās dzeltēnās klingērites, kreses un kārsrozītes. Balti lociņi dobišu malās stāv un skumji pie viņiem glauzās sārtās asteres. Ik rītus bērzs uz dobitēm saraudājīs lielas zelta asaras; pamostas strēlnieks un noslauka šīs raudošā berza skaidrās, dzeltēnās rudens asaras.

Un tas pērkons ir dziģbalu dzelzs vaidī — tā ir nāves balss, par kuŗu jāmet krusts. Kā rīda rīsa tālā rudens debess malā,

uguns blāzma sārtojas — un pērcons iegraujas vai dabess skaidra, vai tumšos mākoņos. Un jaunās kapsētas, tās — mūsu dārgums zemē rakts.

Aizgājušas puķes, aizgājuši ziedi, tik zaļa zāle dzeltēniem galiem uz kapiem likst. Nāks ziema un baltā sniegā satīs kapu kopas, tik krusta tēls, caur sniega kārtu, radīs svēto vietu.

Tie nav ogotāji mežos un purvos, tās nav siena kaudzes pļavmalās — tie strēlnieki darba gaitās, tie zemes vaļņi pļavmalās.

... Tie ir tie paši meži, pļavas un purvi.

II.

Komandiera istabā dzīvo vāverīte. Strēlnieki viņu saķeruši un visiem prieks par to. Vāverīte barojas ar maizi un ciekuriem. Pie loga piestiprināti priežu zari un eglīte ielikta istabas stūrī, — tur vāverīte lēka un dej. Ik rītus viņa modina guletāju — tā viegliem soliņiem pārskrien pār segu un guletājam pār galvu. Kā viegli spilvenīši mazās pečiņas krit uz guletāja vaigu, — vāverīte palēcas un iesitas logā. Sakās rīts. Pa dienu vāverīte — vai nu sēd eglītē, vai priežu zaros uz loga spēlējas ar ciekurīšiem. Pie galdā sēd komandiers un raksta. Velā vakarā, pirms miega, spēlē gramofons. Komandiers jau iemidzis, bet gramofons klusi lūdzās: „aizdzen mani Kurzemē!“ Vāverīte uz loga kaša purniņu mazām samta pečiņām. Kadā dienā, „denčīkam“ Arvidam tirot istabu, vāverīte izskrien laukā un uzskrien pie mājas lielā vītola. Komandiers sēd pie galdā zem vītola un želojas, ka nevar vāverīti pabarot ar maizi. Vāverīte paskrienas un atsežas uz tuvākā zara. Sēd un skatās un actiņas ir tik skumju pilnas. Vai tad te nav labi, kuplā vītola? Vai tad te nedzied vēji un nešūpo zarus? Vai maizes grības vāverītei, vai garbošās gludās loga rūtis? Mežā brikšņ koki, skan cirvja cirtieni — vai turp grības vāverītei? Neviens nezina vāverītes vēlēšanos — viņa ir kā apstulbusi. Nekad viņa savā klusā mežā nav redzējusi tik daudz cilvēku. Viņa un putniņi tik mežā, kokos, dzīvoja un apakšā klusi gulēja mīkstā sūnā, kurā vāverīte svieda ciekurus un klausījās, kā tie kritot baukš. Tagad mežā zari brikšdami brikš, cilvēki kāpj kokos un ar tādām savādām stīkla acīm skatās uz visām pusēm, — tas viss savādi un neparasti. Netikas vairs vāverītei mežā.

Rudens naktī aiz loga kāds klusu grabinājas — tā brūna vāverīte.

III.

Pih—pih—pih... trrrrr... Mani uzmodina telefons. Kancelēja!... Ah, labrīt, labrīt!... Nekas nekait... Dežurēju visu nakti... Gulējis netiku... Tūliņ dabūsi, ir jau gatavs...

Ķeķī skan trauki. Šņāc zābaku birste. Arvids skraida no ķeķa istabā. „Labrīt“, caur ķeķa logu uz āru aizskan pavāra base. ... „Šodien skaists rīts“ ... nobeidz telefonists un noliek trubiņu.

Rīts... Pie zemnicām ar diviem rokās staigā strēlnieki. Pie skārda katliņiem mazgājās. Mazgājās „sirsniņi“ — kaklu, seju, galvu, — un ūdens sprauslodams šķīst uz visām pusēm. Pa naktīm zemnicās drusku salti, vēl nav ierīkojušies ziemai. Nosalušās sejas dzestrā ūdenī sarīvētas, sarkst un kaist.

Pie kareivju veikala stāv rindās strēlnieki — pircēji.

„Vai marinētie tomāti ir?“

„Nav. Šodien atvedīs.“

„Ne velna ar jums tur nav! Nu, tad dodiet šprotes un pāris bulkas.“

„Man — pus marciņas siera un sviestu.“

„Paciņu „Rīga“.

Sakas diena.

1916. g. septembri.

NEPABEIGTA SPĒLE.

Svētdienas rīts. Saule kā aicināt aicina arī no zemes būdām, atgulties mauriņā, šīs vasaras pēdējā zaļumā. Naks ziema, vielsuls grieziesies gar zemes būdām — gan izsēdesies zemnīcās pie čuguna krāsniņas gaļos vakaros un isās pelekās dienās. Jau tagad rudenis pie durvīm — vasara pagāja drūma slapja, maz saules un siltuma tā deva — katra austošā saules diena atnes stariņu neizbaudītā vasaras priekā.

Uz ierakumu malām vejš šūpo nodzeltejušās gušņas un vārpzali; ceļmalās kā pēdējā vasaras atmiņa, vēja tric reti, izroboti pīpeņu ziedi. Bet saule staigā pa kaļa lauku.

Mūsu pirmā bataljona daži virsnieki iziet pastaigāties. Iet gar grāvjiem, pa celiņiem, pa noriņām. Pļavmalā vaid vientule ķivīte, paskrien gaisā, izmet „nāves cilpu“ un vaid un vaid. Nukur nav tik daudz skumju, kā šī putniņa bezgalīgas, mūžīgas vaidās...

Bet šodien saules diena, kuļa pozīcijas nāk kā sevišķi svētki. Katrs gaida viņu, katrs grib viņu izmantot — aiziet no ikdienas pelēkā drūmumā. Atguļas uz noriņas. Pār fronti atskrien baltraibi tauriņi un viņu kājas ir nobirušas ar Kurzemes ziedu dzelteniem puteklišiem. Tauriņi paciešanas pie saviem Vidzemes draugiem un laižas atpakaļ uz mājām pie saviem piederīgiem. Ar tauriņiem strēlnieki sūta sveicienus Kurzemei.

Biedru pulciņš spēle uz noriņas preferansu. Apkārt svētdienas klusums un miers. Jau sesto reizi izdala kartis. Bet tad sāk nākt viens pakaļ otram četri briesmīgi „čēmodāni“ no ienaidnieka puses. Viena granāta nokrīt gluži tuvu spēlētājiem. Pēc kaļavīru paraduma — visi noveļas uz mutes. Dūmi un smilšu mākonis ietin apkārti. Smiltis sabirst arī pār spēlētājiem.

Adjutants pirmais paceļ galvu un caur dūmiem sauc: „man septiņi piķi!“

Bet spēli saulīte turpināt vairs nevar; ienaidnieks ieraudzījis mazo grupiņu un kā saniknots viež granātas.

Spēle paliek nepabeigta.

NAKTS MISTIKA.

Melni putni lidinas pa kokiem un griezīgi vaidi sitas ausis. „Pūces!“ saka jauns virsnieks, atspiedies uz šautenes — vienīgi tas te dzīvo, citu putnu te nav. Visa dzīvā radība velkas tālāk prom no šīs mūsu likteņa līnijas. — Tikai pūces un jauni rapuļi palikuši uzticīgi. Saproti tu, cilvēks, to putnu — dienu viņu neredz, bet nakti viņš klusi, sevišķi noslēpumaini sit spārnus un veikli lavierē starp kokiem. Reizēm jūti, ka miksti spārnū gali tev aizskar vaigu un kaut kas baigs iežņaudz sirdi. Tas ir radijums, ar kuru tu nekad nevari aprast un kurā viena skaņa liek notricēt tavai sirdij.

Es mocos katru nakti ar šīm skaņām, ar šo švikstošo spārnū vēsmu — varbūt tā ir slimīga iedomība.

Un visjaunākais ir tas, ka arī tava dzīve ir pūces dzīve, — izslegta no dienas, no saules — nakts dzīve. Tu esi mūžīgi kā elpu aizturējis, tu nevari kliegt, kad dvesele tev grib aizbēgt no spiedošā klusuma, kad gribas dzirdēt skaņu...

Reiz Somijā, pie Imatras pārdzīvoju šādā nakti es to pašu. Zvaigžņu atspīdumā, ūdens dzirkstis krāsaini, tikko manāmi vizeja.

Zvaigznes bij baltas, tīras, aukstas kā šonakt. Zvaigznes krita un likās, viņas krit pašā sirdī. Toreiz es biju jauns un iemīlējis.

Ūdens šalkās klausoties, kā hipnozā nogrimis es stāvēju krāces malā.

Tas bij toreiz, kad pasaule bij miers un neviens pat iedomāt nespēja, ka kaut kur apvārkšņa malā savelkas tumši mākoņi. Tad diena bij saules diena un nakts bij zvaigžņu nakts. To skatīji, kas pašreiz sirdij tuvāks bija.

Un tā es nogrimis nakts skaistumos stāvēju skaidrās dzīves vidū.

Kur nākusi, kur nē, iekliedzās pūce — un paskrēja man gaļām. Mikstais spārnū aizskāra manu vaigu un es iekliedzos. Mans kliedziens tāli atbalsojās klintīs. Labi, ka es vareju kliegt.

Pūces griezīgi vaidi sitas ausis. Es sēdēju uz celma un turēju cieti rokā gruzdošu papirosu, lai netraucētu nakts tumsu. Mēs nevarējām kliegt...

STRĒLNIEKI ZIEMAS VAKAROS.

I.

Zemā, šaurā būdā paiet mūsu ziemas vakari. Pa dienu mūsu būda ir dzīvības pilna: viņā nak un iet cilvēki un raibas plūstošas valodas neļauj nogurušām domām sapņos laisties un aiznest ilgas tālu pār baltajiem klajumiem uz to zemi, kur mēs kādreiz mierā dzīvojam. Apkart mums, kā lieli cikstoņi, pēc pabeigtas ciņas, smagi pūš egļu meži un apluko dabūtās brūces. Veji ķircinas ar nogurušiem cikstoņiem un viltīgi glaužas un plosās ap mūsu zemes būdu. Sniega vaļņi veļas gar būdas sienām un viņa slīkst dziļāki, aizvienu dziļāki sniegos. Kad ienākam no saulainā āra, kur acu gaišums apžilbst sniega bultumā, — mūsu būda ir melna un spiedoša kā kaps un uz viņas apaļo baļķu sienām zaļgani-rozā plakumi dej kā noslēpumaini ziedi. Šis žilbinošais sniega baltums mums stāsta par tuvo, „neprātīgo martu“, kurš jau sniega siltumā liek sajast pavasaru.

Citreiz šajā laikā mums asinis runāja straujāki, — bet tagad mūsu jūtas ir nogurušas, mūsu asinis nerunā kairo pavasara valodu. Bet mēs arī neskumstam — un mūsu tumšā būda ir mūsu mīļā māja, mūsu nams, mūsu pils... Visgrūtākos brīžos, kad sirds ir drūma un baiga kā kapa kambaris — spiedoša tumsā deg kāda guntiņa un vājā gaismiņa stāsta par dzīvi, par neizsikstošo dzīvības speku.

Kad vakaros caur egļu mežiem nāk krēsla un caur niecīgo stikla kvadrātiņu iespiežas mūsu būdā — būda top klusāka, noslēpumaināka un mēs viņā pavadām ziemas vakarus.

Mēs nesapņojam krēslas stundās par pilsētu, kur uz gaišiem, platiem namu logiem aukstums no ārā zīmē skaistas ledus puķes un kamins met uz tām kā dzīvu krāsu atspulgu rozā gaismu. Nē, mēs nesapņojam par rozaino kamina gaismu, jo mūsu būdas vienīgais lodziņš ir maza un mūsu ilgas ir par lielām, lai caur to aizlidotu plašā pasaulē. — Mēs nesapņojam arī par gaišām pilsētām, kur pusmūža kungi un jaunas smaržotas dāmas ātros soļos steidz uz viesīgām sadzīvēm; — tur netiecas mūsu spārnotās ilgas, par to mēs negribam un nedrīkstam domāt.

Mēs sapņojam par vientuļu māju lauku klusumā, — kur vecīgs tēvs un māte savā sirdī dzīvo ar mums vienu dzīvi — un tad mūsu būda top dzīva un gaiša, viņā plūst gaismas avoti. Tad mēs aizmirstam sevi un pasauli, bet no dziļākiem domu bežībieniem iznirst un veidojas, aug un plūst plašumā kā nevaldāms kalnu strauts, kā pieaugošs dienvējš vejš gaiša, neapturāma sirds valodā. Viņa sagrābj mūs un nes, nes pa izmīdītiem kaŗa laukiem, izmīdītiem, sabradātiem: upes krastiem, pāri pļavām, laukiem un tīreļiem, pāri māju gruveļiem — uz kādu jaunu, asintu un sviedriem celtu gaismas pili.

Ar klusēšanu mēs ievadam krēslas stundas un ziemas vakarus; katrs nonākam pie sevis un klausāmies savas sirds valodu. Bet kad mēneša sirpis palien virs egļu meža un bālais spīdums iekrīt mūsu būdā, mēs apvienojamies kopējās runās un izraujamies no saviem domu tīkliem.

Mums ir biedrs, kuŗš tikai tad atdzīvojas un dedzīgi metas sarunās, kad mēs runājam par Latvijas nākotni. Mēs viņu saucam par „inženieri Akmeni”.

— „Negaidiet ne no rītiem, ne no vakariem, — negaidiet no augšas, — no turienes nekāds labums nenāks. Skatieties uz savām stīprāni rokām un turiet galvu skaidru, tad jūs ilgi dzīvosiet virs zemes. Jums vairāk nevajaga, kā dabūt atpakaļ savu zemi un jūs redzēsiet, ka pēc gadu desmitiem uz drupām pacelsies fabriku skusteņi, jūs redzēsiet, ka pa jūrām un upēm ienāks kuģi mūsu zemē un smagi aizies atpakaļ; jūs redzēsiet, ka uz straujiem upes dambjiem trokšņos dzirnavas; jūs redzēsiet, ka smagi līgs graudu pilnās druvas un dzīves impulsi sitīs strauji, darbīgi. Uz trūdiem ar divkāršu spēku atzels dzīvība. Atrāsiet brīvus visus tos, kuŗu rokas tagad kaist pēc darba un jūs redzēsiet, kā viņi stradās un kas izveidosies zem viņu roku spēka. Viņi salasis visus peļekos apputējušos akmentiņus gar ceļu malām un cels no tiem pili. Marmora nav mūsu zemē un ceļamā pils būs peleka, bet viņi nogludinās, nospodrinās katru akmentiņu un pils zaigos saulē, kā pelēks dārgakmens, kuŗš nav vests no tāļām, svešām zemēm, bet mūsu pašu zemē atrasts, atrasts tumšā nakfī.” — Tā runā mūsu biedris „inženiers Akmens”, kad debātes iedegās un runāts tiek par Latvijas atjaunošanu.

Apkārt čalo pēc ciņas noguris egļu mežs, mēneša sirpis spraucās augstāk gar mākoņiem, aizvienu dziļāk sniegos iegrimst mūsu tumšā būda.

Mēs klausāmies mūsu biedra vārdos un kā dzidrā kalna strauta mazgājamies viņa gaiša, specīgā valodā.

II.

Ir sirdis, kuŗas skumst ziemas vakaros, domājot nekad neizdomājamo domu par to, kas reiz bija. Šo siržu ipašniekiem svēts ir kāds mirklis, kuŗš nekad nevar izzust no atmiņas, pie kuŗa nonāk vienmēr — vai darbu strādājot, vai atmiņās klistot pa pagātni.

Kad kādreiz no mums uz mūžu šķirās miļš cilvēks, tad viņa pēdejie vārdi, pēdejas šķiršanās situācija tik spilgti iegriežas mūsu sirdīs, ka grūti nākās to aizmirst. Šis mirklis liek mums bieži izraudāties, un kad asaras izraudātas, sirdij klusi apspiesti raudāt.

Klusos, garos ziemas vakaros, kad ārā plosās vēji un joņo puteņi, visbiežāki mūsu jūtas nonāk pie šādiem mirkļiem un ar krēslas audiem vijas domi tikli. Katrs sikumiņš mūsos atdzivojas, mēs viņā iejūtamies un sērās un sāpēs pārdzivojam desmitām reizu vienu un to pašu: kas reiz bija.

Bet ir sirdis, kas vislielākos zaudejumos paliek lielas un stipras. Tās sirdie neraud klusos ziemas vakaros par to, kas reiz bija, — bet svētā lepnumā runā skaidru valodu, no kuŗas viegli un labi kļūst pat garām gāļejam svešiniekam.

Manam draugam dzīvo paziņas kādā mazā mājiņā netālu no ezera. Atvaļinājuma gadījumos mēs dažreiz noejam pie viņiem pavādit ziemas vakarus. Pie viņiem ir silti un klusi, un mēs dabonam dzert smaržīgu kumeliņu tēju. Priekš tiem labumiem, kas sagaida mūs maza mājiņā, tās desmit verstes, kas mums ietamas, nav itin nekas, ar prieku mēs viņas staigājam.

Tur mājiņā mūs sagaida laipna māmiņa un tēvs. Māmiņa ir vienmēr tirā, zili strīpainā priekšautā un gludi sasukātiem matiem. Tēvam vienmēr mutē kaļķīts ar izdrupušu malu. Viņu sejas ir miļas un uzņem viņi mūs kā savus bērņus. Tēvs sed jau pie plīts, krakšķina savu izdilušo kaļķīti un vientiesīgi, sirsniģi, uz mums neskatīdamies runā. Māmiņai teja, labi ievilkuses, stāv puķainā kannā uz plīts, un bieži gadas gaļa un kartupeļi cepešu krāsniņā.

Mēs runājam par šo, par to — par dienas notikumiem, par kaŗu, bet vienmēr mūsu sarunas nonāk pie vienas lietas, kas veciņiem vistuvāk stāv.

„Tagad jau ir pagājis vesels mēnesis no tā laika, — runā māte, — kad mūsu Arvids pēdejo reizi bija pie mums. Viņa rota, nākdama no rezerves uz pozīcijām, pāris dienas bij apmetusies kaut kur šeit tuvumā un viņš ieradās pie mums kādā vakarā negaidot. Mēs izprieģājamies par tikšanos, es pataisiju viņam mīkstu guļu, viņš labi izguleģas un otrā ritā spēģģs un jautrs

aizgāja. Pozīcijās, gāja vaļā kaujas un viņš un mēs zinājam, uz ko viņam jāiet. Es nezinu, kamdej es nevarēju asarām raudāt. Tāds, kā valgumiņš un tumšums man sagāja acis, — viņš to redzēja, noglāstīja mani un teica: „Neraudiet par mani!“ Tie ir viņa pēdejie vārdi. Viņš vel paskatījās, aplaida skatu apkārt un aizgāja. Ilgi es skatījos, kā aizbrida viņš pa sniegu, ar zaļganu somiņu pār pleciem. Man acis nav visai gaišas, bet šķītu, ka viņš pāra reizes atskatījās atpakaļ. Es pamāju ar roku — nezinu, vai redzēja, bet drīz viņš nogriezās un nebij vairs saredzams. Es ienācu istabā un tad mana sirds kļuva tāda smaga. Es nosēdos, lūk tur aiz gultas, un, kā tēvs neredz, izraudājos. Viņš ir mūsu jaunākais dēls un labs bija... vai cik labs bija!“

Pēc pāris dienām, lūk, Peters, — viņa rāda uz manu draugu, — paziņoja, ka Arvids kritis un kur aizvests.

„Es tiku sutīts uz Rīgu un atskrēju viņiem paziņot, lai atvieglotu gaidīšanu, jo Arvids to man pirms nāves lūdza,“ paskaidroja Pēteris.

„Arvids bij izvests diezgan tāli arī no pozīcijām. Mums šīs apkārtnes vietniņas un ceļi visi labi pazīstami, mūžu esam te nodzīvojuši. Man ienāca prātā, kā būtu, ja pārvestu uz dzimtskapiem? Un mēs skrejām un meklejām atļauju. To dabujām drīzi un braucām uz to vietu, kur viņam vajadzēja būt. Kad braucām tuvāk tai vietai, man kāds tā kā jautā vien: būs, vai nebūs? — Reizēm lokās un kustas kareivji, kā ko stradātu. Man sirds apstājas pukstēt, man katra minūte par stundu liekas. Kā braucām tuvāk, es redzu, mācītājs aiziet tur pa lauku. Man bija tad tā, ka vajadzētu spārnus, lai steigtos turp. Mēs skubinājam zirgu. Piebraucam un skrēju pie kapa. Liels kaps un viņa gul' rindā salikti kareivji. Raceju nav daudz un viņi no vienas puses jau aizmet kapu. Es lūdzu apstāties. Viņi paklausa. Es paklūpu uz dzeltenām smiltīm un skatos. Neredzu, nepazīstu. Es lūdzu mani ielaist kapā. Man sirds ir pilnīgi auksta, es liecos un skatos un viens itkā man teic: te vajaga būt mūsu Arvidam, jo citu kapu nav. Sejas kapā gulošiem visiem ir zilgani balas un dažiem viņas nav uzzināmas. Es skatos un meklēju un trešo no malas pazīstu par savu delu... Uz britiņu man kļuva tumšs priekš acīm, bet tad es saņemos. Es apskatīju vel un viņa sastingušā sejā pazīnu sava dela vaibstus, kuņģi bij auksti un nedzīvi, bet tomēr tik dzīvi un mīļi.

Es saņemos un teicu uz tēvu: „Nāc, Jāni, te ir mūsu dēls!“

Tēvs ielaidās kapā, bet labie raceji pacietīgi gaidīja.

Es jautāju racejiem: „Vai tas bij mācītājs?“

„Ja, tas bij kaŗa mācītājs un nosvētīja kritušos“, viņi atbildeja.

„Vai vedsim projām?“ tēvs jautāja.

„Es padomāju un teicu: nē, kas tie ir, kas te paliks? Tie ir viņa biedri, kopā cīnījušies, kopā miruši — lai arī guļ kopā braŗu kapā. Es svētīju dēlu mūŗa dusā un mēs kāpām ārā no kapa.

Un tad viņus aizbēra, tādus pat, kā cīņā bijuši, bez zarka, bez nekā.

Nogludināja lielo kapa kopu, uzspieda ar lāpstas kātu vairākus krustus un zemē iesprauda baltu koka krustu.

Es lūdzu uzrakstīt vārdus uz krusta. Daŗus viņi nezinaŗa, bet mana dēla vārdu uzrakstīja. Viņš krita par mūsu zemi, un uz to es ēsmu lepna, tas ir mans stiprums...

Vakarā mēs braucām atpakaļ uz savām mājām.

Un tur viņš tagad guļ. Vakar saņēmām viņa somiņu — zeķītes un pavalgs, ko aizejot devu līdz — viss vesels, nebij paguvīš lietot“...

— Es visu laiku skatījos šīs mātes sausas, degošās acīs un kļuŗu apskaidrots no viņas lielā, iekšējā dvēseles spēka. Viņa runāja vienkārši, — bez lepnuma, kas izskan vārdos, — bet viņas sirds valodā un degošā skatā bij neaizsniedzams svēts lepnums, no kuŗa viegla un gaiša kļūst sirds pat svešam gaŗām gājeŗam.

Un kad es pēc šiem ziemas vakariem, pavadītiem tur, nonāku pilsetā, tad sirdī man sagrabj svešs, atbaidošs saltums.

Es eju pa bulvāriem, skatos, kā lido sniega pārslas, un sirds man ir tukša. Es eju ļauŗu pilnos teatros un jūtos svešs tām jautribām un smiekliem. Es sēdu gaiša, siltā kafejnīcā un sirds man salst kā noklīdušam ceļiniekam aukstos ziemas vakaros.

Un garlaicība un tukšums mani moka, kad sēdu savā istabā.

Es domāju par ziemas vakariem, pavadītiem zemes būdā, kur tik daudz trūkumu, kur darbs tik grūts, bet cilvēki cēli un viens vienīgs skats silda sirdi.

Es domāju par mātes svēto valodu un lepno, degošo skatu.

1917. gada ziemā.

JAUNA GADA NAKTS.

„Taisni trīs gadus atpakaļ, vecgada vakarā, es pa šo ceļu braucu uz Jelgavu. Toreiz es biju trešās klases skolnieks. Ja kāds man tad teiktu, ka kādreiz būs tā kā tagad — es tam neticētu,“ — stāsta viens no maniem gadījuma ceļa biedriem.

Es skatos viņa jaunā sejiņā un mirdzošās bērna acīs un man top tā savādi, ka šis jaunais zēns, kuŗš nevarēja ticēt, ka reiz būs tā kā tagad, tomēr pieredzēja to, kam neviens neticeja. Es skatos viņa pelekā savārtītā mētelī un man nāk prātā, ka trīs gadus atpakaļ viņš pa šo ceļu brauca kā bērns ar naivu sirdi un skolnieka apģērbā.

„Toreiz mēs Jelgavā vecgada vakarā dedzinājām eglīti un man likās, ka visa pasaule ir apgaismota no sveču gaismas. Es biju savējo vidū un sirds man bij viegla, mierīga... Diez' ko šinī vakarā pieredzītie svešumā dara?..“ Viņam bij septiņpadsmit gadi un viņš runāja atklāti un no sirds.

Pirmā Ziemassvētku kaujas dienā viņu viegli ievainoja un viņš ar visu burzmu nokļuva Rīgā. Pēc pāra dienām brauca atpakaļ uz kaŗa lauku; Rīgā viņam nebij neviena, pie kā varētu Jauno gadu sagaidīt. Viņam bij biedris par diviem gadiem vecāks. Abi viņi brauca no slimnīcas un cērēja vēl šonakt nokļūt katris savā pulkā. Abi viņi bij sirsnīgi un mīļi viens pret otru. Vecākais nezina kamdēļ jauno sauca par dēlu.

Vacākais iztina no avizes lapas doniņu rupjas maizes, pārgrieza to uz divām nevienādām daļām, deva lielāko daļu jaunākam un sacīja:

„Nem, dēls, tev tājāks ceļš zem kājām!“ Līdz jaunākā pulkam bij verstis piecpadsmit; viņš nopietns paņēma maizes gabalu un nogremdēja dziļā mēteļa kabatā.

— Mēs šķiramies. Es aizgāju pa labi, viņš pa kreisi. Ātri man izzuda no skata divi peleki, uz priekšu salikuši stāvi, kuŗi ar somijam pār pleciem, smagi aizbrida pa dziļo sabraukto sniegu, meklēt savus pulkus, kuŗi Jauno gadu sagaidīja sniegā un salā.

Bija tumša, miglas piemirkuse veca gada nakts. Pielaidies sniegs gurkšķēja zem kājām. Pa izbraukta ceļa kāpām smagi

svaidījās sanitārautomobils. Vientuļa kukņa, ar kvēlojošām ogleņiem lēni ļodzīdamās virzījās uz pozīciju pusi.

Pēc pirmās Ziemassvētku kaujas mūsu brigade bij mazliet atvilkusies atpakaļ, lai sakārtotu sajauktos spēkus. Drīz es viņu atradu un iegāju štabā.

Uz štaba priekšnieka galda dega sašķiebusies, strikišiem sasieta, visas karavētras līdzdzivojuse lampa. Ieņemtās telpas vienā stūrī stāvēja maza appuškota eglīte.

Tepat netaļu arī strēlnieki gatavojās dedzināt eglīti. Pa priekšu mēs gājām pie viņiem. Tikai divas stundas atpakaļ viņi bij atnākuši šeit — bet tomēr nepiemirsa Jauna gada eglīti, jo Svētvakara eglītes laikā viņi gāja kaujā.

Gada maiņā, aizdedzām štaba otru eglīti. Ar dziestošām svecītēm, mēs klusi dziedājām: „Dusiet, jūs kaujas ērgļi!“... Un likās ka skaņas aizlidoja tālu pār baltiem klajumiem un glāstīja katru mīļu kāpu...

Daži mēs aizgājām uz kādu mūsu pulku, kuŗš vispēdējais bij iznācis no priekšējās līnijas.

Ta bija neliela blindaža, kuŗā mēs iegājām. Ap galdu sapiedušies sēdēja virsnieki, citi družmejas turpat kājās.

Uz galda bija maza, jau nodedzināta eglīte, bet arī, pie blindažas, sniegā bij otra, liela — kuŗa turpat bij dedzināta kopīgi ar strēlniekiem.

Daudzus no virsniekiem es vairs nepazīnu, tā bezmiega naktis un karstās kaujas tos bij pārvērtušas. Viņu apģērbi bij savārtīgi un vietumis saraustīti līdz apakšdrebēm. Viņi nebij izģerbušies un kā pienākas atgulušies 6 dienas un naktis no vietas un miegs lieca viņu galvas uz leju.

Bet visam nogurumam spīdēja cauri dzīvības un liela darba prieks. Drudzaini mirdzeja skati. Kāds rotas komandiers, visu laiku skuma par savas rotas varonīgiem kritušiem strēlniekiem.— Jauns kapitāns skatījās mazā spogulītī un teica: „Jau sarma matus stīgo!...“

Un viņi vareja būt vēl jautri: apsaldētās, aizsmakušās balsis nebeidza triekt un jokot.

Tepat vienam aizverās acis, bet viņš jautri pacēla galvu un smējas, runāja tālāk.

— Savāda, neizprotama bij šī karēivju cilts, kas sniegā un tumsā sagaidīja Jaunu gadu.

SMEJOŠIE STRĒLNIEKI.

Kad pēc vācu frontes pārraušanas kaujas viesulis Tīreļa purvos un „Ložmetēju kalnā“ plosījās tālāk, — es braucu uz pozīcijām.

Pie kāda pārsienamā punkta auto apstājās, un es gāju kājām tālāk uz priekšējām pozīcijām.

Bija vēls vakars un tālais horiconts grima tumsā. Šur tur uzlaidās pa raķetei; virs tumšā meža gaisā brīdī pamirdzēja, paplivoja un dzisdama lēni sedās atpakaļ. Skrejošo granātu švitras kā sarkani zibeņi pāršķēla tumšo debess malu un sprāgstot sārta šaltis kā ruda rūsa agrā rudens naktī sitās debesīs.

Pa ceļu nāca pretīm viegli ievainotie. Viņi bij noguruši un balstījās uz šautenēm vai nūjam. Veselākie palīdzēja vājākiem. Gadījās, ka ievainoto pulciņi ceļa malā atpūtās. No viņiem es dabūju zināt, ka šodien vācietis enerģiski uzbrucis — no plkst. 3—5 pēc pusdienas gāzis virsū viesuļa uguni, tā ka elpu atņemt bijis grūti. Sibīrieši stāstīja, ka kāds latviešu pulks viena rajonā pavirzījies uz priekšu un kad viņi ievainoti iznākuši no kaujas lauka, — tad ātrā gaitā gājis tālāk.

Tagad uzbrukuma viesuļa uguns bij pārgājuse, notika parastā apšaudīšanās.

Es nogriezos no Kalnciema šosejas un gāju pa meža ceļiem cerībā atrast mūsu 2. brigādes štabu. Bieži satīku latviešu strēlniekus un prasīju viņiem kur atrodas štabs, bet tie pa lielakai daļai bij no viena pulka un, izņemot savu pulku, nevienu citu nezināja. Un tad sākās lielā meklēšana. Nekas nav tik grūti, kā naktī pozīcijās atrast kaut kādu zināmu kaŗaspēka daļu. Ja kāds arī ko zinātu viņš parāda ar roku: uz to pusi un tā ir tukša skaņa naktī un tumsā. Nakošais rāda uz otru pusi un nekādas skaidrības nav. Bieži tie, kuŗus satiek, paši meklē savu pulku un ir vel lielākā neziņā, kā jūš. — Un tad nāca krievu rajons, no viņiem bij vel grūtāki kaut ko uzzināt, jo apkārtnē viņiem bij sveša un viņi nezināja nevienu vietas nosaukumu. Man bij apkārtnes ģeogrāfija galvā un es siki prašņāju pēc ceļiem un ievērojamākām vietām — bet pie skaidrības netiku.

Gāju tālāk uz labu laimi pēc nojautas, bet nojauta kaŗa laukā vij un es bez kādiem noteiktiem panākumiem nostaigāju līdz pusnaktij. Zuda katra cerība kautko atrast?— bija jāapmierinājas ar to, kur esi, kur pašreiz atrodies. Vel laimi izmēģinādams nogriezos pa kreisi purvā, bet atradu tur kādu krievu pulku, kuŗš bij dezorganizētā stāvoklī.

Es atnācu atpakaļ uz tuvāko rezervi un apstājos pie sibiriešiem. — Viņiem nebij pajumtes; nakšņoja satiksmes grāvī, zem klajas debess. Man piedāvāja vietu blindažā, pie virsniekiem, bet gribēju palikt pa nakti vienkāršo Sibīrijas strēlnieku vidū. Drīz pa visu garo satiksmes grāvi izpaudās ziņa, ka atnācis viesis no latviešiem, kuŗš nedabū rokā savējos un paliek te pa nakti. Ar lielu sirsnību viņi izturejās pret mani; kļuva neveikli no viņu viesmīlības. Dažās vietās grāvis bij plataks, tur kūra mazus ugunskurus un nosalušie cieti vilkās pie uguns. Arī man ierādīja vietu pie kāda ugunsкура. Divi jauni sibirieši neļāva izdzist ugunij un visu nakti vārija teju. Viņi ņēma kurināmo materiālu, kur vien tas bija dabūjams un plēsa malku ar durkļiem, skaldīja ar lāpstīņām. Ik brīžus staigāja sargs gar grāvja malu un nemitīgi apsauca, lai kurina uguni pēc iespējas mazāku. Par ugunsкуру bij pārvilkta brezenta sega, sūri, kodīgi dūmi ēda acis; bet neskatoties uz segu, uguns sārtums lauzās ārā un bieži nācās apdzēst vienīgo siltuma līdzekli — ugunsкуру.

Sibirieši nebija divas nakts gulejuši un kur atkrita, tur krāca. Visā garā grāvī plostījās liela miega rukoņa un krākšana.

Bija stiprs sals. Es sildīju seju pie vājas liesmas un neieņīgu visu nakti. Ap mūsu ugunsкуру velāk salastījās vairāki neguletāji un mēs runājām bez apņikas.

Mūsu uguntiņa neizdzisa, degunu vienmēr varēja apsildīt, lai gan citas miesas daļas sala. Bet tālāk grāvī jau labu laiku uguns-kuri bija apdzisuši un kurinatāji guleja. Vietvietums kāds itka pamodās, stiprā balsī kaut ko rūca, bet netika vaļā no miega valgiem, nevarēja uzmosties. Netālu no mums kāds piecelās, neziņā un apmulsumā skattījās uz visām pusēm, pamanīja mūsu uguni, atģīdās un nāca šurp. — Liels, pelēks kukums nāca pa tumšo grāvi uz uguns spīdumu. Viņš neko nerunāja, n'ēko neprasiņa, tik kāpa visiem pāri un nāca uz mums. Tas bij milzenis sibirietis, bet sals viņu bij nomācis. Viņš parcela man kāju pāri kā lielu linu bunti, aizsedza mani un pieplaka pie uguns. No sākuma viņš nerunāja, bet tikai krāca un grūda seju un rokas klāt pie uguns. Likās, viņš visu to uguni grib sevī savilkt, viņš to grib aprīt, lai tik taptu siltāki. Viņš ņēma kvelojašas ogles rokās un saberza. Ogles sadrupa viņa platās plaukstās un simtiem ma-

zas dzirksteles spīdās starp pirkstiem un krita zemē. — Un tad viņš atdarīja savu muti un sāka lamāties. Gŗūti bij zināt, ko viņš lamā — vai sevi, vai salu, vai savu likteni, — bet viņš ar ņielu azartu izskaitīja vairākas reizes visu bagāto Ieksikonu. Mums viņš neteica ne vārda, likās viņš mūs neredzēja. Viņš pakampa rokās divas degošas pagales un aizgāja pa tumšo grāvi atpakaļ. Tur bij palikušies daži iekuri un drīz viņš sapūta uguni. Un tad viņš plēsa malku, — plēsa ar lāpstu, ar zobiem. Kad liesma iededzās lielāka, viņš lika kājas virs uguns un turēja, kamēr zābaki sāka degt. Tad uzkarseja katliņā teju un ar vienu paņēmienu izdzēra pus katliņu. Un nolaidās pie ugunsкура un atkal iekrita miegā.

Visu nakti taustījās pa retumis vācu artilerija, bet uz rīta pusi saka dot stiprāki. Vairāki lādiņi pārskreja pār mūsu grāvi un aizdrāzās uz šosējas pusi.

Mazā gaismiņā piebrauca kukņas ar siltu zupu. Sargi uzmodināja gulošos un viņi skriešus devās ar saviem katliņiem pēc zupas. Nodaļnieks nesa mēteļa stūri porcijas — gaļas gabaliņus — un izdalīja katram pa vienam. Sākās ēšana.

Artilerija sāka ņaut aizvienu biežāki. Uz ceļa, netaļu no mūsu grāvja stāvēja vēl neaizbraukuse kukņa — granātas šķembele ķera viņu un nosita vāku.

Mēs gaidījām dienu.

Bija jau liela diena, kad es atvadījos no saviem naktsbiedriem — sibiriešiem un izgāju no grāvja, lai ietu meklēt mūsu štabu.

Vispirms es gāju no meža caur lauku uz šosēju — lielie ceļi aizvien ir gaišāki un pa viņiem ejot visu ko vieglāki var atrast. Man tīkas vasarā iet un braukt pa lieliem, saulē tvīkstošiem ceļiem, kuŗi uzņēm visus, tik daudz un dažādus ceļiniekus; man tīkas ziemā braukt pa sasalušiem lukstiem, kad asi pakavi cērt un sviez ledu gaisā. Šoreiz šosēja nav balta, mirdzoša, — viņa sabraukta kā savelts vadmalas audeklis un dažas svaigas dobes izcirstas viņā. Uz to pusi, kur es gribu iet, neskrien automobiļi, — viņi apstājas kaut kur tālāk atpakaļ, tikai gausi zirgi velk ratus ar audekla būdu un sarkanu krusta zīmi. Visi viņi uz to pusi brauc tukšā, bet atpakaļ nāk lēnāki, tad viņos guļ un sēd cilvēki.

Man īpatīkās viens bārdains braucējs un es iesēžos pie viņa ratos. Viņš runā īsta krievu izloksnē un viņā klausīties var ar patiku. Viņš izstāsta man visus savus radus un to, kur un kā dienējis, un kā braucis uz Rīgu. Viņš jau te esot labu laiciņu un diezgan noskatījies. Pavisam savāda zeme esot, nemaz nejutoties tā kā Krievijā. Viņam daudz darišanas bijušas ar latviešu strēlniekiem, viņš zin, kuŗš pulks kur un kā ir cīnījies. No sa-

kuma šitais vešanas darbs viņam esot pie sirds ķēries — viss kas esot jaredzot un jadzirdot, bet tagad pieradis, zina savu darbu un savus ceļus.

Tā mēs braucām un runājām. Viņš mīlīgi skubina zirgu un pastāvīgi rausta grožus.

Vācu artilērija nebeidza taustīt mūsu baterijas un paretums syiež šur tur, bez noteiktas ziņas, pa granātai. Un nelaime! Kādai granātai vajag skriet uz mūsu pusi. Viņa sprāgst tīrumā, soļus 50 no mums un viena šķembele nogāž mūsu zirgu. Viņš pārkrīt pār ilksi. Bārdainais braucējs lielā uztraukumā nolēc no ratu priekšās un piesteidzās pie zirga. Viņš nometas ceļos pie galvas, skatās mirušam lopiņam acīs un gļāsta purnu. Bet kritušam zirdziņam no cauršautām krūtīm, kā strūkla šķīst asinis un sūcās sabrauktā šosejas sniegā. Redzētais uz mani atstāja smagu iespaidu. Es steidzos tālāk.

Es nezinu, vai priekšā atradišu to, ko meklēju, jo man neviens nezin teikt, — bet jāiet ir un jāmeklē. Es tuvojos pozīcijām. Satieku vienu zengalieti, viņš izstāsta man, kur ir pulks un man paliek mierīgāki, ka es beidzot nokļušu kaut vienā no mūsu pulkiem. Atrodu un eju pie bataljona komandiera. Viņš ļoti aizņemts, jo katru brīdi jāgaida vācu uzbrukums; šinis dienās par viņiem nevar nevienu stundu galvot. Tepat netālu priekšā viņi sēd un gudro uzbrukuma plānus.

Laī vel reiz pārskatītu vācu pozīcijas, bataljona komandiers sasauc visus rotas komandierus un mēs izstaigājam pozīcijas pa labi un kreisi. Vācu artilērija saskaituses uz kādu zināmu vietu un sviēz smagos lādiņus vienu pakal otram.

Mēs ejam pa izbijušiem vācu satiksmes grāvjiem un reiz pa reizēm skatāmies pār malu uz vācu pozīciju pusi. Bet tad artilērija, vai redzējusi vai jutusi, sāk laist uz mūsu pusi. Lādiņi plīst tuvu un satiksmes grāvis pieplūst smirdošiem dūmiem. Mēs pagriežamies atpakaļ, bet artilērija dod viena došanās tik uz priekšu, pa gabaliņam uz priekšu. Kāds krievu stundenieks-novērotājs piespiedies pie grāvja sienas un nebaž galvu laukā. Garām ejot bataljona komandiers joko: „Ko tad tu tā nolaidies?“ — „Pužajut, Vaše Blagorodie“, atbild zaldatiņš. Mēs ejam atpakaļ un smejamies, ka mūsu pastaigāšanas deļ vācieši velti izšķieda dažus desmit lādiņus.

Kad atnācām atpakaļ mūsu rajonā, visas zīmes radīja, ka vācietis drīzi uzbruks. Nebij vaļas pusdienu est, bij jāgatavojās uz ienaidnieka saņemšanu. Rotu komandieri nogāja pie savām rotām un pavēlēja sagatavoties. Jaunais bataljona komandiers rīkojās uz viņām pusēm.

Divas lietas es ar savām acīm gribēju redzēt: kā vācieši uzbrūk un kā cīnās pretim latviešu strēlnieki. Tieši cīņas uguni es nekad nebiju bijis, bet tagad es gribēju būt.

Un ilgi nebij jāgaida. Negaiss pamazām savilkās, pirmās vētras šalkas izskreja caur mēžu, gaisā bij jutams lielas vētras tuvums.

Mūsu strēlnieki sagatavojās un gaidīja. Nostādīja ložmetejus, nostājās savās vietās.

Un mežs jau sāka drebēt, koki locities. Viesuļa uguns sakās plkst. 3 pēc pusdienas un viņa bij neiedomājama, kareivji viņu sauc par dubultviesuļa uguni, kuŗu pats Bavārijas Leopolds vērs pret mums. Tā bija stichija, kas nava aprakstāma, tik vienīgi izjūtama: gaisš šņac un rib itkā simtiem vilcienu tur brauktu, lust priedes un dažas ar visām saknēm tiek izrautas un sviestas gaisā; veseli granātu zalūti nāk, krit un plīst visās pusēs, nedzird vairs atsevišķas švikstoņas un rūkoņas gaisā, viss sajūk lielā haosā un dārd zeme un debess; granāta izposta visu, kas ceļā gadās un sprāgstot sviez melnus zemes mākoņus un akmeņus kā vulkāna rikle gaisos. Virs priežu galotnēm sprāgst šrapneļi un sej lodes uz zemi, mūsu baterijas sit pretim un nepieradušam plīst ausis, reibst galva; no dūmiem top tumšs un liekas saule aptumšojusēs, liekas, saule ir norauta no debesīm un iesviesta tumšā aizā, no kuŗas nekad vairs neuzausīs.

Un tad es redzēju to, ko es vismazāk cerēju redzēt; — caur dūmiem es tajā elles uguni redzēju, ka cilvēki smejas: vesela rinda drošu seju skatījās uz ienaidnieka pusi un smējās.

Daudzi no viņiem teica: „Frici, nāc šurp! Tad redzēs, kas bus!... Lai tik panāk, ko šis latviešiem izdaris! Blēņas!“ Runāja un smējās un turēja šauteni gatavu. — Tiesa, bailes nav, jo nevar ne par ko domāt, bet smieties ar ir grūti, — kas smejas — tā ir pārdroša varoņu cilts.

Un virsnieki, viņi nestāveja ne blindāžās, nē grāvī — viņi staigāja pa klaju lauku, gar grāvja malu. Viens virsnieks visu laiku turēja lielu angļu kalķi mutē un mierīgi staigāja gar grāvja malu. Bataljona komandiers, virsl. Kluge neapmierinājās ar savu rajonu vien, viņš aizskreja pa klaju lauku uz krievu pusi, lai ar tiem sarunātos un norunātu kā tureties; ļoti bieži sasita telefonus un nebij nekādas satiksmes. Te viņš bij pie telefona, te pie rotām. Komanda bij grūti dzirdama. Es staigāju pa āru, bet kad ausis par daudz sāka dukt, iegāju vieglā blindāžā — sanitāru punktā. Iveda divus smagi kontuzētus virsniekus. Nāves bālums bij viņu sejas un viņi prasīja dzert un ja nav ūdens, lai

dod sniegu. Viņiem iedeva aukstu teju, uzlika uz nestuvēm un aiznesa pārsienamā punktā. Un arī plosījās negaiss vēl niknāki. Viena granāta norāva sanitāru blindāžai stūri un izgāza logus. Es izgāju atkal laukā. Viesuļa uguns jau plosījās divas stundas un strēlnieki stāvēja savās vietās. Vācieši iznāca no ierakumiem un no metās ķēdē. Krievi savā rajonā sāka nekārtība pa mežu bēgt, bet mūsu strēlnieki tos atdzina atpakaļ. Vāciešu ķēde pakustējās uz priekšu, bet drīz atgāja atpakaļ — un negaiss turpinājās. Daži ladiņi bij pildīti ar gāzēm — biezi dzeltenī dūmi ilgi klīda pa zemi. Vēlāk viss gaiss oda pēc sēra un dažādām nepazīstamām smakām.

Un visā tajā chaosā dzīvoja un darbojās cilvēki. Telefonisti uz vietas izlaboja pārrautās telefona drātis, sanitāri nesa ārā ievainotos, kaut zeme ar debesīm griezās kopā. No nervu sastīgojuma vēlāk sejas visiem kļuva bālākas un drudzainākas, — bet visi droši stāvēja savās vietās un skatījās uz ienaidnieka pusi.

Kaņavīra svēts likums ir, pie katra tuva sprādziena likties pie zemes. Vienreiz man blakus gadījās virsnieks, ar lielo kaļķi.

Beidzamās minūtēs es neredzēju vairs bataljona komandieri, viņš aizskrēja uz otru galu, lai personīgi dotu pavēles. Atnāca ziņa: bataljona komandiers smagi ievainots un sanitāri ar pārsienamiem līdzekļiem aizskrēja uz to pusi. Vairāk es viņa neredzēju un par ievainojumu tuvāk neko nedabuju zināt. Pārējie virsnieki rīkojās tālāk. Vācu dzīvais spēks vēl uzbrukumā nēnāca, tik artilērija strādāja.

Tad kāda granāta man krita gluži tuvu un mani apdullināja. Es beidzot iedomājos, ka man nav šautenes un es esmu šajā dramā tikai novērotājs — skatītājs, ne aktīvs līdzdarbinieks — un pirmo reizi pa visu viesuļa uguns laiku es iedomājos, ka taisni šodien man nomirt negribas. Vilkos ārā, bet arī uz ceļa nebij drošības, — dažas verstis no vietas tas tika apšaudīts. Labi aizmugurē, pulka štābā — vācu granāta kontuzēja pulkvedi Vācieti un nogalināja pulka adjutantu, praporščiku Neuburgu.

Uz ceļa granāta atkal mani apsita ar sasalušām zemēm un ledus gabaliem. Spēki tomēr nezuda un es nokļuvu līdz Puriškeviča tējnīcai un pārsienamam punktam. Tur mani apskatīja ārsts un es tēti brīdi atpūtos. Vēlā vakarā mani uzņēma sanitārautomobilis un atveda Rīgā.

Krievu artilērija no savas puses grāva nemitīgi, un savās vietās stāvēja mūsu dzīvais spēks.

1917. g. janvāri.

PA KAUJAS LAUKU.

Es kldu, kā nomaldījies pa sniegainiem klajumiem. Sirds man bija smagu jūtu pilna no redzētām dažādībām un asiem iespaidiem. Lauks bija iztīrīts, varēja likt soli pār Kurzemes robežu... bet priekšā aizvienu, aizvienu vel postījās negaiss. Virs galvas, pie ziemas debesīm grāva lielgabalu negaiss; nakts bij tumša, vētraina — un visa tālā — puteni un tumsā titā debesu mala drebēja cīņas troksnī.

Klusēja, pēc cīņas nogurušie — baltie sniega klajumi un tukšās, pussagrautās zemes būdas. Nāve un uzvara bija gājušas pār šiem laukiem; uz sniega gulēja nāves faustie. Pa klušo klajumu kustējās sanitāri un uzlastīja kritušos.

Pie kādas būdas, vējā plandījās balts karogs ar sarkanu krusta zīmi; tur klusi piebrauca sanitārrati un pieveda ievainotos. Tie bija jauni salauzīti stāvi, kuņģi tikko bija parcietuši smago kauju. Visa zemā māja, piebūvītes un pagalmi bija pilni ar gulošiem un sedošiem bāliem cilvēkiem. Viņi tinās savārtītos saplēstos mēteļos un pacietīgi gaidīja savu kārtu. Tur iekšā, sen miegu neredzējuši — strādāja ārsti un ievainotie no viņiem gaidīja, lai atdod spēku, kā var kājās celties un iet, staigāt kā agrāk; viņi gaidīja, lai atņem sāpes, kuņas lauza locekļus un brīžiem aukstiem kalsniem nāves pirkstiem skāra sirdi. Grūti ievainotie gulēja uz nestuvēm un viņu nogurušās acis skatījās tumšās debesīs. Vējš dzina palso sniegu pa lauku un sīki, asi gaudīņi, kā smiltis sitās viņu plati ieplēstās acu skropstās.

Ievainotiem slāpa un viņus gādīgi un rūpīgi ar ūdens krūzi rokā apstaigāja mūsu pulku kara mācītājs. Viņš bija noguris no pārdzīvotā un negulētām naktīm. Balss skanēja klusi, kā kautko baidīdamās traucēt, traucēt kautko lielu, — atbaidošu, nelūgtu, bet nenovēršamu.

Jauns kareivis, atspirdzis no ūdens malka — izsaucās — „Jūs mani pozīcijās iesvētījāt!“ — un viņa gaišais skats raudzījās zvaigznēs un likās viņam nebij ne sāpju, ne naida vairs.

Es atstāju māju ar sarkano krusta zīmi un aizgāju nakts tumsā uz to pusi, kur pie tumšās debess malas šķīlās spoži zibīņi.

Šajā naktī es redzēju visu to, kas vienkāršā parastā naktī nav redzams, kas ir izņēmums, kuŗš piemīt retiem, sevišķi retiem

mirkļiem. — Es redzēju lielus dzīves un cilvēka dvēseles ekstrēmumus: šausmas, ciešanas un neaptveramu uzvaras prieku. Dzija tumša aiza atrodas starp šiem kontrastiem: uz viena krasta stāv, sāpēs saviebtu seju, šausmas un ciešanas, — uz otra — jaunības bezbēdībā un spēkā gavīlejošs uzvaras prieks. Tas prieks skan caur sāpēm un tāds prieks ir liels. Cik maza vajadzīgā darba alga, par lielu cilvēka darbu — lai viņš aizmirst grūtumu un dzīvo sava darba atziņā. Tie tūkstoši, kuņģus es šo nakti redzēju — dzīvoja un stiprinājās no sava darba augļiem.

Bieži es nogriežos no lieliem ceļiem un eju pa maziem, iebrauktiem meža ceļiem. Es satieku pa ceļam daudz pelēkus cilvēkus, kuņģi ir tādi pat, kā tie pie mājas ar sarkano krusta zīmi, kā tie tur priekšā, kur plosās cīņas negaiss. Visi viņi vienādi, visi viena darba locekļi.

— Es kļīstu tālāk un klausos, ko runā cilvēku sirdis šajā naktī. Nakts sakausejusi un nogludinājusi ārējas konturas; ar nakts noslēpuma segu aplātās atsevišķas dzīves un šis noslēpums jo vairāk atver durvis sajūtu pasaulei. — Kā sniega pārslas, kā atrautas vēja nestas lapas aizslid skatam atsevišķas dzīves, — viņas sīcīņas, maziņas lielā visumā, bet lielas un pilnīgas katra pa sevi. Nevaldāmā tieksmē gribas ņemt dalību katrā šajā dzīvē, klausīties katra sirds valodu: — Ko domā jauneklis, kuņģis iznāk no cīņas lauka ar salaustu roku, ko domā tas, kuņģis cīņā pazaudējis daļu no savas gaismas? Noteiktā panoramā viņam slid garām ainas no tās dzīves, kuņa stāv ārpus kuņa, pie kuņas viņš ar daudz saitēm siets, kuņa viņam ir savs noteikts stāvoklis, ko cits neviens nevar pildīt. Viņš tagad ārēji pārversts, kā jūtas viņš tagad šajā stāvoklī? — Kādā ironija! — viņš saka: „viena acs vairāk vai mazāk, viena roka bijusi nebijusi, — nezin, kā nu mūsu rotai tur klājas, kad tik varētu iztūret...“ Lūk, ko domā viņš salausts iznākdams no kaujas lauka. Lūk, kā kaujas drudzis pārrada cilvēka sajūtas, cilvēka dvēseli.

... Daudz atsevišķas dzīves, kā uguntiņas pamirdz tumšā naktī, — daudz atsevišķas sirdis un katrai sava valoda...

— Bet gaisā švikst un sprāgst — sviest turpu un nes atpakaļ iznīcību tērauda mašīnas. Lielā chaosā ir savs ritmis, sava saskaņa; — kaņķalaukā mašīnām un manevrējošām dzīvām spēkam jābūt saskaņā, viņiem tumsā jāzin savi ceļi.

Ne miega. ne miera šajā naktī — viss kustas, viss rit, viss cits caur citu jaucas.

Es kļīstu tālāk pa izbrauktiem ceļiem un izmaistiem sniegiem. Ložmetēju kalnā, 1917. g. janvārī.

PĒDĒJĀIS VĀRDS.

Pirms ciņas mēs uzrakstījām uz atsevišķas papīra lapiņas savu piederīgo adreses un atstājām pie sevis. Savā starpā norunājām, ka tie, kuņi paliks dzīvi, paņems no kritušiem adreses un paziņos piederīgiem. Mēs pašreiz uzbrukumā negājām, bet sedzām uzbrukumu kādam citam mūsu pulkam. Šāvam no ierakumiem caur maziem lodziņiem un pār mums, pār valni gāja uzbrukošais pulks. Dzīva uguns nāca no vācu puses, lai gan mēs stipri to atturējām. Agrāk to nekad nevarēja iedomāties, ka pie visa tā varēs pierast, — pie tā, kas jāpieredz un jāizcieš kaujās. Tu pieplacis pie vaļņa šauji kā apstulbis bez apstājas pa mazo lodziņu. Šauj un centies izlaist pēc iespējas vairāk lodes. Un apkārt tev un pār tevi kā kūleņi veļas uzbrukumā ejošie. Vieni pārlec pār valni un tūliņ noliekas zemē ķēdē — citi vaidedami krīt atpakaļ, citi klusu, bez vaida nokrīt, citi paliek turpat uz ierakumu vaļņa. Nāk nākošais, norauj zemē to, kas palicis uz vaļņa un rāpjas augšā, viņa vietā. Bet atkrīt atpakaļ un noveļas uz biedra liķa. Nāk, trešais pāri pa diviem kritušiem un „laimīgi“ nokrīt aiz vaļņa otrā pusē. Laimīgi nokrīt, bet vai tāju viņš ies? Aizejošā ķēdē paliek aizvien retāka.

Mēs šaujām kā briesmīgos murgos, kuņus nevar saprast un izskaidrot cilvēka prāts. Sakarst šautenes stobrs, nogurst rokas — bet nedomājam par to — neprātīgs ekstazs karsē vaigus un locekļi mechaniski strāda.

Blakus biedrs pēkšņi saļimst pie zemes un krītot skaidri izsaucās: „Adrese cepurē!“... Tad nomirst. Pēdējā doma, pēdējais vārds uz nāves sliegšņa: „Adrese cepurē“. Un, likas, viņš jau nomiris to vārdu sauca: tas nāca kā no citas pasaules, ne no cilvēka krūtīm, kuņam lode izgājusi caur galvu. Un es redzēju viņu, kad tas, pieplacis pie vaļņa steidzīgi pielādēja un izšāva. Skats viņam bij draudzains, izklaidīgs... Vai viņš domāja par ienaidnieku, vai par adresi cepurē? Cik viņam mīļa un tuva bij tā adrese, neteica vairs viņa dzisušais skats. Šautene iekārusies lodziņā noliecās ar rezgali pār viņu — viņš bij miris.

Nodaļnieks pacēla viņa cepuri: „Paņemsim adresi un aizrakstīsim“, un, adresi izlasījis, bāza salocīto lapiņu sev blūzes ka-

batā. Nebij viņš atņēmis roku no krūtīm, kad nokrita un aizgāja turpat, kur pirmais biedrs: lode izskrēja caur krūtīm. Trešais biedrs izņēma adresi no nodaļnieka kabatas — tur bij vēl otra, tik kritot viņš par to neka neteica. Trešais biedrs noglabāja abas adreses pie savas, stājās pie lodziņa un šāva taļak. Nebij vaļas gausties un raudāt.

Un tad šāva atkal artilērija... Kad mēs gājām uzbrukumā, troksni drebeja viss gaiss no zemes līdz debesīm. Visšausmīgākais ir tas, ka jāgaida katrā minūtē, ka lādiņš tev uzkritīs virsū. Tur nedomā par izglābšanos — tur gaida, kad pienāks tava reize, kad tevi nosūtīs. Tās necilvēcīgās gaidas ir visbriesmīgākās, tās liek nosirmot cilvēkam, tās saplēš nervus. Tās ir dzīves traģēdijas credo.

Un tāpat kā agrāk spīdēja saule. Kaut kur tālu bij pilsēta. Riteja pajūgi, čīkstēja tramvaji, staigāja cilvēki. Dzīve neapturami gāja uz priekšu. Cilvēki dzīvoja, ēda, gāja darba un izpriecās. Arī te bij dzīves ritums, tikai vēstures rats stiprāki piespieda — apkārt gulēja saraustīti cilvēku liķi. Ne pilsētas ritums — pekles orķestrs plesa ausis. Dzīva negrozāmā dinamika tautu nākotne...

KRITUŠO PIEMIŅAI.

Ja jūs kādreiz brauksiet pa tām šosējām un ceļiem, kur karš ir pāri gājis, tad jūsu skats atdursies uz daudzām kapsešām. Viņas pa lielākai daļai ir uzkalniņos un ceļa malās. Dažas no šīm kapsešām ir bez sētas un apstādījumiem. Ap dažām ir rupīga dzeloņdrašu sēta un augsni koka vārti ar krustu virsū; ap dažām apstādītas eglītes. Bet krusts ir pie katra kapa. Dažā kapseša krustu ir daudz — pa šimtam un vairāk. Ir kapsešas ar dažiem desmit krustiem, ir arī pa vienam krustam smilšu paugurā.

No Dzintarjužas līdz tālam Daugavas ielokam — šajos kapos dus latviešu strēlnieki.

Šodien pagāja gads no pirmās latviešu cīņas. Taisni gadu atpakaļ Daugavgrivas latviešu strēlnieku bataljons gāja kaujas kristībās un nesa pirmos upurus. Brāļu kapos, Rīgā, starp baltiem koka krustiem uz akmeņa pakājes stāv trīs čuguna krusti — zem tiem gul' trīs pirmie kritušie strēlnieki: Jēkabs Timms, An-Andrējs Stūris un Jānis Gavēnis. Gada laikā ir stipri pieauguši mūsu brāļu kapi Rīgā — bet viņi ir arī pozīcijas, viņi ir kaujas laukā no Dzintarjužas līdz tālam Daugavas ielokam. Kas nesniedza Rīgu, tas dus tur. Dzied vēji eglēs uz Kurzemes un Vidzemes robežas, šķīn lodes zarus un noņēmet zemē, — bet kritušie dus mūža mierā. Iet sāpes, vaidi un lāsti pār zemi — tos nedzird kritušie. Ir nolikts ierocis, ir miris naidis un ilgas — dzīves skaistie sapņi. Nekas nav vajadzīgs, — kas bijis, pagājis.

Atceros, man jūsmīgi un izklaidīgi rakstīja no ceļa kāds biedris — brīvprātīgais, aizbraucot agrā pavasarī uz kaļu: „Mums aizejot skan muzika. No logiem krit ziedi. Kā strauta plūdums, slīd līdzī pavadītāji. Mēs aizejam ar ziedu pie cepures, mēs, jaunie latviešu strēlnieki. No burzmas iznāk meitene un pasniedz man ziedus — tulpes un nacises un ātri pazūd burzmā atkal. Pat pateikties nepaguvu. Sveša meitene. Tik tikko redzēju: bāla sapņu sejiņa, divas bizītes, un acis — divas vijolītes sniegā uzplaukukušas... Es mīlu tavas puķes, kā savas tautas skaisto dvēseli. Pie stacijas vēl redzēju meiteni un prātā iesitās: nekad vairs neredzēšu. Un mātes valgu skatu redzēju — tas sāj visvairāk.

Eh! Kara vilciens rauj mūs tuvāk mērķim. Sakarsuša rokā man ziedi lēni vist un prātā nāk: vairs neredzešu. Plūst, dziesmas, sajūsmā. Gavilē stacijās, plivo mutautiņi... Mēs braucām tuvāk mērķim, mēs, latvju strēlnieki!“

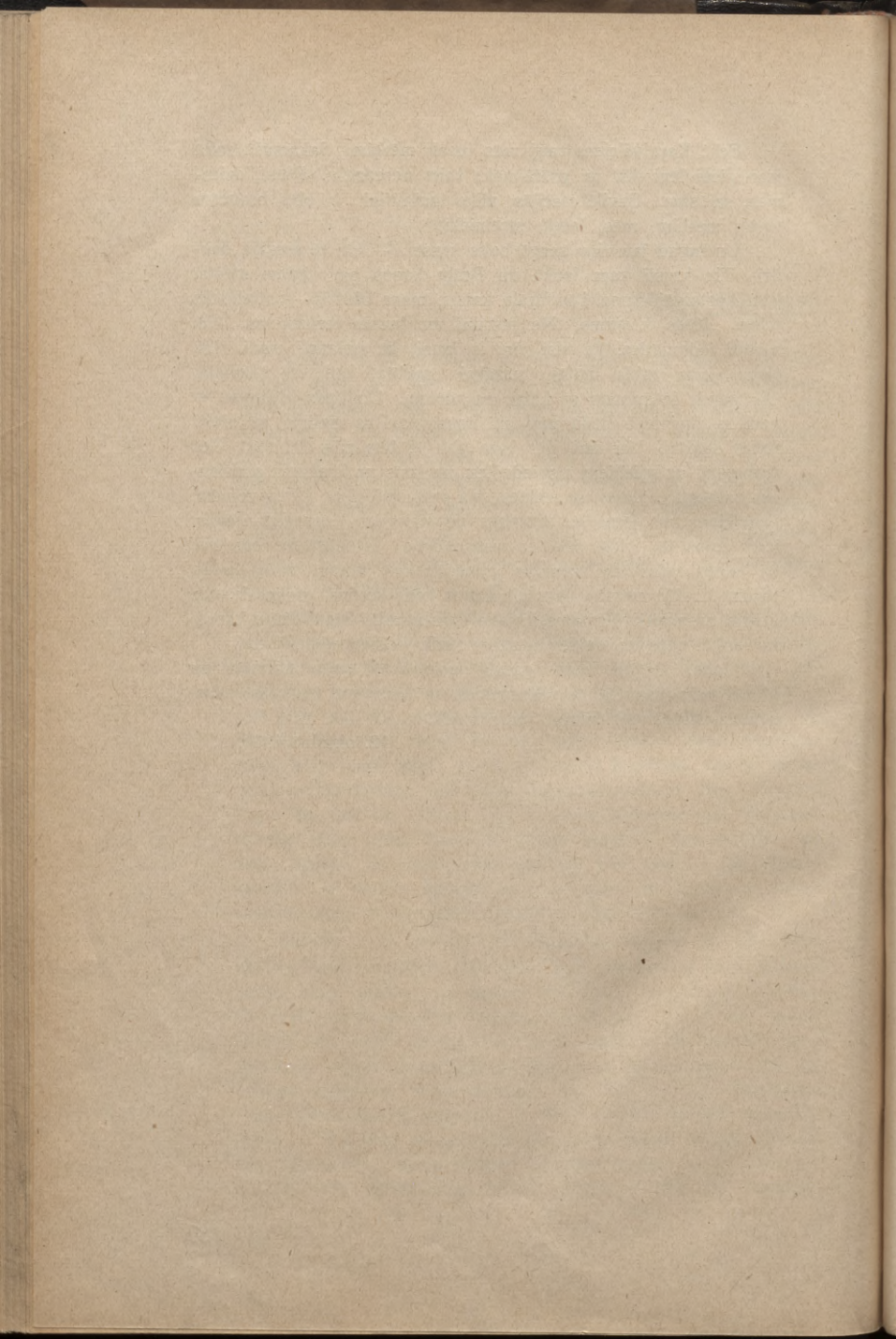
Un tagad jau viņu sargā balts krusts. — Un tā aizgāja dauzdi. Tie krusti kara laukā un Braļu kapos par viņiem stāta.

Apstaigājot pozīcijās Braļu kapos, mans biedris — strēlnieks teica: „Kāds klusums. Ne putniņš uz krusta neuzmetas. Cik savādi iedomāties, ka visi viņi ir jauni, kā nolausti ziedi. Un visus viņus gaida mājas, mazākais gaidīja, kād vēl nezināja. Cik daudz ir aprakts ar katru no viņiem. Un kāds klusums — neviena tuvinieka pēda nav pie kapa, neviens ziediņš tuvinieku rokas stādīts. Vai zini, pēc kara gan te būs cita dzīvība! Ies sirmgalvji uz spieķiem atspiedušies, un lasis uz krustiem apdzisušos uzrakstus. Lasis un meklēs. Kā svētceļnieki no tālām zemēm. Daudziem būs jāmeklē. Parnāks no Krievijas Kurzemes bēglis, ieies izpostītā, tukšā setā un vissvešākais, vissāpīgākais būs taš, ka nebūs vairs tās spēcīgās jaunās rokas, kuŗas valdīja arklu tirumā... Un meklēs, nāks pie katras kapa kopīņas, nolieksies pie krusta un skatīs. Protams, lielāko daļu atradis Rīgā, Braļu kapos, bet arī te nāks un meklēs ar sāpju sirdi, kā svētceļnieki...“

Gads. Pagājis vesels gads. Dusiet svēti kaujas kalniņos un klusā meža kapsētā. Uz Kurzemes un Vidzemes robežas, cauršautas egles, vēji himnu jums dzied.

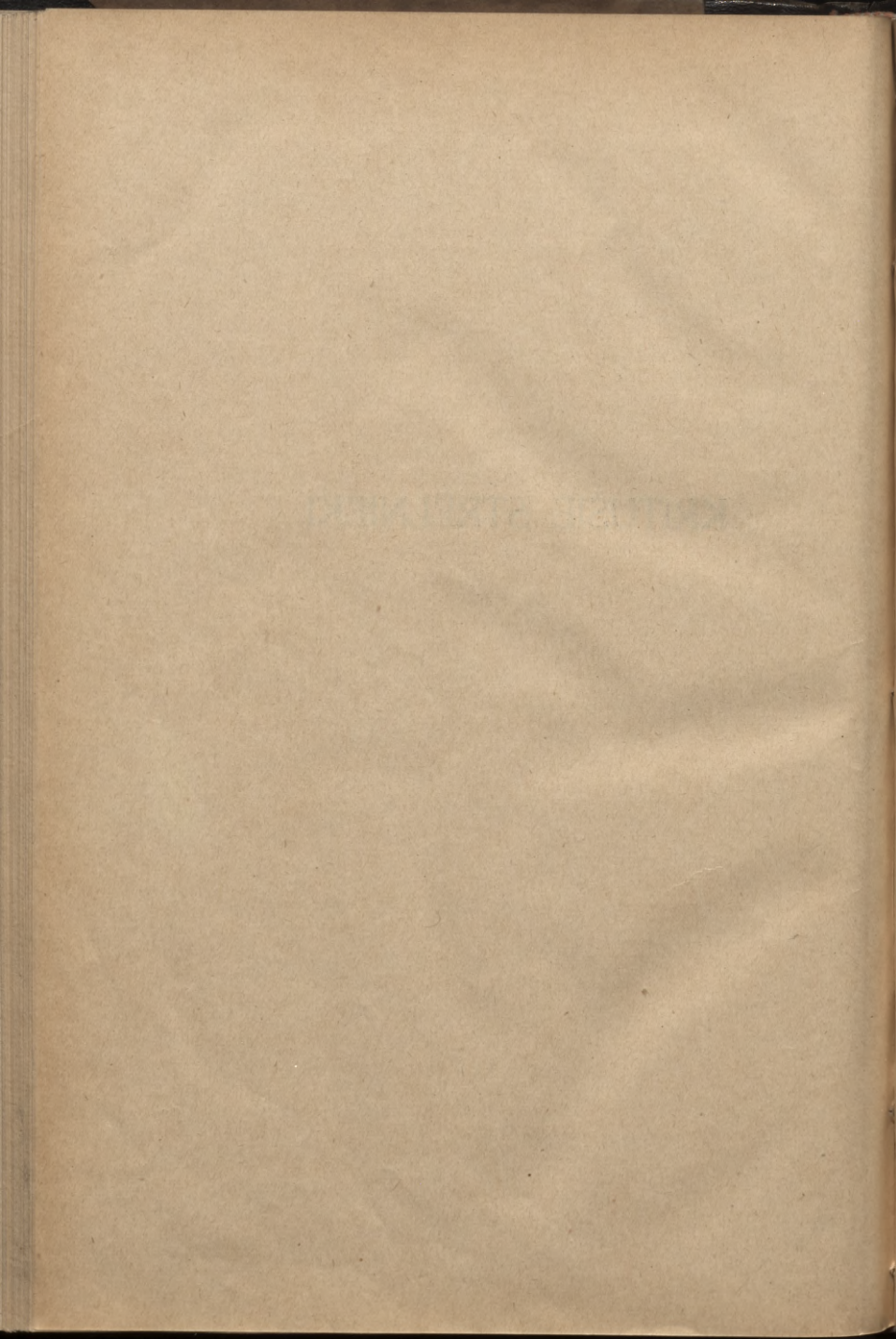
12. oktobrī 1916. g.

KRITUŠIE STRĒLNIEKI.

KRITUŠIE STRĒLNIEKI, KUŅI APGLABĀTI RIGĀ, BRĀĻU KAPOS. *)

Kritušā uzvārds un vārds	Kad apglabāts Brāļu kapos	Kritušā uzvārds un vārds	Kad apglabāts Brāļu kapos
Altroks, Zano.	26. X. 1915. g.	Andersons, Juris.	2. VIII. 1917. g.
Anstrengs, Eduards.	5. XII. 1915. g.	Auza, Gustavs.	18. VIII. 1917. g.
Aukstputns, Jānis.	18. II. 1916. g.		
Avotiņš, Mārtiņš.	14. III. 1916. g.	Buteniks, Juris.	19. X. 1915. g.
Abels, Kārlis.	22. III. 1916. g.	Beirots, Eduards.	26. X. 1915. g.
Adermanis, Kārlis.	22. III. 1916. g.	Berziņš, Dāvids.	31. X. 1915. g.
Annus, Mārtiņš.	22. VI. 1916. g.	Boigals, Alberts.	9. I. 1916. g.
Akmens, Jānis.	8. VII. 1916. g.	Bavtris, Antons.	9. III. 1916. g.
Abols, Kristaps.	8. VII. 1916. g.	Brachmans, Roberts.	17. III. 1916. g.
Avotnieks, Jekabs.	9. VII. 1916. g.	Bāliņš, Jānis.	26. III. 1916. g.
Asažs.	9. VII. 1916. g.	Berziņš, Kārlis.	12. IV. 1916. g.
Asmins, Kārlis.	22. IX. 1916. g.	Bauermans, Boris.	12. IV. 1916. g.
Avotiņš, Teodors-Arvids.		Birons, Jānis.	23. IV. 1916. g.
	24. IX. 1916. g.	Bogdanovs, Ivars.	27. IV. 1916. g.
Antīņš, Kārlis.	28. IX. 1916. g.	Blūms, Ansis.	14. V. 1916. g.
Adamsons, Roberts.	28. IX. 1916. g.	Bodnieks, Aleksandrs.	28. V. 1916. g.
Adersons, Augusts.	10. XII. 1916. g.	Blūms, Augusts.	15. VI. 1916. g.
Ažaks, Frīdrihs.	22. XII. 1916. g.	Baumans, Vilis.	15. VI. 1916. g.
Apinis, Peters.	3. I. 1917. g.	Blusmans, Jānis.	25. VI. 1916. g.
Apsīts, Jēkabs.	11. I. 1917. g.	Budovičs, Jānis.	29. VI. 1916. g.
Adlers, Jānis.	11. I. 1917. g.	Birkāns, Zānis.	6. VII. 1916. g.
Andersons, Jekabs.	21. I. 1917. g.	Baude, Mārtiņš.	6. VII. 1916. g.
Avotiņš, Jānis.	18. I. 1917. g.	Bailis, Kārlis.	6. VII. 1916. g.
Asjutins, Emiljans.	18. I. 1917. g.	Berziņš, Kārlis.	8. VII. 1916. g.
Auslands, Jurijs.	25. I. 1917. g.	Beržānskis, Jānis.	8. VII. 1916. g.
Avotiņš, Kārlis.	18. III. 1917. g.	Blumentāls, Vilhelms.	
Arājs, Krišjāns.	15. IV. 1917. g.		11. VII. 1916. g.
Akmens, Ernests.	22. IV. 1917. g.	Brucers, Otto.	22. VII. 1916. g.
Asne, Frīdrihs.	6. V. 1917. g.	Bortkevičs, Adolfs.	14. VIII. 1916. g.
Aboliņš, Nikolajs.	27. V. 1917. g.	Brakmans, Jānis.	30. VIII. 1916. g.
Akmeņkalns, Miķelis.	9. VI. 1917. g.	Braunfelds, Alberts.	17. IX. 1916. g.
Alksne, Jānis.	22. VI. 1917. g.	Birkāns, Mārtiņš.	5. X. 1916. g.
Andersons, Jānis.	14. VII. 1917. g.	Betmans, Kārlis.	8. X. 1916. g.

*) Kritušo strēlnieku saraksts ņemts no Brāļu kapu komitejas arhīva. Sarakstā nav atzīmes, kurā pulkā katrs kritušais strēlnieks dienējis, bet pilnīgāki dati par kritušiem nekā nav uzglabājušies. Dāzīm kritušiem sarakstā nav atzīmēti arī vārdi.

- Bombis, Kārlis. 18. X. 1916. g.
 Bauga, Rudolfs. 29. X. 1916. g.
 Berziņš, Pēters. 2. XI. 1916. g.
 Babiets, Krišs. 28. XI. 1916. g.
 Berziņš, Niklas. 28. XI. 1916. g.
 Bergmans, Arvids. 15. XII. 1916. g.
 Bimdže, Leontijs. 28. XII. 1916. g.
 Briediņš, Alberts. 28. XII. 1916. g.
 Birns, Gotfrids. 28. XII. 1916. g.
 Bogsbergs, Arvids. 28. XII. 1916. g.
 Buivits, Fricis. 31. XII. 1916. g.
 Beikmans, Julius. 31. XII. 1916. g.
 Baltiņš, Voldemārs. 31. XII. 1916. g.
 Barons, Jānis. 3. I. 1917. g.
 Briņķis, Žanis. 3. I. 1917. g.
 Berziņš, Jānis. 3. I. 1917. g.
 Blums, Fricis. 5. I. 1917. g.
 Baumans, Andrijs. 11. I. 1917. g.
 Berziņš, Jāzeps. 11. I. 1917. g.
 Bumans, Pēters. 11. I. 1917. g.
 Buš, Fricis. 11. I. 1917. g.
 Barkovs, Savelijs. 18. I. 1917. g.
 Bautmans, Pēters. 18. I. 1917. g.
 Balots, Roberts. 18. I. 1917. g.
 Berziņš, Aleksandrs. 25. I. 1917. g.
 Bergs, Alfrēds. 25. I. 1917. g.
 Bruders, Aleksejs. 25. I. 1917. g.
 Brudgans, Ivans. 25. I. 1917. g.
 Berziņš, Gustavs. 28. I. 1917. g.
 Berziņš, Jānis. 28. I. 1917. g.
 Buks, Fricis. 28. I. 1917. g.
 Bedris, Gustavs. 28. I. 1917. g.
 Bachmans, Oskars. 28. I. 1917. g.
 Brants, Voldemārs. 8. II. 1917. g.
 Blaušteins, Kārlis. 4. III. 1917. g.
 Berziņš, Voldemārs. 25. IV. 1917. g.
 Berziņš, Jānis. 1. V. 1917. g.
 Blumbergs, Žanis. 8. V. 1917. g.
 Balodis, Pēters. 8. V. 1917. g.
 Berziņš, Jānis. 15. V. 1917. g.
 Balodis, Alberts. 22. V. 1917. g.
 Bicans, Jānis. 29. V. 1917. g.
 Balodis, Kārlis. 2. VI. 1917. g.
 Brachmans, Fricis. 7. VI. 1917. g.
 Bertulsons, Jekabs. 27. VI. 1917. g.
 Berziņš, Arvids. 14. VII. 1917. g.
 Balodis, Pēters. 29. VII. 1917. g.
 Bočs, Jānis. 4. VIII. 1917. g.
 Brauge, Kārlis. 4. VIII. 1917. g.
 Barviks, Alfrēds. 7. VIII. 1917. g.
 Brachamanis, Fricis. 7. VIII. 1917. g.
 Cinils, Aleksandrs. 22. XI. 1915. g.
 Celms, Žanis. 22. III. 1916. g.
 Celmiņš, Ernests. 12. IV. 1916. g.
 Cielavs, Jānis. 25. VI. 1916. g.
 Cunce, Kārlis. 8. VII. 1916. g.
 Ciruls, Vilis. 31. XII. 1916. g.
 Celms, Ansis. 3. I. 1917. g.
 Calits, Peters. 10. I. 1917. g.
 Cirkuls, Ernests. 1. II. 1917. g.
 Cepurnieks, Jānis. 8. II. 1917. g.
 Ciruls, Peters. 8. IV. 1917. g.
 Caune, Ernests. 8. IV. 1917. g.
 Ciruls, Aleksandrs. 2. VIII. 1917. g.
 Cerkasovs. 6. VII. 1916. g.
 Čulis, Roberts. 3. I. 1917. g.
 Cervinskis, Pēters. 28. I. 1917. g.
 Dambē, Žanis. 12. XI. 1915. g.
 Dambrans, Krišjans. 19. XI. 1916. g.
 Dubaus, Jānis. 1. III. 1916. g.
 Daboliņš, Mārtiņš. 14. III. 1916. g.
 Dārziņš, Jānis. 14. III. 1916. g.
 Damskalns, Georgs. 17. III. 1916. g.
 Dubnovskis, Adams. 20. V. 1916. g.
 Dzijums, Kārlis. 25. VI. 1916. g.
 Dudums, Juris. 8. VII. 1916. g.
 Dzilna, Vilis. 11. VII. 1916. g.
 Dombis, Jānis. 10. VIII. 1916. g.
 Drupals, Ansis. 23. VIII. 1916. g.
 Davidsons, Ernests. 26. VIII. 1916. g.
 Drāuze, Jānis. 30. VIII. 1916. g.
 Duders, Pēters. 28. XII. 1916. g.
 Dieviņš, Jānis. 28. XII. 1916. g.
 Dimze, Roberts. 31. XII. 1916. g.
 Dukašs, Andrejs. 3. I. 1917. g.
 Dance, Jekabs. 18. I. 1917. g.
 Dankers, Oskars. 21. I. 1917. g.
 Dreimans, Jānis. 21. I. 1917. g.
 Derums, Jānis. 21. I. 1917. g.
 Dreimans, Vilis. 25. I. 1917. g.
 Dzervits, Pēters. 25. I. 1917. g.
 Dreimans, Ansis. 28. I. 1917. g.
 Dobrovičs, Jānis. 28. I. 1917. g.
 Dreiers, Andrejs. 8. II. 1917. g.
 Draudiņš, Aleksandrs. 10. II. 1917. g.
 Dranga, Mārtiņš. 27. V. 1917. g.
 Daubiņš, Kārlis. 26. VII. 1917. g.
 Daders, Kārlis. 29. VII. 1917. g.
 Dulbe, Hugo. 2. VIII. 1917. g.
 Ermacanovs, Jānis. 20. VII. 1916. g.

- Folkmans, Adolfs. 19. X. 1915. g.
 Freidenbergs, Fricis. 12. XI. 1915. g.
 Filipsons, Eduards. 1. III. 1916. g.
 Fogels, Jānis. 29. VI. 1916. g.
 Fetters, Miķels. 4. VIII. 1916. g.
 Francis, Jānis. 10. VIII. 1916. g.
 Feldbergs, Voldemārs. 30. XI. 1916. g.
 Fridenbergs, Ernests. 28. XII. 1916. g.
 Freibergs, Ernests. 3. I. 1917. g.
 Femiteins, Adolfs. 3. I. 1917. g.
 Furmans, Jānis. 18. I. 1917. g.
 Frintals, Jekabs. 18. I. 1917. g.
 Fišers, Mārtiņš. 25. I. 1917. g.
 Frabricius, Jānis. 25. I. 1917. g.
 Freibergs, Kārlis. 8. II. 1917. g.
 Fegelman, Ansis. 6. VII. 1917. g.
 Fridrichsons, Krišs. 12. VII. 1917. g.
 Fridbergs, Krišs. 21. VII. 1917. g.
- Gavenas, Jānis. 15. X. 1915. g.
 Girš, Jānis. 12. XI. 1915. g.
 Grube, Alberts. 2. I. 1916. g.
 Grunvalds, Eduards. 13. I. 1916. g.
 Garejevs, Sultans. 1. III. 1916. g.
 Garkuls, Otto. 5. III. 1916. g.
 Galva, Jānis. 5. III. 1916. g.
 Grinvalds, Peters. 23. IV. 1916. g.
 Grinbergs, Vilis. 30. IV. 1916. g.
 Goldbergs, Kārlis. 14. V. 1916. g.
 Grinbergs, Augusts. 18. VI. 1916. g.
 Gobiņš, Mārtiņš. 8. VII. 1916. g.
 Grundmans, Fricis. 8. VII. 1916. g.
 Geks, Peters. 8. VII. 1916. g.
 Gaile, Jānis. 8. VII. 1916. g.
 Gutmans, Jekabs. 11. VII. 1916. g.
 Grīslis, Teodors. 13. VII. 1916. g.
 Garmsons, Kārlis. 20. VIII. 1916. g.
 Ginters, Jānis. 10. XII. 1916. g.
 Grinbergs, Rudolfs. 31. XII. 1916. g.
 Grinbergs, Jānis. 31. XII. 1916. g.
 Gronbergs, Jochans. 31. XII. 1916. g.
 Gederts, Jekabs. 3. I. 1917. g.
 Germans, Jānis. 5. I. 1917. g.
 Gebhardts, Leopolds. 5. I. 1917. g.
 Glaznieks, Jānis. 18. I. 1917. g.
 Gelders, Kārlis. 21. I. 1917. g.
 Goldiņš, Jānis. 21. I. 1917. g.
 Gubernats, Jānis. 25. I. 1917. g.
 Grantiņš, Fricis. 28. I. 1917. g.
 Grandaus, Indriķis. 28. I. 1917. g.
 Gofmans, Jānis. 28. I. 1917. g.
 Gūtceļs, Andrejs. 18. II. 1917. g.
- Grikmans, Vilis. 4. III. 1917. g.
 Grunjašins, Aleksandrs. 25. III. 1917. g.
 Grantiņš, Jānis. 8. IV. 1917. g.
 Gutmans, Jānis. 15. IV. 1917. g.
 Gulbe, Ernests. 2. VII. 1917. g.
 Grinbergs, Jānis. 17. VII. 1917. g.
 Gūns, Peters. 4. VIII. 1917. g.
 Gāliņš, Andžs. 7. VIII. 1917. g.
 Graudiņš, Davids. 10. VIII. 1917. g.
 Gegers, Peters. 13. VIII. 1917. g.
- Ibrīts, Jānis. 15. VI. 1916. g.
 Ivanovs, Stepans. 25. VI. 1916. g.
 Indans, Staņislavs. 23. VIII. 1916. g.
 Inspektorovs, Jānis. 11. I. 1917. g.
 Ivanovs, Georgs. 25. I. 1917. g.
 Ivans, Jānis. 11. III. 1917. g.
 Igne, Viktors. 29. IV. 1917. g.
- Jansons, Kristaps. 27. X. 1915. g.
 Jaunzems, Jānis. 8. XI. 1915. g.
 Jansons, Kristjānis. 12. XI. 1915. g.
 Jumikis, Alberts. 17. III. 1916. g.
 Jauniņš, Jūlijs. 6. VII. 1916. g.
 Junkovs, Eduards. 13. VII. 1916. g.
 Jūliks, Eduards. 20. VII. 1916. g.
 Jansons, Krišjānis. 29. VII. 1916. g.
 Jakuškins, Jekabs. 15. XII. 1916. g.
 Juksts, Donats. 18. I. 1917. g.
 Judzis, Jānis. 25. I. 1917. g.
 Jankovskis, Fricis. 25. I. 1917. g.
 Jucis, Fricis. 28. I. 1917. g.
 Janevičs, Krišjānis. 8. II. 1917. g.
 Janovs, Francis. 8. II. 1917. g.
 Jakenfeldts, Jānis. 8. IV. 1917. g.
 Jekabsons, Kārlis. 22. IV. 1917. g.
 Jurgensons, Eduards. 13. V. 1917. g.
 Jansons, Jānis. 2. VI. 1917. g.
 Janužans, Jānis. 14. VII. 1917. g.
 Jekabsons, Kārlis. 21. VII. 1917. g.
- Krumiņš, Kristaps. 23. X. 1915. g.
 Kļaviņš, Jānis. 5. XI. 1915. g.
 Kļautstvens, Kristaps. 12. XI. 1915. g.
 Kopicis, Aleksandrs. 5. XII. 1915. g.
 Kāve, Julius. 9. I. 1916. g.
 Ķirsis, Jāzeps. 9. I. 1916. g.
 Kairenc, Aleksandrs. 9. I. 1916. g.
 Kazeks, Pēters. 2. II. 1916. g.
 Kamners, Jūlijs. 1. III. 1916. g.

Krabans, Jekabs.	3. III. 1916. g.	Ķempis, Eduards.	3. I. 1917. g.
Krasovskis, Kārlis.	9. III. 1916. g.	Ķauķis, Vilis.	5. I. 1917. g.
Kronbergs, Ansis.	22. III. 1916. g.	Kupačs, Mārtiņš.	5. I. 1917. g.
Kerbis, Arvids.	26. III. 1916. g.	Kazaks, Kārlis.	5. I. 1917. g.
Kopke, Fricis.	18. IV. 1916. g.	Kulvers, Eduards.	5. I. 1917. g.
Krūmiņš, Kārlis.	11. V. 1916. g.	Krauklis, Peters.	11. I. 1917. g.
Karurs, Jānis.	13. V. 1916. g.	Krastiņš, Peters.	11. I. 1917. g.
Kresliņš.	19. V. 1916. g.	Krūmiņš, Jānis.	11. I. 1917. g.
Kuperšmidts, Otto.	25. V. 1916. g.	Kociņš.	18. I. 1917. g.
Ķjaustiņš, Roberts.	28. V. 1916. g.	Kaiņass, Jekabs.	18. I. 1917. g.
Ķerra, Juris.	11. VI. 1916. g.	Kalniņš, Osvalds.	21. I. 1917. g.
Kubliņš, Jekabs.	11. VI. 1916. g.	Kokals, Kārlis.	25. I. 1917. g.
Kiršteins, Ernests.	22. VI. 1916. g.	Kirsteins,	25. I. 1917. g.
Knofs, Erichs.	25. VI. 1916. g.	Klops, Alfrēds.	25. I. 1917. g.
Kiruls, Vilis.	25. VI. 1916. g.	Ķjaviņš, Roberts.	28. I. 1917. g.
Kūmiņš, Kārlis.	6. VII. 1916. g.	Ķjavenieks, Vilis.	28. I. 1917. g.
Kalniņš, Kārlis.	6. VII. 1916. g.	Kneģers, Andrejs.	28. I. 1917. g.
Krievs, Jānis.	6. VII. 1916. g.	Kovaļevskis, Mārtiņš.	1. II. 1917. g.
Kurre, Alberts.	8. VII. 1916. g.	Ķircis, Jānis.	8. II. 1917. g.
Kangers, Peters.	13. VII. 1916. g.	Kārklīņš, Alfrēds.	18. II. 1917. g.
Kristiņš, Roberts.	13. VII. 1916. g.	Kvilis, Peters.	18. II. 1917. g.
Kaldrinskis, Jānis.	13. VII. 1916. g.	Krums, Kārlis.	25. II. 1917. g.
Kūla, Jānis.	13. VII. 1916. g.	Krastiņš, Jānis.	8. IV. 1917. g.
Kalniņš, Peters.	16. VII. 1916. g.	Kreilis, Adolfs.	8. IV. 1917. g.
Kurkus, Fridrihs.	27. VII. 1916. g.	Ķēniņš, Jānis.	8. IV. 1917. g.
Kraukliņš, Krišs.	1. VIII. 1916. g.	Kociņš, Jānis.	8. IV. 1917. g.
Kārklīņš, Juris.	1. VIII. 1916. g.	Kalniņš, Kārlis.	13. V. 1917. g.
Karlsons, Alfrēds.	4. VIII. 1916. g.	Kalnberzs, Ernests.	13. V. 1917. g.
Kalniņš, Kārlis.	4. VIII. 1916. g.	Krūmiņš, Kārlis.	13. V. 1917. g.
Kalnbergs, Jānis.	10. VIII. 1916. g.	Klocs, Otto.	20. V. 1917. g.
Kārklīņš, Augusts.	18. VIII. 1916. g.	Krasts, Jānis.	27. V. 1917. g.
Ķeze, Aleksandrs.	22. VIII. 1916. g.	Kalniņš, Vilis.	2. VI. 1917. g.
Krastiņš, Jekabs.	26. VIII. 1916. g.	Keimka, Alfrēds.	15. VI. 1917. g.
Konopackis, Zigfrīds.		Kreiers, Julius.	15. VI. 1917. g.
	30. VIII. 1916. g.	Kārklīņš, Kārlis.	19. VI. 1917. g.
Karlsons, Jānis.	30. VIII. 1916. g.	Kubuliņš, Žanis.	19. VI. 1917. g.
Karlsons, Juris.	30. VIII. 1916. g.	Krūmiņš, Voldemārs.	19. VI. 1917. g.
Kuzenbachs, Fricis.	7. IX. 1916. g.	Krastiņš, Fricis.	27. VI. 1917. g.
Kolks-Kolchs, Peters.	22. IX. 1916. g.	Krūmiņš, Fricis.	21. VII. 1917. g.
Krastiņš, Miķelis.	28. IX. 1916. g.	Karps, Andrejs.	29. VI. 1917. g.
Krasts, Indriķis.	5. X. 1916. g.	Krūmiņš, Jānis.	29. VI. 1917. g.
Kraumbergs, Fricis.	8. X. 1916. g.	Kulešs, Fricis.	4. VIII. 1917. g.
Klauze, Mārtiņš.	12. XI. 1916. g.	Kurmis, Jānis.	7. VIII. 1917. g.
Kacens, Kārlis.	28. XII. 1916. g.	Kaimiņš, Peters.	12. VIII. 1917. g.
Koriševskis, Bonavends.		Krams, Kārlis.	15. VIII. 1917. g.
	31. XII. 1916. g.	Ķuzis, Eduards.	21. VIII. 1917. g.
Kalniņš, Jānis.	31. XII. 1916. g.		
Kalnits, Julijs.	31. XII. 1916. g.	Leimans, Jānis.	19. XI. 1915. g.
Kopča, Antons.	31. XII. 1916. g.	Leišmans, Krišs.	30. XII. 1915. g.
Ķempels, Kārlis.	31. XII. 1916. g.	Liters, Jānis.	25. I. 1916. g.
Ķesters, Krišs.	β. I. 1917. g.	Liezers, Eduards.	9. I. 1916. g.

- Landemans, Andrejs. 14. III. 1916. g.
Lielgalvs, Vilis. 9. IV. 1916. g.
Lauznis, Emils. 27. IV. 1916. g.
Liepiņš, Jānis. 28. V. 1916. g.
Līcis, Augusts. 1. VI. 1916. g.
Labrencs, Zānis. 25. VI. 1916. g.
Lūsis, Jānis. 11. VII. 1916. g.
Lakats, Jānis. 20. VII. 1916. g.
Lagzdīņš, Mārtiņš. 29. VII. 1916. g.
Leiers, Jānis. 23. VIII. 1916. g.
Laķis, Hugo. 26. VIII. 1916. g.
Legzdīņš, Jānis. 14. IX. 1916. g.
Loms, Kaspars. 3. XII. 1916. g.
Liesovs, Jānis. 22. XII. 1916. g.
Lasmans-Lasmins, Voldemārs. 28. XII. 1916. g.
Lapsa, Juris. 28. XII. 1916. g.
Lirkas, Otto. 31. XII. 1916. g.
Lejiņš, Jekabs. 31. XII. 1916. g.
Liljenbergs, Augusts. 31. XII. 1916. g.
Lācis, Jānis. 3. I. 1917. g.
Leisports, Vilis. 3. I. 1917. g.
Liests, Eduards. 5. I. 1917. g.
Liepiņš, Otto. 11. I. 1917. g.
Lapānis, Juris. 18. I. 1917. g.
Lieskavnieks, Ansis. 18. I. 1917. g.
Lapa, Voldemārs. 18. I. 1917. g.
Liepa, Ernests. 25. I. 1917. g.
Lopatins, Nikolajs. 25. I. 1917. g.
Levis, Arturs. 28. I. 1917. g.
Lutsers, Jugans. 28. I. 1917. g.
Liepiņš, Eižens. 8. II. 1917. g.
Lepe, Jānis. 18. II. 1917. g.
Luiks, Leonards. 1. IV. 1917. g.
Lūsis, Arnolds. 8. IV. 1917. g.
Liepa, Pēters. 6. V. 1917. g.
Luks, Dimitrijs. 2. VI. 1917. g.
Lazdiņš, Jāzeps. 27. VI. 1917. g.
Lauvis, Jānis. 21. VII. 1917. g.
Linde, Kārlis. 26. VII. 1917. g.
Luškevičs, Roberts. 29. VII. 1917. g.
Martīņsons, Jānis. 2. I. 1916. g.
Miezans, Jānis. 25. I. 1916. g.
Muižnieks, Arturs. 26. III. 1916. g.
Mazors, Jānis. 9. IV. 1916. g.
Miķelsons, Jānis. 9. IV. 1916. g.
Matlans, Fricis. 12. IV. 1916. g.
Mucenieks, Arvids. 22. VI. 1916. g.
Midels, Rudolfs. 9. VII. 1916. g.
Martinsons, Pēters. 11. VII. 1916. g.
Miezēns, Jānis. 11. VII. 1916. g.
Muižnieks, Krišjāns. 13. VII. 1916. g.
Medvieģis, Pēters. 13. VII. 1916. g.
Meijers, Krišjāns. 14. IX. 1916. g.
Miķelsons, Jānis. 26. X. 1916. g.
Martizans, Izidors. 10. XII. 1916. g.
Manguls, Jekabs. 28. XII. 1916. g.
Miške, Andrejs. 28. XII. 1916. g.
Moizners, Adams. 3. I. 1917. g.
Mežetuga, Isidors. 5. I. 1917. g.
Mežiņš, Jānis. 11. I. 1917. g.
Martovs, Jānis. 21. I. 1917. g.
Migla, Pēters. 21. I. 1917. g.
Miglons, Pēters. 21. I. 1917. g.
Meiders, Kārlis. 21. I. 1917. g.
Masīņš, Jānis. 18. I. 1917. g.
Morks, Jānis. 18. I. 1917. g.
Millers, Antons. 25. I. 1917. g.
Manguls, Jānis. 25. I. 1917. g.
Maiss, Rudolfs. 25. II. 1917. g.
Mičkovskis, Jānis. 25. II. 1917. g.
Muzikants, Ansis. 4. IV. 1917. g.
Masnieks. 15. IV. 1917. g.
Meļķis, Juris. 27. IV. 1917. g.
Marga, Jānis. 2. V. 1917. g.
Millers, Augusts. 6. V. 1917. g.
Masnieks, Krišjāns. 22. V. 1917. g.
Melders, Jāzeps. 21. VII. 1917. g.
Mensurs, Kārlis. 4. VIII. 1917. g.
Naure, Jānis. 19. X. 1915. g.
Niedritis, Julius. 11. V. 1916. g.
Namiķis, Zānis. 18. I. 1917. g.
Nobreīts, Frīdrihs. 18. VIII. 1917. g.
Nulle, Hermans. 20. VIII. 1917. g.
Niedriņš, Vilis. 23. VIII. 1917. g.
Ozoliņš, Vilis. 22. XII. 1915. g.
Osīts, Juris. 14. III. 1916. g.
Ozoliņš, Fricis. 17. III. 1916. g.
Ozols, Alberts. 17. III. 1916. g.
Ozols, Jānis. 25. VI. 1916. g.
Osīts, Voldemārs. 16. VII. 1916. g.
Oderests, Jānis. 18. VIII. 1916. g.
Ozoliņš, Kārlis. 8. X. 1916. g.
Osis, Jekabs. 13. X. 1916. g.
Olenders, 28. XII. 1916. g.
Ozols, Ernests. 3. I. 1917. g.
Ozols, Nikolajs. 3. I. 1917. g.
Ozoliņš, Jānis. 18. I. 1917. g.
Odonis, Jānis. 18. I. 1917. g.

- Ozols, Kārlis. 25. I. 1917. g.
 Ozols, Zanis. 28. I. 1917. g.
 Ozols, Jānis. 18. II. 1917. g.
 Osternaicis, Zamuels. 25. II. 1917. g.
 Ozollapa, Ansis. 29. IV. 1917. g.
 Ozoliņš, Bertuls. 29. IV. 1917. g.
- Ploše, Jānis. 5. XII. 1915. g.
 Perdaks, Kārlis. 5. XII. 1915. g.
 Priede, 2. II. 1916. g.
 Pampliks, Jānis. 8. VII. 1916. g.
 Putniņš, Jūlijs. 8. VII. 1916. g.
 Puķis, Nikolajs. 8. VII. 1916. g.
 Perkons, Andrejs. 11. VII. 1916. g.
 Pikmans, Fricis. 11. VII. 1916. g.
 Pūpēdis, Mārtiņš. 11. VII. 1916. g.
 Prenoss, Harijs. 11. VII. 1916. g.
 Pu'enijs, Jānis. 13. VII. 1916. g.
 Paipala, Kristaps. 16. VII. 1916. g.
 Paegle, Pāvils. 16. VII. 1916. g.
 Pauze, Jekabs. 20. VII. 1916. g.
 Ploša, Jānis. 4. VIII. 1916. g.
 Prūsis, Ernests. 14. VIII. 1916. g.
 Puriņš, Augusts. 3. IX. 1916. g.
 Petrovskis, Jānis. 12. XI. 1916. g.
 Plauktiņš, Peters. 3. I. 1917. g.
 Prūsis, Dītrichs. 3. I. 1917. g.
 Puriņš, Aleksandrs. 3. I. 1917. g.
 Purgailis, Jānis. 3. I. 1917. g.
 Piduks, Jānis. 3. I. 1917. g.
 Pīkalts, Ernests. 18. I. 1917. g.
 Paegle, Bruno. 18. I. 1917. g.
 Putens, Jekabs. 18. I. 1917. g.
 Pole, Andžs. 18. I. 1917. g.
 Poriets, Jūlijs. 21. I. 1917. g.
 Pule, Jānis. 21. I. 1917. g.
 Purits, Jānis. 25. I. 1917. g.
 Puriņš, Voldemārs. 28. I. 1917. g.
 Pozdņaks, Adams. 28. I. 1917. g.
 Pilags, Hermans. 28. I. 1917. g.
 Priede, Pēters. 8. II. 1917. g.
 Pravasts, Kārlis. 25. II. 1917. g.
 Pareizs, Krišjāns. 11. III. 1917. g.
 Pabels, Ernests. 18. III. 1917. g.
 Petersons, Jānis. 18. III. 1917. g.
 Pleīts, Krišs. 25. III. 1917. g.
 Pulga, Antons. 8. IV. 1917. g.
 Puķis, Roberts. 8. IV. 1917. g.
 Poguls, Ernests. 15. IV. 1917. g.
 Puriņš, Eduards. 15. IV. 1917. g.
 Pjaziks, Aleksandrs. 22. IV. 1917. g.
- Poriets, Jānis. 7. V. 1917. g.
 Plošs, Jānis. 24. V. 1917. g.
 Plaude, Jānis. 2. VI. 1917. g.
 Pavelonis, Kazimirs. 2. VI. 1917. g.
 Putnis, Reinholds. 15. VI. 1917. g.
 Petrovskis, Ilja. 10. VII. 1917. g.
 Pancikovskis, Pavils. 14. VII. 1917. g.
 Peinsons, Izidors. 21. VII. 1917. g.
 Preveskauns, Mārtiņš. 4. VIII. 1917. g.
 Puriņš, 28. XII. 1917. g.
 Poga, Jānis. 31. XII. 1917. g.
- Ratnieks, Arnolds. 30. III. 1916. g.
 Redlichs, Ernests. 9. IV. 1916. g.
 Radžels, Jāzeps. 22. VI. 1916. g.
 Rozits, Peters. 25. VI. 1916. g.
 Rudtikis, Kristaps. 9. VII. 1916. g.
 Rudzaks, Jānis. 8. VII. 1916. g.
 Rudzons, Fricis. 8. VII. 1916. g.
 Rimša, Jānis. 11. VII. 1916. g.
 Roze, Krišs. 18. VIII. 1916. g.
 Rasiņš, Jānis. 18. VIII. 1916. g.
 Ruņģis, Ernests. 20. VIII. 1916. g.
 Reitmans, Richards. 7. X. 1916. g.
 Rozenbergs, Andrejs. 1. IX. 1916. g.
 Ripkevics, Jānis. 10. XII. 1916. g.
 Rudzits, Fricis. 31. XII. 1916. g.
 Rumbiņš, Vikentijs. 31. XII. 1916. g.
 Ruskis, Augusts. 3. I. 1917. g.
 Richters, Jānis. 3. I. 1917. g.
 Rozentals, Andrejs. 3. I. 1917. g.
 Reinbergs, Kārlis. 11. I. 1917. g.
 Rozenblats, Eduards. 11. I. 1917. g.
 Rumpe, Jānis. 18. I. 1917. g.
 Ruicens, Jekabs. 18. I. 1917. g.
 Rozenbergs, Vilis. 21. I. 1917. g.
 Rezgals, Andrejs. 25. I. 1917. g.
 Ruplis, Augusts. 25. I. 1917. g.
 Rudmans, Ansis. 25. I. 1917. g.
 Roze, Teodors. 25. I. 1917. g.
 Relis, Jānis. 1. II. 1917. g.
 Rambe, Jānis. 18. II. 1917. g.
 Reņģenieks, Teodors. 25. II. 1917. g.
 Runcis, Vilhelms. 8. IV. 1917. g.
 Reinis, Jekabs. 10. V. 1917. g.
 Reitiņš, Augusts. 15. VI. 1917. g.
 Radvils, Antons. 15. VI. 1917. g.
 Rulis, Alberts. 19. VI. 1917. g.
 Radziņš, Jānis. 4. VIII. 1917. g.
 Roze, Vilis. 15. VIII. 1917. g.

- Sturis, Andrējs.** 15. X. 1915. g.
Skujā, Jānis. 23. X. 1915. g.
Sikis, Andrējs. 5. XI. 1915. g.
Siliņš, Francis. 5. XI. 1915. g.
Strazdiņš, Kristaps. 5. XI. 1915. g.
Strazdiņš, Zanis. 19. XI. 1915. g.
Svilpe, Jānis. 14. III. 1916. g.
Suna, Julijs. 17. III. 1916. g.
Stankevičs, Kārlis. 17. III. 1916. g.
Sedals, Krišs. 22. III. 1916. g.
Spore, Augusts. 7. V. 1916. g.
Seglīnieks, Ernests. 18. V. 1916. g.
Siliņš, Eduards. 19. V. 1916. g.
Sepps, Vilhelms. 13. VII. 1916. g.
Skujā, Kārlis. 29. VII. 1916. g.
Sakenfeldts, Jānis. 4. VIII. 1916. g.
Skujā, Augusts. 14. VIII. 1916. g.
Sarniets, Voldemārs. 23. VIII. 1916. g.
Struņķis, Jānis. 3. IX. 1916. g.
Seja, Francis. 22. X. 1916. g.
Skalats, Roberts. 12. XI. 1916. g.
Suveizda, Konstantīns. 15. XII. 1916. g.
Sarkanbards, Kāris. 28. XII. 1916. g.
Savlovskis, Pavels. 28. XII. 1916. g.
Svilsts, Aleksandrs. 28. XII. 1916. g.
Šmelens, Hermanis. 31. XII. 1916. g.
Serbakovs, Eduards. 31. XII. 1916. g.
Smilškalns, Fricis. 31. XII. 1916. g.
Skrastiņš, Jānis. 31. XII. 1916. g.
Seiketuls, Voldemārs. 31. XII. 1916. g.
Salmiņš, Jānis. 31. XII. 1916. g.
Sloidiņš, Jānis. 3. I. 1917. g.
Sperliņš, Ernests. 3. I. 1917. g.
Sockis, Roberts. 3. I. 1917. g.
Sietnieks, Eduards. 3. I. 1917. g.
Spruksts, Staņislavs. 5. I. 1917. g.
Sakals, Kārlis. 18. I. 1917. g.
Suneps, Antons. 18. I. 1917. g.
Strēlnieks, Pēters. 18. I. 1917. g.
Sniķers, Aleksandrs. 21. I. 1917. g.
Strautiņš, Jānis. 21. I. 1917. g.
Svitiņš, Jānis. 25. I. 1917. g.
Spalts, Jānis. 28. I. 1917. g.
Sirmais, Pāvils. 28. I. 1917. g.
Spangevičs, Pēters. 18. II. 1917. g.
Spalva, Kārlis. 18. III. 1917. g.
Susseis, Staņislavs. 18. III. 1917. g.
Stravinskis, Augusts. 18. III. 1917. g.
Sniķers, Jānis. 25. III. 1917. g.
Seskis, Jānis. 1. IV. 1917. g.
Salmiņš, Jānis. 12. IV. 1917. g.
Sams, Alberts. 15. IV. 1917. g.
Škudra, Francis. 29. IV. 1917. g.
Spine, Kārlis. 6. V. 1917. g.
Skrika, Adolfs. 19. VI. 1917. g.
Svimpuls, Dāvids. 14. VII. 1917. g.
Sarkans, Pēters. 17. III. 1917. g.
Sofins, Asmans. 29. VII. 1917. g.
Stiebris, Jānis. 2. VIII. 1917. g.
Čipans, Aleksandrs. 15. VIII. 1917. g.
Šnurovs, Kupriāns. 19. X. 1915. g.
Stauders, Feliks. 31. X. 1915. g.
Svalbe, Emils. 30. XII. 1915. g.
Stolcers, Kārlis. 9. III. 1916. g.
Stamguts, Emīls. 14. III. 1916. g.
Snoriņš, Pēters. 22. VI. 1916. g.
Stāls, Kārlis. 6. VII. 1916. g.
Sukovs. 6. VII. 1916. g.
Smidts, Julijs. 11. VII. 1916. g.
Ščebrevičs, Jānis. 16. VII. 1916. g.
Silinskis, Eduards. 1. VIII. 1916. g.
Švarcs, Roberts. 7. IX. 1916. g.
Steinerts, Ernests. 8. X. 1916. g.
Steimanis, Fricis. 10. X. 1916. g.
Stalbergs, Kārlis. 28. XII. 1916. g.
Springe, Teodors. 31. XII. 1916. g.
Šķēde, Jānis. 31. XII. 1916. g.
Sumachers, Otto. 3. I. 1917. g.
Sneiders, Pēters. 3. I. 1917. g.
Sules, Aleksandrs. 11. I. 1917. g.
Smitchens, Kārlis. 18. I. 1917. g.
Sillers, Arnolds. 21. I. 1917. g.
Šnepsts, Ernests. 25. I. 1917. g.
Sules, Pēters. 25. I. 1917. g.
Stauers, Fridrihcs. 22. II. 1917. g.
Svares, Mārtiņš. 4. III. 1917. g.
Sirānts, Mārtiņš. 29. IV. 1917. g.
Semidts, Alberts. 13. V. 1917. g.
Sneiderats, Eduards. 3. VII. 1917. g.
Sefenbergcs, Kārlis. 21. VII. 1917. g.
Timms, Jekabs. 19. X. 1915. g.
Treimanis. 2. I. 1916. g.
Tuurs, Jānis. 1. III. 1916. g.
Trunovskis, Jānis. 25. VI. 1916. g.
Tripka, Voldemārs. 9. VII. 1916. g.
Tovtiše, Kazimirs. 30. VIII. 1916. g.
Tališs, Julius. 5. X. 1916. g.
Treijs, Oskars. 28. XII. 1916. g.

Timša, Roberts.	31. XII. 1916. g.	Veiskops, Jānis.	15. IV. 1917. g.
Treide, Peters.	18. I. 1917. g.	Veinbergs, Matī.	10. IV. 1917. g.
Treiguts, Jekabs.	18. I. 1917. g.	Veilands, Vilhelms.	13. VI. 1917. g.
Tomsons, Jānis.	25. I. 1917. g.	Veide, Voldemārs.	19. VI. 1917. g.
Tiltiņš, Kārlis.	1. II. 1917. g.	Vitoliņš, Ernests.	21. VII. 1917. g.
Tillo, Aleksandrs.	25. III. 1917. g.	Vīksne, Pēters.	2. VIII. 1917. g.
Titers, Andrejs.	8. IV. 1917. g.	Vijups, Peters.	7. VIII. 1917. g.
Unsuls, Pēters.	22. II. 1916. g.	Ziberts, Otto.	27. X. 1915. g.
Upenieks, Sidors.	5. III. 1916. g.	Zemits, Voldemārs.	31. X. 1915. g.
Upe, Kārlis.	11. VI. 1916. g.	Zdonovičs, Kazimirs.	9. II. 1916. g.
Ulmanis, Jekabs.	9. VII. 1916. g.	Zenis,	5. III. 1916. g.
Ulmanis, Mārtiņš.	30. VIII. 1916. g.	Zvinis, Žanis.	22. III. 1916. g.
Uskurs, Jānis.	18. I. 1917. g.	Zekļe, Augsuts.	23. IV. 1916. g.
Urga, Ansis.	1. II. 1917. g.	Zaharovs, Teodors	8. VII. 1916. g.
Unts, Simanis.	8. II. 1917. g.	Zvaigzne, Jānis.	20. VII. 1916. g.
Uders, Jānis.	6. VII. 1917. g.	Zemans, Jānis.	14. VIII. 1916. g.
Ubels, Krišjāns.	10. VII. 1917. g.	Zvirbuls, Jānis.	14. VIII. 1916. g.
Valters, Roberts.	2. I. 1916. g.	Zeibots, Jānis.	7. IX. 1916. g.
Valters, Julius.	13. I. 1916. g.	Zemels, Arnolds.	31. XII. 1916. g.
Villers, Gustavs.	25. I. 1916. g.	Zemels, Krišjāns.	31. XII. 1916. g.
Vilnis, Pāvils.	17. III. 1916. g.	Zeļčs, Jāzeps.	3. I. 1917. g.
Voins, Miķels.	9. IV. 1916. g.	Zatle, Ernests.	3. I. 1917. g.
Vanags, Zebastjans.	30. IV. 1916. g.	Zilbermans, Vilis.	5. I. 1917. g.
Villerts, Fricis.	25. VI. 1916. g.	Zemgals, Kristaps.	11. I. 1917. g.
Valcis, Kārlis.	25. VI. 1916. g.	Ziemels, Miķelis.	21. I. 1917. g.
Veichs, Jānis.	6. VII. 1916. g.	Zariņš, Jānis.	21. I. 1917. g.
Vasuls, Vilis.	8. VII. 1916. g.	Zaumans, Jānis.	21. I. 1917. g.
Vennets.	8. VII. 1916. g.	Zābaks, Otto.	21. I. 1917. g.
Vidmans, Kristjāns.	4. VIII. 1916. g.	Zelčs, Josifs.	18. II. 1917. g.
Valters, Jānis.	18. VIII. 1916. g.	Ziernis, Kārlis.	18. II. 1917. g.
Vitols, Jānis.	26. VIII. 1916. g.	Zeļčs, Nikodims.	18. III. 1917. g.
Vetters, Juris.	22. IX. 1916. g.	Zviedris, Andrejs.	25. II. 1917. g.
Vanags, Ernests.	22. X. 1916. g.	Zošs, Izidors.	25. II. 1917. g.
Vilnis, Jānis.	28. XII. 1916. g.	Zedens, Julius.	4. III. 1917. g.
Veickalns, Voldemārs.	3. I. 1917. g.	Zvirbuls, Fricis.	25. III. 1917. g.
Veckungs, Žanis.	3. I. 1917. g.	Zvaigzne, Jānis.	8. IV. 1917. g.
Vadons, Fridis.	11. I. 1917. g.	Zandbergs, Jānis.	27. VI. 1917. g.
Vaičuks, Jānis.	18. I. 1917. g.	Zēbergs, Augusts.	7. VIII. 1917. g.
Vitiņš, Voldemārs.	25. I. 1917. g.	Zirons, Eduards.	7. VIII. 1917. g.
Viļums, Andrejs.	28. I. 1917. g.	Ziediņš, Peters.	4. VIII. 1917. g.
Vārna, Peters.	1. II. 1917. g.	Žilevičs, Voldemārs.	2. I. 1916. g.
		Zīpris, Konstants*).	3. I. 1917. g.

*) Rīgā Braļu kapos apglabāta tikai daļa kritušo strēlnieku. Bez Rīgas Braļu kapiem ir vēl strēlnieku braļu kapi — Sloka, „Nāves sala“, Ogrē, Ķekavā, Ložmetēju kalnā u. c. kausjas laukā atsevišķās vietās.

SATURA RĀDĪTĀJS.

Lap. p.

IEVADAM. III

KRITUŠIE VIRSNIEKI:

Pulkvedis Briedis.	9
Leitnants Edmunds Meldriņš	21
„ Jānis Grietens	24
„ Jānis Mālmanis	26
„ Andrējs Krūmiņš	28
„ Eduards Ķencis	31
„ Mārtiņš Opmanis	33
„ Teodors Pīrags	34
„ Fricis Krēsliņš	36
„ Jēkabs Leitīis	39
„ Fricis Villerts	41
Virisleitnants Jānis Venners	42
Leitnants Arturs Līgers	44
„ Alberts Braunfelds	44
„ Jānis Petersons	44
„ Jānis Zemanis	45
Kapteinis Jēkabs Jurevičs	45
Virisleitnants Jānis Menska	49
Leitnants Mažuchno	51
Virisleitnants Paulis Sturms	53
„ Kārlis Frigofs	54
„ Augusts Goševics	54
„ Paulis Oļisovs	55
Leitnants Krieviņš	55
Virisleitnants Jūlijs Valters	56
„ Kārkluvalks	56
„ Buka	57
„ Bērziņš	57
Virisleitnants Sockis	57
Leitnants Kārlis Neuburgs	59
Kapteinis Jēkabs Elsis	59

STRĒLNIEKU VADOŅI:

Ģenerālis Mišiņš	65
„ Auzans	67

Ģenerālis Goppers	74
„ Bangerskis	81
Pulkvedis Karlsons	84
Ģenerālis Francis	86
Pulkvedis Kļaviņš	90
Ģenerālis Peniķis	97
„ Kalniņš	100
Pulkvedis Zeltiņš	106
„ Vācietis	108
„ Lielgalvs	110
„ Manguls	112
„ Francis	115
Prof. Dr. med. Jankovskis	117
Ārsts-ģenerālis Dr. med. Sņķers	121
Kaŗa mācītājs Pēters Apkalns	123

STRĒLNIEKU STĀSTI:

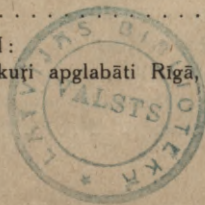
Strēlnieks Lina Čanka	129
Serzanta Krūmiņa kaujas piedzīvojumi	133
Satikšanās ar ienaidnieku	135
Kaprāļa Kondrata stāsts	137
Dīzkareivja Vanaga stāsts	139

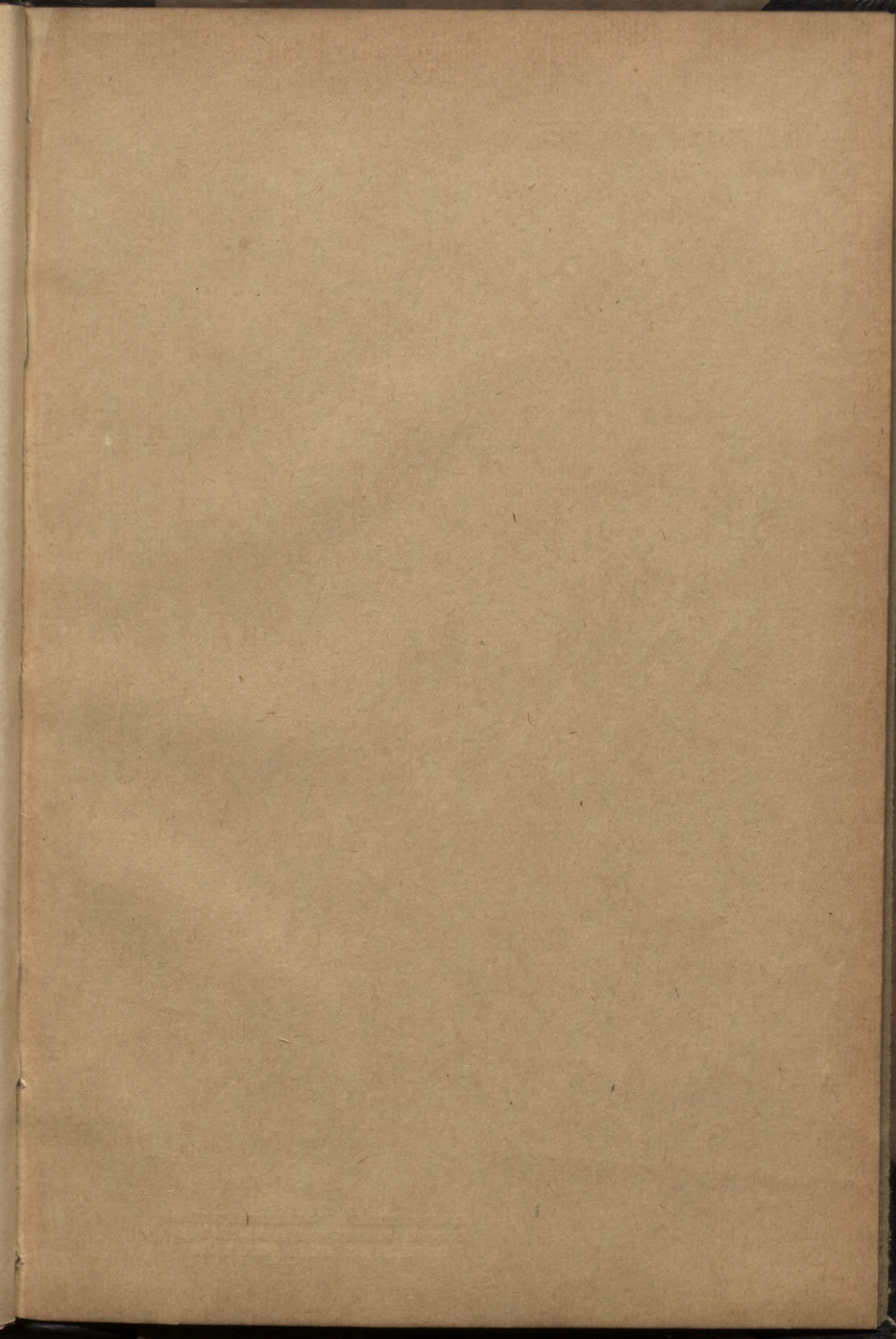
SKICES UN TĒLOJUMI NO STRĒLNIEKU DZĪVES:

Mans biedris	145
Mājiņa Daugavas krastā	149
Kā nomirst	152
Citā pasaulē	154
Pozīcijās pie strēlniekiem	157
1. Ceļā. II. Ierakumos. III. Nakts iluminācija. IV. Atpakaļ uz Rīgu.	
Dzīve tuvākā rezervē	164
Nepabeigta spēle	167
Nakts mistika	168
Strēlnieki ziemas vakaros	169
Jauna gada nakts	174
Smejošie strēlnieki	176
Pa kaujas lauku	182
Pēdējais vārds	184
Kritušo piemiņai	186

KRITUŠIE STRĒLNIEKI:

Kritušie strēlnieki, kuri apglabāti Rīgā, Brāļu kapos 191

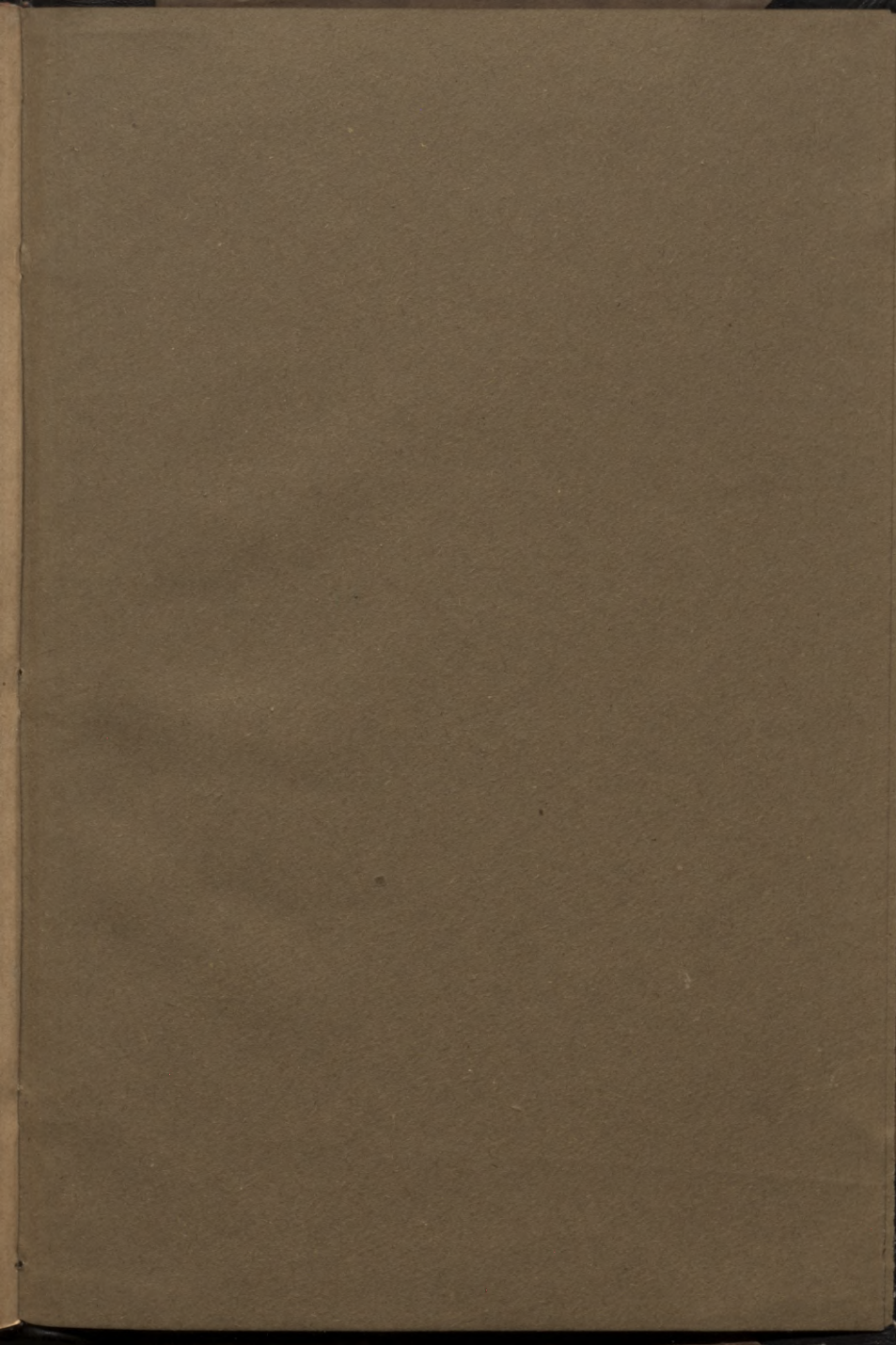
VAKU ZĪMĒJIS S. VIDBERGS.

LB 172

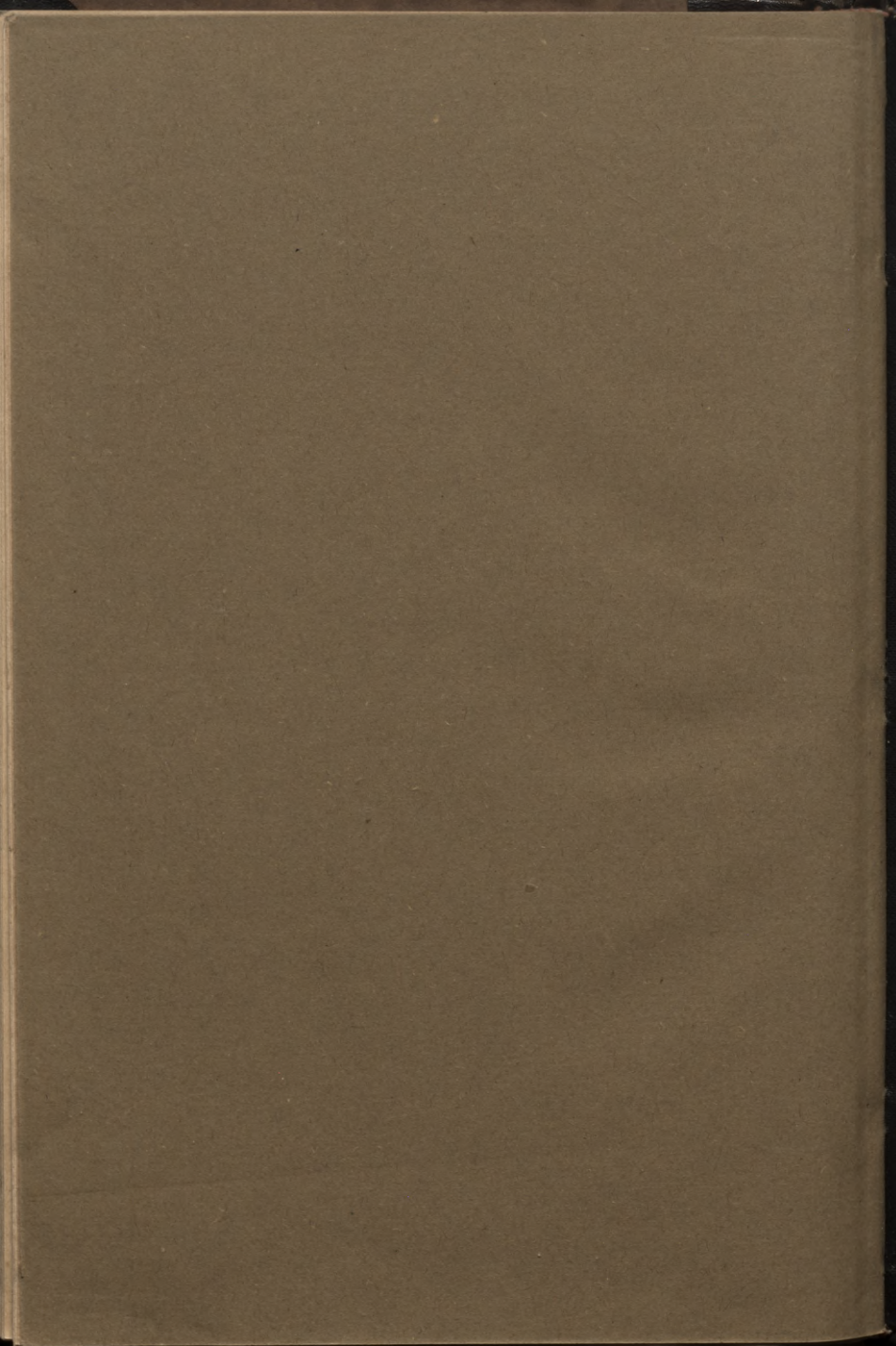
30-155

18. JAN. 1930

KATRS ŠIS GRĀMATAS EKSEPLĀRS PĀR-
DODAMS PRET PULKVEŽA BRIEŽA FON-
DA BIEDRĪBAS APZĪMOGOTU KVĪTI.

2,07 4.-

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307069189

Sas. 1.